

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

МАТЕРІАЛИ V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
АСПІРАНТІВ, ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ

(Суми, 20-21 квітня 2017 року)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

**МАТЕРІАЛИ V ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ,
АСПРАНТІВ, ВИКЛАДАЧІВ ТА СПІВРОБІТНИКІВ**

(Суми, 20-21 квітня 2017 року)

**Суми
2017**

СЕКЦІЯ 1 ПРОБЛЕМИ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА

ЛЕКСИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ТАКТИКИ АМАЛЬГАМИРОВАНИЯ В БРИТАНСКОМ ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Аманмурадов К., студ. гр ПР-35р

Попова Е. В., канд. филол. наук, доцент кафедры ГФ

В реализации тактики амальгамирования в британском политическом дискурсе лексические средства выполняют преимущественно номинативную функцию т. е. называют группы людей, к которым причисляет себя и адресатов сообщения говорящий, или ценностные компоненты, общие для участников коммуникативного акта. Таким образом, путем анализа лексической составляющей британского политического дискурса можно определить основные ценностные компоненты картины мира коммуникатора.

Традиционным в семантических исследованиях является мнение о том, что в лексическом значении выделяются два макрокомпонента: денотативный и коннотативный. Денотативный макрокомпонент – основной компонент лексического значения слова, указывающий на свойства, признаки предмета номинации. Он передает основную, общественно и коммуникативно значимую информацию. Денотативный макрокомпонент значения содержит некоторые абстрактно-логические, понятийные признаки (указывающие не совокупность отличительных признаков денотата).

Коннотативный макрокомпонент значения выражает эмоционально-оценочное отношение говорящего к денотату слова. Эмоция и оценка в составе коннотативного макрокомпонента тесно связаны, но являются разными семантическими компонентами.

В реализации тактики амальгамирования в британском политическом дискурсе прежде всего актуализируется денотативный компонент значения лексических единиц. В политических текстах формирование мы-дискурса осуществляется путем актуализации ряда лексем на обозначение группы людей. Среди них наиболее частотным является:

1. party (в эту группу зачисляем также конкретные названия британских партий – *Labour party, Conservative party, Tory, Liberal-democratic party* и т. д.): «*Make no mistake, the Conservative Party has lost the right to call itself the party of business; And a Labour Party that has forgotten the people it is there to stand up for*» (Tim Farron, September 20, 2016);

2. politicians: «*As politicians, as political activists, as citizens, we must have zero tolerance towards those who whip up hate and division, stand together against racism, Islamophobia and anti-Semitism and defend those being demonized*» (Theresa May, October 5, 2016);

В реализации тактики амальгамирования в британском политическом дискурсе также используется коннотативная семантика. Актуализация семантического компонента совместности в лексических единицах, в которых данная сема не является основной, приводит к появлению в контексте оценочных коннотаций. Так, использование лексем *Britain, United Kingdom, country* в контекстном значении «британский народ», «население Великобритании» служит средством положительной оценки в данных контекстах. Наиболее частотными в данном аспекте являются такие лексемы:

1. Britain: «*So my vision is for Britain to be a Great Meritocracy*» (Theresa May, September 9, 2016);

2. country: «*The authority of EU law in this country ended forever*» (Theresa May, October 5, 2016);

3. people: «*We've brought the deficit down. Got more people into work than ever before*» (Theresa May, October 5, 2016);

4. Brits: «*A Brexit that toys with the lives of hard-working people who have made Britain their home <...> just as more than a million Brits have made their homes on the continent*» (Tim Farron, September 20, 2016);

Таким образом, роль лексических средств реализации коммуникативной тактики амальгамирования в британском политическом дискурсе заключается в номинализации компонентов картины мира, общих для говорящего и адресатов. Актуализация коннотативной семантики лексических единиц служит средством непрямой оценки в политических текстах.

1. Попова Е. В. Демократизация языковой нормы в рамках закона антиномии (на материале политического дискурса). Е. В. Попова. Издательство Мозырского государственного педагогического университета. – 2011.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИЙОМУ ПРОТИСТАВЛЕННЯ У ТЕКСТАХ РЕКЛАМИ ЗАКЛАДІВ ШВИДКОГО ХАРЧУВАННЯ

Артюх В. В., студ. гр. ПР-31

Чуланова Г. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

У сучасних умовах розвинених ринкових відносин реклама перестає бути суто економічним атрибутом. Вона не лише створює нові потреби у товарах, але й формує соціальні цінності, естетичні смаки, стиль життя людини та ін. За твердженням О.М. Лебедева-Любимова, рекламна діяльність – це передусім спілкування та взаємодія людей, один із видів активності людей і одночасно – найбільш сильний психологічний регулятор соціальних стосунків між ними [1, с. 13]. Проте не всі рекламні повідомлення спрямовані суто на стимулювання попиту на рекламовану продукцію або послуги. Вони можуть ставити під сумнів якість товарів виробництва конкуруючої компанії, тим самим стверджуючи їх більш низьке підлегле становище стосовно компанії, що виступає спонсором даної реклами. Таке явище в англомовній рекламній комунікації отримало назву “Comparative advertising” або “advertising war” («порівняльна реклама» або «рекламна війна») – це такий вид реклами певної продукції або послуги, у якій цілеспрямовано вживається назва бренду конкурента з метою порівняти та показати, що останній значно уступає бренду, що рекламується.

Дослідженню лінгвістичного статусу рекламних текстів присвячена значна кількість праць. Досліджується роль рекламного тексту у структурі рекламної діяльності (А. Мартинюк, О. Феофанов), вивчаються особливості функціонування реклами у різних каналах комунікації: у мережі Інтернет (І. Kenesei), у пресі (Ю.Б. Корнева, Т.Н. Колокольцева).

Реклама є соціальною сферою, де мова використовується з метою чинення регулятивної дії [2, с. 1]. Рекламний текст є найважливішим елементом системи масової комунікації, що є, по-перше, необхідним «учасником» комунікативного акту, а по-друге, складною структурою, яка відображає функціонування такої важливої підсистеми масової комунікації, як реклама. Прагматична спрямованість рекламного тексту передбачає не тільки простий відбір необхідних фактів, але й подання їх у певному ракурсі, тобто вона змушує автора тексту відповідно організувати його і обумовлює композицію та характер мовних засобів.

Характерна риса реклами закладів швидкого харчування – імплікація прагматичного значення, яке маркується граматично, локалізується на рівні речення і полягає в імпліцитному способі вираження змісту рекламного тексту загалом. Маркерами імпліцитної інформації в рекламі закладів швидкого харчування є вербальні та невербальні елементи з яскраво вираженими семантикою та символізмом.

Одним з чинників, що визначають лексичне оформлення рекламного тексту є соціальна приналежність потенційних покупців товару. Прикладом може стати сучасна ситуація у Сполучених Штатах, де рекламодавці є піонерами у сфері використання просторіччя та нелітературного вживання слів, молодіжного сленгу з ціллю привернути увагу юної аудиторії, наприклад: “*Whassup?*” компанії Budweiser чи “*I’m Lovin’ It*” McDonald’s). Використання в рекламних текстах таких лексичних особливостей як розмовне або нелітературне написання (англ. – colloquial spelling) чи ж просторіччя також спричинене соціальною групою, на яку спрямовує свою рекламну компанію мережа закладів швидкого харчування. У такому випадку вимова має збігатися зі стандартною, що властива правильно написаному відповідному слову (is = [‘iz] = iz, chicken = [‘tʃɪkɪn] = chikin). Таким незвичним способом написання слів (*iz, brekfust, chikin, burgerz, loserz, sayin, weer, til, awesom, donkees, elefunts* тощо) вони привертають увагу своєї цільової аудиторії. До інших лексичних особливостей належать прийоми телескопії, запозичення, сленгу та каламбур.

Тенденція до економії мовних засобів зумовлює креолізований характер комунікації. Аналіз рекламних текстів швидкого харчування залежно від характеру семантичної взаємодії між вербальною та невербальною частинами дав підстави виділити: логотипи закладів, у яких зміст вербальної частини й зображення є тотожними; логотипи закладів, у яких вербальна частина конкретизує, пояснює, частково відтворює зображення; логотипи, невербальна частина яких не потребує пояснення.

1. Лебедев-Любимов А. Н. Психология рекламы / А. Н. Лебедев-Любимов. – СПб. : Питер, 2003. – 368 с.
2. Медведева Е. В. Рекламная коммуникация / Медведева Е. В. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 278 с.

3. Чуланова Г. В. Композиційні та функціональні особливості креолізованого рекламного тексту на матеріалі реклами автомобілів. Г. В. Чуланова, М. В. Моїсеєнко. Сумський державний університет. – 2011.

ДИСКУРС ЗМІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ЯК КОРИГУЮЧА СТРАТЕГІЯ НІВЕЛЮВАННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Бондаренко А. С., студ. гр. ПР-32

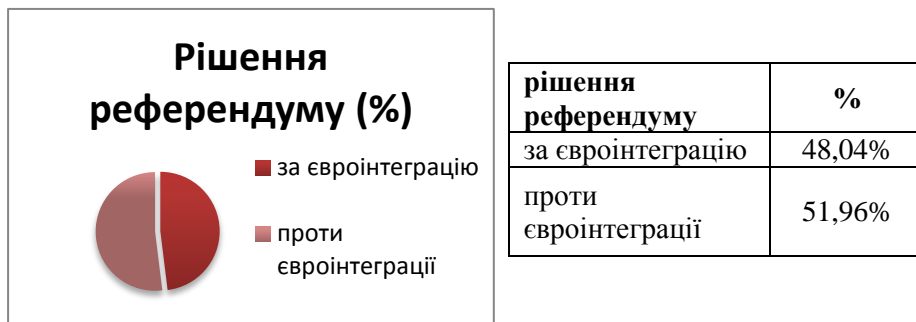
Попова О. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Завдання дискурсу ЗМІ — вплив на формування громадської думки. Досягнення мети і завдання забезпечується тим, що дискурс ЗМІ — комунікативне явище, а будь-яке спілкування — це цілеспрямований вплив.

Оскільки дискурс ЗМІ має «точки перетину» з політичним, то він розглядається як матеріал дискурсу ЗМІ. У світлі останніх подій можна чітко прослідкувати «у справі» всі стратегії та тактики сучасних ЗМІ. Мова йде про Великобританію та питання євроінтеграції. Під час змін у політичному устрої політичні лідери знаходяться у «тісних відносинах» зі ЗМІ. Тобто через них політики реалізують свої плани, впливаючи при цьому на свідомість громадськості. *“They are as it were retro-nationalists, they are not patriots. Patriots don’t resign when things get difficult; they stay.”* — це заявив Жан Юнкер, президент європейської комісії. Цей приклад ілюструє не просто звинувачення як акцептування негативних результатів діяльності політиків, а вже як пряму образу через наклеювання ярликів: *“they are not patriots”*. Саме в цьому полягає робота ЗМІ — вплинути на свідомість громадськості задля досягнення поставлених цілей.

Для підтвердження теоретичних засад впливової функції ЗМІ, було використано приклад євроінтеграційних процесів, які відбулися влітку 2016 року у Великобританії. Так, на підставі розглянутої статистики голосів (ці дані ілюструє діаграма) після референдуму, та висловлювань політиків у період перед самими виборами, було встановлено прямий вплив дискурсу ЗМІ на думки суспільства [1]. А як відомо, зміна політичних переконань одночасно впливає на політичну поведінку. Тобто поставлені цілі — завжди будуть досягнуті.

Діаграма 1 — Загальна статистика голосів на референдумі

Звинувачення може бути направлене як на політичну партію, конкретного політика чи певні його дії. Кожен з політиків по-різному реагує на рішення Британії з приводу євроінтеграції. Так, наприклад, прем'єр-міністр Бельгії називає Британію: *“Brexiters remind me of rats leaving the sinking ship,”* — говорить Гай Верхофштадт. *“What are you waiting for — the next referendum in France, in Italy maybe.”* Але критикуючи політику Великобританії, він тим самим дискредитує ЄС. Тобто називаючи ЄС кораблем, а Британію щурами, він підтверджує, що такі існують проблеми в самій організації. Також він докоряє лідерам ЄС, які не спроможні вплинути на рішення країни, яка вирішила вийти зі складу організації.

Отже, для того щоб доцільно використовувати тактику критики, для повної дискредитації опонента, потрібно чітко усвідомлювати принципи її роботи. Адже в іншому випадку, фраза, з підтекстом обвинувачення може розвернутися в інше русло, та боляче вдарити по репутації адресата. Тобто намагаючись підірвати авторитет противника, можна «підірватися» самому.

1. Coles M., Kirk A., Krol C. How did different demographic groups vote in the EU referendum [Electronic resource] / Malcolm Coles, Ashley Kirk, Charlotte Krol. – London : The Telegraph, 2016. – Access mode : <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/06/23/leave-or-remain-eu-referendum-results-and-live-maps/> – (01.07.2016).
2. Попова Е. В. Демократизация языковой нормы в рамках закона антиномии (на материале политического дискурса). Е. В. Попова. Издательство Мозырского государственного педагогического университета. – 2011.

ГЕНДЕРНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ У ПРОМОВАХ КАНДИДАТІВ У ПРЕЗИДЕНТИ (НА ОСНОВІ МАТЕРІАЛУ ПЕРЕДВИБОРЧОЇ КОМПАНІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА ТА ГІЛЛАРІ КЛІНТОН)

Борисенко М. О., студ. гр. ПР-32

Медвідь О. М., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Сьогодні активізується науковий інтерес до гендерної політики, її практичної спрямованості на реальні гендерні перетворення. Це зумовлено тим, що гендерні проблеми все більше враховуються в умовах реконструювання сучасного політичного простору світової спільноти й упорядкування політичної сфери життя національних суспільств. Гендерний складник у політичній тканині сучасного суспільства розкриває втілення фемінності й маскулітності в теперішньому політичному просторі світу й країни в межах нинішнього політичного часу.

Прагматика – один із розділів семіотики, що досліджує функціонування мовних знаків у мовленні. Прагматика піднімає багато питань, пов'язаних із мовцем, адресатом і їх взаємодією в процесі комунікації. Ключові параметри політичного виступу – цілісність, доречність і змістовність.

«Гендерлект» – постійний набір ознак чоловічого та жіночого мовлення. Виникнення цього поняття обумовлено формуванням гіпотези гендерних субкультур.

Формування іміджу політика – це об'єктивний підхід і необхідна умова в сучасному політикумі. Американські політики, будуючи та виголошуючи публічно свої промови, не завжди дотримуються усталених правил щодо публічної промови. Загалом, як показують результати нашого дослідження, в своїх промовах вони нехтують використанням аргументів та фактів для підтвердження власних висловлень. Дуже часто вони використовують образливу лексику (особливо Д. Трамп) в сторону своїх опонентів, що є неприпустимим для політичного красномовства.

У власних виступах політики дозволяють собі використовувати занадто велику кількість повторень, тавтології та перефразувань, які псуєть їхню промову. Позитивним є те, що під час виголошення промови політичні діячі користуються різноманітною жестикуляцією, мімікою та інтонацією, що робить їхні промови більш яскравими та цікавими.

Згідно з концепцією гендерного потоку – фактор статі вважається домінуючим, який ніби «заливає» всі інші фактори. Іншими словами, в іміджі лідера найважливіша роль належить рисам, пов'язаним із статтю.

Жінки-політики в чоловічому світі виступають як токени, і, як правило, обирають один з чотирьох іміджів: матері, спокусниці, іграшки-талісману, залізної леді.

Андрогінність – це поєднання маскулінних і фемінінних якостей. Згідно із автором теорії андрогінного менеджменту, А. Серджентом, лідер повинен перейняти найкраще, що є у чоловіка і жінки [1, 201]. Гендерний підхід все більше проникає в сфери політичного врядування й управління, стає реальною політичною силою впливу на забезпечення розвитку, рівності й миру.

Гендер як елемент сучасної наукової моделі людини відображує соціальні, культурні, психологічні та лінгвальні аспекти статі, тобто є комплексом соціально-культурних явищ, що співвідносяться зі статтю індивіда і відображуються у мовленні.

Гендерна диференціація політичного дискурсу стала можливою після того, як жінки стали активними учасницями політичного процесу. Незважаючи на те, що мовленню представниць слабкої статі властива експресивність та непослідовність, їхній політичний дискурс тяжіє до «маскулінності», яка є характерною особливістю політичного процесу та виражається за допомогою використання метонімії та метафори.

Вербальна агресія, нетолерантне перебування співрозмовниками один одного, негативна «маркованість» мовної атаки виражена однаково в промовах обох політиків.

Комунікативну поведінку жінок визначають мовленнєві акти, що підвищують статус адресата (обіцянки, прохання). Особливістю комунікативної поведінки чоловіків є використання мовленнєвих актів (наказів), спрямованих на підвищення статусу адресанта. Реалізація в репліках чоловіків обіцянок, які підвищують статус адресата-жінки, супроводжується демонстрацією небажання чоловіків брати на себе зобов'язання. Для висловлювань чоловіків типовим є ігнорування реплік жінок.

Дональд Трамп позиціонує себе як «антиполітик» й гостро виступає проти непопулярного політичного істеблішменту.

Гілларі Клінтон намагається завоювати підтримку своєю лояльною позицією щодо захисту прав "середнього класу".

Д. Трамп намагається постати перед виборцем та міжнародною спільнотою «твердою рукою» та підкріпити це агресивними та нестриманими, промовами і висловами. (“*Reporters at the New York Times, they’re not journalists, they’re corporate lobbyists for Carlos Slim and for Hillary Clinton.*”)[2]. Маскулінні маркери у промовах Д. Трампа – (термінологічна та професійна лексика, абстрактні іменники, негативні речення.

Промови Гіллари Клінтон виглядають дещо складнішими за побудовою, насичені художнім змістом і відповідно їх важче сприймати пересічній особі (“*The American people are tired of liars and people who pretend to be something they’re not.*”)[3]. Фемінінні маркери у промовах Г. Клінтон – цитування, усталені речення, повтори.

Вивчення гендерно-зумовленої комунікативної поведінки зосереджує увагу не лише на розбіжностях у мовленні чоловіків і жінок, але й на соціально-психологічних чинниках, що її зумовлюють.

У власних виступах політики дозволяють собі використовувати занадто велику кількість повторень, тавтології та перефразувань, які псують їхню промову.

У результаті дослідження вербальної поведінки політичних діячів Гіллари Клінтон та Дональда Трампа було з’ясовано, що вона має гендерну маркованість, яка виражається у приналежності до категорій фемінінності та маскулінності

Гендерні маркери мовлення політичних діячів складають як типологічні фонетичні та лексико-стилістичні аспекти, так і специфічні, конкретно мовленнєві, культурно-обумовлені фонетичні та лексико-стилістичні аспекти, які позначені інтонацією та іншими невербальними засобами впливу на аудиторію.

Вербальна поведінка жінок- та чоловіків- політиків має диферентні характеристики, але ця різниця у їх мовленні має ймовірний характер, демонструючи різноманітність властивостей маскулінності й фемінінності.

1. Бендас Т В. Гендерная психология. – СПб., 2007, С. 201.

2. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://time.com/4532181/donald-trump-north-carolina-accusers-speech-transcript/>

3. Електронний ресурс. Режим доступу : <https://www.brainyquote.com/quotes/quotes/h/hillarycli142421.html>

4. Медвідь О. М. Лінгвістичні засоби впливу на реципієнта (на матеріалі політдискурсу). О. М. Медвідь, А. О. Ходцева. Волинський національний університет імені Лесі Українки. – 2012.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ МЕДИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Волинська К. І., студ. гр. ПРм-51

Чуйко О. А., аспірантка

Більшість нових лексичних одиниць у будь-якій мові становлять терміни, оскільки людство постійно зіштовхується з проблемою позначення того чи іншого поняття, явища чи феномена.

Сучасна медична термінологія — це макротерміносистема, план змісту якої різноманітний: морфологічні утворення і процеси, характерні для організму людини в нормі та при патологіях на різних стадіях їх розвитку; хвороби і патологічні стани людини; форми їх перебігу й ознаки, збудники і переносники хвороб; оперативні доступи і хірургічні операції; організаційні форми надання лікувально-профілактичної допомоги населенню, прилади, інструменти та інші технічні засоби тощо.

В межах макротерміносистеми провідна роль належить таким підсистемам, як: 1) анатомічна й гістологічна номенклатура; 2) комплекс патолого-анатомічної, патолого-фізіологічної та клінічної терміносистеми; 3) фармацевтична термінологія.

Медичні терміни характеризуються такими особливостями як наявність дефініції, максимальна абстрактність, моносемічність, відсутність експресії та емоційного забарвлення, стилістична нейтральність, співвіднесеність зі спеціальними поняттями і суворі логічність.

До основних ознак, які визначають характерні риси англосмовної медичної термінології є:

1) інтеграція, яка відбувається завдяки взаємодії медицини з іншими галузями, насамперед генетикою, біологією й біохімією (*biosycle* – *біоцикл*, *aglycosilation* – *аглікозування*);

2) диференціація завдяки формуванню на межі нових наук із власними термінологіями, таких як біохімія, гістологія, травматологія, токсикологія тощо;

3) інтернаціоналізація, що реалізується через терміни з греко-латинською основою (*automatic ventilating machine* – *апарат для штучної вентиляції легень*);

4) уніфікація, яка досягається в результаті таких видів діяльності, як термінографія, стандартизація;

5) економія, що реалізується за допомогою абревіації, скорочення шляхом символів; введення в текст немовних засобів номінації – формул (наприклад, *IT (immunotherapy) – імунотерапія*).

За походженням термінологічні одиниці медицини поділяються на питомі (*marrow – кістковий мозок*) та запозичені (*diagnosis – діагноз, cartilage – хрящ*).

Поповнення англійської медичної термінології відбувається за допомогою традиційних словотвірних засобів англійської мови:

1) Афіксація (*instability – лабільність, extraarticular – позасуглобовий*)

2) Створення фразових термінів або термінологічних словосполучень (*uterine blood flow – маточний приток крові*)

3) Словоскладання (*angiography – рентгенографія кровоносних судин*)

4) Компресія (*IRDS – infant respiratory distress syndrome – респіраторний дистрес-синдром новонароджених*)

За своєю будовою та структурою медичні терміни поділяють на такі види:

1) прості, що складаються з одного слова (*allergy - алергія*);

2) складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс (*nurse-technician – медичний лаборант*);

3) терміни-словосполучення, що складаються з декількох компонентів (*internal cardiac massage – внутрішній масаж серця*).

Характерною рисою англійської медичної термінології є наявність численних термінів-епонімів. Обов'язковим складником терміна-епоніма є власна назва, яка під час перекладу українською мовою зазвичай транскрибується (*Lyme disease – хвороба Лайма*) або транслітерується (*Addison's anemia – анемія Аддісона*).

Таким чином, для правильного перекладу медичної термінології слід враховувати низку важливих факторів, які включають не тільки обізнаність в певній галузі медичної науки та вміння орієнтуватися в ній, але й звертати увагу на словотвірну й морфологічну структуру терміна.

1. Медвідь О. М. Лінгвістичний статус квантитативних одиниць : парадигматична та синтагматична представленість. Вид-во СумДУ. – 2012.

THE CONCEPT FRIENDSHIP IN ENGLISH LINGUOCULTURE

Gavrylenko A.,
(*Alexandrovskaya Gymnasia*)
Nazarenko O. V., *lecturer*
(*Sumy State University*)

Nowadays, the definition of concept is a complex and not enough investigated phenomenon. The concept is a notion of the world's fragment or a part of such fragment, which has its own structure, where we can find some groups of features which are realized by the diverse linguistic methods. A human gets some experience, transforms it into some concepts, which are logically linked and form a conceptual system. It is constructed, modified and specified regularly by an individual.

In our work we analyzed the concept FRIENDSHIP, which is distinguished from others by its variety, special emotional connotation and prevalence in life and modern linguistic discourse. The linguistic conceptualization of FRIENDSHIP is realization of its important features and fragments which are objectified as existing linguistic units. There are all grounds to think that FRIENDSHIP is like a fragment of the inner world of a human. Its existence in history of cultural and social development is always understood as one of the main aspects in life and one of the initial factors in the human's relations shown in the linguistic conceptualization of FRIENDSHIP. According to a complex of the significant features, which FRIENDSHIP contains, it is the universal phenomenon in a human life. The linguistic interpretations of this concept help us to reveal the variety and the competence of FRIENDSHIP.

On a basis of the marked characteristic features the linguistic frame of lexical-semantic units with the meaning "friendship" was determined. The analysis of these units helped us to reveal the features of its usage, and also to select the dominant values which are connected with the interpretations of analyzed notion in English linguocultural unity: it is lasting relationship between people, affinity, respect and trust, sympathy, frankness, mutual help, empathy, sincerity and unselfishness, love and knowledge.

In a series of J. K. Rowling's novels about Harry Potter we determined a semantic field of concept FRIENDSHIP which consists of three groups: actions, feelings and relations which are also divided into more detailed semes. The dominant one is a group of relations, because the

verbalization of the concept FRIENDSHIP happens mainly with a help of the verbs and adverbs.

Having analyzed the elements of the concept FRIENDSHIP we see that a group “relations” can unify the greatest amount of semes of the given concept. This concept reflects natural organization of the world, a certain life principle that determines value systems of the society. Groups “feelings” and “actions” are not so numerous, but they are essential as well. According to these statements we can make a conclusion that the main sense of friendship is communication with a person that is based on mutual likeness, knowing of his/her personal qualities and love that brings peace.

According to the semantic field of the concept FRIENDSHIP we singled out 12 semes: 1) amity, 2) sociality, 3) brotherhood, 4) likeness, 5) knowledge, 6) love, 7) intimacy, 8) support, 9) protecting, 10) introduction, 11) reconciliation, 12) not enmity which in their turn are divided into more detailed semes. There are some the most expressional semes which show clearly the shades of emotional structure of the concept FRIENDSHIP in the individual’s mental understanding.

In the novels about Harry Potter we found out certain parts of speech groups with the help of which the concept FREINDSHIP is verbalized: verb (22%), adverb (18%), noun (14%), adjective (10%), adverb + adjective (8,7%), verb + noun (8 %), adjective + noun (6%), verb + adjective (4,7%), participle I (3,4%), verb + + noun + adjective (2,6%), gerund (2,6%).

As you see, the most popular method of verbalization is verbs. This group has the highest usage frequency that is verbalized with the help of direct or indirect semantic meaning characterizing concept FRIENDSHIP: *The time may come when you will be very glad you saved Pettigrew’s life. I’ll help Ron, I’ve never seen a de-gnoming. He would have saved Pettigrew too.* Adverbs are on the second place. By means of adverb readers can thoroughly imagine and keep track of feelings of characters in the novel: *‘Not to worry’, said Dumbledore pleasantly. ‘Are you sure you’re OK, Harry?’ said Hermione, watching Harry anxiously. ‘I was getting really worried when you didn’t answer any of my letters’. ‘That’s friendly,’ said Harry.*

The practical meaning of our investigation is to detalize the concept FRIENDSHIP in the English linguoculture which helps to recipients from different linguocultures to accept it easier and to verbify this concept in English fairy-tale discourse. The prospects of the further research are to

investigate the concept FRIEND in details and to analyze its verbalization in the modern English discourse.

1. Борщ А. В. Комунікативна спрямованість англомовного казкового дискурсу / А. В. Борщ, О. В. Назаренко // Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства : матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів, м. Суми, 21-22 квітня 2016 р. / Відп. за вип. А. М. Костенко. – Суми : СумДУ, 2016. – С. 12-14.
2. Nazarenko, O. Verbalization of the concept friendship in English fairy tale discourse (based on the novels “Harry Potter” by J. K. Rowling) / O. Nazarenko, M. Vetoshkina, A. Gavrylenko // Філологічні трактати. – 2016. – Т.8, №4. – Р. 27-32.

ЛІНГВАЛЬНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЛОБІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ В КОНТЕКСТІ «УКРАЇНА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ» НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПРОМОВ Ш. ФЮЛЕ

Говорун В. М., *студ. гр. ПР-32*

Прокопенко А. В., *канд. філол. наук, ст. викладач кафедри ГФ*

Процес комунікації є найголовнішою частиною життя для суспільства. Лобістський дискурс виступає формацією власне політичного дискурсу, тим самим пояснюючи природу походження цього поняття, для якого властива специфічна ідеологічна обумовленість та використання комунікативних стратегій з метою вплинути на уряд держави прийняти те чи інше рішення.

Значущими для аналізу дискурсу лобіювання є такі категорії як концепт адресанта, концепт адресата, комунікативні стратегії та тип спілкування. Вивчення розвитку саме цих категорій протягом інформаційної кампанії лобіювання дає можливість визначити специфіку дискурсу лобіювання[1].

Маніпулятивний вплив у лобістських текстах здійснюється за допомогою мовних засобів, які в поєднанні з позалінгвальними, певними прийомами організації тексту, структурування та подання інформації застосовуються в суспільно-політичних процесах за посередництвом ЗМІ та становлять маніпулятивні стратегії. З прагматичної точки зору, маємо зазначити доцільність розгляду саме стимулюючої функції PR-дискурсу, що полягає у впливі на масову

аудиторію, необхідності подіяти на реципієнта, переконати його, вплинути на його емоції, почуття чи раціональність [2, с. 95]. Для збільшення аргументативної сили повідомлення автори лобістського тексту використовують тактичні прийоми посилання на авторитет чи авторитетну організацію та звернення до прикладів, статистики, результатів досліджень.

Лобістський дискурс є ефективним засобом маніпулювання суспільною свідомістю і вміле володіння засобами переконуючого впливу є однією з передумов успішної публічної діяльності сучасного політика. Мова політичних промов як явище, що має соціально-політичну і національно-культурну обумовленість, інтерпретує ідеологічну модальність і національно-культурну специфіку поглядів політичних діячів, мета яких екстраполювати ці огляди на суспільство як реципієнта мовного і немовного впливів, тому лінгвістичний аналіз дає матеріал для досліджень багатьох наукових парадигм [3, с. 6].

Аналіз промов головного лобіста України у 2014 році Ш. Фюле дозволяє виокремити наступні тематичні блоки: підтримка України у становленні суверенітету (*"We aim to provide this assistance in the same spirit as we worked as the largest donor of Ukraine [4];* зона вільної торгівлі (*"This achievement is a **powerful symbol** of the Ukrainian people's aspiration to getting closer to the European Union and of the European Union's commitment towards Ukraine" [4];* стосунки з Росією (*"A serious challenge to the Helsinki agreements" [5];* про політиків (*"The Verkhovna Rada is a unique platform for public debate on important topics. The whole Parliament and your citizens are with you, dear European Union" [4];* Крим (*"Crimea - part of the sovereign territory of an independent Ukraine has been illegally annexed by Russia in an act we will never recognize" [5];* Євромайдан (*"Those who violated fundamental rights are to **be brought to justice**. Justice should **be fair and without revenge**, fully in line with the European Convention on Human Rights and the case law of the European Court of Human Right" [4]).*

Тематичні аспекти лінгвальної інтерпретації лобістського дискурсу впливають на стиль мови промовця, тим самим показуючи позицію оратора. Проаналізований фактичний матеріал виразно показує, що тексти, які сформульовані на правилах побудови лобістського дискурсу можуть вплинути не лише на привернення уваги слухача та до своєї особи, а і можливість глибоко проникнути у підсвідомість та кардинально змінити думку адресата.

1. Савич Е. В. Дискурс лоббирования : методологические аспекты / Е. В. Савич // Коммуникативные стратегии. – Минск : МГЛУ. – 2003. – Ч. 2. – С. 135–140.
2. Медведь Е. Н. Средства речевого воздействия политспичей / Е. Н. Медведь, А. В. Прокопенко // Сборник научных трудов : в 2 ч. / УО МГПУ им. И. П. Шамякина. – Мозырь. – 2011. – Ч. 1. – 216 с.
3. Ганжуров Ю. / Парламентське лобіювання в контексті політичної комунікації // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4. – С. 50–62.
4. EU-Ukraine : there is no time to rest [Электронний ресурс] / EUROPEAN COMESSION Press Release Database. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/index_en.htm.
5. Fuele : Russia's actions a serious challenge to Helsinki process [Электронний ресурс] / The Kyiv Post. – Режим доступу : <https://www.kyivpost.com>.

TECHNIQUES FOR WORKING WITH QUANTITATIVE VOCABULARY

Yu. Holin'ko, *student PR-33*

O. V. Nazarenko, *lecturer*
(*Sumy State University*)

O. Ivanenko
FERRO Wärmertechnik, Germany

Quantitative determination of subjects is expressed by derivations, morphological, lexical, syntactic tools that are closely related to and permeate the whole system of the English language. Quantitative ratio is objective and specific in its basis and is displayed in the cognitive practice of mankind, as these words are used both for communication and research work.

Quantitative vocabulary includes numerals (numbers and counting words) and dimensional words (words of measure and weight). It is also known that quantity does not exist independently. Category of quantity (including accurate and inaccurate, indefinite and approximate quantity) in the language is implemented by using morphological, grammatical and lexical means.

At the morphemic level quantitative morphemes form two groups. The first group includes morphemes indicating the exact numerical value: *one-, two-, three-, million-* and *once, thrice*. Morphemes of second group:

multi-, poly-, micro- and other can be combined with different parts of speech that can transmit approximate quantitative characteristics of objects, phenomena and processes.

Grammatical forms of English adjectives significantly effect on combining an adjective with an adverb (*a bit redder, partially greener, quite low, genuinely red*).

At lexical level quantitative vocabulary in means of group separate plurality can be expressed by nouns in plural form, which demonstrates function of generalization, separation or concretization (*thousands of miles, many bananas*). Quantitative concretization is realized by word combinations like *a group of ten, a team of eleven*.

It is necessary to study quantitative vocabulary at secondary and high school for improving general knowledge about surrounding world and the usage of quantitative words in our life. In that way learning of such lexis by students should contain three main levels: grammatical, lexical and sociocultural.

At the grammatical level the position of numerical words and their usage with other parts of speech should be studied. Lexical level opens for student lots of quantitative words including numerals, ordinal numerators, words of measure and weight. And at the sociocultural level it discloses their use in sociocultural aspect. As a result, students must get such skills as adequately use of various quantitative words in order to highlight relevant information. And also they must develop a culture of thinking, the ability to analyze, compilation of information.

One of the most effective methods of studying quantitative vocabulary for learners is learning texts of linguistic and cultural studies, for example such texts as “Climate”, “Mineral Resources” and “Economy”. Quantitative information could improve skills of using such vocabulary in communicative process. Among them are exercises for reading and translation.

For example: *A jug of milk holds one gallon. A painting is 14 inches wide and 12 inches long. A baby weighs six pounds and five ounces. A bag of broccoli crowns weighs four pounds. A coffee mug holds 10 ounces. John is six feet tall. A tablet weighs 1.5 pounds. 98% of the graduating high school class is going to college. In a first grade classroom there are 12 girls and 9 boys. In an entire school there are 523 students.*

Fulfilling this assignment students train to pronounce English units of measure, weight and counting words, and develop communicative skills

learning their ratio into Ukrainian units that helps to extend the linguoculturological knowledge.

For developing sociocultural competence learners can complete another task to this exercise. The task is to convert the following units like: *1.5 pounds* into *кілограми*, *12 inches long* into *сантиметри*, *10 ounces* into *літри* and so on.

Also for developing sociocultural competence students of the high school can do the exercises with English idioms which contain quantitative lexis and try to find Ukrainian equivalents to them.

For example: *Once bitten twice shy. Have one over the eight. Be on cloud nine. At sixes and sevens. One's days are numbered. Like two pears in a pod.*

And it can be useful to create dialogs with maximum use of the given lexis from the previous exercise for evolving skills of dialogical speech.

1. Поляков І С. Формування соціокультурної компетенції учнів загальноосвітньої школи на старшому етапі / І. С. Поляков; наук. кер. О. В. Назаренко // Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол.: С О. Швачко, І К. Кобякова та ін. – Суми : СумДУ, 2010. – С. 106-108.

ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСУ ПРИВІТАННЯ

Джим А. Ю., студ. гр. ПР-32

Баранова С. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Дискурс – це одне із центральних понять сучасного мовознавства та лінгвістики, це досить складне багатогранне комунікативне явище, що співвідноситься з текстом та включає в себе певний соціальний контекст, який несе інформацію про учасників комунікативного акту. Увагу до проблеми дискурсу приділяли такі вчені як З. Харріс, С. Міллз, Т. ван Дейк, В. Карасик, Д. Шифрін та інші. Саме з визначень дискурсу цими вченими можна зробити висновок, що дискурс – це комунікативна подія, що обумовлюється взаємозв'язком між адресантом (мовцем) та адресатом (слухачем) і передбачається мовленнєвою поведінкою останніх.

Як комунікативна одиниця дискурс обумовлюється дією як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних чинників і відповідає

загальноприйнятим нормам мовленнєвої, мовної, комунікативної та соціальної ситуацій. Дискурс розглядається як взаємодія між дійсністю та мовою, що є запорукою розуміння світу. Характерними особливостями такого дискурсу є інтереси та цілі, а важливою є не просто ситуація, а уявлення про неї або інтерпретація учасниками даної ситуації.

Етап початку або ж встановлення комунікативного контакту є ритуалізованою та етикетною фазою спілкування з використанням певних закріплених мовних одиниць, які відповідають комунікативній ситуації. Дискурс привітання відображає національні, вікові, часові, гендерні особливості комунікантів, впливаючи на їх взаєморозуміння, відносини, поведінку та формуючи певне ставлення один до одного.

Кожне висловлювання та фраза привітання будуються відповідно до комунікативних завдань мовленнєвого акту, а результат встановлення комунікативного контакту відображається в перлокутивному ефекті, тобто в реакції адресата на почуте. Якщо спосіб привітання буде обрано недоречно, то існує ймовірність того, що метакомунікативний акт завершиться невдачею або ж взагалі не відбудеться.

Дискурс має певну сукупність лінгвістичних параметрів та соціокультурного контексту, включає в себе різноманітні форми писемного та усного мовлення: офіційні та побутові розмови, художні твори, різноманітні діалоги між знайомими та незнайомими людьми, які розпочинаються певними єдностями – привітаннями.

Вираження привітання – це типові ініціальні формули, які виступають свого роду комунікативним зачином, який має притаманний йому набір певних метакомунікативних одиниць. Носії мови починають розмову з висловлення доброзичливості, поваги, певного побажання, за допомогою цих одиниць задається етикетний тон подальшому спілкуванню. До метакомунікативних одиниць належать формули привітання, які включають в себе звертання, побажання, компліменти, фрази, які виражають радість від зустрічі та фрази, що демонструють початок комунікативного акту.

Привітання – це двосторонній акт комунікації, який вимагає відповіді, тобто привітання у відповідь. Мета привітання – ініціювати мовний контакт, створити умови для позитивної та сприятливої тональності подальшої розмови.

У кожній мові існує певний набір лексем, які люди використовують під час привітання. В англійській мові до таких лексем належать, наприклад, “*hi, hello, how do you do?*” тощо.

Формули привітання несуть в собі певний позитивний заряд, який спрямований на співрозмовника. Вони допомагають досягти бажаного результату спілкування, якимось чином вплинути на співрозмовника та залучити його до розмови, продемонструвати ввічливість та зацікавленість адресанта у комунікації. До того ж, ефект привітання може бути підсилений різноманітними невербальними засобами, які відповідають нормам етикету (рукостискання під час зустрічі, помах рукою, обійми, поцілунок, посмішка тощо).

Критеріями правильності вибору мовних одиниць, які реалізують дискурс привітання, є результативність та ефективність впливу на партнера спілкування. Наприклад, звертання, яким доповнюється привітання, може виражатися іменниками, прикметниками, займенниками, які можуть мати зменшувально-пестливу форму; це вказує на повагу та прихильність до адресата.

Таким чином, форми привітання залежать від місця, часу, обставин, учасників розмови, саме тому, перш ніж привітатися, необхідно обрати формулу привітання (вербальну, невербальну чи їх поєднання), яка буде доречною саме для даної ситуації.

1. Баранова С. В. Співвідношення маркерів увічливості в англомовному та україномовному дискурсах. С. В. Баранова, А. О. Коробко. Сумський державний університет. – 2014.

ПЕРЕТИН ВЕРБАЛЬНОГО ТА НЕВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТІВ В АМЕРИКАНСЬКОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ

Довженко А., студ. гр. ПР-32

Попова О. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Основна ціль кожного рекламного повідомлення – забезпечити читача комфортними умовами задля сприйняття інформації, яка надається. Саме тому автори звертаються як до мовних, так і не мовних засобів (вербальних та невербальних), що забезпечує цілісність та зв'язність рекламного тексту.

Говорячи про інтернет-рекламу, автори, як правило, враховують два основних моменти: з одного боку, це майстерність у підборі правильних слів, а з іншого, – володіння технікою лаконічного викладу суті. Так, виявлено найбільш характерні для банерів особливості:

1) дієслова використовуються переважно в наказовому способі: *“Get it now, click here, click here for details, book now, get prices, learn more, check out, buy it now, enter now”*. За статистикою, банери, що містять слова типу *“Click here”, “Learn more”*, мають відгук на 30% більше, ніж без них.

2) часто зустрічаються прикметники в порівняльному або найвищому ступені: *“Better than ever. Look good, feel great”, “The best advice I ever got”*, що дозволяє виділити рекламований об'єкт / послугу з ряду однорідних, подібних йому. Часто зустрічаються прикметники: *“cheap”, “free”, “low”*, що вказують на дешевизну рекламованого продукту, що безсумнівно впливає на реципієнта.

3) зустрічаються кількісні числівники, що вказують на вартість товару, знижки, розмір виграшу і т.д.: *“You could win 1 of 10 Amazon Gift Cards. Enter now”, “Save up to 45%. Book now”, “Earn over 200\$ per day”*.

4) найбільш частотні вигуки, що висловлюють позитивні емоції, почуття захоплення, подиву: *“Woohoo!”*, *“UAAAUUU!”*

Невербальний компонент в інтернет-рекламі допомагає створити цілісний, який привертає клієнтів. Адже, перше, на що звертає увагу звичайна людина, коли з'являється на сайті: яскраві кольори, великий шрифт, картинка, яка відразу ж кидається в очі.

У порівнянні з іншими видами реклами, телереклама має – чи може мати – більш особистісний характер і має можливість наочно продемонструвати рекламовані товари, що і є одним з головних плюсів даного каналу комунікації. Завдяки зображенню, звуку, руху і кольору телебачення забезпечує високу ступінь залучення глядачів в те, що відбувається на екрані.

Телереклама *“Yves Saint Laurent ROUGE PUR COUTURE Lipstick Featuring Cara Delevingne”*: 30 секунд, майже повна відсутність вербального компоненту, окрім назви бренду на початку ролика великими білими літерами на чорному фоні (класичне та найвигідніше поєднання кольорів у рекламному повідомленні). Назва бренду в рекламі відіграє роль у визначенні заявленої елітарності. У кінці відео-ролика з'являється назва помади *“ROUGE PUR*

COUTURE”, слоган = ехо-вислів “The couture that dresses me” червоним кольором, який ніби говорить «подивіться на мене, не проходите повз, дійте заради дії: жорстко, необдумано, піддайтеся першим почуттям». Червоний колір налаштовує людину на рішучість, таку ж саму поведінку демонструє нам модель Кара Делавінь – втілення краси, елегантності, елітарності та сили.

Друкована реклама зустрічається нам майже на кожному кроці, тому її основна мета, як і в інтернет-рекламі, звернути увагу клієнта саме на цей продукт/послугу. Дану функцію виконує невербальний компонент, в той час, як вербальний здійснює інформативну функцію. На завершення за допомогою слогану або ехо-вислову споживача запевняють у правильності його вибору щодо цього товару/послуги. Так, в рекламі Starbucks Coffee (заголовок – “The best coffee for the best YOU”; ехо-вислів = слоган “taste of inspiration”) двічі повторюється прикметник “best”, який запевнює споживача, що жодна кава не зможе його задовольнити більше ніж ця.

Невербальний компонент є таким же важливим, як і вербальний у будь-якому виді реклами. Він виконує основну роль щодо привернення уваги споживача. За допомогою візуальних компонентів, таких як: колір, ілюстрація, шрифт, у свідомості формується певний привабливий візуальний образ товару/послуги. Крім того, зображення підтверджує інформацію, представлену в рекламному тексті, яка пояснює функціональні особливості товару/послуги.

З кожним днем реклама розвивається все стрімкіше, аби досягти своєї основної мети - створити ідеальну рекламу, ідеальну комбінацію двох компонентів: вербального та невербального, яка зможе не просто продати товар споживачу, а задовольнити його цілком.

1. Попова Е. В. Двойственная природа языковой нормы. Е. В. Попова. Бюро переводов "Альба". – 2011.

ПРАГМАТИЧНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОГО МЕДІА-ДИСКУРСУ

Єрак П. В., студ. гр. ПР-32

Баранова С. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Людина виступає в тому чи іншому дискурсивному просторі не лише у певній соціальній ролі, але й з певною метою. Тобто одним з

основних аспектів, що характеризує дискурс, є його прагматичність. Одним з найбільш поширених джерел ЗМІ є преса, зокрема публіцистичні тексти, які є найпотужнішим каналом інформування та пропаганди. Їх прагматична природа передбачає процес інформування населення про важливі факти суспільного життя.

Статті журналів та газет покликані впливати на читацьку аудиторію, формувати в читачів певний світогляд, ставлення до усталених норм та цінностей суспільства. Однією з основних особливостей американського публіцистичного тексту є його оцінність, емоційність і сенсаційність. Засоби масової інформації мобілізують усі можливості, усі ресурси мови для впливу на розум і почуття читачів.

Домінуюча інформативна функція часто поєднується з оцінною, яка виражається словами, що належать до різних частин мови. Проте найчастіше оцінну функцію виконують прикметники. Напр. : *As usual, president Putin spent few hours in India. This made it more difficult to cover all the important issues of the strategic partnership between Russia and India. Russia seemed reluctant to go into details on some issues. Pakistan was one of them.* (Newsweek, October, 2016, “What is Russian’s plan with India?”) [3].

Американський журналіст у даному фрагменті статті, ґрунтуючись на вже існуючих знаннях реципієнтів щодо даної ситуації, повідомляє про зустріч індійських політиків та Володимира Путіна. Даний уривок показує, що стаття виконує не лише інформативну функцію, але і функцію пропаганди та оцінки, так як основний зміст полягає у тому, що Путін, як зазвичай, пробув у Індії на переговорах навмисно лише декілька годин і звісно це ускладнило обговорення усіх питань, що стосуються взаємовідносин Індії і Росії. І у присутніх склалося враження, що Росія просто не планувала обговорення певних питань – особливо питання Пакистану.

Поряд із інформативною та оцінною функціями деякі речення статей виражають заклик до дії, виконуючи спонукальну функцію. Інтригуючу функцію виконують речення, які своєю стилістичною відміченістю привертають увагу читача, але не містять інформації, що дозволяє заздалегідь зробити висновок про зміст статті.

Майстерність журналіста полягає у здатності знаходити і потім використовувати у тексті такі слова та конструкції, які зближують мовний простір адресанта й адресата. Ця стратегія реалізується через використання розмовної лексики та розмовного синтаксису, таким

чином дає змогу автору встановити близькі стосунки зі своїм читачем, оскільки ці елементи відповідають стилістиці дружньої бесіди або розмови, невимушеного спілкування [1, 73].

Одним із найбільш яскравих прикладів може слугувати таке речення. Напр. : *He would not be in accord with Islamic beliefs and practices. Well, sort of* (Newsweek, October, 2016, “What is Russian’s plan with India?”) [3]. Як бачимо, цілком просторічний вираз “*Well, sort of*”, який можна приблизно перекласти як: «Ну добре, ми і так знали про це без вас», налаштовує читача на невимушену розмову, заохочує його висловити власну думку на ту ситуацію, про яку йдеться у статті. Так автор намагається подолати ту відстань, що відділяє його від читачької аудиторії, і заручитися її підтримкою.

Отже, прагматична функція медіа-дискурсу полягає у взаємодії, що відбувається усно чи письмо та орієнтована на реакцію читача не в даний момент, а у майбутньому [2, 441]. Прагматичний аспект є надзвичайно важливим, адже саме це забезпечує двосторонній зв'язок між реципієнтом та автором та показує чи виконує даний масмедійний текст необхідні функції.

1. Рынкович Ю. С. Разговорные стратегии в современных СМИ (на примере журналов «Профиль», «Коммерсант-Власть», «Коммерсант-Деньги») / Ю. С. Рынкович // Русская речь. Язык прессы. – 2007. – №6. – С. 73.
2. O’Keeffe A. Media and discourse analysis [Електронний ресурс] / А. О’Кеєффе. – Р. 441. – Режим доступу: [https://dspace.mic.ul.ie/bitstream/handle/10395/1681/O%20Keeffe,%20A.%20\(2011\)%20%20Media%20and%20Discourse%20Analysis%20\(Book%20Chapter\).pdf;jsessionid=2DDDD1E0D21DC05A2D7E05C612AA1A29?sequence=2](https://dspace.mic.ul.ie/bitstream/handle/10395/1681/O%20Keeffe,%20A.%20(2011)%20%20Media%20and%20Discourse%20Analysis%20(Book%20Chapter).pdf;jsessionid=2DDDD1E0D21DC05A2D7E05C612AA1A29?sequence=2).
3. Topychkanov P. What is Russian’s plan with India? [Електронний ресурс] / Petr Topychkanov // Newsweek. – October, 2016. – Режим доступу: <http://europe.newsweek.com/india-russia-vladimir-putin-pranab-mukherjee-global-politics-go-a-summit-brics-511339>
4. Баранова С. В. Відповідальність особистості як складова особистісної зрілості. С. В. Баранова. Наук. студії з соц. та політ. психології / Збірник наук. статей Ін-ту – 2011.

СЕМАНТИЧЕСКОЕ НАПОЛНЕНИЕ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЯЗЫКОВОМ СОЗНАНИИ КАЗАХСТАНЦЕВ

Ибатуллина К.

(Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева
Казахстан, Астана)

Концепт «семья» существует в массовом сознании в виде совокупности представлений, образов, обусловленных спецификой национальной культуры. Полинациональный состав населения современных государств формирует особое семантическое наполнение данного концепта, отражающее духовные и нравственные ценности конкретного общества.

Для современного социокультурного процесса характерно противодействие двух тенденций: возрождения традиционных представлений о семье и формирования новой системы ценностей. С провозглашением независимости Республики Казахстан сформировалось новое ядро концепта «семья», семантическими доминантами которого являются: «дружба», «свобода», «многонациональность», «единство». В то же время концепт «семья» сохраняет традиционные константные компоненты: «родные люди», «тепло», «поддержка», «дом» «традиции». Проявляются и значения, представляющие трансформацию семейных ценностей, таких как уважение к родителям и старшим родственникам, взаимная забота членов семьи, ответственность перед семьей, продолжение рода, сохранение фамилии и т.п.

Для нас выбор концепта «семья» объясняется особым значением института семьи в жизни народа и тесной связью данного концепта в сознании казахстанцев с общим делом, с общей родиной. Концепт «семья» выступает в качестве фокуса, в котором сходятся различные проблемы общества: экономические, демографические, социальные, нравственные, правовые и др.

Активно репрезентируется в казахстанских СМИ модель «казахстанской семьи», включающая в себя характерную идеологическую позицию. «Дорогие земляки! От всей души поздравляем Вас с этим прекрасным праздником Курбан айт! Пусть в доме каждой *казахстанской* семье в этот день царит дух *гостеприимства* и *радости*! Пусть сбудутся все Ваши благие пожелания! *Добра* и *благоденствия* Вам!» [1]. В данном поздравлении мы видим основные понятийные составляющие концепта «семья»:

дом, гостеприимство, радость, доброта. Что касается модели казахстанской семьи, то она вытекает из исторических и политических особенностей Казахстана. На страницах казахстанских СМИ мы можем видеть, что за концептом «семья» следуют такие характеристики, как *дружная, многонациональная, межэтническая, большая и т.п.* «Нашу Республику Казахстан часто называли и продолжают называть «лабораторией» дружбы народов, планетой дружбы, единой *многоэтнической семьёй. Единство народа* – главное достояние нашего государства, в котором *в мире и согласии* проживают представители 140 этносов. Казахстан является *общей родиной* для всех граждан республики, независимо от их национальности, верований и убеждений» [2]. «Мы жили *большой дружной многонациональной семьей*, породненные страшной исторической судьбой казахов начала XX века. ...» [2].

Интерес представляют, на наш взгляд, два компонента значения семьи: «многонациональная» и «межэтническая». В широком смысле (государственном) семья выступает как модель единства страны, государства, родины, Казахстана. В узком смысле – семья, где родственники являются представителями разных национальностей. Исходя из последнего, нами было выделено еще одно понятийное составляющее концепта «семья», которое характерно для языкового сознания казахстанцев. Это *толерантность в семье*. «Сегодня в столице начал работу первый Республиканский форум Совета матерей по вопросам *толерантности в семье*. В ходе встречи участники говорили о важности духовно-нравственного воспитания в семье» [3].

Таким образом, концепт «семья» в языковом сознании казахстанцев имеет отличительную особенность, которая продиктована историческими событиями и политической идеологией. Для данного концепта важным компонентом является «дом»: семья – это дом. Казахстан (родина) – это дружная семья = семья – это мой Казахстан.

1. Символ добра и благодеяний // Казахстанская правда, 2016.09.14.
2. Хальметов А. Решено поддержать // Газета «Фикер», 2013.10.06.
3. Информационный портал 24.kz. Республиканский форум Совета матерей открылся в Астане от 13.11.2014 <http://24.kz/ru/news/social/item/35256-republikanskij-forum-soveta-materej-otkrylsya-v-astane>.

Научный руководитель – д. ф. н., профессор Журавлева Е. А.

ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕЛЕСКОПІЧНИХ ОДИНИЦЬ У РЕКЛАМІ

Катериніна М. В., студ. гр. ПР-32

Вашист К М., аспірантка

Прагматичний компонент висловлювання – це властивість висловлювання реалізувати певні інтенції адресанта повідомлення, впливати на поведінку адресата, його переконання, систему моральних, духовних цінностей. Оскільки будь-який рекламний текст містить інформацію, яка здійснює вплив на адресата реклами, його можна вважати прагматично спрямованим. Прагматична спрямованість рекламного тексту полягає у спонуканні адресата до виконання певних, запрограмованих рекламодавцем дій, що відбувається завдяки використанню вербальних та невербальних засобів впливу з точки зору їх доцільності для досягнення комунікативного наміру адресанта.

На сучасному етапі розвитку суспільства значні обсяги інформації потребують усе більш стислих засобів їх передачі, що активізує номінативні механізми мови. Одним із основних сучасних засобів мовної економії вважають скорочення та телескопію.

Об'єм рекламного повідомлення залежать від комунікативного завдання, типологічної належності, парадигматичних характеристик його компонентів. Реклама завжди працює в умовах обмеженого простору і часу. У більшість рекламних текстів окрім вербального входять слухові і візуальні вираження наміру адресанта, тому засіб передачі рекламного повідомлення разом із певним наміром, тобто метою складання тексту, визначає специфічність рекламного тексту. Доведено, що оперативна пам'ять накладає обмеження не тільки на глибину, але і на довжину слів, тобто рекламісту слід враховувати, що однослівні назви запам'ятовуються та передаються швидше, ніж словосполучення. Таким чином, мова реклами потребує економії мовних засобів.

Суть процесу скорочення полягає у раціоналізації використання матеріальних елементів мови, тобто його звукової та графічної оболонки, в комунікативних цілях. При механізмах скорочення відбувається підвищення імпліцитних смислів слова, що підвищує його експресивність. Тому рекламна комунікація відбувається у великій мірі на когнітивному рівні. Вираження прагматичного змісту часто супроводжується вибором експресивних засобів, одним з яких

може бути створення телескопізму, тому що його значення є завжди більш інтенсивним та емоційним, ніж значення вихідних слів.

Для ефективної реклами слід створювати короткі та яскраві слова: для назв компаній: *FedEx Corporation, YOBK, Dabur, ecotec, GM, HIPPO*; та товарів: *NoDoz, Gas-X, N+S, dozyl*. Завдяки скороченням створюються слова з високим ступенем імпліцитності, що дозволяє іноді створювати експресивно заряджене слово.

Скорочення активно використовуються у рекламі для створення прагматичного заряду, наприклад, у серії реклам препаратів “Alka Seltzer” від компанії “Bayer”, у яких зображені побутові ситуації та використовуються скорочення розмовного стилю:

- I used to cook this for your *mom*.

- *That's why she divorced you, dad.*

Прагматичне завдання скорочень у цих рекламних текстах полягає у зображенні близьких відношень між героями, що є частиною загальної ситуації, зображеної у рекламному плакаті: герой користується препаратом “Alka Seltzer” тому, що знає, що його близькі погано готують, і не хоче, щоб це зіпсувало їхню зустріч.

Отже, окрім назв, скорочення частіш за все використовуються для передачі прагматичного змісту, слугуючи маркованою одиницею, що передає нюанси та тонкощі загальної ситуації.

Оригінальність телескопізмів є фактором, завдяки якому вони привертають увагу, через що вони завоювали певне місце у сучасній рекламі і засобах масової інформації. Ряд телескопізмів-назв виконують номінативну та атрактивну функції: *Designspiration, Instagram, Advertolog, Adverlicious, Dungalot, Frankenfood* та ін. Також слід відмітити ряд назв товарів: *Nespresso, Frappuchino, Popsicle, Protexin, Disprin* та ін.

Таким чином, необхідно відмітити велику кількість телескопізмів саме у назвах, адже при вдалому поєднанні вихідних одиниць вони здатні ефективно передавати прагматичне повідомлення. Наприклад, назва проти алергенного препарату “*Allergease*” передає ситуацію полегшення від алергії та є прагматично спрямованою на алергіків.

Специфіка телескопічних одиниць певною мірою обумовлює функціонально-прагматичну реалізацію телескопічних одиниць у тексті. Основними засобами створення експресивності є порушення норм комбінації понять, внутрішня форма слова, паронімічність вихідних одиниць у частині випадків, багатозначність.

Більшість скорочень та телескопічних одиниць є прагмемами, які реалізують свій прагматичний потенціал в певних мовленнєвих ситуаціях. Слова, утворені механізмами скорочення, грають особливу роль у рекламному дискурсі, адже реклама завжди діє в умовах обмеженого часу та простору.

1. Pinterest [Electronic resource]. - Access mode : <https://pinterest.com>
2. Urban Dictionary [Electronic resource] / 1999-2016. - Access mode : <http://www.urbandictionary.com>
3. Adsoftheworld [Electronic resource]. - Access mode : <https://adsoftheworld.com>
4. Медвідь О. М. Комп'ютерний сленг. О. М. Медвідь. Видавництво СумДУ. – 2005.

ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АНТОНІМІВ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ

Квартник Я. А., студ. гр. ПР-31

Мовчан Д. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Для сучасної лінгвістичної науки характерним є посилений інтерес до прагматики дискурсу, його функціонування, до компонентів комунікативної ситуації. Доведено, що будь-який мовний матеріал має прагматичне спрямування, оскільки прагматика експліцитно передбачає вплив адресанта на адресата.

Прагматичний вплив – це спільний результат, вираження підсумків дії прагматично спрямованих мовних засобів, що створюються внаслідок низки соціальних, суб'єктивно орієнтованих та емоційно-забарвлених стосунків суб'єкта мовлення із зазначеним [1, С. 5]. Одним із засобів такого впливу є антонімія як мовна універсалія.

Антонімія в художньому тексті – більш широке поняття, ніж власне мовна антонімія, оскільки включає в себе мовленнєвий аспект (контекстуальні антоніми та антитезисні побудови). Антоніми дозволяють відображати подвійність і нерідко суперечливість явищ реальності, позначаючи протилежні, але співвідносні поняття. Ця мовна категорія широко використовується при організації складного художнього світу, який служить аналогом реального, але наповнений

елементами, що визначаються індивідуально-авторською свідомістю (наприклад, художній час і простір, структуровані автором не за аналогією з реальним часом і простором, а в залежності від інтенцій мовця).

Контекстуальна, або індивідуально-авторська антонімія, на відміну від мовної, надає набагато більший спектр можливостей вираження художнього задуму: *Und ich trefflicher Seeman, ergraut zwischen **Himmel und Wasser** wie es sich für einen Mann geziemt, dem die Interessen* [2, S. 3].

Класичними узуальними антонімами можна вважати антонімічні пари *Himmel – Erde, Wasser – Feuer*. Описуючи людське буття, більшість авторів вдаються до використання антонімічної пари *Himmel – Erde*. Проте, щоб підкреслити особливості світогляду та повсякденного життя моряків, автор використовує пару оказіональних антонімів *Himmel - Wasser*, що й надає тексту необхідного комуникативного ефекту.

Досить ілюстративним є використання номінативних мовних одиниць, що вступають в антонімічні відношення лише в поєднанні із дійсною антонімічною парою: *Mein Gott, der du mir die **Freiheit des Lebens**, der du mir **die Ruhe des Todes** genommen!* [2, S. 72].

Контекстуальними антонімами можна вважати і пареміологічні мовні одиниці, що наділені контрастивним значенням, наприклад: *Die Spanier bedenken und **erwägen**, die Franzosen **erfinden*** [2, S.18].

Прагматика тексту з використанням фразеологічних антонімів з протилежними компонентами побудована, як бачимо, на мовній грі, коли навмисно зближуються різні за семантичним наповненням лексеми й відбувається декодування актуальних смислів. Під час тлумачення таких фразеологізмів легко встановити диференційні семантичні ознаки, покладені в основу протиставлення.

Іноді автор удається до мовної гри з використанням антонімів, розміщуючи їх у межах одного висловлення:

*Dann lassen Sie mich gehen, Sprach Morel **düster**, oder ich fange an zu glauben, Sie lieben mich nicht **meinetwegen**, sondern **ihretwegen*** [2, S. 722].

У мовному полотні художнього тексту можна спостерігати різні модифікації антонімічних мовних одиниць: описові, патетичні, характеристичні тощо. Їхніми властивостями є влучність, образність, стилістична напруженість. Такий спосіб відтворення думки і

спроможність комуніканта висловлювати стисло і образно ілюкцію за допомогою антонімів підсилює енергетику та довершеність тексту.

Залежно від свого комунікативного наміру адресант підбирає для передачі інформації мовні одиниці з потрібним денотативним і прагматичним значеннями, організовує їх у висловленні у такий спосіб, щоб реалізувати свою комунікативну стратегію та справити потрібний прагматичний вплив на адресата (читача). Як узуальні, так і окаянальні зміни у структурі антонімів завжди мотивовані: вони пристосовують традиційну форму та значення до конкретної ситуації спілкування.

1. Кочерган М. П. Парадигматика // Українська мова. Енциклопедія / Редкол. : Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. / М. П. Кочерган – К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 458 с.
2. Dumas A. Der Graf von Monte Christo / Alexandre Dumas ; [üb. ins Deutsche von M. Dannwitz] – ISBN-13 : 978-3866472921. – Anaconda, 2008.
3. Мовчан Д. В. Шляхи актуалізації прагматичного потенціалу антонімів (на матеріалі іменників сучасної німецької мови) / Д. В. Мовчан // Наукові записки: зб. наук. пр. Кіровоградського держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка – Кіровоград : РВВ КДПУ - 2010. – Вип. 89(3), сер. «Філологічні науки» (мовознавство). – С.201 – 204.

МОВЛЕННЄВІ КОДИ

Ковтун В., студ. гр.ПРм-61

Швачко С. О., д-р філол. наук, професор кафедри ГФ
(Сумський державний університет)

Анохіна Т. О., докторант
(Київський національний лінгвістичний університет)

У лінгвістиці останніх років інтенсивно дискутуються питання мовленневих кодів, одиниць і категорій мови в їх психо-когнітивному вимірі «тут і тепер» - живої комунікації. Домінантними на часі є метазнаки: *дискурс, текст, комунікація, вербальні та невербальні засоби спілкування*. Значущим є осмислення номінативних одиниць (НО) на векторі адресант-адресат, вивчення їх системно-функціонального буття. Семіотичний (знаковий) характер НО є

прозорим в їх наповненні оточенні та функціонуванні. НО включаються комунікативні одиниці (КО), інтегруються на текстових просторах та інгерентно націлюються на прагматичні інтенції. Об'єктом статті є дослідження природи НО та КО, предметом – їх спільні та ізоморфні риси в англомовному дискурсі. До універсальних феноменів належать слова, словосполучення та тексти. «Мова – найбільший духовний скарб, у якому народ виявляє себе творцем, передає нащадкам свій досвід і мудрість, перемогу і славу, культуру і традиції, думи і сподівання. Рідним словом народ і збагачує також світову культуру. Слово – наше повнокровне життя, невмируще джерело поступу. З цього невичерпного джерела мовець здобуває не тільки знання про навколишній світ, але й моральні і естетичні оцінки та уподобання народу.

У кожній мові спрацьовує вторинне конструювання на рівні слів, словосполучень та текстів. Вічним двигуном (лат. *perpetum mobile*) у мові є словотвір, який діє без перепочинку щохвилини, щосекунди. Вічний двигун словотвору діяв, діє і діятиме повсякчас, поки з'являтимуться нові предмети, народжуватимуться нові слова і мислі. Універсальними для НО різних мов є наявність поверхневої та глибинної структур, а також полі функціональність. Вивчення семасіологічних, ономасіологічних, епідегматичних, функціональних аспектів НО сприяє осмислення буття. Структурно-семантичне наповнення детермінується дією лінгвальних та екстралінгвальний факторів. Ця універсальна риса НО представлена девіацією у мовних дискурсах. Основною відмінною НО від КО є опозиція відповідних функцій – називної та комунікативної. «Слово – основна структурно-семантична структура мови, яке співвідноситься з предметами, процесами, явищами дійсності, їхніми ознаками та ознаками між ними вільно відтворюються у мовленні й служать для побудови висловлення. Слова підлягають пролонгації

а), скороченню

б), компресії

в), лексикалізації та граматикизації

г), які в результаті зазначених процесів модифікують поверхневу/глибинну структуру вихідних одиниць, збагачують обсяг мовного словникового корпусу.

Стабільними при цьому залишаються словотвірні моделі:

а) Happily enlarge (афіксація); blackboard, timetable (композиція); handicraft, englo-russian (інфіксація) snowman, Ms. Chairman, sportsman (напівсуфіксація);

б) story ← history, fence ← defence, fancy ← fantasy, Mr ← master, Sir ← senior, on the q.t. ← quiete, emote ← emotional, compete ← competition;

в) know how ← know how to do it, nonce ← then once used words, as ← all so, o'clock ← on clock, a fire ← on fire, branch ← breakfast and lunch, smog ← smoke and fog, fruice ← fruits and juice, goodbye ← God be with you.

г) Can-do-people, a-devil-may-care expression, a-tomorrow-die-feeling, God-knows-what-fancy, an-are you-out-of-your-shoes-look, a falls, a works, a boots, a colors, in her teens, different isms.

Морфеми зберігають у вторинному конструюванні свої форми вілними або спрощеними порівняй lovely, friendly, summerlike, hardship (hard and shape, sixteen (six and ten), sixty (six multiplied by ten), booklet (let by little), fashionable. Вторинні конструювання зберігають пам'ять первинних етимологічних витоків, творять чудеса стилістичні ефекти. Пор.

- *Yes, she's married to a real-estate agent and a good honest fellow, too.*

- *My gracious. Bigamy?*

- *What is the plural of man, Willie? Asked the teacher.*

- *Men, answered Wille.*

- *And the plural of child?*

- *Twins was the unexpected reply.*

Модифікація НО детермінується чинниками лексичного та граматичного оточення, наприклад: Fall in love – Fall out of love; To go in – to go out; To be in – to be out; To go to school – to go to the school; Bus school – school bus. To do on – to do off. Nose ring – finger ring; to pause to drink – to pause drinking; To do a room – to make a bed. To be reluctant – to be unreluctant.

Як видно із прикладів єдність граматичної конструкції не завжди передбачає ідентичні значення. Значущим є семантичне наповнення лексичних компонентів, наприклад *small beer* – *слабке пиво*, *small change* – *дрібні гроші*, *small comfort* – *слаба втіха*, *small deer* – *молоде покоління*, *small hours* – *години після півночі*, *small potatoes* – *щось дрібне незначне*, *small alex* – *самовпевнена людина*.

Модифікація слів, технології їх вторинного утворення одержали більш глибоке осмислення у науковій літературі в силу діючих традицій та методологічних тенденцій. Сьогодні увага лінгвістів до текстів як об'єктів дослідження, генерувала низку питань стосовно природи зазначених КО, їх типології та взаємодії з дискурсивними чинниками. НО та КО притаманні спільні тенденції буття. Вони відкриті процесам динаміки, змінюваності, пролонгації, скорочення, компресії, варіювання зазначені процеси позначенні відповідною специфікою, залежністю від лінгвальних та екстралінгвальних факторів. КО підпорядковують собі номінативні одиниці. Семіотичні знаки, якими є НО та КО, інтегруючись, актуалізують, комунікативні наміри. Спільними для НО та КО є наявність усних та писемних, первинних та вторинних форм, а також – взаємотрансформації. Девіація текстів збільшується за рахунок дії психо- соціо-лінгвокогнітивних чинників притаманних КО, які є вельми актуальними та перспективними у руслі генетичної проблематики. В умовах когнітивно-комунікативних тенденцій сьогоденної наукової парадигми зростає інтерес до текстової лінгвістики та її об'єктів (Приходько). Фактор антропоцентризму є ведучим на часі, бо немає розуму поза соціумом і немає соціуму поза розумом, немає розуму поза мовленням і немає мовлення поза розумом, немає мовлення поза особистістю, і немає особистості поза особистістю. КО можуть розширятися та звужуватися, наприклад, : ‘Lilly used to have a proverb about wishes. How did it go?’ ‘Oh, yes’ ‘If wishes were horses than beggars would ride . Put beggars on horses and then – woe be tide’.

Вихідна структура прислів'я *If wishes were horses, beggars would ride* подається автором у розширеному коментуючому варіанті. Зазначеному процесі підвладні фразеологічні НО та КО, наприклад, *all cats are alike grey in the night - when candles are out all cats are grey* “ вночі всі коти бурі. *Be on ones p's and c's with - to mind ones pees and cues* бути обережним уважним. *Call the tune to pay the piper, to pay the piper and pay the tune* – задавати тон, хазяйнувати. *Care killed a/the cat, Care will kill a cat* – надмірні турботи хоч кого з ніг звалить (Баранцев, 79). *Curses are like chickens: they always come home to roost* – дати про себе знати *Haste makes waste – The less haste the more speed, the more haste the less speed.* Поспіх людям посміх.

Текстові модифікації детермінуються інтралінгвальними та інтерлінгвальними чинниками. Тематична представленість КО

необов'язково відповідає їх граматичному наповненню. Релевантною є дія дискурсивних чинників, середовище, режим та стиль.

Зміна позиції компонентів є вельми значущим в процесі означення референтів, пор. *People come and go* (Люди приходять і уходять) *Come and go people* (випадкові люди); *Noses tell* (ніжні люди) (пізнавати по носам) :: *Tell noses!* (Порахуй) :: *Tell-tales* (побрехеньки):: *How do you tell them?* (Як ви їх розпізнаєте?):: *All told* (всі разом)

На часі сучасне мовознавство вивчає мовне спілкування яке складається з таких компонентів як мовець, адресат, повідомлення, специфіку контактів та коди повідомлення. Сучасна лінгвістика пов'язана з методологічним поворотом від класичної парадигми філософії свідомості, до посткласичної парадигми філософії комунікації як засобу досягнення порозуміння людей та з використанням природної мови. З огляду на це перспективним і актуальним вважаємо вивчення онтології номінативних та комунікативних одиниць, їх універсальних, спільних та відмінних рис.

1. Kobyakova I. Teaching Translation: Objective and Methods / I. Kobyakova, S. Shvachko // Advanced Education. – N 5 . – Kyiv : Kyiv Polytechnic Institute, 2016. – P. 9-13.
2. Швачко С. О. У царині номінативних і комунікативних одиниць / С. О. Швачко // Методологічні проблеми сучасного перекладу : матеріали VIII Міжнародної науково-методичної конференції, 23-25 січня 2009 року / Ред.кол. : С. О. Швачко, І. К. Кобякова, С. В. Баранова, О. М. Медвідь. – Суми : СумДУ, 2009. – С. 133-135.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КРЕОЛІЗОВАНОГО ТЕСТУ (НА МАТЕРІАЛІ РЕКЛАМИ АВТОМОБІЛІВ)

Липівець В. В., студ. гр. ПР-31

Чуланова Г. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Вперше визначення креолізованих текстів відбулося у праці «Креолізовані тексти та їх комунікативна функція» психолінгвістів Тарасова Є. Ф. та Сорокіна Ю. О. Варто також згадати наукові роботи Анісімовой Є. Є., зокрема видання «Лінгвістика тексту та

міжкультурна комунікація (на матеріалі креолізованих текстів)», де викладена розширена класифікація креолізованих текстів.

Креолізовані тексти – це тексти, фактура котрих складається з двох негомогенних частин: вербальної (мовленнєвої/мовної) та невербальної (тої, що відноситься до інших знакових систем, на відміну від природної мови) [1, с.180]. У текстах такого типу поєднуються паралінгвістичні засоби та вербальне повідомлення, що разом утворюють єдине змістовне ціле. У працях Анісімової Є. Є. поняття креолізований текст розглядається як текст, структура котрого передбачає не лише поєднання вербального компоненту та зображення, а також засобів інших семіотичних кодів (колір, шрифт тощо) [2, с.2]. Таким чином, креолізований текст – це різнокодове повідомлення, в котрому паралінгвістичні засоби гармонійно доповнюють вербальний компонент.

Паралінгвістичні засоби – це засоби, що функціонують поруч з графемною системою мови, супроводжують вербальну комунікацію та використовуються для вираження різних конотацій. Паралінгвістичні засоби, що визначають зовнішню структуру тексту, утворюють поле паралінгвістичних засобів тексту, до якого належать: графічна сегментація тексту і його розташування на папері, довжина рядка, шрифт, колір, курсив, графічні символи, цифри, засоби іконічного спілкування (малюнок, фотографія, карикатура, таблиця, схема, креслення та ін.), формат паперу, ширина полів та інші засоби, набір яких не є фіксованими і може варіюватися в залежності від характеру конкретного тексту. Усередині поля паралінгвістичні засоби відрізняються. а) ступенем свого «поєднання» з вербальними засобами тексту; б) роллю в організації змістовної структури тексту; в) функціями в тексті [2, с.6]. Рекламні тексти про автомобілі передбачають наявність фотозображень, тому зображувальний ряд і вербальний компонент створюють єдиний образ креолізованого тексту як об'єкта комунікації. Яскравим підтвердженням цього є реклама автомобілів Seat *RED for valentine*, *WHITE for perfection*, *BLUE for Bluetooth* [3], надрукована червоним, білим та синім кольором відповідно та фотозображення автомобілів червоного та білого кольорів.

Для досягнення бажаного прагматичного ефекту необхідно ретельно підбирати лексичні одиниці, оскільки вони повинні викликати у споживача певну емоційну реакцію. Реклама від виробника автомобілів Seat направлена на задоволення

індивідуальних побажань покупця та виявляє цінності кожного споживача. Так, наприклад, споживач, думки котрого зосереджені на коханій людині, має змогу обрати авто червоного кольору під гаслом *Red for valentine*, бажання самовдосконалюватися та володіти лише найкращим втілено в односкладному реченні *White for perfection*, покупці, головною метою у житті яких є спілкування, мають змогу обрати авто синього кольору - *Blue for Bluetooth*.

Традиційні синтагматичні зв'язки можна помітити в поєднанні прикметника *red* з іменником *valentine*, що вказує на широковідоме свято кохання, *white* обов'язково викликатиме асоціацію з поняттям «ідеальне життя» та «досконалість», вираженим лексемою *perfection*, прикметник *blue*, вказує на популярну технологію бездротового зв'язку Bluetooth.

Таким чином, проаналізувавши англомовні рекламні креолізовані тексти можна зробити висновок, що їх характерними особливостями на лексико-семантичному рівні є часте вживання іменників, прикметників, субстантивованих числівників, дієслів наказового способу та лексико-семантичних повторів.

1. Сорокин Ю. А., Тарасов Е. Ф. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция / Ю. А. Сорокин, Е. Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия. – Москва : Наука, 1990. – 230с.
2. Анисимова Е. Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов) : Учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 128 с.
3. AGA ADK advertising & marketing. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://aga-adk.com/portfolio>.
4. Чуланова Г. В. Композиційні та функціональні особливості креолізованого рекламного тексту на матеріалі реклами автомобілів. Г. В. Чуланова, М. В. Моїсеєнко. Сумський державний університет.– 2011.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНАЛЬНИХ ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Миколенко А. В., студ.гр. ПР-31

Приходько Н. А., викладач кафедри ГФ

Історичний розвиток мов призвів до їх полінаціональності, коли жителі різних країн використовують одну і ту ж мову, яка існує у формі національних варіантів. У різних англомовних країнах

англійська мова має свої особливості, що зумовлено певними екстралінгвістичними факторами. З огляду на це, вчені розрізняють такі національні різновиди англійської мови, як американська, канадська, австралійська, британська та інші.

Вивчення особливостей кожного із цих варіантів є надзвичайно важливим, адже територіальний різновид мови – це не лише її просторова проекція, а також проекція соціальна, культурна та політична.

Дослідженню та вивченню питання національних варіантів англійської мови та їх характерних особливостей присвячено чимало праць як закордонних науковців (D. Crystal, L. Smith, G. W. Turner), так і вітчизняних вчених (З. Г. Прошина, Г. А. Орлов, Л. Г. Попова та інші).

Категоризація варіантів англійської мови представлена кількома моделями, найвідомішою з яких стала теорія «трьох концентричних кіл» Баджа Качру, що представляє собою три основні типи варіантів:

1) варіанти «внутрішнього кола», що є рідними для їх носіїв і які виконують різноманітні функції в мовному співтоваристві, яке обслуговується ними;

2) варіанти «зовнішнього кола», що функціонують як друга офіційна мова держави;

3) варіанти «ширшого кола», що мають досить обмежений діапазон функцій і обслуговують переважно зовнішньокультурну комунікацію [1, с. 66-67].

Якщо варіанти першого та другого типів, як правило, отримують визнання (наприклад, австралійський, новозеландський, канадський, індійський, та інші), то статус варіантів «ширшого кола» нерідко ставиться під сумнів.

Головне обґрунтування для визнання статусу варіанту полягає в тому, що він відображає не британську або американську культуру, а менталітет мовців-користувачів. Навіть користувачі на рівні «proficiency» час від часу «видають» свій фонетичний, граматичний, фразеологічний або прагматичний акцент в тому або іншому локальному або регіональному варіанті англійської мови [2, с. 229-230].

Лексико-семантичний склад американської англійської загалом збігається з британською, кількість подібних слів набагато перевищує кількість розбіжностей.

Як правило, більшість фразеологізмів, поширених в США, по суті, є варіантами британських, ці одиниці виявляють лише часткові розбіжності в лексичному складі: зазнаватися – AmE *to get the big head*, BrE *to get the smelled head*; бути звільненим – AmE *get a pink slip*, BrE *get one's cards*.

Географічна близькість із американською супердержавою є абсолютно унікальною для канадської англійської і зіставляє її з іншими варіантами англійської мови, такими як австралійський, новозеландський та британський.

У лексиці канадської англійської виділяють значну групу слів та словосполучень, які використовуються лише канадцами, це лекака, що входить до складу територіальних діалектів, професіоналізмів і сленгу, а тому знаходиться за межами літературної мови, наприклад: *staget* – «найгірший (за якістю)» (про хутро), *dew-worm* – земляний черв'як (Онтаріо), *bobbing* – спосіб транспортування колод на саях (деревобробна промисловість), *oatmeal savage* – шотландець (сленг).

Для австралійського варіанту англійської є характерним суфікс «-ie». На відміну від аналогічних зменшувальних слів у міжнародній англійській мові, наприклад, «*birdie*» або «*doggie*», суфікс «-ie» в австралійській англійській мові слугує маркером неформальності. У цьому варіанті наявна велика кількість незвичних форм слів, на кшталт «*barbie*» (a barbecue), «*mushie*» (a mushroom), «*prezzie*» (a present), «*sunnies*» (sunglasses) [39]. Слово «*selfie*», яке стало словом року у 2013 році за версією «Oxford Dictionary» також має австралійське походження.

Мова постійно змінюється, найбільш чутливим до цього є лексичний фонд. Крім того, певні лексичні одиниці можуть зникати або поступово замінюватися іншими, виникають нові поняття і, відповідно, нові слова, аби їх називати.

1. Kachru B. World Englishes and English-Using Communities. Annual Review of Applied Linguistics / B. Kachru, 1997. – V. 17. – P.66 – 87
2. Смит Л. Распространение английского языка и проблемы взаимопонимания // Личность. Культура. Общество. Междунар. журнал социальных и гуманитарных наук, 2010. – Т. XII. Вып. 2, №55-56. – С.229 – 241.

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Однорал О. А., студ. гр. ПР-31

Назаренко О. В., викладач кафедри ГФ

Основною метою вивчення іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетенції. Комунікативна компетенція складається з мовленнєвої, мовної та соціокультурної. Соціокультурна, в свою чергу, поділяється на країнознавчу (знання з історії, географії, економіки, державного устрою та культури країни) та лінгвокраїнознавчу (знання особливостей мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування).

Соціокультурна компетенція - це вміння і готовність застосовувати сукупність соціолінгвістичних, соціопсихологічних, країнознавчих та міжкультурних знань для досягнення порозуміння між особами або групами, які є представниками різних соціумів, мовними засобами та в межах соціокультурного контексту однієї із сторін [2, 10 – 11].

Соціокультурна компетенція включає знання, навички та вміння критично орієнтуватися в основних відмінностях, особливостях, перевагах та досягненнях культур країн, мова яких вивчається, висловлювати свою думку щодо нової культури і порівнюваних культур у цілому, розуміти реалії культури, що вивчається, толерантно, з повагою ставитися до інших культур. Соціолінгвістична компетенція розглядається вченим як знання, навички і вміння інтерпретувати та використовувати мовні й мовленнєві одиниці, тексти та ситуації з урахуванням лінгвокраїнознавчих реалій і соціолінгвістичних родових, вікових, професійних, національних та територіальних особливостей тих, хто спілкується [1, 35 –36].

Для того, щоб сформувати таку компетентність в учнів середньої школи, необхідно занурити їх у культуру середовища, де використовується дана іноземна мова, дати їм відчуття відмінності між своєю культурою та іноземною. На базі нового матеріалу необхідно використовувати експериментальну роботу, що включає в себе переживання нового досвіду, порівняння, аналіз та відображення соціокультурних особливостей, співпрацю. Бувають різні види діяльності, які допомагають цього досягти [3, 37].

Вчитель може використовувати рольові ігри, постановки. Перевтілюючись у нову роль учень має змогу побачити світ з нової

точки зору, зрозуміти чому люди іншої культури діють так, а не інакше. Можна ввести соціокультурні особливості народу, мова якого вивчається у повсякденне життя учнів, наприклад, особливе вітання на початку уроку [3, 43].

Необхідно працювати з автентичним матеріалом, художніми текстами, відповідного рівня складності, адже вони є багатим джерелом інформації, яка допоможе у формування соціокультурної компетенції. Будь-яка праця з поезією, літературою, наприклад, читання, написання власних творів, аналіз, чи навіть створення ілюстрацій до текстів зближують дітей з іншомовною культурою [3, 38].

Для засвоєння нової інформації дуже корисним є використання наочностей та аудіоматеріалів, таких як яскраві картинки, фотографії, відео, музика, різноманітні медіа. У сучасному світі невід'ємним є інтернет і його теж можна використовувати для пошуку нової інформації, навіть спілкування з іноземцями для обміну культурними особливостями. Однією з переваг цього методу є те, що це живе спілкування і воно допоможе дітям відчутти, що чужоземна культура – це не щось далеке, а те, з чим можна взаємодіяти просто зараз. Також тут відбувається виховання учнів, адже для засвоєння соціокультурних особливостей іноземного середовища необхідна толерантність, здатність порозуміння і сприйняття вже знайомого навколишнього світу з нової точки зору [3, 45].

Отже, формування соціокультурної компетенції є невід'ємною складовою у навчанні іноземної мови. Володіння мовою передбачає володіння певною картиною світу, а вивчення нової мови лише як системи символів, без соціокультурного компоненту її середовища використання не має сенсу, адже розуміння під час спілкування все одно буде неповним. Для засвоєння дітьми такої інформації необхідні інтерес, толерантність та практичний досвід.

1. Бех П. 3 позицій комунікативної орієнтації // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2002. – № 1– 2. – С. 34 – 40.
2. Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / [С. М. Амеліна, Л. С. Аззоліні, Н. Є. Беньямінова та ін.]. – К. : Ленвіт, 2006. – 90 с.
3. Huber J. Developing intercultural competence through education / J. Huber, C. Reynolds., 2014. – (Council of Europe). – (Council of Europe Pestalozzi; № 3).

4. Поляков І. С. Формування соціокультурної компетенції учнів загальноосвітньої школи на старшому етапі / І. С. Поляков; наук. кер. О. В. Назаренко // Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол. : С. О. Швачко, І. К. Кобякова та ін. – Суми : СумДУ, 2010. – С. 106-108.

ЕМОЦІЙНІСТЬ ЯК ФУНКЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Орлова К. С., студ. гр. ПР-34

Єрмоленко С. В., ст. викладач кафедри ГФ

У даній роботі було досліджене таке лінгвістичне явище як емоційність. Мета роботи полягала у розумінні значень емоційно-забарвлених компонентів та розмежування більш експресивних лінгвістичних одиниць серед інших менш емоційних часток. Було виявлено, що емоційність може використовуватися як у позитивному так і у негативному аспекті мови. В залежності від того, на якому рівні – рівні слова, речення, словосполучення або тексту використовується це явище, залежить зміст суцільної одиниці перекладу. На рівні слова, ми дослідили те, що необхідно при перекладі відрізнити слова більш емоційно забарвлені аби дотриматись еквівалентності перекладу. В словниковому складі мов представлені синонімічні ряди, які виражають тотожні поняття, але наприклад, одне зі слів не має емоційного значення, наприклад : *Das Pferd* – кінь, *der Gaul* – шкана. Порівнюючи подібні іменники ми дослідили, що одна з одиниць є більш емоційно нейтральною. На цьому прикладі зрозуміло, що необхідність розрізнення емоційних компонентів є суттєвою. При передачі емоційності у словосполученнях були досліджені шляхи створення емоційного значення в змістовній структурі словосполучення. До них відносяться : поєднання іменника з прикметником оціночного характеру, наприклад *wunderbar: Eine wunderbare Leistung!* — *дивовижний усніх!*; а також те, що прикметнику та іменнику притаманне емоційне значення, наприклад: *Verdammer Mist!* — *Чорт забирай!*; Емоційне значення мають словосполучення, які містять в собі образне порівняння з *wie*, наприклад: *Plump wie ein Sack!* — *Незграбний, як ведмідь!* та ін. Після дослідження використання емоційних компонентів на рівні словосполучення виявлена актуальність даного дослідження. Без

правильної передачі словосполучення, воно втрачає свій зміст. Досліджуючи сферу емоцій на рівні тексту були виявлені завдання емоційності на рівні тексту, якими є створення емоційного плану тексту, в якому беруть участь мовні засоби двох видів: системно-мовні, мовні. Системно-мовні засоби мають в своєму значенні конкретний емоційний компонент. Неемоційні слова можуть набувати емоційного значення в результаті свого функціонування в мові. Так, неемоційні іменники при вторинній номінації набувають експресивного значення. Крім емоційних конструкцій, до засобів, що створюють емоційний план тексту, відносяться, перш за все, інтонація, а також неемоційні розряди слів, такі як частки, іменники, модальні слова.

1. Косенко Ю. В. Вербальні та невербальні засоби актуалізації емоційного стану радості в художньому англomовному дискурсі. Ю. В. Косенко, А. Маяцька. Сумський державний університет. – 2012.

МІФОПОЕТИКА НІМЕЦЬКИХ БАЛАД

Охріменко А. П., студ. гр. ПР-32

Чепелюк А. Д., ст. викладач кафедри ГФ

Балада – поетична пісня; жанр народної поезії; а також популярний вид віршів поетів-романтиків. Балада характеризується співучістю, драматичністю та діалогічною мовою. На території Німеччини зародилась вона приблизно у XI столітті і протягом століть була саме народною, вбирала важливі категорії духовності людей, які її створювали, і стала обличчям німецької народної літератури. Інший вид балад формувався протягом XVIII – XIX століть [1, 10-18]. Такі балади називають літературними, авторськими та романтичними. Письменники, які творили у цьому жанрі, зверталися до фольклору, вірувань, забобонів, міфів і легенд, адже бачили в них самотність народу. Саме такий інтерес зіграв важливу роль у формуванні німецької літератури взагалі, а також допоміг текстам набути позачасового й загальнолюдського значення.

Міфологія ж виникла з появою людини і стала невід’ємною частиною життя, адже допомагала боротися зі страхами, невідомим і невідворотнім, приймати правильні рішення. У германців існувало багато легенд. Міфологічні герої, боги та богині, священні тварини та

рослини, фантастичні істоти, явища – усе це структуровано в певну систему вірувань та навіть ритуалів.

Балади вивчалися літературознавцями як вітчизняними, так і зарубіжними (наприклад, В. М. Жирмунським, Н. Г. Єлиной, М. І. Стеблин-Каменським, М. von Albrecht, J. G. Herder, W. Kayser, J. Müller). Інтерес до жанру пояснюється його своєрідністю, співучістю, особливостями функціонування в літературах різних народів. Вітчизняні та зарубіжні філологи, літературознавці й навіть письменники цікавляться баладами, оскільки вони несуть у собі самобутність людей і країни, в межах якої формувалися. Проте у свої роботах дослідники поверхово торкалися впливу міфу й легенд на формування цього жанру.

Актуальність теми, яка розглядається, полягає в тому, що введення легенд, народних повір'їв чи історичних подій, які розглядаються крізь призму казковості, в основу сюжетів використання міфологем авторами доволі широке, оскільки фантастичність є невід'ємною частиною жанру. Проте існування міфу в межах німецької балади ще недостатньо досліджено.

Сюжети балад часто бралися із середньовічної народної творчості, міфів і легенд. Вони давали можливість відійти від реальності, а також порушити важливі моральні проблеми.

За побудовою така поезія більше нагадує драматичний твір, адже обов'язковим є драматична кульмінація, яка часто співпадає з розв'язкою (неочікуваним фіналом). У центрі літературних балад завжди опиняється людина. Проте поети знали, що її сили обмежені й не завжди дають можливість бути хазяїном долі. Тому літературні балади часто оспівують підступність фатуму.

Кожного автора балади можна назвати міфотворцем, адже вони по-різному використовували різні легенди та повір'я. Це відбувається шляхом залучення імен міфологічних персонажів чи посиланням на контекст. Вони вводять у текст міфологічну деталь, мотив чи образ, які містять ключ до розуміння твору, посилаючись на стійкість міфологічного субстрату [2, 16]. Проте міфам треба трансформуватися, аби прижитися в новій суто авторській роботі і створити певний настрій чи додати якогось відтінку, певного сенсу. Задля того, аби прослідкувати вплив міфу, були розглянуті різні елементи, у яких відбувалась міфологізація – структурні, жанрово-семантичні, прагматичні [3, 164].

Зазвичай у структурних елементах відображається суто авторське трактування міфу та окремих міфологем. Місцями концентрації міфологем, які можуть мати як експліцитний, так й імпліцитний характер вираження, є заголовок, експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка та епілог. Саме в них можна виокремити міфологеми та те, як автор змінив чи доповнив їх. Також можна сказати, що існування міфологем у середовищі жанрово-семантичних компонентів дають авторському міфу певну поетичність, допомагають читачу повірити в реальність історичних подій і віднайти символізм баладних образів. У той же час, міфи чи легенди, які видозмінює та застосовує творець, не тільки надають відтінку незвичайності, а й, що більш важливо, набувають у баладах загальнолюдського значення. Наповнюючи свій твір прагматичними елементами, автор наділяє його певною інформацією, символічністю й поетичністю. Ці компоненти дають читачу розуміння сюжету, характеризують персонажів, указують місце та час подій, збільшують драматичність і навіть доповнюють зміст. Міфи, вірування чи легенди, які виражаються у прагматичних елементах балади, передають самобутність народу, його традиції.

У результаті аналізу німецьких балад можна зробити висновок, що кожна балада базується на ряді міфологем. Балади – важлива складова німецької літератури. Автори німецьких балад вплітали легенди та народні повір'я у власний сюжет, добиваючись таким чином поетичності та високої художності своїх творів. А оригінальне переосмислення міфів та введення їх у баладу формували її загальнолюдське значення. Отже виділення міфологем допомагає прослідкувати самобутність всього народу. Оскільки дослідження міфопоетичності німецьких балад украй актуальне, то його слід продовжувати.

1. Гугнин А. А. Немецкая народная баллада: эскиз её истории и поэтики. / А. А. Гугнин // Немецкая народная баллада: Сборник / Под ред. Н. Т. Беляева. – М. : Радуга, 1983. – С. 5–25.
2. Кобзар О. Міфопоетичний аналіз художнього твору [Електронний ресурс] // Філологічні науки. – 2013. – Вип. 15. – С. 16–23. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fil_Nauk_2013_15_5.
3. Кобзар О. Методологія міфопоетичного аналізу художнього твору (на прикладі міфологічної драми) [Електронний ресурс] // Літературний процес: методологія, імена, тенденції. Філологічні

науки. – 2015. – № 5. – С. 162–165. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Litpro_2015_5_43.

4. Кобякова І. К. Концептуалізація та категоризація гумору. І. К. Кобякова. Видавництво СумДУ. – 2006.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ В АМЕРИКАНСЬКІЙ КОРПОРАТИВНІЙ КУЛЬТУРІ

Павленко Т. А., студ. гр. ПР-31

Смельянова О. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Зростання ролі міжкультурної взаємодії у корпоративному контексті зумовило інтерес до вивчення особливостей корпоративної комунікації. Такий вид комунікації реалізується у дискурсивній взаємодії адресанта і адресата з урахуванням їх соціальних ролей, взаємних відносин та стану, зумовленого ситуативними факторами спілкування. Ефективність управління економічними процесами підприємства значною мірою залежить від якості комунікацій, або ефективності ділового спілкування.

Корпоративний дискурс являє собою цілеспрямовану комунікативну дію, складову діяльності компанії, що реалізується в інституційній сфері й виявляється в міжособистісних стосунках, обслуговує всі рівні функціонування компанії, відповідає основним положенням корпоративної культури й здійснюється з метою уніфікації поведінки працівників як представників однієї організації та гармонізації корпоративних цілей з потребами громадськості [1, с. 5].

Корпоративний дискурс як необхідна складова діяльності компанії розглядається в тісному взаємозв'язку з корпоративною культурою, тому провідними факторами, які визначають характер, організацію і реалізацію ділового спілкування на всіх рівнях діяльності компанії, є основні напрями діяльності компанії, правила і норми поведінки, які також обумовлюються культурними концептами суспільства.

У сфері корпоративної культури під впливом особливих прагматичних факторів великого значення набуває фатична функція використання контактовстановлюючих одиниць, яка забезпечує

узгоджувальну взаємодію партнерів у процесі інтеракції і спрямована на досягнення міжособистісної згоди учасників комунікативного акту.

Англомовний корпоративний дискурс спирається на професійну комунікацію і характеризується цілою низкою специфічних засобів, що увиразнюють стереотипність і трафаретність ділового спілкування [11, 18]. Такими засобами можуть слугувати контактовстановлюючі одиниці, які реалізуються в мовленні завдяки використанню формул мовленнєвого етикету типу *It's nice to see you. How nice to see you! I'm glad to see you!*, наприклад: *Wyatt: Oh, Alastair! How nice it is to see you! Do tell us about the Americans. Alistair: Don't ask* (Shaffer P. Five Finger Exercise, p. 18) та клішованих конструкцій: *Nice to meet you, How are you doing?, How are you?*

Наприклад: – *Good afternoon, my name is Jackie Blaz.*

– *Good afternoon, Mr. Blaz, nice to meet you.* (Sheldon S. Rage of Angels, p. 57).

У деяких випадках встановлення контакту може бути актуалізовано невербальним способом, тобто за допомогою зовнішньої несловесної передачі емоційних станів людини. Так, привітання та знайомство, згідно з американським діловим етикетом, супроводжується рукостисканням, за допомогою якого комуніканти реалізують ініціальну стадію спілкування на невербальному рівні. Пор.: *Two minutes later Anthony was conducted into a sumptuous inner sanctum where he was principally impressed by the immense size and roomy depths of the leather-covered armchairs. Mr. Isaacstein rose to greet him and shook his hand* (Agatha Christie. The Secret of Chimneys, p. 204).

Аналіз використання контактовстановлюючих одиниць у американському діловому мовленні дозволив визначити, що головною метою комунікативної взаємодії є досягнення максимального ефекту спілкування, а також здійснення на одержувача повідомлення певного впливу, який визначається конкретними завданнями даного виду комунікації.

1. Ананко Т. Р. Англомовний корпоративний дискурс [Текст] : Автореферат на здобуття канд. філол. наук спец.: 10.02.04 – германські мови / Тетяна Рудольфівна Ананко. – Х. : МОН Укр. Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2007. – 20 с.
2. Коцюба Н. Й. Теоретичні аспекти офіційно-ділового дискурсу / Н. Й. Коцюба // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія. – 2015. – Т.1, No 17. – С. 17–19.

NUMERAL POLYSEMY

I. Polishchiuk, *student PR-51*

I. Kobyakova, *PhD in Philology, professor*
Department of Germanic Philology

S. Baranova, *PhD in Philology, associate professor*
Department of Germanic Philology

The quantitative determination of the world is influenced by the semantics of any language. In the most developed modern languages, including English, the means of expressing ideas of quantity permeate all the levels of language structure, phraseology as well.

With the development of civilization and intensive penetration of science into human lives the role of the numerals is constantly increasing, so the research is becoming increasingly **relevant** [3].

The science begins with the calculation. The calculation and the number are the objective characteristics of the reality. Having created a way of presenting quantity – numbers and figures – native speakers gave them a universal form, learned to formalize the results of the knowledge, to formulate the methods of learning. People gave life to the sciences, without which technological progress is impossible.

The quantitative relations are important in the language system as well. The essence of the linguistic phenomenon cannot be revealed if it is not expressed by quantitative relations, objective generalizations can be based only on the quantitative correlations .

The semantic modification of English numerals in terms of idiomatic context is manifested in their ability to change each other (*nine winks – forty winks – «сон уривками»*), to implement different quantitative filling (*Two Heads are better than one; four eyes see more than two*), to be used in the stylistic devices of antithesis, hyperbole (*thousand pardons; one to thousand*) .

In such idioms, the deviation from numeric certainty is observed. For example, in the idiomatic expression “*to talk nineteen to the dozen*” the numeral “*nineteen*” may be converted into “*fourteen, fifteen, sixteen and eighteen*” without losing its initial meaning “*to talk without pause*”.

Idioms have the same component composition, structural and grammatical organization as belonging to the group substantival phraseological units and have the structure *adj + n*.

An idiom “*at one sitting*” has an absolute equivalent in Ukrainian as well – «*за одним присідом*». They have the same connotative meaning,

grammatical and structural organization. The following phraseological units also have absolute equivalents: “*one for all, and all for one*” – «*один за всіх і всі за одного*», “*one on one*” – «*один на один*», “*play first fiddle*” – «*грати першу скрипку*», “*third sex*” – «*третья стать*», “*fourth dimension*” – «*четвертий вимір*».

Let us consider the English idiom “*Nightmare and her nine-fold*”. “*Nightmare*” has its translation «*кошмар*», but in this case the pronoun “*her*” points to the signs of an animate creature. In this case, we find the analogy – a mythical evil creature – «*Мара та її дев’ять сестер*».

The calque or literal (word-for-word) translation is usually emphasized in the cases where phraseological units are conveyed with the help of other methods of translation, including phraseological one, but thus cannot be interpreted without losing their semantic and stylistic, expressive and emotional meanings, but it is advisable to “convey” the figurative basis to the reader.

The calque is possible only when the literal translation can communicate to the reader the true meaning of the whole phraseological unit (not the meaning of its constituents).

To translate an English idiom, it is not enough to know the methods of their translation. The deep background knowledge of the interpreter is of the particular importance.

We have concluded that in the translation of the quantitative phraseological units there are much more analogy in English and Ukrainian languages than absolute or partial equivalents. Since the Ukrainian language belongs to synthetic languages and English – to analytic ones, there are differences in the grammatical organization of some idiomatic expressions. The difference in national characteristics leads to the different images, with the help of idioms which were created, therefore the component composition of the phraseological unit is being changed. Among the quantitative idiomatic expressions quite a lot of analogies with similar significative, denotative and connotative components of meaning, similar grammatical structure and different or partially similar (have at least one common lexeme) component composition are observed.

1. Shvachko S. A. Paradigmatic and syntagmatic aspects of the English numerals [Text] / S. A. Schvachko // *Philological Treatises*. – 2010. – no 1, Vol 2. – P. 149-153.
2. Baranova S. V. “Philosophy” of quantitative-qualitative relations / S. V. Baranova // *Philological Treatises*. – 2012. – Vol 2, no 4. – P. 5–10.

КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ ЛІМЕРИКІВ

Прохватило О. В., студ. гр. ПР-31

Смельянова О. В., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Оригінальним гумористичним малим літературним жанром є лімерик – п'ятирядковий вірш-небилиця комічного змісту зі строгим римуванням за схемою ААВВА, написаний анапестом. Це лаконічна міні-історія, що описує певну комічну та безглузду ситуацію чи подію, що трапилася в житті незвичайного героя із не менш безглуздою та несподіваною розв'язкою.

Дослідженням гумористичного ефекту лімериків займалися А. Е. Болдирева, І. К. Кобякова, Н. М. Демурова, А. В. Карасик, А. Кестлер, Дж. Колоннезе, М. А. Олікова, В. Я. Пропп, В. Раскін, В. О. Самохіна. Сучасна наука потребує більш поглибленого вивчення такого оригінального та унікального жанру літератури як лімерик, що допоможе краще зрозуміти культуру та менталітет іншої країни.

Найчастіше гумор аналізується на прикладах гумористичних оповідань, літературних жартів, анекдотів, байок та віршів, які є універсальними комічними жанрами та існують у різних культурах. Лімерик належить до національно-специфічних малих літературних жанрів. Ці вірші-небилиці комічного змісту є оригінальними зразками справжнього англійського гумору та невід'ємною частиною мовної культури англомовних країн світу.

Комічне є непостійною категорією. Те, що буде смішно одній людині, зовсім не обов'язково розвеселить іншу, а для третьої особи взагалі може видатися чимось образливим [1, 6]. «Комічне – це продукт роботи людського мозку»; «витоки комічного розміщені в ментальній сфері» [2, 26-27]. Саме тому, гумор має когнітивну природу. Для реалізації комічного ефекту необхідно проаналізувати отриману інформацію та володіти певними фоновими лігвокультурними знаннями.

Обов'язкова умова комічного у мові – це виникнення «двоїтого світу»: на фоні «звичайного», очікуваного, стереотипного світу виникає інший, зі зміщеними орієнтирами [3, 150]. Саме тому природа комічності передбачає фіксацію певної аномальності, що присутня в кожному вірші-небилиці. На її основі і ґрунтується гумористичний ефект лімериків. Адже кожен вірш-нонсенс розповідає про

незвичайного і дивного героя, що потрапив у абсурдну ситуацію, а фінал завжди вражає своєю непередбачуваністю.

В основі гумористичного ефекту лімериків лежить гіперболізована, умовна реальність, яка створюється на короткий час, має національний характер, несподіваний кінець і характеризується зняттям напруги від очікування, що виявляється у сміховій реакції.

Комічний ефект лімериків, в основі якого лежить порушення мовної норми, експлікується на фонетичному, лексичному, морфологічному і синтаксичному рівнях. Реалізація всіх цих порушень поєднується у «мовній грі».

«Мовна гра» сприймається як аномалія – явище, яке порушує будь-які сформовані правила або інтуїтивно сприйнятні закономірності, вона заздалегідь запрограмована на здійснення комічного ефекту [3, 125].

Для мовної гри лімериків характерне нестандартне вживання мовних одиниць: орфографічно викривлені слова (що додатково слугують засобами для створення рими), повторів, омонімів та паронімів, фразеологізмів, стилістично забарвленої лексики та тропів.

Наприклад, орфографічно викривлене слово “*thunk*” (*think* + *drunk*) замість “*think*” – іронія щодо ненормальної поведінки головного героя та його неадекватних дій та висловлень. Речення-омофон “*Your fare*” (Ваш білет) та “*You’re fair*” (Ви красиві) саркастично підкреслюють нарцисизм головної героїні. Повтори звука [m] у словах *grumbler*, *ham*, *jam*, *lamb*, *damb* асоціюються з ненажерою, що жує і одночасно говорить з повним ротом.

Дослідження реалізації гумористичного ефекту лімериків можна продовжити стосовно особливостей його сприйняття дітьми, адже сприйняття комічного багато в чому залежить від віку адресата та багатства і різноманіття його життєвого досвіду.

1. Ільїнська А. І. Етнокультурні особливості створення гумористичного ефекту в жанрі ситуаційної комедії (на матеріалі англійської мови) / А. І. Ільїнська // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 16 (227), 2011. С. 5–10.
2. Болдырева А. Е. Когнитивный подход к изучению комического / А. Е. Болдырева // Записки з романо-германської філології. – Одеса : Фенікс, 2007(a). – С. 21–29.
3. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія. – Вид. 2-е, перер. і доп. / В. О. Самохіна. – Харків. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – 360с.

АНГЛОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ГРАФІТІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН

Рожченко Д., студ. гр. ПР-31

Єрмоленко С. В., ст. викладач кафедри ГФ

Графіті – особливий вид комунікації, спосіб самовираження та самоідентифікації молоді в сучасному суспільстві, який частіше за все виступає в плані соціальної реклами та політики.

«Графіті – це культурне явище, відоме для будь-якого грамотного суспільства. У різних контекстах, графіті уособлює деперсоналізацію суспільства, створює картину ідентичності, перетворює суспільний простір в приватний, і виступає в якості пропаганди етнічної єдності, а також різноманітності. Графіті можна розуміти як конкретний прояв особистої та громадської ідеології, яка привертає увагу, є стійкою та провокативною»[2].

Для того, щоб зрозуміти графіті як засіб спілкування зовсім недостатньо просто розшифрувати текст і не виявити перш за все носія інформації, зашифрованої в малюнку. Графіті – це лінгвістичне явище, яке включає в себе як «форму та зміст», так і певний знак, який може нести додаткове інфор-маційне навантаження. Таким чином, необхідно визнати важливість графіті як продукту людського мовлення, а також звернути увагу на зміст та наслідки повідомлення, що передається [3].

Графіті часто іменують вандалізмом, адже багато малюнків створюють в нічний час, аби не бути схопленими правоохоронними органами. І трапляються випадки, коли «митці» створюють свої роботи на приватних територіях, що теж, не рекомендує їх як громадян, які слідуєть закону [1].

За своїм морфологічним складом графіті мають різноманітні конструкції, тобто можуть складатися з одного, двох, трьох слів чи навіть представляють собою ціле речення. Найбільш поширеними конструкціями є: іменник, дієслово + прийменник + іменник, займенник + дієслово + іменник. Цілі фрази або ж речення також поширена група, оскільки найчастіше графіті є трансляторами вже існуючих ідей, цитуючи їх на стінах та транспорті.

Графіті-назви характеризуються використанням експресивних засобів, прийому омонімії та гри слів, в тому числі і гри цифр. Багато графіті-назв – це ніки та ініціали графітістів, адже головною особливістю графіті є анонімність. Особлива увага приділяється

словом-запозиченням: амери-канізмам та вульгарній лексиці, що поступово асимілюється в сленг німець-комовних країн.

Графіті – емоційно забарвлені, що виявляється завдяки застосуванню способу візуалізації мови та дотримання таких функцій мови як, експресивна, комунікативна, мислетворча, пізнавальна. Це функції спілкування, повідомлення і впливу, оскільки мова – засіб спілкування, мислетворення, інтелектуального та естетичного освоєння світу, нагро-мадження і збереження людського досвіду.

Графіті-заклики та гасла перш за все несуть експресію, можуть мати провокативний характер, відтворюють інформативну та вокативну функції та характеризуються використанням імперативу. Кожне графіті в своїй основі несе інформаційне навантаження у вигляді політичного, соціального заклику, а значить спрямоване на певну аудиторію.

1. Ermolenko S. W. Graffiti als ein sprachliches Phänomen / S. W. Ermolenko // Німецька мова в Україні : традиції та перспективи розвитку: матеріали XXIII конференції Асоціації українських германістів (4-6 жовтня 2016 р.). - Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2016. - С.69-71. Режим доступу до ресурсу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/46492>.
2. Groove`s Dictionary of Art. Ed. Susan Phillips. London: Macmillan Publishers. – 1996. – С.130.
3. Gross, D. (2005). Language Boundaries and Discourse Stability: „Tagging“ as a Form of Graffiti Spanning International Borders. New York. Режим доступу : <https://www.questia.com/read/1P3-18309071/language-boundaries-and-discourse-stability-tagging>. – (13.11.2016).

ТИПОЛОГІЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕРМАНСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ

Рудецька К., студ. гр. ПР-33

Дегтярьова Л. І., старший викладач кафедри ГФ

Неологія, як наука про неологізми, займається вивченням засобів утворення неологізмів, аналізом факторів появи, виявленням нових значень та слів, розробкою принципів відношення до них та їх лексикографічної обробки. Нове життя вимагає нових слів і

призводить до мінливості словникового запасу, що є природним та постійним рухом в мові. Під неологізмами розуміють будь-які нові словникові та фразеологічні одиниці, що з'явилися в мові на даному етапі його розвитку, чи нові поняття, що виникли в результаті розвитку науки і техніки, нових умов життя, соціально-політичних змін, або виражають новими словами, створеними з метою емоційно-стилістичних, вже існуючі поняття. Поява в мові нових значень слів – незамінний супутник в новій культурі суспільства, будь то матеріальне виробництво, духовне життя, мода чи взаємини між людьми, соціальними групами або державами.

Нові слова і нові стійкі словосполучення виникають в мові в зв'язку з появою нових понять, але також в результаті потреби мовного колективу в експресивно-емоційної лексики, синонімічно тієї, яка вже існує в мові. До таких неологізмів післявоєнних років відноситься, наприклад, слово *Ami* як розмовно-сатиричний синонім до слова *Amerikaner*.

У лінгвістичній науці існують різні класифікації неологізмів. Згідно традиційної німецької класифікації розрізняють наступні види неологізмів: – мовні або загальні (лексичні) неологізми, рикладами можуть служити неологізми другої половини ХХ століття, що з'явилися в НДР і ФРН: *Jugendzug*, *Jugendfreund*, *Bundesrepublik*, *Bundespräsident*; – стилістичні неологізми (індивідуальні, авторські неологізми, одноразові освіти), які використовуються авторами для особливих стилістичних цілей. Класифікація Р. Клаппенбах і В. Штайніц базується на Словнику сучасної німецької мови [4]. Автори виділяють три види неологізмів: – власне неологізми, під якими розуміються слова, вперше зафіксовані в німецькій мові, запозичені з інших мов або штучно створені; – новоутворення – слова або вирази, які були створені з уже існуючих в мові слів, основ і афіксів в нових комбінаціях; – семантичні неологізми – лексичні одиниці, вже існуючі в мові, які набувають нових значень.

Зазвичай неологізми утворюють тематичні ряди, пов'язані з тією чи іншою сферою суспільно-політичного життя, культури, науки і техніки, побуту народу і т.п. Як приклад Є. В. Розен наводить ряд слів, утворених за моделями, які існують в німецькій мові, або отримали нове значення (іноді лише новий відтінок значення) і відображають зміни в ролі і побут жінки. Слово *die Nur-Hausfrau* підкреслює, що такий стан жінки вже стає винятком. Для допомоги працюючим матерям в догляді за дітьми з'явилася мережа організацій: *dasVollheim*

(установи, де діти проводять весь час), *die Betriebskinderstätten* (дитячі садки на підприємствах), *die Erntekindertagestätten* (дитячі садки, де діти перебувають під час сільськогосподарських робіт) і т.п. Для полегшення ведення домашнього господарства утворюється *die Nachbarschaftshilfe* – допомога будинкових організацій, в якій активну участь беруть пенсіонери. Прагнення жінок отримати або поліпшити освіту знаходить своє відображення в русі, яке отримало назву *die Lernbewegung*. Ряд назв професії, соціального стану, вчені звання тепер позначаються за допомогою суфікса *-in*, якщо вони відносяться до жінки, напр.: *die Technologin, die Heldin der Arbeit, die Kanzlerin* і т.п. Число слів на *-in* різко збільшилася за останні роки. Якщо раніше такі слова, як *Direktorin, Professorin* і інші позначали тільки жіночих облич відповідного звання чи професії, то тепер вони вживаються по відношенню до жінок, які самі виконують ці обов'язки: *Direktorin des Phonetischen Instituts der Humbolt-Universität zu Berlin* [5, с. 23].

Шляхом семантичного калькування з'явилися в німецькій мові термінологічні неологізми, які можна визначити також запозиченнями, що виникли в результаті метафоричного переосмислення звичайних слів: – *to download / herunterladen* – *завантажувати*; – *mouse / Maus / мишка (комп'ютерна)*; – *to surf / surfen / шукати інформацію в інтернеті*; – *icon / Icon / іконка* т.і.

У німецькій мові реалізується принцип економії. Вона веде до того, що активно утворюються багатокomпонентні слова, не лише дієслів, а й прикметників та іменників. Неологізми, як категорія слів, обмежені в часі: неологізми існують в мові лише певний період. Потім ці новоутворення або входять до загального словниковий склад мови і перестають бути неологізмами, або поступово витісняються синонімами. Іноді більш молодий неологізм замінює колишній неологізм при дещо зміненому значенні.

1. Андрианов С. М. Деякі питання побудови словників спеціальної термінології // Зошити перекладача. - Вип.2. – М. : Міжнародні відносини, 2014. – С.78-91.
2. Борисова Л. І. Переклад неологізмів в науково-технічних текстах. – М. : ВЦП, 2016. – 114 с.
3. Леонтьев А. А. Семантична структура слова. Психолінгвістичні дослідження, 2011. – 216 с.
4. Klappenbach, Ruth / Steinitz, Wolfgang. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache (komplett in 6 Bänden), 1978.

СУГЕСТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ В ПРЕДВИБОРЧИХ ПРОМОВАХ

Самошина Ю. С., студ.гр. ПР-32

Медвідь О. М., канд. філол. наук, доцент кафедри ГФ

Сугестія – це спосіб впливу, заснований на некритичному сприйнятті людиною отримуваної інформації; за Поршневим Б. Ф. сугестія це – «стимуляція до реакції, що може суперечити рефлексорній поведінці організму». За Л. Ільницькою, вербальний сугестивний вплив – це використання мови з метою:

- встановлення і підтримки психологічного контакту;
- приєднання до реальності суб'єкта;
- утилізації свідомості та отримання доступу до несвідомого.

Головне, на чому наголошують дослідники, це той факт, що сугестивний вплив спрямований на підсвідомість і діє на психіку людини поза рамками її раціонального мислення. Гіпнотична дія на реципієнта є однією із ознак будь-якого сугестивного тексту. Зокрема, ефективний маніпулятивний вплив вербальними засобами здійснюється через прийоми спрощення мислення, підміну системи поняттєвих значень і шкали оцінок, смислові світоглядні зміни, впливи на емоційну сферу, збільшення кількості інформації, частотність її представлення, особливі форми повідомлень, швидкість подачі сюжетів, кольоровий супровід, варіації сили і частоти звуків тощо.

За Клементовою О. В., сугестивний вербальний вплив може маскуватись уповільненням. Наприклад, при записі музичної мелодії на неї накладається та чи інша вербальна фраза, проте з уповільненням у 10-15 разів, при цьому текст буде ледь прослуховуватись у вигляді глухого шуму, виття, проте у реципієнта з'являться відповідні нав'язливі “власні” думки, оформлені у звичайний для людини вербальний спосіб. Застосовується також спектральне маскування на тлі музичного твору. Механізм впливу ґрунтується на тому, що в усіх біологічних об'єктів існує власний акустичний діапазон частот. Кожна клітина, орган, тканина тощо має такий діапазон. Під час сугестії можна його змінювати з метою найрізноманітніших ефектів: лікування, залякування, створення перехідних станів тощо. Важливу роль відіграє вербальний компонент і при застосуванні ментальної сугестії. Роль тексту в досягненні сугестивного ефекту може бути різною, але саме він є своєрідним

кодом, який запускає мозкові психофізіологічні механізми, що забезпечують виконання прищепленої програми поведінки. На наступному етапі реалізується вихід психонервового процесу на виконавчі системи організму. Як наслідок, поведінка, сприйняття, тілесні функції стають адекватними нав'язаній програмі, що врешті-решт стає реальністю. Зважаючи на широкий діапазон ефектів від подібних маніпулятивних впливів, гіпотетично тексти можуть бути якими завгодно, що власне і має місце в постгіпнотичному навіюванні. Регламентуються хіба що розмір та інтонація.

Цікаво, що в тих випадках, коли саме через текст здійснюється сугестивний вплив, у його структуру завжди закладається цілий комплекс виражальних засобів: повтори звуків, складів, слів, синонімічні ряди, рекурсивні конструкції тощо, що легко сприймаються візуально й на слух. Інша справа, що ефекти цих вербальних маніпуляцій позначаються на підсвідомому рівні і майже не контролюються.

Користуючись усіма рівнями сугестії політик може розраховувати на те, що його промова буде не тільки вдалою, а й матиме певний вплив на суспільну свідомість. Сугестивність тексту майже не помітна для пересічного реципієнта, тому й вплив вимірюється за максимальною шкалою. Вибудовуючи ієрархію рівнів сугестивної лінгвістики, потрібно мати на увазі, що сама сугестія – явище неоднозначне, хоча в будь-якому випадку йдеться про вплив на несвідоме.

1. Ільницька Л. Мовленнєві засоби підвищення ефективності сугестивного впливу / Л. Ільницька // Лінгвістика ХХІ ст.: нові дослідження і перспективи. – К. : Логос, 2007. – с. 127-135.
2. Поршнев Б. Ф. О начале человеческой истории. Проблемы палеопсихологии / Б. Ф. Поршнев. – М. : Мысль, 1974. – с. 487.
3. Клементова О. В. Лінгвістика ХХІ століття : нові дослідження і перспективи, 2009, № 3 – с. 142-145.
4. Медвідь О. М. Лінгвістичні засоби впливу на реципієнта (на матеріалі політдискурсу). О. М. Медвідь, А. О. Ходцева. Волинський національний університет імені Лесі Українки. – 2012.

MODELING THE *HUMAN LIFE* FRAME CONCEPT

Stepanov Vitalii Valeriiovich, *student PRm-51*
Kobyakova Iryna Karpivna, *PhD in Philology, professor*
Department of Germanic Philology

Cognitive linguistics is a linguistic branch that considers ways of collecting, keeping and using verbalized knowledge. It is a science about language itself as well as about a reflected world picture. In its broadest meaning, world picture is regarded as a knowledge set about reality that was generated by public, group or individual consciousness. World pictures are divided into objective-reality, cognitive and linguistic pictures.

An objective-reality world picture is an object of human's cognizing the world, which further provides individual and collective consciousness with a cognitive world picture that becomes a certain result of perceiving and considering the environment. The most important cognitive-picture elements are reflected in a linguistic world picture that is interpreted as a total information set about inner and outer worlds fixed in a colloquial language. Linguistic world pictures verbalize results of human-consciousness considered reality facts creating certain units that are called concepts. A difficult problem in the cognitive-research theory is also defining a concept typology. Approaches researchers propose different principles of their classification, which allows distinguishing such concept types as thinking pictures, schemes, hyperonyms, frames, insights, scripts, kaleidoscope concepts, feeling images, ideas, notions, prototypes, propositions, gestalts, symbols, etc. Each of these concept types has own features differentiating them among other concepts and conditioning their role for representing world pictures.

A great representing potential of researched-concept essences is provided by frames that are generally regarded as a single category uniting different human knowledge and experience; an arranged representation of a certain reality situation; a structure containing linguistic and extralinguistic information about a notion or stereotype situation. As a separate concept type frame actualizes issue of its research methodology. In particular, in terms of modeling frame concepts she offers to apply propositions of five basic frames (thing frame, action frame, possession frame, identification frame and comparison frame) that are represented by corresponding schemes.

Any frame is graphically reproduced as a network of nodes and node connections. Among frame nodes there are notions and slots. Notions are

top nodes as main invariable frame elements. Notion levels are usually called frame core. Lower levels consist of nodes whose information is variable, namely it changes depending on a situation. Such nodes are called slots, or periphery. A basis for understanding a stereotype situation is provided by notions that are connected with slots by means of propositions. Concretizing and agreeing slots with notions allows understanding a certain situation.

In terms of corpus linguistics corpora are interpreted as a set of texts that is stored in a computer-readable form, contains over thousand words and is arranged for maximal language representation. The given article bases on this definition of the corpus notion. As a single text set, any corpus is characterized by certain features distinguishing it from other random text collections. These features include: representativeness, e-format, annotation (layout), data computer processing.. The most important of them is representativeness, namely corpus ability to represent certain language properties that occur in each text of an arranged corpus. Such properties can be a common genre of all corpus texts, their common language style, etc. and they are used as a base for constructing corpora for certain practical purposes. The given frame-modeling algorithm is derived from a similar algorithm for modeling concepts on the basis of proverbs, which was researched by us previously. We find it reasonable to apply exactly this algorithm because proverbs and aphorisms are identical notions with the only difference in their authorship: while the former have unknown folklore origin, the latter are created by certain famous persons (writers, public figures, politicians, etc.) at certain time in history. That is why this algorithm is well-applicable for current frame-modeling reasons.

Before implementing the above-mentioned algorithm we arrange a philosophical-aphorism corpus. Our corpus is constructed on the basis of the virtual corpus (the Internet) where we find two websites dedicated purely to aphorisms by Friedrich Nietzsche – <http://best-aphorisms.ru/fridrih-nitsshe/> and <http://www.aphorisme.ru/by-authors/nicshe/?q=843>. All selected aphorisms are saved in the *Microsoft Word* text editing program and translated into English because the two above-mentioned websites are in Russian. Then we proceed to frame-modeling itself according to the algorithm.

Thus, the HUMAN LIFE frame concept modeled by means of the Friedrich Nietzsche's philosophical-aphorism corpus is revealed through thing and possession subframes representing its essence in three corresponding spheres of human life. Further researches will be aimed at providing similar frame models of certain concepts on the basis of other philosophical aphorisms, for example those by Immanuel Kant.

АНАЛІЗ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Таран Л. О., студ. гр. ПРм-51

Кобякова І. К., канд. філол. наук, професор кафедри ГФ

Характерною особливістю сучасної політичної лексики є її використання не лише для повідомлення інформації, а й приховування її; вона є не тільки засобом привертання громадської уваги, а й вживається для того, щоб її відвернути або значно послабити.

Політичний дискурс реалізує себе у різних сферах людської діяльності. Саме тому у сучасному інформаційному просторі дискурс ЗМІ є основним джерелом знань людей про світ і події що в ньому відбуваються, в тому числі і політику. Глобальні зміни, пов'язані з безперервним розвитком можливостей масової комунікації, впливають не тільки на умови життя і на спосіб мислення і систему сприйняття інформації сучасної людини, а й сприяють глобальним змінам у сучасному інформаційному суспільстві. Значна роль ЗМІ і в динаміці мовних процесів, оскільки саме на сферу масової комунікації припадає основний обсяг використання мови.

Для дослідження лінгвопрагматичних особливостей англomовного політичного дискурсу доцільно використовувати комплексний підхід до аналізу ролі і особливостей взаємодії мовних засобів в організації змісту та вираженні прагматичного спрямування. Дискурсом називають зв'язний текст в сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними та ін. факторами. Типологія дискурсу виділяє політичний дискурс, як самостійний тип, що зумовлене соціальною значимістю політичної сфери, яку він репрезентує.

У виведенні імпліцитного змісту важливу роль відіграють контекст і ситуація спілкування. За допомогою імпліцитної інформації у адресата з'являється можливість самостійно виводити інформацію на основі існуючих лексичних одиниць. Завдяки цьому на основі наведених прикладів ми змогли проаналізувати відношення Євросоюзу до України, та його імпліцитну інтенцію на основі розглянутих лексичних одиниць та їх конотацій. В результаті аналізу дійшли висновку, що імпліцитна інтенція відображена за допомогою різних стилістичних засобів як метафора, метонімія і рядом епітетів. В ході дослідження дійшли наступних висновків:

1. Виявлено, що мова ЗМІ – окремий підстиль публіцистичного стилю, чи власне публіцистичний стиль що обслуговує періодику, радіо, телебачення і рекламу. Головна функція мови ЗМІ – активний вплив на читача, зацікавленого у суспільно й політично важливій інформації.

2. Встановлено, що дискурс – це зв'язний текст в сукупності з екстралінгвальними, прагматичними і соціокультурними факторами. Дискурс має свою типологію і виділяє політичний дискурс, як самостійний тип. Політичний дискурс – є найвпливовішим явищем в сучасній політичній комунікації. Лексика дискурсу має свої характерні особливості, однією з яких є здатність передавати експліцитну і імпліцитну інформацію.

3. Проаналізовано, що відношення Євросоюзу до України виражається через експліцитні та імпліцитні інтенції. Під експліцитною інтенцією розуміють формальне вираження елементів мови і зв'язків між ними. Аналізуючи англомовні публіцистичні тексти, встановлено, що експліцитна інтенція ЄС до України є позитивною, і виражається шляхом вербалізаторів з прямою конотацією, а також підсилюється стилістичними засобами метонімії, метафори і епітетів.

4. Україна в ЄС в аспекті саме її входження до Євросоюзу виражається експліцитно через наведення факту про угоду про Асоціацію, а також про ряд кроків ЄС спрямованих на подолання кризи в країні. Ряд епітетів з позитивною конотацією з боку англомовних соціумів по відношенню до України свідчить також про позитивне відношення ЄС до України.

5. Встановлено, що лексичні одиниці, що передають відношення ЄС до України в англомовних публіцистичних текстах передають й імпліцитну інтенцію, під якою розуміють прихований, невиражений, але впізнаваний зміст. Імпліцитну інформацію у тексті називають імплікатурою. Імплікатури відношення ЄС до України передають позитивне відношення Євросоюзу до Євроінтеграції України за допомогою стилістичних засобів метонімії і метафори, а також на контрасті негативного відношення ЄС до Росії, що передається експліцитно рядом вербалізаторів з прямою конотацією, а також за допомогою стилістичних засобів метонімії, метафори та фразеологізмів.

Перспектива запропонованого дослідження полягає у можливості подальшого вивчення функцій мовних одиниць та

експліцитні й імпліцитні інтенції, які вони передають у політичному дискурсі, адже воно сприяє виявленню аспектів політичного дискурсу та кращого розуміння процесів мовної комунікації. Результати аналізу запропонованої області дослідження надасть можливість розуміти міжнародні відношення на основі дослідження використаних вербалізаторів політичних текстів на лінгвістичному рівні, що надасть великий внесок у ряд релевантних до цього питання дисциплін як лінгвістичних, так і соціально-політичних.

1. Кобякова І. К. Лінгвокомунікативні аспекти гендерних конструктивів (в англійських фразеологізмах). І. К. Кобякова. Видавництво СумДУ. – 2007.

ТРИ ПРИЧИНИ КОМУНІКАТИВНИХ НЕВДАЧ

Ткаченко К. І., студ. гр. ПРМ-51

Кобяков О. М., канд. техн. наук, доцент кафедри ЕіКТ

Комунікація – це комплексний акт передачі інформації від однієї людини іншій. Процес міжособистісної комунікації не можна розглядати як звичайне явище, але слід розглядати як процес, який включає в себе учасників, їх роль в цьому процесі, свідому чи несвідому. Відомий дослідник семіотики Р. Якобсон визначив комунікацію, як процес передавання інформації між людьми за допомогою знакових систем. Культуролог Ю. Лотман розглядав комунікацію як переклад тексту з мови мого «я» на мову твого «ти».

Ефективна комунікація передбачає зведення до мінімуму потенційне нерозуміння і подолання будь-яких бар'єрів на шляху комунікації на кожному етапі в процесі комунікації. Проте інколи все-таки виникають такі бар'єри. У сучасній лінгвістиці активно використовуються наступні терміни на позначення труднощів, що виникають протягом розгортання комунікативного процесу, стаючи на заваді досягненню комунікативної мети: «комунікативна невдача», «мовний конфлікт», «мовленнєва невдача», та, зокрема, «комунікативна невдача».

Комунікативна невдача – це збій у спілкуванні через повне або часткове нерозуміння комунікативними партнерами мовленнєвого повідомлення. Комунікативні невдачі - це «такий збій у спілкуванні, при якому певні відрізки мовлення не виконують свого призначення.

Інакше кажучи, ті чи інші їх елементи як інструкції по перетворенню оточення не реалізуються».

Можна виділити три причини комунікативних невдач:

- спричинені власне мовою (нестача знань стосовно лексичних, граматичних, синтаксичних особливостей мови-оригіналу та мови-перекладу);
- спричинені індивідуальними особливостями мовців (лінгвокомунікативний аспект, фонетичні особливості мовця);
- спричинені прагматичними факторами (дискурсивні невдачі).

Такі комунікативні невдачі, звичайно, можуть складати проблему для перекладача, який може відчувати брак знань стосовно причин виникнення комунікативних невдач. Використання в мовленні омонімічних і полісемічних лексичних одиниць, маловживаних слів, діалектизмів та термінів ускладнює процес розуміння і приводить до комунікативних невдач.

L: What is it?

F: Oh! Um... my question is this: is our language - English - capable... is English capable of sustaining demagoguery?

L: Demagoguery?

F: Demagoguery.

L: And by "demagoguery" you mean...

F: By "demagoguery" I mean demagoguery...

L: I thought so.

Труднощі в розумінні природного англійського мовлення носіями мови можуть бути спричинені невірною артикуляцією через певну релаксацію органів мовлення, що є типовими для ситуації неформального спілкування. Різноманітні особливості вимови можуть спричинити проблеми.

Отже, комунікативну невдачу можна інтерпретувати як невдалу спробу здійснити певний жаданий комунікативний вплив на слухача. Під час спілкування комуніканти повинні розуміти позиції один одного, оскільки нерозуміння найчастіше стає причиною комунікативних невдач. Під час перекладу варто зважати на усі особливості тексту оригіналу, аби здійснений переклад можна була назвати адекватним та таким, який не здатен спричинити виникнення комунікативних невдач.

1. Якобсон Р. Лингвистика и поэтика / Р. Якобсон // Структурализм «за» и «против». – М. : Прогресс, 1975. – С. 193–230.

2. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история [Электронный ресурс] / Ю. М. Лотман – М., 1996. – 464 с. – Режим доступа: http://www-philology.univer.kharkov.ua/katedras/prof_sites/kazakova/leccion_5.pdf
3. Городецкий Б. Ю. К типологии коммуникативных неудач / Б. Ю. Городецкий, И. М. Кобозева, И. Г. Сабурова // Диалоговое взаимодействие и представление знаний. – Новосибирск, 1985. – С. 64–78.
4. Кобякова И. К. Категория ничто в переводческом наследии Жана-Франсуа Шампольона / И. К. Кобякова, С. А. Швачко, А. Н. Кобяков // GISAP : Philological Sciences. № 10. - London: International Academy of Science and Higher Education, – 2016. – P. 33-36.

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОРЕЛЯЦІЇ КОНЦЕПТІВ “UKRAINE” – “EUROPEAN UNION” НА СТОРІНКАХ АНГЛОМОВНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРЕСИ

Чемодурова Є. Ю., студ. гр. ПР-31

Прокопенко А. В., канд. філол. наук, ст. викладач кафедри ГФ

На сучасному етапі у мовознавстві неможливо простежити єдину думку у трактуванні поняття «концепт» і його можливість характеризувати оточуючий світ. У науковій літературі є досить багато дефініцій цього поняття, оскільки воно є одним із ключових у дослідженні мовної картини світу.

Серед науковців, які займалися вивченням концепту в мовознавстві, відомі М. Полюжин, Ю. Степанов, Г. Слишкін, А. Шмельов, С. Аскольдов, В. Колесов, В. Телія та інші. Дослідники відзначають, що концепт, як категорія, яка є однією з найважливіших для цілої низки гуманітарних наук, характеризується своєю неоднорідністю.

Згідно з різними визначеннями, концепт – це «знання людини про дійсність в її елементах і перспективах» [2, с. 120]. У сучасній лінгвістичній науці загально визнаними є три основні підходи до розуміння концепту, які базуються на такому положенні: концепт – те, що називає зміст поняття, синонім смислу; концепт як увесь потенціал значення слова разом з його конотативним елементом; концепт є результатом зіткнення значення слова з особистим і загальнонародним досвідом людини, тобто посередником між словами і дійсністю.

Англомовний газетний дискурс є активним середовищем конструювання поняттєво-ціннісного змісту концептів, що репрезентують явища, які викликають інтерес із боку представників англомовних лінгвокультурних соціумів [1]. У межах кожного тематичного складника концепту виділяють два типи референтів: *актанти* (конкретні референти, які актуалізують у висловленні) і *події* (складні ситуації, що відображають глибокі й поверхневі зв'язки між актантами, їхніми ознаками та діями і відносинами).

Складники концептів UKRAINE та EUROPEAN UNION визначаються шляхом встановлення референтів, номінації яких найбільш часто репрезентують Україну в дискурсивних контекстах – як цілісно (Ukraine or European Union, Europe), так і метонімічно на підставі відношення ЧАСТИНА > ЦІЛЕ.

Референтами концепту УКРАЇНА у сучасному англомовному публіцистичному дискурсі є УКРАЇНА як цілісна сутність (*Ukraine, country*), ВЛАДА (*Ukraine's new leaders, the government, presidency*), ОПОЗИЦІЯ (*Opposition Bloc, Ukrainian Radical leaders*), ЗМІ (*press, media, journalists, television channels, TV*), НАРОД УКРАЇНИ (*people, Ukrainians*).

Серед актантив концепту EUROPEAN UNION виділяємо ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ (*regional Europe*), ПОЛІТИКА (*united Europe, federal European government, integrated Europe, undivided Europe*), КРАЇНИ, ЩО ВХОДЯТЬ ДО СКЛАДУ СОЮЗУ (*"The "Old Europe" is France, Germany, and their satellites"*). Сюди відносимо й актанти ВЛАДА й ЗМІ, властиві концепту UKRAINE.

Актант УКРАЇНА кваліфікують на підставі таких властивостей, як «слабкість», «недемократичність»; властивостями актанта ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ навпаки є «стабільність» і «демократичність». Актант НАРОД УКРАЇНИ позитивно кваліфікують як «миролюбний», і «розчарований діями політиків». Актант ЗМІ кваліфікують як такий, що «зазнає утиску влади». Актант ВЛАДА асоціюється з сірими кардиналами, а ПОЛІТИКА – з чорною дірою, в той час як політика Європейського союзу інтерпретується як така, що заснована на загальноприйнятих цінностях.

Наведемо приклад: *Ukraine is losing the right to call itself a democratic nation and is drawing into question any hope it has for EU membership any time soon* (Guardian, 22.08.2010). У цьому фрагменті

актанту УКРАЇНА експліцитно приписують властивість «недемократичність».

Ці концепти взаємодіють, адже існують в одній концептосфері, але спільні для них обох актанти мають протилежні асоціації, тобто виражені кардинально різними за значенням референтами.

1. Аскольдов С. А. Концепт и слово / С. А. Аскольдов // Русская словесность : антология / под ред. В. Н. Перознака. – Москва : Academia, 1997. – С. 267–280.
2. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення / М. М. Полюжин. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с.
3. To withdraw is not patriotic / The Guardian. – [Electronic resource] – access mode : <https://www.theguardian.com/business/2000/feb/23/emu.theeuro1>.
4. Кобзева Н. А. Функционирование политического интервью в медиаполитическом дискурсе / Н. А. Кобзева, А. В. Прокопенко // В мире научных открытий. – 2015. – №. 1.3(61). – С. 1373-1380.

ІЗ ІСТОРИЧНОГО СЛОВОТВОРУ: СЛОВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ У СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Щигло Л. В., канд. філол. наук, доцент

Словотвірна система будь-якої мови є одним із основних джерел поповнення її лексичного складу новими словами. Як і будь яка інша система мови, словотвірна система розвивається та змінюється протягом всього періоду розвитку мови. Кожен із історичних етапів німецької мови характеризується своїми особливостями системи словотвору, які залежать від багатьох чинників та відображають історичну динаміку мови від її становлення до сучасного стану.

Якщо розглядати словотвірну систему німецької мови в аспекті діахронії, то середньовірна німецька мова характеризується значними темпами розвитку та збагачення словникового складу мови. Слід зазначити, що на базисі порівняно невеликого давнього фонду лексичних одиниць, переважно конкретних за своїм значенням, поступово створюється все розмаїття і багатство словникового складу мови, великі сім'ї споріднених за своїм походженням слів, які

охоплюють усі сторони суспільного життя, матеріальної і духовної культури народу.

Багато слів отримують нове значення, наприклад – свн. слово «*mīnne*» набуло значення «піднесене кохання» (пор. днв. «*mīnna*» – «спогад про когось з любов'ю»). Так, у Отфріда «*mit mīnna*» означає «із задоволенням, з радістю», свн. «*hoch (ge)zīt*» зберігши своє попереднє значення «свято», отримало також нове – «весілля», до того ж у подальшому старе значення зникло зовсім (пор. з нвн. «*hochzeit*»), свн. «*edele*» також отримало на додаток до старого значення «благородного походження» ще й нове – «благородний за душевними якостями» (пор. нвн. «*adlig*» – «дворянський» та «*edel*» – «благородний»).

Для середньовісньонімецького періоду характерною була лицарська культура, яка принесла з собою зачну кількість французьких запозичень, деякі з них збереглися до сьогодні. Словниковий склад німецької мови поповнюють також деякі запозичення із латинської мови, яка продовжує безроздільне панування у церкві та науці, де її авторитет ще більше зростає із заснуванням у XIV столітті перших університетів в містах Священної Римської імперії (в 1348 році – у Празі, в 1365 році – у Відні, 1386 року – в Гейдельберзі, у 1388 – в Кельні), які стають оплотом латинської вченості. У німецькій мові з'являються такі слова, як *copie/corpeu*, *disputiren*, *fantasie*, *juriste*, *studente*, *pub*. Разом з цим з кінця XIII століття практикується оформлення юридичних і ділових документів німецькою мовою і починається процес поступового витіснення латини з офіційної сфери, який завершується вже на наступному етапі розвитку німецької мови [2, с. 102].

Окрім запозичень лексичний склад середньовісньонімецької мови збагачувався також за рахунок словотворення. Характерними способами словотворення для середньовісньонімецького періоду розвитку німецької мови виступають такі прийоми, як словотвір шляхом афіксації (суфіксації та префіксації) від вже наявних слів, словоскладання, зміна значень старих слів (або їх переосмислення), чергування звуків [3, с. 71].

Для цього періоду характерна тенденція переходу деяких словотвірних афіксів із попереднього давньовісньонімецького періоду, та їх подальший розвиток. Зберігається і морфологічна будова слова, однак багатоморфемні моделі слів (більше чотирьох морфем), які були відносно рідкісними і раніше, частково втрачаються

взагалі, або ж частково стають ще менш типовими. При цьому п'яти-та шестиморфемні моделі слів були представлені у давні часи слабкими дієсловами завдяки наявності у них основотвірного показника. Переосмислення цього елементу у середньовіснійнімецькому періоді перетворило його із самостійної морфемі на частину суфіксу та привело до спрощення цієї моделі – тобто, до скорочення числа морфем, які у ній можна виокремити (із шести до п'яти, із п'яти до чотирьох тощо).

Якщо порівняти морфемний склад наступних слів, можна простежити дану тенденцію:

двн. *salb-ô-t-î-m*

свн. *salb-et-e-n*

двн. *fir-sag-ê-t-î-t*

свн. *fer-sag-et-e-t*

Така перебудова пов'язана із втратою особливого типу морфем, що були розповсюджені у індоєвропейській прамові. Це основотвірні елементи, які спочатку являли собою словотворчі суфікси. У давньовіснійнімецькій мові такі морфемі зникли у іменників, а у середньовіснійнімецькій мові були втрачені останні їх залишки, які ще зберігалися у слабких дієсловах [2, с. 146].

Одним із найбільш вживаних та продуктивних способів словотвору у середньовіснійнімецькому періоді був спосіб афіксації, тобто додавання до основи слова суфіксу чи префіксу. До того ж нові іменники та прикметники утворюються, як правило, за допомогою суфіксів, а в утворенні дієслів беруть участь префікси. Поповнення словникового складу мови йде також уже із давніх часів за рахунок словоскладання. Шляхом додавання різних основ утворюються іменники, прикметники, дієслова та інші частини мови.

Загалом, саме завдяки наявності системи афіксів, німецька мова зберігає таку свою характерну особливість флективного устрою, як здатність до трансформації частин мови морфологічними засобами. Від дієслів можуть утворюватися іменники, від іменників – дієслова, від прикметників – іменники, від іменників – прикметники тощо. Окрім того, наявність суфікса допомагає більш точно диференціювати граматико-семантичну категорію даного утворення. Так, від дієслова можуть бути утворені віддієслівні іменники із значенням назви дії (*die Beschreibung, der Gang, das Gebrüll*), діючої особи (*der Schreiber*), засобу дії (*greifen – Griffel*), об'єкту чи результату дії – (*die Schrift, der Schlag*). Від прикметників таким чином утворюються іменники зі

значенням назв якостей (der Reichtum, die Schönheit, die Länge) або носія цієї якості (der Reiche, der Junge, der Reisende, der Bekannte). Утворені ж від іменників прикметники слугують для позначення якостей, похідних від цього предмету (blutig, silbern, städtisch) [1, с. 263].

Багаточисельність діалектів у середньовісній німецькій мові впливає на функціонування німецької мови цього періоду в комунікативному аспекті. Слід підкреслити, що як похідна лексика, так і словотворчі засоби що використовувалися для утворення цієї лексики, носили наддіалектний характер. Слабо проявляється територіальна диференціація і серед старих суфіксальних моделей. Використання синонімічних словотвірних моделей лише в незначній мірі було обумовлено залежністю від діалектного ареалу, оскільки у ньому відображалася типова для молодих писемних мов відсутність стійкості сформованого узусу.

1. Берков В. П. Современные германские языки / В. П. Берков. – СПб. : Издательство С-Петербургского университета, 1996. – 296 с.
2. Валиева Д. М. История немецкого языка: учеб. пособие / Д. М. Валиева, Е. Ю. Мамонова. – Пермь : Изд-во Перм. гос. техн. ун-та, 2008. – 197 с.
3. Жирмунский В. М. История немецкого языка / В. М. Жирмунский – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1948. – 300 с.

“THE GIFT” FOR AGES: IRREGULAR VERBS

*Korotun A G., student PR-51
Academic Supervisor – I. Kobyakova,
PhD in Philology, professor
Department of Germanic Philology*

There is a plenty of irregular verbs to be memorized in order to master a foreign language at high level. The irregular verbs are the nightmare of students and adults learning foreign languages.

Such issues are raised very often. Indeed, just look at the English verb to be. Its shape so different from the infinitive (is, are, been, was) that it is absolutely unclear how this could occur. And this is only the most common verb.

What does the term “irregular verb” mean? Irregular verb is a verb the conjugation paradigm of which deviates from the typical paradigms of the language [1].

The English language has a great number of irregular verbs. There are about 650 of irregular verbs, and only 200 of them are in constant use, in active vocabulary. In most cases, the irregularity concerns past tense and participle II.

Actually, such verbs exist in other Germanic and Romanic languages: in German (about two hundred irregular verbs), Italian (there are actually over four hundred verbs), French (81 wrong verbs), Spanish (46 irregular verbs). But in Latin, the ancestor of those languages, there are more than a thousand.

But not only we, the conquerors of foreign languages, complain about these horrible verbs. Native speakers also suffer from them. And everyone wonders again – where do they come from, these irregular verbs, and who made them so wrong? Scientists from Oxford University decided to investigate this question that plagues so many people and eventually lifted the veil of secrecy.

It turns out that the irregular verbs are the traces of the historical past, preserved in the structure of language. For example, in English these verbs are echoes of the old English language, i.e. most English irregular verbs are native, derived from verbs that existed in Old English. In particular, many such verbs derive from Germanic strong verbs, which make many of their inflected forms through vowel gradation, for example sing–sang–sung [2].

The language of Great Britain in VI-XI centuries was very different from the usual modern English: from our, modern, point of view, all the verbs were irregular because the verbs had 7 classes (5 of them are borrowed from Latin, 2 are Old English classes) and each of these classes has its own conjugation paradigm. But then the area was inhabited by the settled descendants of the Germanic invaders and the Celts and the descendants of mixed marriages of three of these peoples [3]. In XI century, in 1066, William the Conqueror invaded in England and imposed upon the inhabitants his native Norman dialect in some ways similar to the French language. Most of the residents began to speak this much easier language. Due to the Normans and their intervention of English, the language of Britons held a course for the simplification of its grammar (for example, two variants are possible: learnt, learned; burnt, burned). But the nobles still continued to use the words of Old English, thus preserving the

forms of the verbs that we now call “wrong”. Therefore, the main part of the verbs of the Old English period either has sunk into oblivion or has greatly simplified, and the small but very tricky part left and began to call “irregular / wrong verbs”.

Here are some tips how to learn this horrible list of 200 verbs:

- Always learn irregular verbs with their translation
- Unite similar verbs in groups: despite the fact that irregular verbs are unpredictable, you may find some similar forms, e.g. blow-blew-blown, grow-grew-grown, know-knew-known or series of immutable verbs such as cut-cut-cut, set-set-set, put-put-put.
- Make up stories with the pronoun of the first person singular (I): it is a powerful tool to enhance irregular verbs
- Pay attention to the irregular verbs while reading: when you read articles, books, or even newspapers, fix your eyes on irregular verbs.

Most irregular verbs exist as remnants of historical conjugation systems. When some grammatical rule became changed or disused, some verbs kept to the old pattern. The force of analogy tends to reduce the number of irregular verbs over time.

1. Steven Pinker. *Words and Rules: The Ingredients of Language*. ISBN 0060958405. 1999
2. John Algeo, Thomas Pyles. *The Origins and Development of the English Language*. ISBN 9781428231450. 2013
3. Donka Minkova, Robert Stockwell. *English Words: History and Structure*. ISBN: 0521790123. 2001.

ДІЄСЛОВА ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сизоненко М., студ. групи ПР 51

Історія Англійської мови починається з 410 року до н.е., що ознаменувався кінцем існування Римської імперії. Процес формування сучасної англійської мови був надзвичайно специфічним і включав етапи формування абетки, фонетики, морфології і звичайно ж граматики [1, С. 12].

Цікавим є процес формування дієслів староанглійської мови та їх особливості. В давньоанглійській мові існувало три морфологічні групи дієслів: сильні, слабкі, та претеріто –презентні. Головна їх

відмінність полягала в утворенні особових форм, хоча існували й деякі інші особливості [3, С. 23].

Так сильні дієслова мали 4 форми (як наприклад сучасне дієслово *to be*) та сім класів. Перші п'ять класів були дієслова суто латинського походження, через запозичення, а останні два класи — повністю англійські дієслова. Перші п'ять класів сильних дієслів відрізняються типом ускладнювача, тобто кореневою літерою в певному положенні та певній комбінації. Дієслова шостого та сьомого класів відрізняються особливостями творення форм дієслова [2, С. 49].

— Перший клас: укладнювач (коренева *i* за якою слідує одна приголосна) — *ridan, rad, ridon, riden*.

— Другий клас: укладнювач (коренева *u* за якою слідує одна приголосна) — *beodan, bead, budon, bode*.

— Третій клас: укладнювачі (кореневі *n, m, l, r*, та *h*, за якими слідує приголосна) — *helpan, healp, hulpon, holpen*.

— Четвертий клас: укладнювачі (кореневі *r, l* та *c*) — *stellan, stell, stellan, stolen*.

— П'ятий клас: укладнювач (будь-який кореневий приголосний, окрім *l, r, m, n*, а також коренева *i*, за якою слідує подвійна приголосна) — *sittan, set, seton, seten*.

— Шостий клас: коренева голосна *a* для 1 та 4 форми; голосна *o* — для 2 і 3 — *faran, for, foron, faren* [2, С. 54].

— Сьомий клас: довга коренева *a* для 1 та 4 форми; 2 і 3 форми співпадають — *beatan, bet, beton, baton*.

Слабкі дієслова на відміну від сильних з'явилися відносно недавно, тому більше схожі на сучасні, бо мають вже не чотири а три форми. Вони поділяються на три класи. [2, С. 57].

Перший клас у свою чергу поділяється на правильні та неправильні дієслова. Правильні слабкі дієслова мають довгу кореневу голосну, як наприклад у дієслові *fremman, fremede, fmed*. Неправильні дієслова мають коротку кореневу голосну, з додаванням *r*, як наприклад у дієслові *erian, erede, ered*.

Другий клас становлять дієслова які мають суфікс *-ian* в інфінітивній формі та *-ode* у формі минулого часу, наприклад: *matian, makode, makod* [3, С. 22].

Третій клас – дієслова, в яких з'являється дентальний суфікс, це нечисленна група дієслів, серед яких найпоширенішими є: *habban (hæfde, hæfd), secgan, libban*.

Останню групу дієслів становлять претеріто – презентні дієслова. В сучасній англійській мові відповідниками таких дієслів є модальні дієслова, хоча в давнину їх було більше – близько 15 і передавали вони зовсім не модальне значення. Наприклад: *sculan, sceolde, sceal* (shall, should); *magan, mæg, mihte* (may); *mōt, mōste* (must); *durran, dearg, dorste* (dare) і т.д.

Отже, система дієслів стародавньої англійської мови досить складна та різноманітна. В ній існує сім класів дієслів, п'ять з яких мають латинське походження, а останні два класи вже суто англійські дієслова. Крім того, існує поділ на групи: сильні, слабкі та претеріто – презентні дієслова, а також класи, яких налічується в давній мові три.

1. Аракин В. История английского языка: Учеб. Пособие. — 2-е изд. — М.: ФИЗМАТЛИТ, 2003. — 272 с.
2. Иванова И. Практикум по истории английского языка — С. – П.: «Авалон», 2005. — 192 с.
3. Кобякова І. К. Методичні вказівки. Історія англійської мови. — СумДУ, 2010. — 30 с.

Науковий керівник – *канд. філол. наук, професор Кобякова І. К.*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ КОЛЕКТИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Миколенко А. В., студ.гр. ПР-31

Приходько Н. А., викладач кафедри ГФ

У кінці минулого століття з'явився комунікативний метод викладання іноземних мов, згідно з яким, основною метою навчання іноземній мові є навчити застосовувати її в реальному спілкуванні, а основним засобом навчання виступають ситуації, що моделюють реальне спілкування.

Було піддано сумніву теоретичне підґрунтя ситуативного навчання мов, згідно з яким ситуація є визначальною для виникнення і розуміння мовлення, при якому не враховувались винятковість і творчий характер окремих висловлювань.

Згодом британський лінгвіст D. A. Wilkins дослідив комунікативний потенціал мови і проаналізував систему комунікативних значень, які повинен розуміти й виражати той, хто

вивчає мову, також було наголошено на необхідності формування комунікативних умінь студентів.

Одним з основних принципів даного методу навчання є принцип інтерактивності, який передбачає, що навчання відбувається переважно у групах, оскільки в умовах групової взаємодії утворюється спільний фонд інформації про досліджуваний предмет, яким студенти разом користуються. Досвід показує, що при роботі у групах підвищується не лише мотивація студентів, а і їх успішність.

У процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають комунікативної компетенції, тобто здатності правильно і доречно використовувати мову залежно від конкретної ситуації спілкування. Сам термін «комунікативна компетенція» є центральним у комунікативній методиці викладання іноземних мов, і більшість вчених вважають формування комунікативної компетенції у тих, кого навчають, метою навчання іноземної мови.

В умовах комунікативного навчання, навчально-дослідницька діяльність за своєю природою колективна і не може здійснюватися індивідуально. Вона передбачає критичне зіставлення різних методів, точок зору, результатів, тому в комунікативному навчанні для того, щоб стати суб'єктом навчання, діяльність студента повинна розгортатися в рамках колективного навчального діалогу, навчальної дискусії, або, як ще називають цей процес, колективно розподіленої діяльності [1].

Об'єктивна необхідність цієї форми пізнавальної діяльності студентів полягає у наступних положеннях.

1. Основою навчальної діяльності є дискусія, в ході якої відбувається зародження і зміцнення самостійної думки.

2. Навчання потребує активного опонента в особі іншого учня, який має свою точку зору на ситуацію, що склалася.

3. Бути суб'єктом навчання студент зможе, якщо він буде діяти разом з іншими в рамках колективного навчального діалогу.

4. В ході колективного діалогу або дискусії комунікація набуває характеру спілкування, в процесі якого здійснюється не просто обмін знаннями про предмет, а обмін думками, почуттями, викликаними цим предметом, його оцінками.

5. У результаті обміну думками, тобто спілкування, студенти приходять до більш змістовного і глибокого розуміння ситуації, спираючись на яке, діють значно впевненіше і успішніше. З'являється зацікавленість в такому обміні думками зі своїми товаришами і

викладачем, який стимулює появу потреби в діловому спілкуванні з партнерами по діяльності як найважливішої умови його успішності.

6. Колективно розподілена діяльність може будуватися тільки на основі співпраці, тобто сукупності стійких способів взаємодії викладача зі студентами і студентів між собою, що передбачає взаємну повагу, взаємозалежність і відповідальність, усвідомлення мети колективної діяльності.

Суть співпраці всюди одна – викладач не веде студента за собою, а лише допомагає йому визначити чергову мету і відшукати оптимальний шлях її досягнення. Таким чином, колективно розподілена діяльність – це той ґрунт, на якому може розгортатися процес вирішення навчального завдання [2].

Отже, взаємодія студентів у групах під час занять допомагає їм у вивченні іноземної мови безпосередньо через спілкування один з одним, що у свою чергу, формує їх комунікативну компетенцію, тобто здатність користуватися мовою у певній ситуації.

1. Wilkins D. A. Notional Syllabuses / D. A. Wilkins. – Oxford University Press. – 98 p.
2. Архипова В. В. Коллективная организационная форма учебного процесса / В. В. Архипова. – СПб.: АОЗТ «Интерс», 1995. – 135 с.
3. Горкун, М. Концепція особистісно орієнтованого навчання іноземних мов [Текст] / М. Горкун, Н.А. Приходько // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету : 23-27 квітня 2007 року. — Суми: СумДУ, 2007.— Ч.1. — С.3-4.

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОЇ ПОБУДОВИ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ

Демидко А. М. студ. гр. ПРм-62
Овсянко О. Л., асистент СумДУ

Народна творчість є основним джерелом прислів'їв, оскільки їхнє часте вживання як в усній, так і в писемній мові пояснюється тим, що вони надають їй особливий, яскравий колорит, роблять більш насиченою образами. Прислів'я описують властивості людей і явищ, дають їм оцінку або настанову.

Мета дослідження – виявити основні структурні типи англомовних прислів'їв та узагальнити їх використання. Об'єктом виступають англомовні прислів'я, предметом – їх структурно-семантичні особливості. Матеріалом пропонованого дослідження слугує корпус прислів'їв вилучених шляхом суцільної вибірки з фразеологічних словників. Актуальність теми наукової розвідки полягає в необхідності більш поглибленого дослідження прислів'їв як культурологічного багатства кожного суспільства, ідентифікації їх структурного формування.

Структура прислів'я залежить від багатьох факторів: специфіки мовної ситуації, контексту розмови, яка впливає на структурно-семантичні ознаки тексту. Прислів'я – це коротке, нерідко рифмоване висловлювання, що являє собою закінчене речення, що має певні висновки. Їх призначення полягає в тому, щоб у коротких формулюваннях висловлювати ставлення народу до різних життєвих явищ [1]. Прислів'я – це відкрита система, вилучення/додавання слів у якій призводить до появи нових трансформованих (оказіональних, модифікованих) форм. Інформативно-когнітивний аспект прислів'їв полягає в процесах їх самоорганізації та саморегуляції, що репаруються корпусом атракторів і репелерів [2].

Прислів'я як короткі, стислі, ущільнені вирази характеризуються вживанням еліптичних конструкцій: *No cross, no crown* (Без праці немає плоду); *Out of sight, out of mind* (З очей геть, з серця вон); *He laughs best who laughs last* (Сміється добре той, хто сміється останнім) [3].

Важливе місце займають прислів'я у спонукальних реченнях, що мають повчальний характер: *Let sleeping dogs lie* (Сплячого пса не буди); *Put not your hand between the bark and the tree* (Не втручайся в чужі сімейні справи); *Don't teach your grandmother to suck eggs* (Яйця курку не вчать) [3]. Для прислів'їв характерним є представлення їх у вигляді простих речень: *Appetite comes with eating* (Апетит приходить під час їжі); *As well be hanged for a sheep as a lamb* (Якщо судилося бути повішеним за вівцю, то чому б не вкрасти заодно і ягня); *You cannot flay the same ox twice* (З одного вола двох шкур не деруть); *You cannot teach old dogs new tricks* (Старого пса до ланцюга не привчиш) [3].

Розглянемо ще приклади прислів'їв, представлених спонукальними реченнями: *Take care of the pence and the pounds will take care of themselves* (Бережи копійки, а гривні самі себе

збережуть); *Look before you leap* (Спершу подивися, а потім вже стрибай); *Don't cross the bridges before you come to them* (Не створюй собі труднощі) [4].

Серед прислів'їв є також складнопідрядні речення з підрядними реченнями часу, що вводяться сполучником *when*, наприклад: *When guns speak it is too late to argue* (Коли заговорили гармати, вже пізно сперечатися); *When the cats away, the mice will play* (Без kota мишам роздоля) [4].

Також розглядалися питальні речення, які досить рідко зустрічаються в англомовних прислів'ях: *What can you expect from a hog but a grunt?* (Що можна чекати від свині, окрім хрюкання?); *When Adam delved and Eve span who was then a gentleman?* (Коли навіть Адам та Єва мають гріхи, хто ж тоді безгрішний?) [4]. Розгляд структурних типів прислів'їв дає змогу констатувати, що їм характерні майже всі типи речень.

1. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка /А. В. Кунин //Опыт систематизированного описания; Международные отношения. – М., 1972. – 289 с.
2. Овсянко О. Л. Структурно-семантичні модифікації англомовних прислів'їв у художньому та публіцистичному дискурсах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О. Л. Овсянко. – Запоріжжя., 2017. – 21 с.
3. Комаров А. С. *The Concentrated Wisdom of the Race*. Пословицы английского языка и их русские аналоги: учеб. пособие / А. С. Комаров. – М. : Флинта : Наука, 2008. – 112 с.
4. Васильева Л. В. Краткость – душа остроумия. Английские пословицы, поговорки, крылатые выражения / Л. В. Васильева. – М. : Просвещение, 2006. – 350 с.

ТЕКСТИ МАЛОЇ ФОРМИ В НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Біх А. Є, студ. гр. ПРМ-62

Овсянко О. Л., асистент СумДУ

Людство завжди намагалося віднайти відповідь на одне з фундаментальних питань – про появу мови та її розвиток. Більшість дослідників схилиються до думки, що неможливо з'ясувати виникнення у первісних людей потреби у комунікації.

Мова – це система знаків, що виникла на певному етапі розвитку людства та має соціальне призначення. Мовлення – це мовна діяльність, що фокусується на виконанні певного комунікативного завдання. Текст являється одиницею як мови, так і мовлення [1].

Вивчення текстів малої форми (ТМФ) неодноразово ставало предметом всебічного дослідження як українських, так і зарубіжних учених (І. К. Кобякова, Г. А. Левінтон, Л. С. Піхтовнікова, Г. Л. Пермяков, В. О. Самохіна, Л. І. Тараненко, Г. В. Чуланова, С. О. Швачко та ін.).

Грунтовне дослідженні ТМФ є потенційно важливим для подальшого розвитку лінгвістики, тому актуальним є вивчення та висвітлення їх особливостей.

Об'єктом дослідження є тексти малої форми, а предметом – їх структурно-функціональні ознаки. Мета наукової роботи полягає у встановленні найтипівіших ознак ТМФ. Поставлена мета передбачає реалізацію таких завдань, як: узагальнення наукових підходів щодо специфіки ТМФ та виокремлення базових ознак досліджуваних міні-текстів.

Складність терміна «текст» зумовлена тим, що сам він має амбівалентність дефініцій:

- 1) це будь-яке висловлення, що включає в себе одне чи декілька речень, що виражають закінчений смисл у своїй сукупності;
- 2) це закінчений мовленнєвий твір (повість, стаття, вірш), або частини обраного твору (розділи, абзаци, стовпчики).

Наразі, у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій з «гігабайтами» різноманітної інформації, ТМФ набирають популярності. Для них характерні такі ознаки: невеликий обсяг, лаконізм, інформаційна насиченість, компресія мовних засобів. Також тексти малої форми володіють рисами відокремленості, інтертекстуальності, спеціальної прагматичної функціональності, семантичної, формальної та змістовної функціональності, визначеності теми та її завершеності [2].

Згідно з дослідженнями С. О. Швачко, до типових належать тексти завершені, дискретні, повні, неповні, інформативні, серйозної та несерйозної тональності [3, с. 6]. Нетипові тексти є малими за формою та мають такі ознаки: широкий спектр соціальних і несоціальних призначень; інформативність / неінформативність; практичність / непрактичність; банальність / вагомність; семантичність /

несемантичність; комунікативність / некомунікативність; гра словом / досвідом, пізнавальність / емоційність [3, с. 11].

У дослідженні Л. І. Тараненко встановлено, що до фольклорних творів малої форми належать тексти легенд, міфів, казок, байок, притч, прислів'їв, загадок, повір'їв, скоромовок, заговорів, анекдотів тощо, а також тексти фольклорних жанрів поетичної та музичної природи (балади, частівки, лічилки), а також тексти, що не існують самостійно без мовленнєвого контексту (приказки, погрози, прокляття, ритуальні заклики), обсяг яких не перевищує 2 000 слів [4, с. 133]. Науковець пропонує виокремлювати тексти духовно-ідеологічної (легенди, балади, міфи), культурно-побутової (приказки, прислів'я, повір'я, казки) та креативно-повчальної (загадки, анекдоти, байки, притчі) спрямованості [4, с. 74].

Кожному з видів фольклорних текстів малої форми виділене окреме місце в систематизації жанрів ТМФ, проте ця галузь не є достатньо розвиненою, потребує подальших досліджень та ґрунтовнішої систематизації елементів народної творчості малого формату.

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. – 4-е изд., стер. / И. Р. Гальперин. – М. : КомКнига, 2006. – 144 с.
2. Чернявская В. Е. Лингвистика текста : Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность. – Учеб. пособие. / В. Е. Чернявская. – М. : Либроком, 2009. – 248 с.
3. Лінгвокогнітивні аспекти малих текстів : монографія / [С. О. Швачко, Т. О. Анохіна, С. В. Баранова та ін.] ; за ред. проф. С. О. Швачко. – Суми : Вид-во СумДУ, 2008. – 178 с.
4. Тараненко Л. І. Просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми (експериментально-фонетичне дослідження) : дис.... д-ра філол. наук : 10.02.04 / Лариса Іванівна Тараненко. – К., 2016. – 661 с.

СЕКЦІЯ 2 ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТУДІЇ

ВІЙСЬКОВИЙ ПЕРЕКЛАД: РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

*Л.В. Щигло, к. філол. н., доцент,
Сумський державний університет*

О.І. Щигло, ст. науковий співробітник,

Науково-дослідний центр ракетних військ і артилерії, Суми

Військовий переклад є одним із видів спеціального перекладу з чітко вираженою військовою комунікативною функцією. Відмінною рисою військового перекладу є значна термінологічність і максимально точне викладення матеріалу при відносній відсутності образно-емоційних засобів вираження. В іншому трактуванні військовий переклад визначається як вид спеціального перекладу оперативного призначення, об'єктом якого є військові матеріали. До власне військових матеріалів прийнято відносити науково-технічні матеріали та акти управління, пов'язані з життям і діяльністю військ і військових установ Збройних Сил. Військово-художня література, військова публіцистика та військово-політичні матеріали є військовими лише за своєю цілеспрямованістю і тематикою, і в основному володіють тими характерними рисами, які притаманні усім суспільно-політичним, публіцистичним і художнім текстам в цілому.

Аналіз чинників, що знижують якість професійної підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах України, здійснено В. Радчуком та Є. Бесєдіною [1]. Дослідниками визначено низку негативних чинників у вітчизняній підготовці фахівців з перекладу, а саме:

- низький рівень професійної спрямованості викладання соціально-гуманітарних дисциплін та іноземних мов;
- недосконалість освітніх програм, оскільки в них не завжди враховано потреби студентів-перекладачів щодо загальної освіти і професійної підготовки, їхні індивідуальні можливості, а також недостатня відповідність програм новим вимогам ринку перекладацьких послуг;

– відсутність необхідної матеріально-технічної бази (спеціально обладнаних кабінок для синхронного перекладу, сучасного програмного забезпечення комп'ютерних класів і кабінетів для здійснення машинного перекладу, мережі Інтернет, супутникового телебачення тощо);

– застарілі методи і форми навчально-виховного процесу (інформаційний підхід, монологічний спосіб дидактичної взаємодії, недостатність пошукових і проблемних ситуацій професійної спрямованості), відсутність стимулювання пізнавального і професійного інтересу студентів-перекладачів;

– відсутність нових освітніх технологій та активних способів організації виробничої практики, зокрема в перекладацьких бюро та агенціях;

– відсутність необхідних умов для забезпечення академічної мобільності студентів-перекладачів;

– непогодженість системи освіти майбутніх перекладачів з потенційними роботодавцями та з ринком праці.

В епоху розвинутих інформаційних технологій і нових засобів масової інформації сучасний перекладач повинен не лише володіти рідною і іноземною мовами, теорією й технікою перекладу, але й уміти використовувати сучасні інформаційні системи як інструменти своєї діяльності, що уможливить оптимізацію виконання професійних завдань, а також задовольнить зростаючі потреби замовника перекладу.

Виходячи з вищесказаного, вважаємо за доцільне, звернути увагу на зарубіжний досвід інформаційно-технологічної підготовки майбутніх перекладачів. Так, в університеті прикладних наук Кельна бакалаври-перекладачі у процесі вивчення різних дисциплін навчального плану шляхом засвоєння відповідних тем набувають теоретичних і практичних знань стосовно обробки мовних даних, корисних для їхнього професійного профелю, особливо в галузі управління термінологією і технології перекладу. А вже магістранти-перекладачі у цьому навчальному закладі вивчають цілу низку спеціальних дисциплін, спрямованих на формування умінь у руслі інформаційно-технологічної підготовки, а саме:

– «Технологія перекладу (теорія)» збагачує майбутнього перекладача знаннями основних понять, методів комп'ютерної лінгвістики й технології перекладу в контексті їх значення та застосування в системах комп'ютерного й автоматичного перекладу;

– «Технологія перекладу (засоби)» формує здатність працювати з технічними засобами комп'ютерного перекладу, дає базові знання стосовно оцінки цих інструментів.

– «Видавництво й електронні публікації» розглядаються: актуальні, важливі для практики робочі прийоми та комп'ютерні інструменти й методи у видавничій сфері, зокрема, у секторі електронних публікацій, які використовуються при створенні спеціалізованих документів;

– «Перекладацький проект з використанням інструментів перекладу» призначений для формування: здатності самостійно здійснювати перекладацькі проекти на основі інструментів перекладу; здатності перекладати з іноземної мови на німецьку й навпаки вступні фахові тексти з різних предметних сфер, а саме технічно/юридично/економічно зорієнтовані.

– «Менеджмент перекладацьких проектів» формує здатність виконувати замовлення на переклад;

– «Техніка перекладу фахових текстів з першої іноземної мови» формує вміння перекладати технічні, наукові та медичні тексти з першої іноземної мови на німецьку [2, с. 97– 99; 3].

Отже, у процесі підготовки фахівців професійно-спрямованого перекладу (у нашому випадку - військових перекладачів) у вітчизняних вузах доцільно більшої уваги надавати дисциплінам, безпосередньо спрямованим на формування їхньої інформаційно-технологічної компетенції, оскільки «глобалізаційна комунікація не можлива без використання сучасних інформаційних систем, які стають незамінними у процесі перекладу й управління великими масивами термінології» [2, с. 94].

1. Бесєдіна Є. В. Концептуальна модель професійної підготовки конкурентоспроможних перекладачів в умовах диверсифікації вищої освіти [Електронний ресурс] / Є. В. Бесєдіна. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2009_3/files/ped_2009_03_07_Besedina.pdf

2. Амеліна С., Тарасенко Р. Особливості інформаційно-технологічної підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах Німеччини. – Вища школа. – № 8. – 2014. – С. 94–98.

3. Fachhochschule Koeln ІТМК. Modulhandbuch Bachelor “ Mehrsprachige Kommunikation“ [El. resourse]. – URL : http://www.f03.fh-koeln.de/imperia/md/content/pdfs/bank/modulhandbuch_ba_mk_juli2013.pdf

СЕКЦІЯ 3

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ)

ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Л. В. Біденко, *канд. пед. н., доцент*

У Концепції мовної підготовки іноземців у ВНЗ України зазначено: «зміст мовної підготовки студентів-іноземців поєднує три взаємопов'язані складники: мовна, мовленнєва та соціокультурна. Зміст визначається відповідно до комунікативних потреб іноземців, тому може варіюватися залежно від етапу, рівня і профілю навчання» [3, 137].

Мовна складова зумовлює оволодіння поняттями, фактами, закономірностями, які забезпечують обсяг знань, оптимальний для формування мовленнєвих умінь і навичок. Мовленнєвий змістовий складник забезпечує формування комунікативної компетентності, що передбачає гармонійний розвиток умінь в основних видах мовленнєвої діяльності. Соціокультурна складова сприяє формуванню соціокультурної компетентності, яка формується під час знайомства іноземців з особливостями культури України та мовною поведінкою носіїв мови в різних комунікативних ситуаціях. Використання на заняттях з РЯІ художніх фільмів сприяє вирішенню вищезначених завдань.

Аналіз педагогічної та лінгводидактичної літератури свідчить про виявлений інтерес вітчизняних і зарубіжних дослідників до цієї проблеми. Науковцями описані прийоми роботи з аудіотекстами (А. В. Тряпельніков), розроблена методика роботи з аудіовізуальними матеріалами (І. О. Зимня, А. О. Біловодська, А. М. Богомолів, Т. В. Страмнова, Г. О. Шантурова); достатньо широко висвітлені питання щодо використання мультимедійних презентацій у системі вищої освіти (В. І. Статівка, Л. І. Синельникова та ін.), досліджено методику використання художніх фільмів у процесі викладання мови (Т. В. Весова, О. В. Іванова, О. Ю. Ніколенко, О. В. Чистякова). Проте ще недостатньо повно описана методика роботи з художнім фільмом у процесі викладання російської мови як іноземної у групах з різним рівнем володіння мовою.

Мета статті – описати методику роботи з художнім фільмом у різнорівневих групах на заняттях з РЯІ.

Використання на заняттях з РЯІ адаптованих відеофільмів та відеокліпів, мультимедійних презентацій стає вагомим кроком у підвищенні мотивації під час навчання російської мови. Дослідження науковців підтверджують думку про те, що електронні ресурси мають певні переваги: активізують пізнавальну діяльність студентів, сприяють індивідуалізації навчання, розвивають вмотивованість мовної діяльності; відтворюють комунікативні ситуації, представлені у вищезазначених ресурсах, стимулюють комунікативні потреби студентів як у повсякденному мовленні, так і у навчально-науковій та професійній сфері комунікації. Високо оцінюється методистами дидактичний потенціал електронних ресурсів як засобу наглядної семантизації нової лексики. Останнім часом усе більше викладачів звертаються до демонстрації художніх фільмів як цінного джерела лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації.

На думку лінгводидактів, художні фільми є одним із найефективніших засобів формування комунікативної компетенції на різних етапах навчання. Саме вони дозволяють «уявити мову в дії, при перегляді відеофільму сприйняттю студента легкодоступні і учасники, і мова, адже люди постають у таких обставинах, у яких проходить комунікація» [2, 11].

Перегляд фільму має містити конкретну мету – закріплення пройденого матеріалу і розвиток мовлення. Прості побутові ситуації, зрозумілі діалоги, в яких багаторазово повторюються слова і фрази, що містяться у кінострічці, сприяють кращому запам'ятовуванню нової лексики і, як результат, – розвитку мовлення студентів-інофонів. Можливість зіставити прочитане і побачене викликає неабиякий інтерес студентів і спонукає їх до активної пізнавальної діяльності.

Безумовно, художній фільм не є універсальним засобом, однак має певні переваги: а) надає роботі виховного значення, що сприяє посиленню навчального ефекту в процесі оволодіння мовою; б) активізує психологічні резерви особистості (розвиток уваги, пам'яті, мислення); в) сприяє взаємозв'язку різних видів мовленнєвої діяльності; г) урахує особливості використання мови в різних стилістичних аспектах тощо.

Застосування художніх фільмів без розробки спеціальної методики, на думку лінгводидактів, є малоефективним. Так, А. В. Тряпельников пише: «... пряме включення матеріалів художніх фільмів у навчальний процес без створення відповідної системи вправ є невинуватою втратою часу» [2, 12]. Робота з художнім фільмом на заняттях має бути чітко спланованою, структурованою та продуманою, а успішність у досягненні високих результатів у формуванні комунікативної компетенції можлива під час методично правильної

організації кінозаняття. Важливого значення набуває і вибір самої кінострічки. Так, Т. В. Страмнова і Г. О. Шантурова виокремлюють основні принципи відбору: а) актуальність теми, яка стимулює пізнавальний інтерес і творчу активність студентів; б) наявність у фільмі конфлікту, що забезпечує подальшу роботу над вирішенням проблеми; в) урахування вікових особливостей студентів, їхні національні особливості, навчальні інтереси та релігійні переконання.

На кафедрі мовної підготовки іноземних громадян Сумського державного університету викладачами розроблено прийоми роботи з відеозаписами художніх та короткометражних фільмів і викладено їх у методичних вказівках.

Цільовою аудиторією для проведення кінозанять були студенти-іноземці 2 курсу медичного інституту. Вони мають сертифікат не нижче рівня B1. Проаналізуємо роботу у цих групах.

Створюючи методику роботи з художніми фільмами, ми спиралися на праці лінгводидактів, які виокремили основні етапи роботи у процесі проведення кінозанять: 1) підготовчий – етап попереднього зняття мовних труднощів; 2) сприйняття відеофільму – розвиток уміння сприймати кіноінформацію; 3) розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності.

Слід зауважити, що, як засвідчує багаторічний досвід роботи з іноземними студентами, застосування художніх фільмів на уроках з РЯІ є завершальним етапом з теми або проблеми, що вивчалася, а сама методика схожа на роботу з текстами. Студенти мають заздалегідь ознайомитися з матеріалом, який буде висвітлено у кінострічці, тому підготовчий етап має неабияке значення. Він передбачає зняття лінгвістичних та екстралінгвістичних труднощів, з якими можуть зіткнутися студенти під час перегляду фільму, тому наша робота була спрямована на відпрацювання опорної лексики і граматики. Виходячи з цього цим студентам був запропонований текст, поділений для зручності на 3 частини: «Біографія Авіценни», «Досягнення видатного лікаря», «Легенди про Авіценну». Роботу над текстом відповідала традиційній методиці. З метою опрацювання опорних слів нами були використані лексичні вправи (тлумачення лексичного значення слова, підбір спільнокореневих слів, синонімів, антонімів, словотворчий аналіз тощо). Роботу над граматикую (відмінкові закінчення, види дієслів, вживання дієприслівників та прислівників тощо) забезпечували граматичні вправи, а вправи на розвиток навичків усного (відповіді на запитання до тексту на розуміння прочитаного, розігрування діалогів тощо) та писемного мовлення (вставте дієслова в речення за змістом, запишіть речення,

побудуйте висловлювання на запропоновану викладачем тему) містилися у післятекстових завданнях.

Другий етап – сприйняття відеофільму – теж має свої особливості. Перегляд відеофільму не повинен проходити в один етап, фільм розбивається на фрагменти (по 15–20 хв.). Після їх перегляду виконуються мовні та мовленнєві вправи. «Завдання передбачають дві мети: закріплення лексики та граматичних форм, формування навичок побудови власного висловлювання» [1, с. 46]. Головною метою цих вправ є розвиток навичок говоріння і письма.

Зважаючи на згадані вище особливості роботи з художнім текстом на заняттях з РЯІ, можна зробити висновки про те, що використання художніх фільмів має як емоційний вплив, так і служить стимулом підсилення додаткової мотивації у подальшій навчально-практичній та творчій діяльності.

1. Тряпельников А. В. Использование монтажного листа в работе над развитием речи студентов-иностранцев краткосрочного обучения : дис... канд. пед. наук. М., 1992.
2. Ушакова Н. І. Концепція мовної підготовки іноземців у ВНЗ України / Ушакова Н. І., Дубчинський В. В., Тростинська О. М. // Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки : зб. наук. праць. – Харків, 2011. – Вип.19. – С. 136–146.

СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫЕ И НЕСПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫЕ СТРАТЕГИИ УСТНОГО МЕДИЦИНСКОГО ДИСКУРСА

Бурнос Е. Ю., *Сумы, СумГУ*
Ейлдашева Севара, *студентка*
мединститута СумГУ, гр. ЛС-524, Узбекистан

В центре внимания различных дисциплин, которые изучают человека, находится дискурс. Дискурс – это сложное лингвистическое явление, которое представляет собой речевую деятельность в совокупности с прагматическими, социокультурными, психологическими и другими факторами. Никакие языковые явления не могут быть поняты и описаны вне употребления, без учета их дискурсивных аспектов.

Дискурс предполагает говорящего и адресата - двух противопоставленных социальных ролей. Отсюда классификация

типов дискурса: персональный (лично-ориентированный) и институциональный (статусно-ориентированный).

Медицинский дискурс является одним из типов институционального дискурса. В нем четко определены статусно-ролевые характеристики участников общения: врач – пациент. Цель данного общения – оказание медицинской помощи. Под дискурсивной стратегией понимается выбор определенной линии речевого поведения в конкретной ситуации в интересах достижения целей коммуникации. Целями общения врача с пациентом в рамках медицинского дискурса являются постановка правильного диагноза, рекомендация определенных методов лечения и сам процесс лечения. Этими целями определяются основные стратегии медицинского дискурса – диагностирующая, лечащая и рекомендующая.

Четкое и однозначное выделение конкретной речевой стратегии в профессиональном общении не всегда возможно. Слияние и проникновение речевых стратегий – характерная особенность медицинского дискурса.

Каждая стратегия реализуется с помощью определенного набора речеповеденческих тактик. В рамках одной стратегии реализуются специализированные и неспециализированные (общие) тактики. Для диагностической стратегии специализированными тактиками являются тактика знакомства, тактика обвинения, тактика поддержания эмоционального равновесия. Для лечащей – тактика психологического регулирования состояния, тактика утешения, тактика угрозы, для рекомендующей – тактика ориентации на материальные возможности пациента. Остальные речеповеденческие тактики являются общими хотя бы для двух стратегий медицинского дискурса. Это тактики сближения, убеждения, создания долговременных планов, самопрезентация, запроса конкретной информации, объяснения, формирования хода мыслей и т.д. В процессе речевого общения часто коммуникативно целесообразным является использование нескольких тактик одновременно для усиления эффективности общения. Во многих речевых ситуациях взаимодействие нескольких тактик усиливает воздействующую функцию диалога с пациентом.

Выбор той или иной тактики определяется целями общения, но ее эффективность зависит от профессиональной речевой компетенции врача, от его умения выбрать наиболее целесообразные способы ее реализации.

Характерними способами реалізації тактик діагностуючої стратегії можна считать використання стереотипних запитань і неповних пропозицій, що визначається стандартністю ситуації.

Важливіми засобами гармонізації спілкування лікаря з пацієнтом, що допомагають лікарю успішно виконати свою основну професійну мету – вилікувати пацієнта, є речовий етикет і ввічливість. Вони забезпечують ефективну реалізацію стратегій і тактик медичного дискурсу. Основними функціями речового етикета є контактоустановлююча і контактопідтримуюча. Використання стандартно-ситуативних і нестандартних речових формул, включення в загальний хід розмови тем, не пов'язаних, на перший погляд, з загальним ходом розмови, підвищує результативність функції встановлення контакту. Встановлюючи контакт з пацієнтом, лікар зобов'язаний враховувати особистісні характеристики пацієнта, його соціальний статус, рівень культури, знань, ступінь освіти, його стан і самопочуття. Створенню оптимального рівня психологічної близькості між лікарем і пацієнтом служать і засоби невербального речового етикета. Ефективність створеного і спланованого лікарем діалогу в багатьох випадках залежить від дотримання етичних норм спілкування.

Як видно, лікар, вибираючи стратегію дискурсивної діяльності, порівнює її з поставленою метою, існуючою ситуацією, орієнтуючись при цьому на раціональне вплив.

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

*Беспалова Ганна Володимирівна,
аспірант кафедри теорії та практики
перекладу з англійської мови*

Запорізького національного університету

Технічний прогрес призвів до того, що наприкінці ХХ століття з'явилися нові форми спілкування. Так, кількість користувачів мережі Інтернет постійно збільшується й на сьогодні становить приблизно 40% від усього населення Землі. Такий стрімкий розвиток останніми роками дозволив виокремити інтернет-опосередковану взаємодію в

окрему форму комунікативної взаємодії зі своїми специфічними жанрами та особливостями.

Мовна особистість у віртуальному просторі не лишенабуває нового комунікативного досвіду, але й безпосередньо взаємодіє з іншими мовними особистостями, зберігаючи водночас свою анонімність або приміряючи на себе «новий образ», який часто не збігається з дійсністю. Таким чином, віртуальне й реальне «Я» можуть бути неідентичними, а часом і зовсім різнитися між собою. Разом із цим, емоційний характер людини у віртуальному середовищі може не відповідати емоційному характеру, властивому індивіду в реальному житті.

Оскільки комунікація відбувається дистанційно й зовнішні характеристики учасників комунікації залишаються прихованими, кожен користувач мережі сам вирішує, яку інформацію про себе надавати, і лише він один знає, наскільки вона є правдивою. Це дає можливість бути іншим, не загнаним у рамки наявних у реальному житті обставин або обмежень [1, 201].

Конструювання особистості у віртуальному просторі та бажання проекспериментувати із нею трактується вченими як самопрезентація особистості [2, 49]. Вона починається з вибору імені (ніку), яке користувач має в мережі та яке є частиною «віртуального образу» особистості. Здебільшого користувач не обмежується власним іменем, а обирає собі таке, що, на його думку, найкраще б описувало його образ, відображало ставлення особистості до світу або вказувало на особливості його рис характеру, зовнішності чи роду діяльності, дозволило б голосно заявити про себе. Користувачі не сприймають один одного як реальні особистості, вони є лише образами, що виникають під час спілкування і зникають разом із ним. Враховуючи цю особливість, саме нік сприяє створенню першого враження у віртуальному середовищі, тому головною вимогою до нього є його креативність та несхожість на інші, викликане бажанням вирізнитися та виділятися.

Іншим джерелом інформації про співрозмовника в мережі Інтернет, на основі якого в користувачів складається уявлення один про одного, є дотримання певних стратегій і тактик оформлення тексту повідомлень. У процесі віртуальної комунікації мовна особистість поєднує використання загальноприйнятих мовних норм з творчою діяльністю. Так, одним із найрозповсюдженіших засобів, що дозволяє продемонструвати свою креативність, є використання мовної

гри, яку у мережі Інтернет можна зустріти на всіх рівнях мовної системи: фонетичному, лексичному, лексико-семантичному, морфологічному та синтаксичному. Важливу роль в організації повідомлень користувача відіграють і порушення граматичних норм, що використовуються у віртуальному середовищі для передачі експресивності. Замість повністю вербального, у мережі Інтернет, зазвичай, використовується креолізований текст. Наведені засоби оформлення висловлювань дозволяють користувачам скласти певне уявлення про їх автора та зайняти прийнятну точку зору.

Мовна особистість має безмежні можливості самореалізації в мережі Інтернет. У результаті – народжується феномен віртуальної мовної особистості, тобто наявного в мережі образу, створеного індивідом. Як правило, він відображає ідеальне чи фантастичне «Я» [3, 6]. Віртуальна мовна особистість є однією з уособлень індивіда, відмінність якої від реальної соціальної особистості обумовлена кількома факторами. По-перше, віртуальна мовна особистість створюється і функціонує за допомогою технічної системи; по-друге, вона не існує поза вербальним втіленням; а по-третє, має велику свободу реалізації бажаного образу.

Список літератури

1. Алексеенко И. С., Специфика интернет-опосредованной коммуникации и феномен виртуальной языковой личности / И. С. Алексеенко, О. Ю. Гукосьянц // Политическая лингвистика. – 2014. – №4. – С.193-202.
2. Амурская О. Ю. Аспекты исследования виртуальной личности в зарубежной лингвистике / О. Ю. Амурская // Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Серия : Гуманитарные и социальные науки. – 2013. – №4. – С.49-56.
3. Казнова Н. Н. Трансформация языковой личности в Интернет-коммуникации : на примере французской блогосферы : автореф. дис. на получение науч.степени канд.филол. наук : спец. 10.02.19 "Теория языка" / Н. Н. Казнова. – Пермь, 2011. – 23 с.

Науковий керівник – *канд. філол. наук, доцент, докторант кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Запорізького національного університету Таценко Наталія Віталіївна*

АНГЛИЦИЗМЫ В СОВРЕМЕННОМ РУССКОМ ЯЗЫКЕ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ «ЯЗЫК И КУЛЬТУРА»

Е. А. Голованенко, Ю. А. Клипатская

Развитие любой культуры как совокупности материальных и духовных ценностей обусловлено не только её имманентной способностью к саморазвитию, но и внешним воздействием других культур. При этом и внутренняя, и внешняя тенденции реализуются в непрерывном напряжённом взаимодействии. Внутренний вектор развития обеспечивает культуре преемственность традиций, некое постоянство, стержневую сущность, другими словами, - сохраняет ядро культурной системы. Внешние же пересечения с другими культурами носят разный по активности и масштабу характер, но всегда приводят к определённым изменениям и осуществляются через разные формы. Так, «внешняя» культура, вторгаясь во «внутреннюю», по мнению Л.М. Лотмана, должна подвергнуться процессу переименования на языке «внутренней» культуры, чтобы «найти себе имя и место в языке той культуры, в которую врывается извне» [2,117]. В результате этого процесса происходит принятие, частичное или полное, «чужих» элементов – заимствований.

Появление столь значительного количества заимствований во всех сферах функционирования русского языка является характерным фактором изменившегося доминирующего в общественной практике типа общения, определяемого И.А. Стерниным коммуникативной парадигмой, с монологического на диалогический. Изменение коммуникативной парадигмы повлекло за собой и изменение коммуникативного ядра лексикона у русскоязычного населения. Под коммуникативным ядром лексикона понимается «совокупность наиболее частотных и коммуникативно значимых лексических и фразеологических единиц, употребительных во всех коммуникативных сферах (и в первую очередь, в бытовом общении и публицистике), денотативно значимых для говорящего коллектива и отражающих актуальную действительность» [5, 14].

Важно отметить, что среди ряда других языков заимствования из английского языка в русской лексике последних десятилетий отличаются наибольшей численностью, что является характерным для современного состояния русского языка. Это такие лексемы, как: *армрестлинг, бизнес, бренд, брокер, брифинг, гламурный, гуттаперчевый, дайджест, дефростер, джакузи, дистрибьютор,*

инсайдер, Интернет, картинг, картридж, кастинг, кемпинг, киднеппинг, клипмейкер, консалтинг, курсор, лизинг, маркер, маркетинг, менеджер, модем, мониторинг, мультимплекс, офсайд, офшор, паблисити, паркинг, пиар, промоушн, рейвер, ремейк, риелтор, рингтон, сайдинг, саммит, саундтрек, свингер, сервер, скотч, спич, супервайзер, супермаркет, тендер, титестер, триллер, тюнер, уик-энд, фаст-фуд, фешенебельный, фитнес, фьюжн, хакер, хеппенинг, хет-трик, хит-парад, холдинг, хоспис, чайнворд, чизбургер, шейпинг, шопинг, шоу, шоумен, эксклюзивный и мн. др. Из сравнительного анализа словарей иностранных слов XX века, проведённого Э.Ф. Володарской, следует, что уровень заимствования англицизмов за последнее столетие вырос в 5-8 раз, и в словаре иностранных слов Н.Г. Комлева, изданного в 2000 году, их процентное содержание составляет 25 % всего количества заимствованных единиц [1, 102-104].

Такое значительное влияние английского языка объясняется тем, что он признан официальным в 44 странах мира и имеет статус средства международного общения. “Это рабочий язык большинства международных организаций, научно-технической информации и компьютерного пространства. Роль английского языка как *global language* предопределяет тот факт, что он является языком общения в ведущих экономических державах мира. Поэтому в последние десятилетия англо-американская этнолингвокультура выступает в роли лингвокультурного донора для других этнолингвокультур-акцепторов, ощущающих на себе последствия подобной экспансии” [3, 289]. Действительно, в сложившейся в мире социальной и языковой ситуации на рубеже XX-XXI вв. английский язык приобрёл статус первой скрипки, а процесс заимствования из английского языка стал мейнстримом – основным потоком.

Процессы, происходящие в русском языке на рубеже веков, по мнению Г.Н. Скляревской, “только на первый взгляд производят впечатление языковых катаклизмов - в действительности они реализуют гибкость и жизнеспособность современной языковой системы, в них больше закономерного, чем случайного и больше вселяющего надежду, чем катастрофического” [4]. Другими словами, поток заимствований можно объяснить востребованностью общества, но это не мешает русской культуре оставаться живым творческим инструментом развития нации, поскольку собственный вклад русского

народа в свою культуру значительно превышает объём заимствований.

Итак, язык является способом сохранения национальной самобытности народа, развития его интеллектуального и духовного потенциала. Заимствование же лексических единиц из английского языка в настоящее время представляется общечеловеческим признаком цивилизации, которая состоит в создании и развитии единого информационного пространства. Поднимая вопрос общечеловеческого в цивилизации, лингвисты указывают на совокупность таких условий культуры, которые должны быть усвоены целым кругом народов. Так, английский язык находится в категории всемирных языков, как латинский и греческий, влияние которых на определённом историческом этапе простиралось далеко за их первоначальные границы. Английский язык является международным языком образованных людей всех наций, зная который, можно объехать весь земной шар. И в данном случае такая сила как цивилизация не только сама по себе не сглаживает народностей, но содействует их укреплению.

Литература

1. Володарская Э. Ф. Заимствование как отражение русско-английских контактов / Э.Ф. Володарская // Вопросы языкознания. – 2002. – №4. – С. 96-118.
2. Лотман Ю. М. Культура и взрыв [Электронный ресурс]. – М., 1992. – Режим доступа : <http://lib.socio.msu.ru/l/library?e=d-000-00---001ucheb--00-0-0-0prompt-10---4-----0-01--1-ru-50---20-help---00031-001-1-0windowsZz-1251-00&cl=CL1&d=HASH01798becbee3046b5648ebdc.2&x=1>
3. Привалова И. В. Интеркультура и вербальный знак (лингвокогнитивные основы межкультурной коммуникации) : Монография / И. В. Привалова. – М. : Гнозис, 2005.
4. Складаревская Г. Н. Слово в меняющемся мире : Русский язык начала XXI столетия : состояние, проблемы, перспективы [Электронный ресурс] / Исследования по славянским языкам. – Сеул, 2001. №6. - С. 177-202. – Режим доступа : <http://www.philology.ru/linguistics2/sklyarevskaya-01.htm>
5. Стернин И. А. Социальные факторы и развитие современного русского языка / И. А. Стернин // Теоретическая и прикладная лингвистика. Серия : Язык и социальная среда. – Воронеж : ВГТУ, 2000. – Вып. 2. – С. 4-16.

ЗНАЧЕНИЕ ВНИМАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ КАК ИНОСТРАННОМУ

Мохаммад Исса, *студент ПО, гр. Э/Г-1*
Дегтярева Т. О., *канд. филол. н., доцент*

Цель обучения русскому как иностранному включает в себя коммуникативную и образовательную задачи. Коммуникативный принцип, который является ведущим на современном этапе, призван формировать у студентов-иностранцев языковые и речевые умения и навыки. Это дает возможность использовать изучаемый язык во всех видах речевой деятельности.

Преподавание русского как иностранного в высшей школе базируется на современных педагогических технологиях, теоретических разработках и практических достижениях ведущих ученых-методистов, преподавателей РКИ.

Большое значение в процессе обучения иноязычному неродному языку имеет мобилизация внимания учащихся. Эта проблема является актуальной и решается с помощью подбора методов и методических приемов, активизирующих внимание на занятиях и способствующих лучшему усвоению учебного материала.

В активизации внимания играют большую роль определенные свойства предметов, действий, событий:

- воздействие предмета должно быть сильным, интенсивным (например, громкий звук в тишине);
- раздражитель должен контрастировать с окружающим (например, цветной текст на черно-белом фоне, яркая презентация, таблица со схемами-рисунками);
- привлекает внимание необычность (нетрадиционное задание, нестандартное начало урока);
- привлекает внимание динамичный, подвижный объект (небольшой мультимедийный ролик с часто меняющимися кадрами, видеоклип).

Произвольное внимание улучшается, когда студенты получают положительные эмоции. Для того, чтобы внимание удержалось, психологи рекомендуют подавать материал следующим образом:

- материал должен быть разнообразным;
- излагать материал нужно последовательно и связно;
- новое содержание необходимо связывать с уже известным;

– сначала поставить вопросы, а потом излагать материал, в котором будут ответы [1, с. 374].

Важными методами усвоения новых знаний на уроках иностранного языка являются методы сравнения и сопоставления, поскольку они требуют от студентов-иностранцев самостоятельной работы. Учащиеся сами ищут материал для сравнения, сопоставляют лингвистические явления. Эти методы играют важную роль в обучении русскому как иностранному, поскольку способствуют развитию памяти, мышления и внимания. Для поддержания внимания на занятиях необходимо соблюдать некоторые правила:

– урок должен проходить в хорошем темпе (неоправданные паузы и затягивания процесса объяснения нарушают внимание студентов);

– необходимость смены ритмов на уроке;

– краткость, доступность и четкость объяснений, инструкций, указаний;

– материал должен быть рассчитан на разные способности;

– опора на активную мыслительную деятельность учеников;

– разнообразие видов и форм работы на уроке (групповые формы работы; работа с визуальной наглядностью, игровые методы, использование информационных компьютерных технологий, электронных словарей и т.д.);

– активное включение в работу всех учащихся;

– поощрение инициативы студентов.;

– доброжелательная атмосфера [2, с. 180].

Для активизации учебно-познавательной деятельности можно применять такие формы работы как экскурсия, доклад, дискуссия, ролевая игра, семинары.

Удерживать внимание учащихся помогают также активные методы обучения. Они позволяют студентам участвовать в учебной деятельности наравне с преподавателем. Их использование приобщает студентов к активной познавательной деятельности, способствует формированию коммуникативно развитой личности.

Литература

1. С. Л. Рубинштейн Основы общей психологии / Рубинштейн С. Л. – Питер, 2002. – 720 с.

2. А. А. Акишина, О. Е. Каган Учимся учиться. / Акишина А. А., Каган О. Е.– 7-е изд. – М : Русский язык, 2010. – 256 с.

СИНКВЕЙН КАК МЕТОДИЧЕСКИЙ ПРИЕМ В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Ахмед Тарик, *студент гр. ЛД - 318*

Дунь Н. Л., *ст. преподаватель*

В процессе обучения русскому языку как иностранному прием синквейна начал использоваться в конце последнего десятилетия прошлого столетия. В настоящее время он получает все более широкое распространение. В плане методики синквейн – это прием, заключающийся в составлении стихотворения с таким же названием по присущим ему особым правилам с целью анализа и синтеза уже имеющихся или только что полученных данных.

В поэтическом плане синквейн – это пятистрочная стихотворная форма, разработанная американской поэтессой Аделаидой Крэпси в начале XX века под влиянием японской миниатюры хайку и танка. Традиционный синквейн основан на подсчете количества слогов в каждой строке.

Существует несколько разновидностей этой стихотворной формы: обратный, зеркальный синквейны, синквейн-бабочка, корона синквейнов, гирлянда синквейнов.

Наибольшей популярностью пользуется дидактический синквейн, в котором в отличие от предыдущих видов внимание акцентируется не на соблюдении слоговой структуры, а на содержании и принципах построения каждой из пяти строк.

В первой строке определяется тема (одно существительное); во второй дается описание темы (два прилагательных или причастия); в третьей – ее характеристика через действие (три глагола); в четвертой составляется фраза, в которой выражено отношение автора к теме; в пятой строке для обобщения или расширения смысла темы приводится одно слово-резюме. Часто это синоним к теме стихотворения [1]. Допускаются незначительные отклонения от основных правил. Так, например, может варьироваться количество слов в одной или нескольких строчках:

Зима

холодная, снежная.

пришла, покрыла, обрадовала.

Веселое время года!

Белая сказка.

Данный прием позволяет проверить степень понимания учащимся того или иного языкового явления, а также возможность закрепить данное понятие с помощью ассоциаций. Прием синквейна способствует реализации творческого потенциала учащихся и их самовыражению. К его преимуществам относятся также функциональность, сравнительно небольшое количество времени для составления, вариативность (возможность составления как в группе, как и самостоятельно). Составление дидактического синквейна является эффективным средством формирования лексических навыков. Для запоминания лексемы необходима не только ее семантизация, но и понимание парадигматических и синтагматических связей, которые как раз и должны быть проиллюстрированы в пятистишье.

При первом знакомстве с принципом составления синквейнов у учащихся могут возникнуть трудности с пониманием системы синтезирования материала в виде пяти строк. Поэтому предлагаются упражнения с заданием отредактировать готовое стихотворение, определить недостающую часть и заполнить ее и т.п. Впоследствии можно разделить группу на пары. Каждый учащийся за 5-7 минут пишет синквейн на слово, являющееся темой. Затем вместе с соседом написанное обсуждается и корректируется. После этого синквейны читаются и обсуждаются группой, в результате чего выясняется представление о теме в разных культурах [2, с. 161].

Таким образом, при составлении синквейна вырабатывается способность к анализу и синтезу, совершенствуется умение емко и лаконично выражать свои мысли; развиваются образное, ассоциативное мышление, а также творческие способности учащихся; расширяется словарный запас; повышается интерес к изучаемому материалу.

Литература

1. Вернигора А. О., Лоцилова Е. Н. Дидактический синквейн как метод формирования грамматических навыков на уроке английского на старшем этапе (на материале УМК SPOTLIGHT 9) [Электронный ресурс] / А. О. Вернигора, Е. Н. Лоцилова.– Режим доступа : <http://novainfo.ru/article/3005>. – Название с экрана.

2. Крючкова Л. С. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному : Учебное пособие. 2-е изд. / Л. С. Крючкова – М. : Флинта : Наука, 2011.– 480 с.

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО ІНОЗЕМНОГО МОВЛЕННЯ НА ПВ СУМДУ

Кисельова Г. І., *старший викладач*
Алафір Мутаз Мохаммад Шехадех,
група М/І-4, ПВ, Іорданія

Навчальне проектування у курсі іноземної мови дозволяє вирішувати певні завдання на основі самостійної діяльності студента, реалізації його творчого потенціалу при використанні доступних засобів, набутих знань, когнітивних і практичних умінь і навичок для отримання якісного мовленнєвого продукту. Проектна діяльність не тільки суттєво сприяє розширенню мовних знань та мовленнєвих навичок студента-іноземця, але й значно розширює світогляд мовної особистості.

Використання навчальних посібників з розвитку зв'язного українського та російського мовлення, які створені колективом викладачів кафедри МППГ, вирішує різноманітні завдання не тільки навчального, але й соціального плану: сприяє формуванню компетенції студентів у сфері країнознавства; інтенсифікує процеси соціокультурної, кроскультурної та культурно-мовної адаптації студентів до умов навчання у Сумському державному університеті, до умов життя в Україні, в нашому місті. (Хочу учитися в СумГУ! / Л.В. Биденко, В.А. Завгородний, А.И. Киселева, А.В. Шевцова. – Сумы: СумГУ, 2014, 117с.; Хочу учитися в Сумах! / Л.В. Биденко, В.А. Завгородний, А.И. , А.В. Шевцова. – Сумы: СумГУ, 2015, 115с.). Навчання на основі цих посібників робить логічним завершення курсу самостійною проектною роботою студента.

На підготовчому етапі шляхом обговорення визначаються теми проектів. Вибір теми є дуже важливим, оскільки саме тема проекту може визначити успішність і результативність проектної роботи в цілому. Темі проектів пропонуються викладачем або, що бажано, вибираються студентами. Студент може запропонувати і власний проект, якщо жоден із запропонованих йому не цікавий, надаючи перевагу темам, які є актуальними для них. Це, безумовно, посилює мотивацію дослідження і впевненість у гарному кінцевому результаті. Завдання проектної роботи повинні відповідати індивідуальним мовним та комунікативним рівням, на яких перебуває студент-іноземець, тому викладачу необхідно проконтролювати, щоб

можливостей студента було достатньо для успішної реалізації проекту.

Навчальні посібники містять мовленнєві теми, які вільно екстраполюються в типові базові ситуації спілкування і можуть бути основою багатьох інформаційних проектів: Сумський державний університет, факультети і майбутні спеціальності, міжнародний рейтинг, міжнародна діяльність; організація навчання іноземного студента у СумДУ, навчальний рік, семестри, канікули, організація контролю знань, розклад занять, навчальні предмети; особливості вивчення української та російської мов як іноземних у вищій школі, методи вивчення іноземних мов, корпоративний кодекс СумДУ; будівлі університету на карті міста, адреси, офіційні найменування, розташування підрозділів, їх функції тощо. Теми другого навчального посібника "Хочу навчатися в Сумах!" можна охарактеризувати як українознавчі та регіонаознавчі: географічне положення України та міста Суми, історія міста та країни, національна символіка; народи України, народ країни та населення міста, мови, традиції, екскурсії містом, культурні та історичні об'єкти, міські реалії.

Після визначення теми обговорюються її формулювання, мета проекту, визначаються терміни реалізації (вони повинні бути достатньо тривалими), складається приблизний план роботи. Викладач рекомендує студентам матеріали і джерела, які можуть бути використані, а також оптимальну форму презентації.

Найтриваліший та найбільш трудомісткий етап роботи над проектом – це накопичення та відбирання інформації. Цей етап передбачає звернення студентів до вже наявних знань, самостійний пошук нової інформації через роботу з різними джерелами, формування власного погляду учасників проекту на предмет дослідження. Основне завдання викладача на цьому етапі полягає у мовному та мовленнєвому коригуванні тексту презентації разом зі студентами. Така робота надає безліч можливостей відпрацювати вже знайомі студентам лексичні одиниці та граматичні структури іноземної мови, завдяки чому вони надійно закріплюються в пам'яті студентів. Щодо інформаційної складової проекту, його оформлення, викладач пропонує свої варіанти, своє бачення, але не наполягає на них, надаючи студентам можливість виявити творчу ініціативу.

Проекти, які завершують курс розвитку зв'язного мовлення, дозволяють повноцінно використовувати навчальний матеріал для організації самостійної роботи студентів, і тому є найбільш органічним варіантом інтеграції проектної методики у навчальний процес.

НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЭТИКЕТА ЭКВАДОРА

Конек О. П., *ст. преподаватель СумГУ,
Алакорт Сусан, студентка гр. ХМ-42р*

Традиционно этикет определяют как совокупность правил поведения, как норму общения между людьми в различных жизненных ситуациях.

В культурах разных народов правила этикета имеют свои национальные особенности, которые наиболее ярко проявляются в сфере общения. При этом различаются две формы этикета – вербальная и невербальная.

Вербальная форма получила название речевого этикета, под которым понимают устойчивые формулы общения, принятые обществом для установления контакта между собеседниками. Речевой этикет включает этикет обращения, этикет приветствия, этикет прощания, этикет приглашения, этикет поздравления и др.

Рассмотрим особенности этикета русского народа и жителей Эквадора.

Следует отметить, что официальным языком Эквадора является испанский, но официальными языками межкультурного общения признаются также языки кечуа и шуар. Это связано с тем, что около 40% жителей Эквадора – индейцы, еще 40% – метисы, 10% – негры и 10% – эквадорцы испанского происхождения и иммигранты из стран Европы и Азии. На языке кечуа (языке индейцев) говорит большинство коренных народов в Сьерре и самая большая группа коренного населения в Амазонии. Поэтому, говоря о речевом этикете Эквадора, необходимо учитывать и особенности культуры народа, говорящего на языке кечуа.

Как известно, установлению контакта с собеседником служат приветствия. В русском языке формы приветствия различаются стилистической окраской, степенью распространенности и сферами функционирования. Например, общеупотребительные, стилистически нейтральные *Здравствуйте! Доброе утро! Добрый вечер!*; разговорные, дружеские *Привет! Салют!*; заимствованные из других языков *Хэлло! Хай!*(англ.), *Салам алейкум!* (азерб., узб.); *Бонжур!* (франц.) и др.

Аналогичные фразы-приветствия используют и эквадорцы: *Здравствуйте!* – исп. *Hola!*, кечуа *Imaynalla. Imaynalla kashanki.*

Allillanchu; Доброе утро! – исп. *Buenos*, кечуа *Sumaq paqarin*; Добрый день! – исп. *Buenos días*, *Buenas tardes*, кечуа *Sumaq p'unchay*; Добрый вечер! – исп. *Buenas tardes*, кечуа *Allin tuta*.

Раньше коренные жители Эквадора приветствовали друг друга словами *Ama suwa*, *ama llulla*, *ama qella* (*kaychu*), что означает: «Не воруи, не лги, не ленись». В ответ говорили: «*Qanpas hinallataq*. (И ты тоже.)». Хорошо знакомого человека на кечуа порой приветствуют словом *Yaw!* (Привет!).

При прощании эквадорцы используют традиционные *До свидания!*: исп. *Adios*, кечуа *Tinkunanchiskama*; дружеское *До скорой встречи!*: исп. *Hasta la vista*, кечуа *Huk p'unchaykama*. Однако на языке кечуа используются дополнительно выражения *Ripusaq* (Я ухожу), *Kutimunki* (Приходи снова), имеющие дополнительную смысловую нагрузку.

Большое значение в речевом этикете имеют традиции и невербальные средства. Так, в первый контакт, считают эквадорцы, должен быть быстрым, теплым и дружественным. Стандартным приветствием является рукопожатие. Причем это касается как мужчин, так и женщин. При прощании также используется рукопожатие. Между близкими подругами приняты поцелуи в щеку, а вот мужчины могут обниматься. На Эквадоре мужчина в знак уважения стариков обоих полов приветствует поцелуем в щеку (однократным). Особенностью приветствий является также то, что в Эквадоре считается вежливым поздороваться с каждым встречным, даже незнакомым человеком.

В славянской культуре при прощании принято говорить напутствующие слова. Отправляясь в путь, близкие и родные напутствовали друг друга «С Богом!». Сейчас говорят «Счастливого пути!», «До свидания!». Такая же традиция есть и в Эквадоре, однако она имеет религиозный характер. Поскольку 95% эквадорцев католики, в семье принято благословлять уходящего или отправляющегося в путь.

Как видим, речевые и невербальные стереотипы общения отражают неповторимость обычаев, образа жизни, условий быта того или иного народа.

Литература

1. Население Эквадора. URL: <http://www.stranz.ru/str/217-ekv/1476-ekvn.html/>
2. Языки Эквадора. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Языки_Эквадора.

ИСКУССТВО ТУРКМЕНСКОГО КОВРА

Роденко А. В., *ст. преподаватель*
(Сумской государственной университет)

Базарова Г., *студентка гр. Ф 32р*
(Сумской государственной университет)

В менталитете туркменского народа всегда присутствовало бережное отношение к исторически сложившимся культурным традициям, многие из которых связаны с сохранением и развитием наследия прошлого – народных ремесел. Среди разнообразия дошедших до настоящего времени ремесел: гончарного, ювелирного, кузнечного, – наибольшей популярностью пользовалось и продолжает пользоваться ковроткачество.

Красота туркменских ковров покоряет многих людей из разных стран мира. В самом Туркменистане ковры являются атрибутом, необходимым каждой семье, а по наличию искусных ковров судят о благосостоянии семьи.

Ковроткачеством занимались многие племена, жившие на территории Туркмении. На сохранившихся до настоящего времени изделиях можно увидеть узоры древней керамики, найденной археологами в старинных городищах (IV тысячелетие до н.э.). Самому старому из подобных ковров около полутора тысяч лет, и он принадлежит пазырыкской культуре. Изделия древних ткачей отличались многофункциональностью: они не только украшали туркменские жилища, но и служили для хранения вещей, употреблялись для скрепления отдельных частей юрты или в качестве дверных завесов. Поэтому сами ткачи ценились всеми правителями, а кочевые племена хранили и оберегали ковры так же сильно, как золотые монеты и изделия. По качеству и количеству имеющихся у человека ковров судили о достатке и социальном статусе, поскольку они считались символами власти.

Туркменские ковры, издавна известные в странах Европы и Азии под названием бухарских, пользовались большим спросом на базарах Бухары, Самарканда и других городов, куда они вывозились для продажи. Уже в конце XIX в. ковроткачество начало превращаться в специализированную отрасль кустарной промышленности. Так, в одном только Мервском уезде в 1897 г. было продано 1200 ковров. Особенно ценились текинские (мервские, ахальские) и сарыкские ковры [1].

Особенностями туркменского ковра является тёмно-красный цвет и геометрический орнамент с черными линиями. Орнамент состоит из таких элементов, как «гель» – восьмиугольная фигура – стилизованное изображение Земли во Вселенной, крестов, ступенчатых пирамид и зигзагов, а также изображений животных. Орнамент ориентируется на центр ковра, который символизирует солнце.

Искусствовед С. Мухаметбердыев, доказавший применение в орнаменте ковра правила «золотого сечения», писал: «Сам орнамент создавался с ориентиром на солнце в период культа солнечного божества... В центре – ось всех пересечений орнамента, обозначенная также искомым прямоугольником красного цвета. Это – живительное ядро орнамента. Именно от него берет начало и распространяется во все стороны света вся символика – философия орнамента. Этот прямоугольник можно назвать вновь образовавшейся в центре Галактики материей. Материей, которая, расширяясь и распространяясь по последующим прямоугольникам, получает все большее осмысление» [2].

Во все времена мастерство плетения ковров передавалось по наследству от матери к дочери. Они составляли важную часть приданого невесты. В начале XX в. в Туркмении было организовано объединение по производству ковров – Ковровый союз. В больших мастерских было все необходимое оборудование и готовая шерстяная и хлопчатобумажная пряжа. Труд ткачих был довольно тяжелым: мастерицы в один час производили до 3000 узлов и громадное количество ударов даракон. Традиции туркменского ручного ковроткачества успешно продолжают в экспериментальной ковровой мастерской в Ашхабаде. Сотканный ковровщицами самый большой ковер, площадью более 300 кв. м. и весом в 1,2 тонны, занесен в Книгу рекордов Гиннеса.

Значимость ковра в современном Туркменистане подчеркивает тот факт, что он является одним из национальных символов и государственным достоянием Республики. В честь него с 1992 года в последнее воскресенье мая отмечается официальный национальный праздник «День туркменского ковра».

1. Промышленность, ремесла, рыболовство и охота Туркменистана [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib7.com/narody-srednej-azii>
2. Искусство туркменского ковра [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.easttime.ru/allanaltic/52.html>

ПОДОЛАННЯ МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Силка А. А., СумДУ

Курс української мови, що читається студентам-іноземцям медичного інституту, які навчаються російською мовою, крім професійної складової (знайомство з українською медичною термінологією, характерними для української мови сталими висловами, які використовуються в лікарській практиці), покликаний дати загальне уявлення про систему сучасної української літературної мови, її фонетичні, граматичні особливості, лексичний склад.

Як відомо, близькоспоріднена двомовність підпадає під дуже сильний інтерференційний вплив з боку рідної мови (у нашому випадку російської, оскільки студенти вивчають її з першого курсу, нею здобувають освіту). Типологічна близькість української та російської мов виявляється на різних рівнях мовної системи: фонетичному, морфологічному, синтаксичному. Але дистанція між лексиконами, хоча й коливалася в різні історичні періоди, все ж завжди залишалася значною. За даними П.П. Філіна, якщо не враховувати інтернаціоналізми й слова, що позначають явища сучасної культури, більш ніж половина української лексики відсутня в російській літературній мові [1, 11]. Ці дані підтверджує і складена професором Київського національного університету імені Тараса Шевченка К. Тищенком схема лексичних розходжень між європейськими мовами, згідно з якою українська і російська мови не збігаються в лексичному складі на 38%. Відповідно між ними зафіксовано 62% збігів: 44% морфемно тотожної і 18% морфемно схожої лексики [2, 266-267].

У зівставно-типологічних працях з лексикології досліджується як спільна для обох мов лексика, так і диференційна. До першої групи належать такі категорії слів: 1) спільні слова, зумовлені єдністю походження; 2) спільні слова, що виникли в результаті запозичення з тих самих або споріднених мов; 3) спільні слова, поява яких була викликана вторинним зближенням мов (а в різні історичні часи дистанція між українським і російським лексиконами була різною); 4) спільні слова, які розвинулись самостійно в кожній з мов, що відбувається, наприклад, завдяки дії аналогічних закономірностей словотворення за тотожності більшої частини твірних основ і афіксів.

Наявність в українській мові значного прошарку слів, спільних або схожих з російськими еквівалентами, створює у студентів ілюзію відсутності труднощів. Це призводить до ослаблення уваги до специфічних українських лексем, викликає бажання переносити в українське мовлення російські слова або зовні схожі слова, що мають суттєві відмінності в семантиці.

Диференційною, специфічною для української та російської мов лексикою можна вважати: 1) різнокореневі лексичні утворення (*хмара // облако; згадувати // вспоминать; винятковий // исключительный*); 2) спільнокореневі за походженням слова, які у процесі свого розвитку суттєво розійшлися за своїм зовнішнім оформленням (*тулуб // туловище; потилиця // затылок*); 3) близькі за формою і семантикою слова, що не збігаються в повному обсязі (укр. *гадка* і рос. *догадка*); 4) міжмовні омоніми – слова, близькі або тотожні за формою, що мають різне, а іноді й протилежне значення в обох мовах (*час // час; луна // луна; вродливий // уродливый*); 5) безеквівалентні слова, які використовуються в мовленні, зокрема художньому, для відображення національних особливостей побуту, культури, звичаїв тощо (*рушник, щедрівка, мотанка, писанка, вишиванка, вареник // матрешка, щи, чехарда, скomorox, сарафан*).

Особливої уваги викладача української мови в російськомовних групах іноземних студентів потребують міжмовні омоніми. Наприклад, слова *неділя* в українській мові зберегло споконвічне значення 'вихідний день' (день, коли нічого не роблять; пор. рос. «не делают»). В російській мові це слово розширило свою семантику, означаючи часовий період в сім днів. Дуже поширеним в українському мовленні є помилкове вживання цього слова в тому значенні, яке притаманне йому в російській мові: *Зроблю на тій неділі* (замість *на тому тижні*); *Цілу неділю довелось чекати* (замість *цілий тиждень*).

Таким чином, існує низка об'єктивних причин, які викликають труднощі в російськомовних іноземних студентів при вивченні української лексики. Це стимулює необхідність спеціальної роботи над специфічною українською лексикою, привернення уваги студентів до слів, які мають як схожість, так і розбіжності в звуковій формі або семантиці.

Література

1. Филин Ф. П. О некоторых особенностях лексики восточнославянских языков // *Вопр. языкознания*. – 1983. – №1. – С. 3–15.
2. Тищенко К. *Метатеорія мовознавства*. – К. : Основи, 2000. – 350 с.

ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ФОРМИРОВАНИИ ОБЩЕЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ НА УРОКАХ РКИ

О. Н. Скварча, *СумГУ*

Современное вузовское образование ставит своей целью формирование компетентностной личности, обладающей способностью организовать свою деятельность, осуществить выбор способов выполнения профессиональных задач, оценить их эффективность, уметь принимать решения в стандартных и непредвиденных ситуациях, проводить поиск профессионально-научной информации, действовать в команде, ориентироваться в новых технологиях профессиональной деятельности. Это требует от преподавателя РКИ искать действенные средства формирования общих компетенций иностранных студентов-медиков и применения в учебном процессе системы интерактивных методов обучения.

Интерактивное обучение – это, прежде всего, диалоговое обучение, в процессе которого осуществляется взаимодействие между студентами и между студентом и преподавателем. Познавательная активность студентов, эффективное усвоение учебного материала, создание условий для формирования жизненных и профессиональных навыков стимулируется диалоговым обучением. Таким образом формируются общие компетенции студентов. «Под профессиональной компетентностью понимается интегральная характеристика, определяющая способность специалиста решать профессиональные проблемы и типичные профессиональные задачи, возникающие в реальных ситуациях профессиональной деятельности, с использованием знаний, профессионального и жизненного опыта, ценностей и наклонностей» [2, 27].

На уроке преподаватель должен применять методы, при помощи которых студенты-медики включаются в изучаемую ситуацию и чувствуют себя субъектами действия, побуждаются к активным действиям, переживают состояние успеха или поражения и соответственно мотивируют свое поведение. Именно интерактивные методы обучения отвечают всем этим требованиям.

Методов и приёмов интерактивного обучения существует огромное количество. Каждый преподаватель-русист может самостоятельно придумать новые формы работы с группой. Остановимся на работе студентов по методической разработке «Я

буду доктором!». Часто на практике используется «работа в парах», когда студенты задают друг другу вопросы и отвечают на них, составляют диалоги «доктор – пациент» и т.д. Студентам очень нравятся такие виды работы, как заполнение таблиц по приему «инсерт», «мозговой штурм», «ролевая игра», «работа в малых группах».

Целью ролевых игр является усвоение и закрепление практических навыков говорения и аудирования. Преподаватель заранее составляет сценарий ролевой игры в соответствии с темой занятия, используя наиболее часто встречающиеся во врачебной практике ситуации. Перед началом игры студенты, исполняющие роль врача и больного, прослушивают инструктаж. Так как проведение ролевой игры направлено на развитие у студентов коммуникационных навыков и умение их общения с больными, в конце игры преподаватель подводит итог и оценивает студентов. Преимущество ролевых игр заключается в том, что они позволяют оценить теоретическую подготовку студентов, их умение общаться друг с другом на русском языке, отрабатываются навыки устной речи и культуры общения [1, 25].

Таким образом, применение технологии интерактивного обучения при обучении РКИ на медицинском материале, с одной стороны, способствует повышению познавательной активности учащихся, развитию их творческого потенциала в применении нестандартных подходов к решению различного рода заданий, формированию навыков исследовательской деятельности.

С другой стороны, повышается ответственность перед группой за результаты совместной работы, происходит формирование позитивного отношения студента к учебной деятельности. Она развивает коммуникативные умения и навыки, помогает установить эмоциональные контакты между студентами, обеспечивает воспитательную задачу.

Список литературы

1. Тимова А. В. Интерактивные методы как способ формирования профессиональных компетенций студентов / А. В. Тимова // Педагогические науки. – 2014. – № 19. – С. 26-32.
2. Герасимова Н. И. Деловая игра как интерактивный метод обучения речевой деятельности / Н. И. Герасимова // Среднее профессиональное образование. – 2011. – № 1. – С. 24–25.

РОЛЬ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Набок М., канд. філол. наук, доц., СумДУ

Важливою складовою у роботі з іноземними студентами є крос-культурні дослідження, завдяки яким з'ясовуються спільні та відмінні психологічні особливості національного характеру представників кожного окремого народу. Як зазначає М. Дмитренко, «... типовий представник будь-якої нації, як носій специфічного менталітету може бути охарактеризований саме як ідеальний образ – навіть незважаючи на відмінності, що належать до категорій «Схід – Захід», «експресивність» – «репресивність», «екстраверт» – «інтроверт» тощо» [2; с. 92].

У науково-дослідній роботі з іноземними студентами, які вивчають українську мову в Медичному інституті Сумського державного університету, ми практикуємо ознайомлення таких студентів з українською усною народною творчістю, насамперед думами та здійснюємо порівняльний аналіз з їх рідною народною творчістю. В процесі такої роботи ми з'ясовуємо особливості категорій «добро – зло», «прекрасне – потворне», «свій – чужий», етнотип воїна в народних піснях. Враховуючи національну природу фольклорних героїв, студенти з'ясовують ідейні, етностетичні, психологічні, моральні основи формування характерів цих героїв. Та й нам, українцям, а надто викладачам нашої кафедри, знання національної природи, особливостей світосприйняття та світорозуміння інших народів, розширило б уявлення про внутрішній світ іноземного студента, покращило б міжкультурний діалог викладача з таким студентом.

Так, наприклад, іноземні студенти з Йорданії та Палестини групи ЛС-331 прослухали аудіозапис думи «Смерть козака в долині Кодими». Вони глибоко співчують герою думи, адже розуміють, що зміст життя козака – це боротьба з ворогами. За право бути вільним на своїй землі козак платить високу ціну, бо він лежить «постреляний та порубаний» [4; с. 146]. Його почуття і переживання виражають біль душі, бо смертельно поранений, козак нездатний довершити свою мету.

Подібний образ маємо і в арабській народній пісні «وصية شهيد» («Заповідь мученика») (Режим доступу: http://mawdoo3.com/ر_عن_الشهيد_يدعش). Її герой теж страждає через

байдужість деяких палестинців до національних проблем. Адже на їх землю прийшов ворог, а вони не захищають її. Тому його душа страждає, і як снаряд може вибухнути « انطلقت روعي كقتيلة تنفجر ». Адже ще з дитинства він готовий був померти за Батьківщину. Як пояснює Сайф Хдаір з Палестини (група ЛС-331), така смерть для нього почесна, бо ж вмирає він не в ліжку, а від меча « ان الموت بالسيف يعتبر ». Герой арабської пісні не проклинає сили природи, як козак в українській народній думі, а навпаки, вони співпереживають та допомагають йому. Так, наприклад, дерева, ріки разом із ним переживають байдужість людей « وكل الناس مستتر », сонячний ранок пророкує щасливий, переможний день « كان الصباح جميلا حينما انطلقت ساقاي », а небо, як рай, огортає його душу і сповнює легкістю. За релігійними арабськими віруваннями душа людини продовжує жити вічно саме на небі.

Якщо в народній думі козак прагне дати звістку своїм «товаришам військовим» про свою біду і в цьому покладається на батькову та материну молитву, то герой арабської народної пісні звертається лише до своєї матері. Образ матері для українського та арабського народів є священним. В українців звертання козака до матері свідчить про дотримання ним родової моралі. Натомість в арабській пісні герой не просить допомоги у матері, а заспокоює її в разі його смерті. Це говорить про його свідоме рішення віддати життя за свободу палестинського народу. Герой просить матір не хвилюватися, спати спокійно, радіти за свого сина-героя, який буде жити вічно « اماه لا تحزني ان جائك الخير . لا تهربي دمك الغالي اذا خطرت ! قري ونامي ». « .واملاي العين فرحتها ».

Своєрідним постає образ жінки в курдській народній пісні “Bêrîtana” (Режим доступу: <http://kurtcemuzik.blogspot.com/2012/03/sipan-xelat-beritan.html>). Студент групи ЛС-229 Ахмет Ішим, курд за національністю (Туреччина), проаналізував образ героїні цієї пісні – молодій дівчини на ім'я Берітан, що значить *перший воїн*. Вона психологічно стійка, відтак зображена в образі *лева* «şer», що очолює і веде за собою військо. У різних варіантах цієї пісні образ лева змінюється на образ *хвилі* «rêlan», яка грізно нищить все довкола. Берітана є уособленням чоловічого і жіночого начал: дівчина сильна, як чоловік та одночасно жіночна, ніжна як троянда «kulîlka». «Саме ця молода дівчина вказала курдському народові шлях до свободи. Раніше наш народ не знав, як можна бути вільним, незалежним, жити по-іншому. Берітана стала для

нас світлом свободи, вона – національна героїня» (архів автора) – коментує Ахмет.

Прикметно, що спільним в українського і курдського народів є традиційне сприйняття жінки-матері як берегині роду. Курдські жінки, наприклад, нарівні з чоловіками мають право на власність, на голос у вирішенні сімейних справ, вони не носять паранджі, не позбавлені права вільного пересування по помешканню (нагадаємо, що в інших мусульманських народів жінки майже не виходять поза межі жіночої половини оселі). Серед курдів зовсім не поширене багатоженство. Зокрема, студент-курд Ахмет Ішим так коментує роль жінки у суспільстві: «Жінка і природа мають один корінь. Природа дає нам хліб, овочі, фрукти тощо, так і жінка дає життя. Ми говоримо, що жінка «jın» – це моє життя. В українських народних думках соціально-побутового характеру природа образу матері пов'язана з укладом хліборобської родини, де потрібні вміння господарювати, витривалість у праці тощо. Українська жінка переносить звичаї родини, а тим самим і нації, з покоління в покоління. І тому вивіщення образу матері, святість у ставленні до неї в думовому епосі цілком зрозумілі.

Таким чином, у крос-культурних дослідженнях українські народні думи, народна творчість країн Азії посідають чільне місце у розкритті етнопсихологічних особливостей кожного окремого народу. Своєрідність світосприйняття і світорозуміння, непохитна вірність своїм принципам та ідеалам, свободолюбність, естетизація та поетизація дійсності творять основу дій фольклорних героїв, що особливо важливо для виховання молодого покоління в умовах глобалізаційних процесів.

Література

- 1.«Bêritana» (Режим доступу : <http://kurtcemuzik.blogspot.com/2012/03/sipan-xelat-beritan.html>).
2. Дмитренко М. К. Українська фольклористика: проблеми методології: монографія / Микола Дмитренко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2014. – 364 с.
- 3.«Заповідь мученика» (Режим доступу : http://mawdoo3.com/دي_شَلال_ن_ع_ر_ع_ش).
4. Українські народні думи. Том другий корпусу. Тексти № № 14 – 33 і вступ Катерини Грушевської. – Харків ; Київ : Пролетар, 1931. – 304 с.

ГЛАГОЛЬНАЯ КОННОТАЦИЯ В НАУЧНОМ ТЕКСТЕ

Пилипенко-Фрицак Н. А., преподаватель
кафедры языковой подготовки
иностраннных граждан СумГУ

Работа с научно-популярными текстами на занятиях РКИ расширяет знания студентов-медиков о профессиональной деятельности врача, формирует и корректирует коммуникативные навыки устной и письменной научной речи, готовит иностранных студентов к профессиональной деятельности.

Овладение лексикой для иностранных студентов связано со значительными трудностями, главными из которых являются: сложность каждой лексической единицы, возможные различия в значении слов русского и родного языка учащихся. При работе с научно-популярными текстами используются различные способы семантизации новой лексики: толкование слов, комментарий, перевод, лингвистическая догадка, контекст.

Слово фиксирует в своем значении сложный информативный комплекс, отражающий различные признаки обозначаемых объектов. Лексическое значение слова может быть описано в соответствии с лексикографическим подходом, а именно в лексическом аспекте, при котором слово рассматривается как центр некоторой сферы коннотаций.

При таком анализе лексическое значение описывается от единиц лексематического уровня (слов-лексем) в направлении их полной актуализации через ступень относительной их актуализации.

В качестве объекта изучения слово выступает во всех его смысловых отношениях и лексических связях, проявляющихся в отдельных значениях – лексико-семантических вариантах. Слово фиксирует в своем значении сложный информативный комплекс, отражающий различные признаки обозначаемых объектов. Различия между лексико-семантическими вариантами не отражаются на их звуковой оболочке, но в большинстве случаев находят свое выражение либо в различии синтаксического построения, либо в разной сочетаемости с другими словами, либо и в том и другом. Для методических целей плодотворной является идея о денотативных и коннотативных свойствах семем, которые проявляются на уровне лексической сочетаемости.

Слово – единство лексемы и семемы. Первая представляет план выражения, вторая – план содержания.

Денотативные семемы прямо соотносятся с действительностью, непосредственно отражают экстралингвистический денотат, а в случае глагола – действие, которое реально происходит в действительности.

Коннотативные семемы непосредственно экстралингвистической сущности не отражают; это семантические модификации значения. Они фиксируют отношение носителей языка к именуемым объектам, эмоциональные отношения, обозначают некоторые денотаты путем ссылки на образы других денотатов, логически связаны с денотативными семемами, мотивированы ими.

Для понимания различий в способе становления денотативных и коннотативных семем важнейшее значение имеет анализ их семного устройства. Например, в сочетаниях *ручей протекает* и *болезнь протекает* один и тот же глагол по-разному организует иерархию сем внутри семемы. В первом случае архисемой глагола будет признак «течь по какому-либо пространству, проходить по какому-либо пространству», а признак «совершаться во времени, происходить» является периферийной. В сочетании *болезнь протекает* архисемой глагола является сема «совершаться во времени, происходить». Данное коннотативное значение глагола протекать отмечено в толковых словарях или как периферийное (в МАС помещено в конце словарной статьи) [2], или как переносное (в Толковом словаре Ефремовой) [1]. В силу этого возникают трудности при переводе глагола и сочетаний с ним. При переводе на другой язык денотативная часть значения может быть точно передана словом или сочетанием слов другого языка. Коннотативная часть значения слова чаще всего утрачивается при переводе, потому что коннотации слов чужого языка чаще всего неизвестны носителям другого языка. При переводе коннотативного значения требуются специальные разъяснения.

Глагол не случайно выделяется среди других частей речи. Дело в том, что существительные в научных текстах являются в основном терминами, которые характеризуются однозначностью, стилистической нейтральностью, лишены экспрессии. Значение терминов дается в толковых словарях с особыми пометами: анат., биол., лингв., и т.д., указывающими на конкретную область употребления, или в специальных отраслевых словарях и энциклопедиях. Значительную часть лексики составляют

интернационализмы; определение их значения трудностей не представляет. Прилагательные употребляются преимущественно в прямом номинативном значении, которое фиксируется во всех словарях.

Что же касается семантики глагола, то она менее четко выражена в научном тексте. Один и тот же глагол, сочетаясь с различными словами, имеет различные значения, некоторые из которых трудно определить иностранным студентам. Практическое усвоение глагольной лексики требует глубокого проникновения в семантическую структуру глагола, изучения процессов происходящих в ней.

Неправильное понимание коннотативной семемы глагола ведет к неполному или неверному усвоению информации, заключенной в тексте.

Определенную помощь студентам в этой работе оказывают словари. Толковые словари русского языка содержат наиболее стереотипные ситуации, в которых употребляется искомое слово. Однако глагол, находящийся в иллюстративном материале словарной статьи, может и не иметь отдельного толкования, а дефиниция, данная сразу же прямо после определяемого слова, иногда сильно расходится с тем значением, которое оно приобрело в отдельном контексте.

Быстрота усвоения информации, содержащейся в научных текстах, и правильное их воспроизведение зависят от выработанных речевых навыков, которые формируются в постоянных тренировочных упражнениях. Проанализированные тексты по специальности позволили составить учебные минимумы наиболее употребительных глаголов. Особо выделен лексический минимум глаголов с коннотативными семемами. Для более эффективной работы над научно-популярными текстами, для правильного понимания и усвоения смысла текста целесообразно проводить задания, направленные на тщательную работу со словарями, перевод денотативных и коннотативных значений, запоминание семантики глаголов в разных контекстах.

Литература

1. Ефремова Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный : В 2 т. – М. : Русский язык, 2000.
2. Малый академический словарь / Ред. : А. П. Евгеньева, М., 1981–1984.

ЭТНИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ТУРКМЕНСКИХ НАЦИОНАЛЬНЫХ УКРАШЕНИЙ

Тубол Н. А., преподаватель
Анамуратов Куват, студент гр. ПР-35р

Традиционные украшения являются одним из наиболее ярких элементов национальной культуры, в них заключен социокультурный опыт этноса, который бережно хранится и передается от поколения к поколению. Национальные туркменские украшения – явление древнее, уникальное и многогранное, изучение которого в историко-этнографическом аспекте представляет интерес для понимания процессов культурогенеза и этногенеза данного народа.

Богатое украшение костюма ювелирными изделиями сложилось на территории современного Туркменистана около двух тысячелетий тому назад. Важной особенностью туркменских ювелирных изделий является то, что они служат не только декоративным дополнением одежды, но и выполняют роль амулетов и талисманов, оберегающих от злых сил, болезней и бесплодия.

Украшения для туркмен – неотъемлемая часть жизни, которая олицетворяет переход человека из одного этапа жизни в другой. Самыми первыми детскими украшениями были различные обереги, которые нашивали на одежду, защищая малышей от болезней и сглаза. Традиционные женские и девичьи комплекты украшений представляли наголовные, налобные, височные, накосные, нагрудные, украшения для рук – кольца и браслеты.

Ювелирные изделия, предназначенные для женщин, украшались гравированным орнаментом геометрического или растительного характера, филигранью, накладной зернью и вставками из полудрагоценных камней.

Больше всего ювелирных изделий можно было увидеть на невесте в день свадьбы. Голову девушки покрывали драгоценностями, которые спускались как водопад по обеим сторонам лица, закрывая шею и грудь, таким образом защищая невесту от злых сил и различных болезней. Традиционный свадебный костюм невесты вместе с украшениями весил иногда до 20 килограммов и включал в себя украшения, символизирующие детство, замужество и пожилой возраст [1].

Туркменские национальные украшения разнообразны по форме, характеру оформления, технике исполнения изделия,

материалу. Форма, выбор материала и камней, их расположение, пропорции, орнамент – все включает в себе охранно-магический смысл.

Всем туркменским украшениям присущи массивность, пропорциональность, соразмерность всех элементов декора и формы, простота и лаконичность. На украшениях можно увидеть стилизованные изображения животных и насекомых, связывавшихся в древности в представлении людей со стихиями природы.

Основным материалом для изготовления туркменских ювелирных украшений было серебро, золотые украшения встречались редко. В древности золото и серебро всегда сравнивали с пчелиным медом и бараньим жиром, которые являются символами достатка и благополучия.

Применение серебра объяснялось древней доисламской верой в магическую и сакральную силу металла, которая укоренилась и в сознании мусульман туркмен. По преданиям, золото обладало магической силой Солнца и считалось металлом божеств, царей и мужчин. Серебру же приписывалась сила Луны, украшения из серебра соотносились с женским началом. Со временем в культуре народов, исповедующих ислам, произошло существенное переосмысление значения драгоценных металлов. И если золото и драгоценные камни стали принадлежностью высшего сакрального мира, то для земного существования были оставлены серебро и полудрагоценные камни [1].

С древних времен у народов Средней Азии существовало поверье, что серебро лишает силы различные яды, выводит вредные вещества из организма, а звон серебряных украшений отгоняет злых духов.

Украшения как элемент культуры появляются в момент ее возникновения и сохраняются на всех этапах ее существования. С помощью национальных украшений предоставляется возможность увидеть и понять тот образ мира, который складывался в сознании и подсознании человека в прошлом. Многие туркменские украшения сохранились до наших дней, не утратив черты этнической принадлежности.

Литература

1. Ювелирные украшения Туркмении конца XIX – начала XX в собрании ГМИНВ/. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <http://afgan-bazar.ru/node/3209>.

СОМАТОНИМЫ В АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ПАРЕМИЯХ

Шевцова А. В., *доцент, канд. филол. наук*
Гусейнов Санан, *студент гр. Э/Г-1*

Паремии играют особую роль в создании языковой картины мира. Их семантика связана с фоновыми знаниями носителей языка, с культурой, традициями и практическим опытом народа. Паремии «как малые художественные формы своим значением и могуществом мысли равны художественному произведению, где конкретное событие, конкретная картина мира предстает в своей обобщенно-философской интерпретации» [1, с. 77].

Азербайджанский язык отличается структурно-семантическим богатством и разнообразием паремий. Особый интерес представляют паремии с соматонимами в своем составе. Соматическая лексика – важная часть лексической системы языка, необходимая для понимания языковой картины мира. Лексемы, обозначающие части тела, относятся к древнейшему пласту лексики, характеризуются частотностью употребления и способностью к метафоризации.

Как отмечает Д.Б. Дашиева, «соматика, связанная с восприятием мира, его познанием и изменением, и вызывающая ассоциации с жизненными процессами, чувствами, ощущениями, физическим и умственным трудом, обладает наибольшим диапазоном импликационных (ассоциативных) связей, следовательно, и наиболее значительной фразообразовательной активностью» [3, с. 71].

В азербайджанском языке значительную по объему группу составляют соматические паремии, генетически базирующиеся на метафоре. Достаточно часто в составе паремий азербайджанского языка употребляются лексемы «язык», «голова», «глаза», «сердце», «рука», «нога».

В азербайджанских паремиях язык – инструмент общения и передачи информации – сравнивается с острым мечом, иглой, ключом: *Язык острее меча; Язык – иглы острее; Язык – ключ к сердцу*. Сказанное языком необратимо, поэтому человек должен контролировать свою речь: *Все беды человека от его языка; Иной язык мед принесет, другой беду накличет; Беда на голову с языка валится*. Кроме того, лексема «язык» употребляется и как орган, связанный с излишней болтливостью: *Язык укоротил – голове не повредил; Язык без костей, что хочет, то и лопочет; Язык на привязи – голова цела*. Таким образом, соматоним «язык» в

азербайджанском языке в большей степени оказывает воздействие на окружающих его людей.

Голова рассматривается как главный орган мышления: *Голова повелевает, рука работает*. Основное коннотативное значение соматизма «голова» в азербайджанских паремиях – рассудительность, ум или их отсутствие: *Ум не в годах, а в голове; Голова большая, а ума нет*.

Пословицы с соматонимом «глаза» поэтичны и поучительны. Употребление соматонима «глаза» в паремиях связано с представлением об этом органе как инструменте, который помогает ориентироваться в пространстве и участвует в постижении мира: *Глаза, чтобы смотреть, а ум – чтобы видеть*. В азербайджанских пословицах глаза – это атрибут проявления духовной красоты: *О любви глаза расскажут*.

Компонент «сердце» в азербайджанских паремиях отражает эмоциональную сторону жизни человека – доброту, радость, печаль, волнение, любовь: *Сердце глубже моря; Сердце пожалеет, глаза увлажнятся; От сердца к сердцу – кратчайший путь..*

Пословицы с компонентами «рука», «нога» передают представление о конкретных действиях и о нежелании действовать через образы физической активности конечностей или их бездействия: *Дающая рука всегда выше берущей; Барана вешают за баранью ногу, а козла – за козлиную; Рука моет руку, две руки – лицо; Одной рукой в ладоши не хлопнешь; Протягивай ноги по длине одеяла; Рука работает, голова повелевает*.

Как видим, паремии-соматонимы в азербайджанском языке характеризуются высокой частотностью употребления и являются одним из способов концептуализации внутреннего и внешнего мира человека. Представления о различных частях тела служат характеристиками духовно-нравственных, физических, эмоционально-психических качеств человека.

Литература

1. Гамидов И. Г. Философия грамматики пословиц и поговорок / И. Г. Гамидов. – Баку : Сабах, 2001. – 271 с.
2. Гамидов И. Азербайджанско-русский словарь пословиц и поговорок / Гамидов И., Ахундов А., Гамидова Л. – Баку : Тахсил, 2009.
3. Дашиева Д. Б. Изучение соматической фразеологии в современной русистике / Д. Б. Дашиева // Вестник Бурятского государственного университета. – 2010. – № 10. – С. 70–73.

СЕКЦІЯ 4
ІНОЗЕМНА МОВА ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО
СПІЛКУВАННЯ

WRITTEN PEER RESPONSE IS AN IMPORTANT TOOL
IN ENGLISH FOR ACADEMIC PURPOSES

Bashlak I. A.

Over the past fifteen years, the process approach to composition, which was originally developed for first language instruction, has become popular among ESOL writing teachers. A key component of this approach is peer response (also known as peer review, peer feedback, peer editing, and peer evaluation), in which students read each other's papers and provide feedback to the writer, usually answering specific questions the teacher has provided. In most cases the questions focus on organization and style, rather than surface-level grammar or spelling mistakes.

Peer response gives students a sense of audience, increases their motivation and their confidence in their writing, and helps them learn to evaluate their own writing better. Oral peer response, calls for students to work in groups of four or five. Each student gives some copy of her paper to every member of the group. Then, usually out of class for homework, each group member reads the other students' papers and prepares a response to each of them, using focus questions provided by the teacher. In the next class, students give oral comments on each paper they read, as well as ask and answer clarifying questions. Each student then uses this feedback from the other group members to rewrite her paper. In recent years teachers have changed and expanded methods of conducting peer responses. For example, many teachers now train their students in how to give positive, useful feedback and give them practice in evaluating written work. They do this based on research showing, first, that untrained students tend to focus on surface errors rather than on organization or style, and, second, that feedback formulated in a negative way can be more discouraging than helpful). Instead of having their students give oral feedback to their peers in a group setting, many teachers today have students write a response, which is then given directly to the author of the paper. After receiving this written feedback, students are given time to read it and ask any questions or seek clarification about what their peers wrote. As in oral peer response, this feedback is then used to write the final draft of the paper. Although peer response began as an oral activity, teachers today are finding that in some situations, written peer response is the only option for

enabling students to give feedback via e-mail or to peers in other cities or countries. When oral peer response is possible, there are advantages to having students give written responses to their peers' writing. Written peer responses have a lot of advantages.

1. It creates an interested audience for students' writing. The best reason to provide peer responses in writing, rather than orally, is to create an opportunity for communicative writing. The students receiving the papers to review are genuinely interested in communicating clearly their written response and comments because they want to provide useful feedback. Likewise, the authors of papers eagerly receive the written peer comments because they want to do better on their second drafts. Thus there is a sense of audience felt by both authors and reviewers that enables all of the students to understand the purpose of the writing process more profoundly, perhaps, than they do with most of their writing assignments.

2. It provides instant feedback and negotiation of meaning. Although negotiation of meaning is considered a vital element in language), it is difficult to create situations in which students have the opportunity to negotiate meaning in regard to their writing. However, when students get written responses to their writing, they spontaneously request clarification, ask questions, and even argue about the responses, giving their peers instant feedback and an excellent opportunity for negotiation. In fact, there can be negotiation of meaning about the peer-written responses themselves, which can lead to more language learning. Very often student writers seek clarification of the written feedback by asking their peers questions such as "What exactly do you mean by...?" "What about this paragraph did you find confusing?" and "Don't you think it would be a little boring if I added more detail here, as you suggested?"

3. Every student gives and receives peer response. If a student misses class the day that oral peer response is done, she does not receive any feedback on her writing and misses the opportunity to give feedback to her peers. With written peer response, students can still give and receive feedback, even if they miss class. Giving this responsibility to students may also foster learner independence.

4. Monitoring peer response is easy with written feedback. Using written peer responses makes it much easier to monitor what each student says, which helps the teacher spot areas where students need practice and improvement, either in their writing or their feedback. Some students formulated their feedback in a negative manner even after explicit training in how to use positive expressions and warnings about the effects

of harsh feedback. Written peer responses help teachers check if students are giving the proper type of feedback and can provide actual examples of positive and negative feedback, which is difficult to do with accuracy and depth in oral feedback.

5. Assessing students' writing is easier with written responses.

Peer review can pose problems in assessment because it may not be clear how much of the ideas, organization, or even wording of a final draft of an assignment are the work of the student being assessed or of the peers providing feedback for improvement. When writing assignments are turned in accompanied by the previous draft(s) and the peers' comments, it is easier for the teacher to ascertain which ideas originated with the student author and how well the student was able to respond to and incorporate the feedback and suggestions from peers, something that would not even be possible with oral responses.

6. It saves time, especially in large classes. Many teachers feel that they do not have enough time for oral peer response during class because it can be a time consuming process. With written peer response, however, class time does not have to be spent on preparing feedback. Also, in large classes, teachers often do not have enough time to write thorough comments on each student's paper. Written peer responses provide students with thorough feedback, because peer reviewers will notice different aspects of the paper

7. It provides material for review. When students are listening to oral feedback, some listen and make very few notes on what is being said. Often they rewrite their papers without the benefit of remembering what the feedback from their peers was and after the semester is over, they have little material to review besides the teacher's comments. Written peer response provides students with reference materials on their own writing.

Written peer response can be very useful in a wide variety of classes. Although it has been used primarily in English for Academic Purposes, it can be used in other English classes. For example, in a business English class, students could do a role play in which an employee has to write a letter to an important client. The boss, played by another student, would read the letter and make suggestions for improvement before it is sent to the client. Written peer response can also be valuable in classes where improving speaking skills is just as important as improving writing skills. Written responses produce just as much conversation and negotiation as oral responses. Overall, this technique can be instrumental in helping students understand the process of writing and become independent thinkers and writers.

CULTURAL LEVELS OF SPEECH

N. V. Maliovana – *senior teacher, Ph.D.*
Foreign Languages department
Sumy State University

The way you use language tells more about you than any other activity of your life. What you say and how you say it are more revealing of your intelligence, personality, and character than the ways you dress, eat, walk, read or make your living. Knowing how to read and write is a significant accomplishment for everyone, but neither reading nor writing is an essential part of anyone's factual existence. Communicating with others through some sort of speech signals is essential however.

Everyone obviously can read and certainly can communicate with others. Most people spend many school years learning to read, but few of us have ever paid real attention to learning how to speak and write. In infancy we learned to speak, have talked ever since, and now assume that talking is as simple and as natural as breathing. It isn't.

More time, opportunities, money, and friendships are lost through careless, slovenly, inaccurate speech (and writing) than through any other activity of people's lives. Because no one can speak perfectly (any more than he can read perfectly), this condition will persist. And yet everyone can learn to speak and write with greater confidence, fewer errors, and more genuine communication if he will only study his habits and give the problem of communication with others the attention it fully deserves.

In every speaking situation, one's aim should be to use only words and phrases that are appropriate, fit, suitable, and proper. The appropriateness of language is determined by the subject being discussed, the place where talk is taking place, and the identity and relationship of speaker and listener. Each of us employs a different level of usage depending upon whether we are speaking or writing, upon our audience or readers, and upon the kind of occasion involved.

The words we use in talking with the person working at the desk next to us may not be appropriate when we are conversing with a member of our family, with a company official, or with a minister, rabbi, or priest. A word or phrase in correct or suitable usage a decade ago may now be outmoded. An expression appropriate in one section of the country may be unclear and therefore ineffective in another locality. Technical expressions used before a specialized group of listeners may be inappropriate in general conversation.

The best course to follow is to try to choose and use words and expressions that are normally employed by reputable speakers in all sections of the country at the present time. That is, diction is effective and appropriate when it is in *national*, *present*, and *reputable* use. Any word or expression is correct if it meets these three standards; it may also be effective (appropriate although not “correct”) if it does not meet these standards but is used for a particular purpose in a particular situation.

A study of body language is a study of the mixture of all the body movements, both deliberate and totally unconscious ones. Each nationality has its own language of posture and gesture. Words are beautiful, exiting and important, but we tend to overestimate them badly since research suggest that up to 80% of any piece of communication is non-verbal, is everything but the content of the message – the way the person looks, dresses, sounds, is positioned, etc. In our culture where verbal behavior is closely observed and carefully edited, only body movements remain to communicate our message to the rest of the world. People are usually are very open in communicating their inner thoughts and feelings non-verbally. Non-verbal messages are conveyed both though the person as such and though the setting. Tone and quality of voice (pitch, rate, volume, and articulation), silence or speech, way of standing or sitting, eye content, touch, body sounds, body odors, gestures and movements, physique, way of dressing, colours worn, facial expressions and the physical setting are all messages that can be fitted together to provide the receiver with a complete picture of those being observed. Some gestures are universally recognized. For instance doodling, drumming your fingers or taping your fit usually indicate boredom. Shrugging your shoulders means indifference, fidgeting in your chair, biting your lip, picking at finger nails express nervousness, folding your arms, moving the body away, crossing your legs express rejection, and sitting forward in your chair, tilting your head, maybe even occasionally nodding indicate that you are listening and ready to cooperate. When two people are sitting on a sofa and turn their legs towards each other, this indicates that they exclude other persons in the room. Unbuttoning your coat – or even taking it off – open-arm movements and leaning back in the chair are gestures that indicate that you are open for negotiation. Silence, however, may be interpreted as a sign of hostility and cause great anxiety. A person who extends his lower arms and turns his palms out expresses helplessness or resignation.

Still we cannot say that certain gestures mean the same all the time. It is important to remember that, just as the spoken language, body

language can be accurately understood only in the context of the entire pattern of behavior of a person.

In general you should avoid gesturing too much with the hand as many gestures are interpreted in totally different ways in different parts of the world. An innocent move of your hand in a place where many nationalities are gathered may be an unwitting insult and may lead you into embarrassing situations!

Among *cultural* levels of speech may be included illiteracies, narrowly local dialects, ungrammatical speech, slovenly vocabulary and construction, and an excessive resort to slang, shoptalk, and even profanity and obscenity. On a higher level is the language spoken by cultured people over wide areas; such speech is clear, relatively concise, and grammatically correct. In general, these two levels may be referred to as *substandard* and *standard*, with the latter category divided into *informal standard* and *formal standard*.

Functional varieties of speech may loosely be grouped in two classes, *familiar* and *formal*. Included in functional varieties of speech independent of cultural levels are colloquialisms. Such expressions exist in varying degrees of formality: familiar conversation, private correspondence, formal conversation, public worship, platform speech, and so forth.

For every occasion when one needs to speak formally, a hundred or a thousand situations involve informal talk. Here the aim should be to speak naturally and easily, with as much interest and animation as one can summon up. No matter how important what one has to say is and no matter how interested one is in saying that something, he should try to choose words to fit the occasion. In doing so, he should strive to avoid such roadblocks to effective communication as illiteracies, improprieties, grammatical errors, excessive slang, unidiomatic expressions, wordiness, and triteness.

The belief that "anything goes" in the use of language can be embarrassing and costly. Speech and writing that communicate are one thing; speech and writing that do so clearly, interestingly, and effectively are something else. Literacy and competency are different matters. Naturalness and ease in speaking and writing are worthwhile goals, but casualness, ignorance, and lack of concern are destructive attitudes in reaching for them. Certain language standards are important. To be sure, the English language is a changing and growing thing. All its users have, of course, a perceptible effect upon it. There is need, not for those who would halt its progress altogether, but for those who can keep a gentle foot on the brake and a guiding hand on the steering wheel...

HOW TO IMPROVE STUDENTS' SPEAKING SKILLS

I. A. Morozova, *Senior Teacher*

Speaking is “the process of building and sharing meaning through the use of verbal and non-verbal symbols, in a variety of contexts” (Chaney, 1998, p.13). Speaking is a crucial part of second language learning and teaching. Today’s world requires that the goal of teaching speaking should improve students’ communicative skills, because, only in this way, students can express themselves and learn how to follow the social and cultural rules appropriate in each communicative circumstance.

Now many linguists and ESL teachers agree that students learn to speak in the second language by “interacting”. Communicative language teaching and collaborative learning serve best for this aim. Communicative language teaching is based on real-life situations that require communication. By using this method in ESL classes, students will have the opportunity of communicating with each other in the target language.

Traditional classroom speaking practice often takes the form of drills in which one person asks a question and another gives an answer. The question and the answer are structured and predictable, and very often there is only one correct, predetermined answer. The purpose of asking and answering the question is to demonstrate the ability to ask and answer the question.

In contrast, the purpose of real communication is to accomplish a task, such as conveying a telephone message, obtaining information, giving directions, making suggestions, expressing opinion. In real communication, participants must manage uncertainty about what the other people will say. Authentic communication involves an information gap; each participant has information that the other does not have. In addition, to achieve their purpose, participants may have to clarify their meaning or ask for confirmation of their own understanding.

To create classroom speaking activities that will develop communicative competence, instructors need to incorporate a purpose and an information gap and allow for multiple forms of expression. However, quantity alone will not necessarily produce competent speakers. Instructors need to combine structured output activities, which allow for error correction and increased accuracy, with communicative output activities that give students opportunities to practice language use more freely.

Two common kinds of structured output activities are information gap and jigsaw activities. In both these types of activities, students complete a task

by obtaining missing information, a feature the activities have in common with real communication. However, information gap and jigsaw activities also set up practice on specific items of language. In this respect they are more like drills than like communication. With these activities, instructors need to be conscious of the language demands they place on their students. Sometimes we can brainstorm with our students when setting up the activity to preview the language they will need, eliciting what they already know and supplementing what they are able to produce themselves. Structured output activities can form an effective bridge between instructor modeling and communicative output because they are partly authentic and partly artificial. Like authentic communication, they feature information gaps that must be bridged for successful completion of the task. However, where authentic communication allows speakers to use all of the language they know, structured output activities lead students to practice specific features of language and to practice only in brief sentences, not in extended discourse.

Communicative output activities allow students to practice using all of the language they know in situations that resemble real settings. In these activities, students must work together to develop a plan, resolve a problem, or complete a task. The most common types of communicative output activity are role plays and discussions. In role plays, students are assigned roles and put into situations that they may eventually encounter outside the classroom. Because role plays imitate life, the range of language functions that may be used expands considerably. Also, the role relationships among the students as they play their parts call for them to practice and develop their sociolinguistic competence. They have to use language that is appropriate to the situation and to the characters. Students usually find role playing enjoyable. Discussions like role plays, succeed when the instructor prepares students first, and then gets out of the way.

Through well-prepared communicative output activities teachers can encourage students to experiment and innovate with the language, and create a supportive atmosphere that allows them to make mistakes without fear of embarrassment. This will contribute to their self-confidence as speakers and to their motivation to learn more.

SPECIFIC COLLECTIVE NOUNS

Pochatko T. V.

Harry Blamires is widely known for his works of literary history and criticism. For over three decades students in the USA and the UK have

benefitted from his classic guide to Joyce's *Ulysses*, *The New Bloomsday Book*. More recently, in *The Cassell Guide to Common Errors in English* and *The Penguin Guide to Plain English*, he has shown how lively and entertaining the exploration of current usage of English language can be.

Since the verb is a key element in the structure of utterance, good writing is impossible without correct use of verbs. In his book *The Guide to Plain English* Harry Blamires has raised the question of the collective noun, which refers to a group or body of objects or people. He examines mistakes in using singular or plural form of verb and shows how they can be avoided.

We say '*The bird sings sweetly*' and '*The birds sing sweetly*' and we do not think of the choice between the singular 'sings' and the plural 'sing' as a grammatical danger zone. Yet we may feel less confident in choosing between '*The choir is singing two madrigals*' and '*The choir are singing two madrigals*'. It should in most cases take a singular verb, but one finds the rule broken wherever one turns.

Our range of tiles have many different themes to choose from.

Behind the small village are a range of mountains.

A range of unique water-mixable mediums have been developed.

That is but a handful of examples from the world of magazines and devoted to the one collective noun 'range' alone. In each case the verb should be singular:

'Our range of tiles has many different themes';

'Behind the village is a range of mountains';

'A range of mediums has been developed.'

What applies to the word 'range' applies to other collective nouns. Yet it is easy to find specimens of error. Note the bracketed corrections in the following sentences.

An impressive array of their paintings hang [hangs] on the walls.

A selection of bars, tavernas and shops are [is] within easy walking distance.

A rash of television designers have [has] erupted...

Her exhibition featured a mixture of hats; a combination of transparent, woven, flexible and solid fabric structures were [was] used.

One finds the same mistake being made with a variety of words like 'combination' that gather items together. But usage sometimes presents us with problems in this respect. The following is a piece about cabinet meetings.

There were still an average of 60 meetings a year.

Technically the singular verb 'was' would seem to be required here to go with the singular word 'average', but it would be a rash pedant who would insist on that. The safest correction would be: *'there were still, on average, 60 meetings a year'*. The same applies to the following sentence:

An average of 3.3 starlings were seen in each garden.

To 'correct' this by making the verb singular ('An average . . . was seen') would not do because it was not the average that was seen but the starlings. Far better would be to change the subject of the sentence and write: *'On average 3.3 starlings were seen in each garden.'*

An interesting variation occurs naturally in the use of the word 'number'. In *'There was any number of reasons for them to perform below their best'* the singular verb 'was' is correct, for the issue is a list of reasons. But no one would wish to press for 'was' instead of 'were' in the sentence *'A number of people were shouting outside and clamouring for admittance'*, where it is the behaviour of several individuals that is being described. Similarly, while it is correct to say *'The audience was small'*, it is also correct to say *'The audience were screaming and waving their hands.'* In the former case 'the audience' is the whole body. In the latter case 'the audience' is the gathered individuals. (To say *'The audience were small'* would convey that the people were of diminutive stature.)

This freedom in mixing singular and plural is accepted in such sentences as *'This group are all paid-up members of the society'*, where, in spite of the singular pronoun and noun - 'this group' - the plural verb is required by what follows.

The same distinction is regularly made in speaking of collective bodies such as the 'government' or the 'council'. Speaking of a collective decision, we say *'The government has decided to push the act through'*, but thinking of the body as a collection of individuals, we say *'The government are deeply divided on this issue.'* Thus the following sentences need correction as indicated.

The authority plan [plans] a low-key promotion of the route.

Since then the museum have [has] funded two lots of restoration work.

The National Trust have [has] one other complete example, Reliance, which has been authentically restored.

INFORMATIZATION OF PHYSICAL EDUCATION IN UKRAINE

A. E. Siryk, a senior teacher of physical training department

O. R. Gladchenko, a senior teacher of foreign languages department

Modernisation of higher physical education is being carried out through the introduction of new quality content, forms, methods of training, development of professionally significant qualities of a future specialist and meeting the requirements of modern informational society. Informatization of higher physical education is a factor that contributes a lot to the quality of training.

The object of research is the training of future specialists in physical education and sport in higher educational institutions.

The goal of research is based on a holistic scientific analysis of the problem of professional training of future specialists in physical education and sport in Ukraine and abroad. It justifies the conceptual approaches to the training of future specialists in physical education and sport with the use of information technology in higher educational institutions of III-IV accreditation levels and identifies organizational and methodological conditions for their implementation.

Investigation of the training of specialists in higher education is given to the conceptual basis of training of future specialists in physical education and sports series in many works of Ukrainian scientists. Research information education today pays special attention to national scientists. We focus our attention on such aspects of training as the use of information technology in vocational education, psychological and pedagogical aspects of information technology in higher education.

A lot of scientists dedicated their works to the study of various aspects of information technology in higher education athletic type in Ukraine.

Scientific analysis of future specialists in physical education and sports training in the use of information technology in pedagogical theory showed that modernization of higher physical education was aimed at guarantee of the quality of training and valuable attitude to physical culture and sports; creation of special models for future specialists in physical education and sport training, capable of innovative development of the industry.

Negative tendencies that hinder the modernization of higher physical education include slow development and introduction of new

teaching technologies; underdevelopment of information environment and informational culture in the system of continuous physical education; insufficient logistical and informational support in the process of future specialists training. Theoretical analysis of the study showed that speaking about future specialists in physical education and sports training in higher educational institutions of Ukraine we need to improve the formation of professionally significant qualities, knowledge, abilities, skills in physical education and sport.

Professional training of future specialists in physical education and sports using information technology should be directed to the integration of the content of computer technology training, e-learning and defining organizational and methodological conditions for their implementation. This sets the stage for formation of readiness of the future expert in physical education and sports to use information technologies in professional activity, self-improvement throughout life. Organizational-methodological conditions for the implementation of professional training of future specialists in physical education and sport using information technology must meet the requirements of modern society to the level of mastery of information technology experts, logistical support, availability of sufficient informational competence of the teaching staff in higher educational establishments. Such promising areas as modernization of the content of physical education and sport future specialists training need further studies in the context of socio-economic and logistical development of the informational society. We require the creation of "Physical Education and Sports" single information space industry for scientific and educational purposes. The development of electronic courses for professional training of future specialists in physical education and sport is especially necessary.

INNOVATIVE METHODS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN NON-LANGUAGE HIGHER EDUCATION INSTITUTION

V. S. Kurochkina

Studies have shown that today teaching foreign languages is impossible without an innovative component. In the light of contemporary requirements to the goals of foreign language instruction, the scheme "teacher-student" has shifted towards innovative technologies. Teachers are intended to prepare in a short time specialists with a good command of a

foreign language. To achieve the assigned task, i.e. to teach students within a limited period of time to talk, understand, extract comprehensive information from the original sources, is possible by incorporating traditional and innovative methods of instruction based on the principles of communicative interaction. Traditionally, teaching a foreign language in non-language Higher Education Institution was focused on reading, comprehension and translation of specialized texts, as well as studying the features of scientific style. Currently, the focus has shifted to the development of speaking skills on professional issues and scientific discussions.

Foreign language instructor of non-language high school should take into account the features of scientific and technical texts on the specialty, namely, the availability of special terminology, general scientific vocabulary, complicated grammatical constructions. We should start with the simplest descriptions and characteristics in the form of a monologue, and then use more sophisticated texts that will help students to develop an activity algorithm in the mode instructor / audio and multimedia – student and student – student. The training material should be professionally relevant in view of students' preliminary knowledge of the language and specialty, aim and type of communication, as well as the level of training. Communication-oriented exercises for oral speech development are an integral part of the teaching process.

Thus, innovative technologies consist in a combination of traditional and intensive teaching methods with the help of computer and online networking facilities.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Золотова С. Г.

Процес стрімкого зростання економічних, політичних, культурних і інформаційних зв'язків потребує великої кількості висококваліфікованих спеціалістів в області комунікацій, які володіють іноземною мовою на рівні, достатньому для міжкультурного спілкування. Європейський простір висуває високі вимоги до рівня викладання іноземних мов у сучасному університеті. Існує тісний взаємозв'язок викладання іноземних мов і міжкультурної комунікації. Викладання іноземних мов є особливим типом міжкультурної комунікації. Під час занять відбувається спілкування

представників різних культурних спільнот через прямі контакти, а також і опосередковано через матеріал, представлений різноманітними підручниками зарубіжних видань, таких як Cambridge University Press, Oxford University Press, Longman, Express Publishing та ін. Опрацьовуючи тексти, виконуючи завдання із автентичних підручників, готуючи презентації, студенти абстрактно створюють модель іншої культури, будують діалоги з уявним світом та іншими людьми. Спілкування представників різних культурних спільнот через прямі контакти за участю викладачів – іноземців з інших країн (Корпус миру, волонтерські організації) набуває особливого значення і заохочує студентів до вдосконалення навичок володіння іноземною мовою. Такі викладачі виступають медіаторами культур і передають студентам знання мовної норми: специфічні вміння комунікативної поведінки, позитивне ставлення до інших культур, використання мовних норм для досягнення взаєморозуміння. Використання принципів міжкультурної комунікації на заняттях з іноземної мови має багатоаспектний характер. Вивчення іноземної мови, таким чином, включає в себе суспільно-історичні чинники культури народу, розвиток особистості, яка формується в процесі освітньої діяльності та безпосередньо мови, яка вивчається.

FIVE-AXIS MACHINING ON CNC MILLING MACHINES

I. V. Bondar – *Sumy State University, group PhD-62*
A. M. Dyadechko – *E L Adviser*

At present, the parts of the machines are becoming more complex and precise. This requires the development of new machining technologies. Under these conditions, multi-axis CNC machining is one of those technologies. In spite of the 20-year history of its development, this approach still requires increasing efficiency in the implementation due to modern tasks.

Five-axis machining is performed by CNC milling machines in which five axes are program-controlled. By analyzing and summarizing materials from manufacturers' catalogs, the information about the classification of five-axis machines has been systematized. One of the variants of their classification is their division into position machines and continuous processing machines.

Another option is classification of the five-axis machines depending of the Z-axis location and the axis types configuration. By default, Z-axis is spindle axis, and therefore, spindle location determines the machine type (vertical or horizontal). The particular configuration depends on two of the three rotation axes used and their location. Catalogues review presented the advantages, features and fields of the application of their particular configuration.

It should be noted that path generation and vibrations are the main key points for improvement of five-axis machining. Path strategies developed from linear to advanced trochoidal ones with features detection. The high-speed machining is the main approach to finish five-axis machining, but other approaches are also used. Because of low rigidity the vibration during five-axis machining could be both regenerative and depend on tool rotation speed and rigidity of the machining system.

From the analysis of methods of increasing the efficiency of five-axis machining, it was concluded that it is advisable to conduct further research (theoretical and practical) in the field of improving the effectiveness of a particular type of a part.

REVIEW AND COMPARATIVE ANALYSIS OF NATIONAL AND GLOBAL METHODS OF ENERGY SECURITY RISK INDEX CALCULATON

K. V. Gryshko – Sumy State University, group PhD- 62

A. M. Dyadchko – E L Adviser

Economic security is an essential component of the national security, which provides the conditions for stable state development and resistance to external and internal threats. One of the important components of state economic security is energy security. In Ukraine, the assessment of energy security as a component of the Ukrainian national security is carried out in accordance with the Methodological Recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine, developed by the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. According to these recommendations, the formation of an energy security index consists of the following stages: the formation of an indicator set, the determination of characteristic values, normalization of indicators, weight coefficients determination and an integral index calculation.

The methodology of the energy security risk index calculation, adopted by the U.S. Energy Institute and the methodology of the International Energy Agency are the most common in the world. The main purpose of these methods is to obtain a single energy security risk index using existing data to calculate sub-indexes that describe geopolitical and economic conditions and environmental risks.

The comparative analysis shows the differences that exist in approaches to the standardization of individual indicators, the number of sub-index and the determination of weight coefficients for them. We identified the national approach deficiencies. There is a limited scope of the energy security aspects, the lack of a basis for comparison and the lack of a long statistical data series for energy security indicators, the slow updating of thresholds for indicators that is included in the normalization algorithm.

THE ORIGIN OF WATER HAMMER IN DISPLACEMENT PUMPS

D. Zabitsky – Sumy State University, group PhD-62

A. M. Dyadechko – E L Adviser

For a long time, a man has learned to use the liquid to his advantage. This has led to the emergence of such a machine as a pump, a hydraulic machine which converts the energy of the drive motor into the hydraulic energy of the fluid flow. Pumps in the narrow sense, are hydraulic machines which work only with elastic liquids. They are divided into two main groups: dynamic and displacement ones.

The main operating characteristics of pumps are the pressure and feed efficiency. Pumps are used safely with safety valves and their variants for providing proper operation. When we use these machines in a network the water hammer, a sudden valve overlap, arises. Dynamic changes of pressure are called pressure pulsations or water hammer. The term "water hammer" is used to adverse effects accompanied by pressure pulsations, like hammer blows can affect the system pipelines and their components. This phenomenon is the cause of additional increase in dynamic load on the pipeline, valves, fastening elements, calipers, and other system components.

Water hammer phenomenon was described quantitatively in 1897-1899 by N.E. Zhukovsky. It can not occur in the pipelines containing gas

because gas is easy to compress. We can identify two types of blows: a full(direct) and a partial (indirect) hydraulic shocks.

Water hammer may result in gap pipe, damage of fastening devices in pipes, pumps, foundations, pipe fittings and other negative aspects. This negative phenomenon leads to the emergence of resonance. The oscillations can be used to solve a problem as a directional control valve sticking.

Displacement pumps are widely used in engineering as a part of the pump unit. The unauthorized pressure in the network is a sharp overlap of the shut-off valve which leads to water hammer. We can put out a hammer or use some resonant oscillations to prevent a negative phenomenon such as a directional control valve sticking.

INFORMATION TECHNOLOGY OF MACHINE LEARNING DECISION-MAKING SYSTEM

A. S. Prikhodchenko – *Sumy State University, group PhD-62*

A. M. Dyadechko – *E L Adviser*

The aim of the AI techniques embedded in an intelligent decision support system is to enable these tasks to be performed by a computer, while emulating human capabilities as closely as possible.

Many IDSS implementations are based on expert systems, a well established type of KBS that encode knowledge and emulate the cognitive behaviours of human experts using predicate logic rules. They have been shown better performance than the original human experts in some circumstances.

Expert systems emerged as practical applications in the 1980s and were based on research in artificial intelligence performed during the late 1960s and early 1970s. They typically combine knowledge of a particular application domain with an inference capability to enable the system to propose decisions or diagnoses.

Accuracy and consistency can be comparable to (or even exceed) those of human experts when the decision parameters are well known (e.g. if a common disease is being diagnosed), but performance can be poor when novel or uncertain circumstances arise.

Research in AI focused on enabling systems to respond to novelty and uncertainty in more flexible ways is starting to be used in IDSS. For example, intelligent agents that perform complex cognitive tasks without

any need for human intervention have been used in a range of decision support applications.

Capabilities of these intelligent agents include knowledge sharing, machine learning, data mining, and automated inference. A range of AI techniques such as case based reasoning, rough sets and fuzzy logic have also been used to enable decision support systems to perform better in uncertain conditions.

THE PROCESS APPROACH AND PROCESS MODELING

I. Rybalka – *Sumy State University, group PhD-62*

A. M. Dyadechko – *EL Adviser*

The aim of the research is to examine existing approaches to process and functional management of the organization and the benefits of process description.

Organizations spend a lot of money and time to manage their functional hierarchy. However, the work does not move up and down along functional hierarchy, it flows through the organization as a set of processes that most organizations do not control, and take no responsibility for them.

The differences and the benefits of functional and process approaches are the following:

- 1) with a process approach there is a customer orientation (the result), that is CRM- approach; owner submission process; priority is made on the functions that are important for other stakeholders, active cooperation with stakeholders; higher management flexibility; focus on cost (the cost of the process), its duration and quality; transparency of operations;
- 2) with a functional approach, we focus on the head (head of subordination); priority is made on the functions in which his unit is interested; there is a tendency to "bureaucracy" as a consequence, the loss of managerial flexibility, low speed decision-making, loss of information; the contradiction between the goals of functional units.

Process approach is the most important feature of perfect management. This approach is used as a base in the international standard ISO 9000. The process approach implemented through process modeling is a description of processes and their optimization.

The transition to process-oriented management organization based on the requirements of ISO 9001: 2015 will allow to list the main processes. It will also allow to draw conclusions about the rationality of

resources, size and personnel loading, etc., identify missing and duplicate processes and make appropriate adjustments, define the functions of each unit, establish relationships between units and their functions.

INFLUENCE OF ANNEALING TEMPERATURE ON MAGNETORESISTANCE OF ULTRATHIN FE AND CO FILMS

D. I. Saltykov – *Sumy State University, group PhD- 62*

A. M. Dyadechko – *EL Adviser*

Recently, studies of the structures with the spin-tunnel magnetoresistance effect attract a particular interest. The use of the elements based on tunnel magnetoresistance will allow to create new devices for spintronics, increase the recording density and the speed of information read-out.

The structures of tunnel magnetoresistance include ultrathin films of ferromagnetic metals and alloys. In such samples the features of magnetoresistance are caused by the presence of island structure.

The purpose of the study is to establish the influence of annealing temperature and size effects on the value of tunnel magnetoresistance of the island films of iron and cobalt.

As a result of experiments the single-layer Co and Fe films (1-30) nm thick were obtained in the vacuum chamber at the pressure of residual atmosphere 10^{-4} Pa. The film condensation was carried out by evaporation of metals with purity not less than 99.98% using the electron-beam gun. The thickness was controlled by the quartz resonator method.

Measurements of the magnetoresistance and thermomagnetic treatment of the films were carried out in a special device under the conditions of ultrahigh oil-free vacuum ($10^{-6} \div 10^{-7}$) Pa in the temperature range from 150 to 700 K.

The tunnel magnetoresistance was implemented for the freshly condensed Co and Fe films in the thickness range of $d_{\text{Co}}= 5-25$ nm and $d_{\text{Fe}}= 7-30$ nm. The maximum value of TMR at room temperature was 1% for the fresh condensed films ($d_{\text{Fe}} = 17$ nm) and Fe films annealed at the temperature of 520 K ($d_{\text{Fe}} = 8$ nm). Annealing of Co films in the range of effective thickness of 15-25 nm at the temperature of 700 K led to the emergence of anisotropic magnetoresistance. The annealing did not change the type of magnetoresistance for Fe films, although its value decreased to 0.1%.

INFORMATION TECHNOLOGY OF ANALYSIS AND SYNTHESIS RECOGNITION OF THE VEHICLE ON THE GROUND

S. V. Shamatin – *Sumy State University, group PhD-62*

A. M. Dyadechko – *EL Adviser*

The relevance of research, aimed at the analysis and synthesis of self-learning intelligent systems is caused by the accumulation and wide application of new modern advanced intelligent technologies, in particular, the recognition of the vehicle on the ground. This problem is especially urgent for many areas of Ukraine. It is therefore important for both theoretical and practical levels considered in the intellectualization of creative activity by modeling based on electronic computers application inherent to human cognitive processes when making decisions.

Under these conditions, the efforts of scientists should focus on the analysis of existing and creation of new approaches and methods that facilitate the development and implementation of the proposed program algorithms. The main emphasis of the work is to use the ideas and methods of advanced information extreme intellectual technology of data analysis based on the capacity of the information through the introduction of additional information restrictions maximizing.

We conducted a detailed analysis of the work by Claude Shannon, O.H Ivakhnenko, I.V.Kuzmin, Walter Ashby, R. Duda and P. Hart and other scientists under the influence of which information extreme intellectual technology appeared. We can make the conclusion that the problem of pattern recognition, such as a vehicle on the ground, has a probability statement associated with some features that characterize an object belonging to a particular image.

Thereby, it is necessary to choose the most promising method, with such advantages as high speed and accuracy. Thus, there have been significant advances in the recognition of various objects. However, universal imaging methods equivalent in their effectiveness to human intellectual abilities and can stimulate an active search in this direction have not been found yet.

DECISION SUPPORT IN MANAGEMENT OF HYBRID RENEWABLE ENERGY SOURCES

S. O. Shendryk – Sumy State University, group PhD-62

A. M. Dyadechko – E L Adviser

Nowadays the distributed energy generation and renewable energy sources (RES) are the main areas of energy development all over the world. They play a significant role in improving the reliability and quality of the supplied electricity. Various forms of RESs using solar and wind energy are also proposed.

Operation rules for Hybrid RESs (HRES) having both renewable energy sources as well as access to the External Power Grid present special interest. Such HRESs will be used in small localities which are very sensitive to the costs of the energy. Due to such approach a significant number of consumers will produce energy for their own needs as well as may send surplus to the external grid. Such implementation decreases energy losses during transportation as generators are situated next to consumers.

Operations of HRESs make a complex task. The important issue is the effective RES usage and their combination to maximize the receipt generated energy while minimizing the cost.

Future work requires the following steps. At first, implementation of a decision making support method, based on fuzzy logic for ranking alternative actions within scenarios is needed. Second, the development of the appropriate case tools to facilitate the analysis and the determination of fuzzy algorithms adapted to complex hybrid systems must also follow.

The future information model may be used in a decision support system, which allows calculating the load in the real time and to issue recommendations on the use of the RES.

Systematic, orderly brought in a total database the data allow us to give better recommendations for power supply regulation.

The research results can serve as the basis for work on the building up of a Decision Support System, which will allow simulating the work processes and receiving summary information about the systems, recommendations on their design, etc.

RECOGNITION SYSTEM OF FLAT CONVEX FIGURES BY USING DISPROPORTIONATE FUNCTION

V. P. Bezushko, *In.m-62*

A. M. Diadechko, *ELA*

With the development of technologies and optimization of technological processes, it was necessary to perform and making decisions without human intervention. Processes that are associated with unilateral routine work or poses a risk to the humans it is rational to replace by machines. The construction of these machines is the first step towards the construction of different recognition systems. One of those systems is the system for recognition of flat convex figures where the recognition becomes more difficult because of changes in the sizes and rotation angles. A disproportionate function helps to solve this problem.

Disproportionation for the first order derivative function $y = f(x)$

by x is called the difference between $\frac{y}{x}$ and $\frac{dy}{dx}$. Let us it as

$$\textcircled{d}_x^{(1)} y = \frac{y}{x} - \frac{dy}{dx}. \quad (1.1)$$

Sign \textcircled{d} was chosen to describe the operation of disproportionate definition. Geometric interpretation of a disproportionate (1.1) is the difference between the tangents of two angles. The first of these is the angle between the positive direction of the axis OX and the line, which connects the origin of coordinates with a point M (x,y).

It is necessary to develop an algorithm and computer program for recognizing the analyzed flat convex figures. We have the etalons set of contour images and the analyzed image. This image is flat convex figure. Thus, it is fed to the input of the system with its scale where the value is generally unknown. Flat image can describe the function $F(x, y)$ coordinates x, y . The contour image is convenient to consider in polar coordinates. In this case, the description of the image is invariant to its rotation in the plane.

As a test case to verify the correct recognition 10 etalons will be selected, as well as the images of two figures with different scales and rotation angles will be analyzed.

Therefore, the result will be of recognition percentage between the analyzed images and etalons.

DIGITAL CURRENCIES AND TECHNOLOGIES OF DISTRIBUTED LEDGERS

A. G. Krivodub, *student of SSU, group-IN-63*

Bashlak I. A. – *EL Adviser*

Electronic money (e-money), defined in the CPMI's *A glossary of terms used in payments and settlement systems* as "value stored electronically in a device such as a chip card or a hard drive in a personal computer", is also commonly used around the world. Some jurisdictions have developed specific legislation regulating e-money (e.g. the E-Money Directive in the EU). E-money balances according to the legislation applicable in a particular jurisdiction (e-money in a narrow sense) are usually denominated in the same currency as central bank or commercial bank money, and can easily be exchanged at par value for them or redeemed in cash.

Digital currencies, and especially those which have an embedded decentralized payment mechanism are based on the use of a distributed ledger. They are an innovation that could have a range of impacts on various aspects of financial markets and the wider economy. These impacts could include potential disruption to business models and systems, as well as facilitating new economic interactions and linkages. In particular, the potential implications of digital currencies and distributed ledgers on retail payment services seem to be especially important, as these schemes have the potential to facilitate certain retail payment transactions (e.g. for e-commerce, cross-border transactions and person-to-person payments), and possibly make them faster and less expensive for end users such as consumers and merchants.

Electronic representations of money are usually exchanged in centralized infrastructures, where a trusted entity clears and settles transactions. The key innovation of some of these digital currency schemes is the use of distributed ledgers to allow remote peer-to-peer exchanges of electronic value in the absence of trust between the parties and without the need for intermediaries. Typically, a payer stores in a digital wallet his/her cryptographic keys that give him/her access to the value. The payer then uses these keys to initiate a transaction that transfers a specific amount of value to the payee. That transaction then goes through a confirmation process that validates the transaction and adds it to a unified ledger of which many copies are distributed across the peer-to-peer network. The confirmation process for digital currency schemes can vary in terms of

speed, efficiency and security. In effect, distributed ledgers replicate the peer-to-peer exchange of value, although on a remote basis over the internet.

There are different ways in which these systems might develop: either in isolation, as an alternative to existing payment systems and schemes, or in combination with existing systems or providers. These approaches would have different implications, but both could have significant effects on retail payment services and potentially on financial market infrastructures. There could also be potential effects on monetary policy or financial stability of the world.

References: Digital currencies

Committee on Payments and Market Infrastructures, Bank for International Settlement (BIS) Basel, Switzerland.

MODERN METHODS OF ANTI-AGING

S. A. Medvid, Podoprigora N. N., *students of SSU, group- EM-51*

Bashlak I. A. – *EL Adviser*

In ancient times people were looking for ways to extend or restore youth. Scientific methods in this direction started only at the beginning of the XIXth century.

Aging is an inevitable, genetically determined process that depends on the exhausting of the biological resource of an organism and accumulation of toxic products in the cells and tissues, which prevents the regeneration of cells.

Rejuvenation is a process of regeneration of new body cells at the same rate as in youth.

These are the rejuvenation techniques, which are used on the outside, allowing you to run the metabolic processes in the skin and muscles:

Chemical peels are superficial burns of the skin;

Photorejuvenation is applying an intense beam of light on the layers of the skin;

Laser resurfacing is laser treatment for surface layers of the skin;

Microcurrent therapy is a therapeutic effect on the skin's tissue, muscle tissue and lymph caused by pulsed current of weak voltage;

Phonophoresis is a process of inputting cosmetic stuff under the skin with the help of ultrasound.

In 2009 the enzyme telomerase was discovered.

The first experiment of intravenous genetic constructions started in September of 2015. To create the injection a human gene and a virus were used. The gene regulates the production of necessary protein and the virus is deprived of the ability to spread the disease. Viral vector penetrates inside the cells, integrates a gene in their nucleus.

Telomerase is activated by these vectors and constructions which stimulate the synthesis of follistatin.

AAV virus is a small virus infecting nondividing cells by integrating itself into the host genome at specific sites (AAVS1) in the nineteenth chromosome.

Follistatin is a glycoprotein in blood plasma, which has the ability to suppress the hormone FST. The elevated levels of follistatin lead to increased muscle mass of certain main muscular groups. Single injection of follistatin in combination with growth factors VEGF and KGF causes hair growth, without requiring re-injection.

Telomerase is an enzyme that adds a special repetitive DNA sequences to the 3'end of the DNA chain to sites of telomeres, which are located at the ends of chromosomes.

The division of the cell starts with the doubling of its chromosomes containing the genetic material, and is provided by the enzyme DNA polymerase. Its function is to synthesize a new DNA moving along the DNA chain, stepping back from the beginning of the chain. Telomeres are non-coding areas, which are located at the ends of chromosomes. They have the ability to shrink while the cells dividing. From the time when the shortening of telomeres becomes impossible, the process of aging of cells begins.

Telomerase consists of protein and RNA molecules. Telomerase RNA is a template according to which protein attaches new areas of the telomeres. As a result, the newly lengthened telomeres appears, and aging at the cellular level stops. The cell equipped with telomerase has the ability to unlimited dividing.

Telomerase is active only in germ and embryonic stem cells. Also, this enzyme shows its activity in most tumors, which provides them the opportunity of endless dividing.

Throughout existence of mankind people have been looking for ways to stop the aging process. Most of these methods of rejuvenation were

not humane and only in the XVIII-XIX century the searching for remedy for aging belongs to scientific field.

The discovery of telomerase made it possible to explain the nature of aging. The first experiments on the implementation of genetic designs in human body allowed deferring the aging process to almost a quarter of a century.

We can only guess what the consequences would be...

THE ADVANTAGES OF DOCUMENT MANAGEMENT SYSTEM FOR THE ELIT FACULTY

A. D. Nesterov – *Sumy State University, group IT-31*

D. O. Marchenko – *EL Adviser*

Nowadays everybody interacts with different kinds of documents. Everyday job of companies' and universities' staff involves a huge paperwork. Janitors, delivery staff, trips guides and others deal with paperwork when they apply for a job and quit it. But most of them don't even think about the possibility to make their everyday work much easier and more effective. A student of the ELIT faculty can come to the dean's office with a document that needs to be signed by the dean, and this student may wait for response for more than one month. This is more than inefficient and time-consuming, but it's not the fault of the deanery staff. Paperwork is expensive and takes a lot of time, because there are hundreds of other students with their documents to be handled. Document Management System (DMS) will be an effective solution to the problems of students and deanery staff. Document Management System is an electronic system designed to store, manage and organize paper documents using software. There are some benefits of DMS that can help our faculty departments to work more productively. DMS stores the scanned files on servers, but not in physical archives. These servers contain all e-documents and take less storage space than the paper documents in the archive of faculty departments. A well-designed DMS will work correctly on different platforms such as computers, tablets, smartphones etc. The software interface should be simple and easy to navigate. Not everyone is technologically educated, so the simpler the software is, the better it is. Security is one of the most critical aspects of a document management system. The good DMS software will provide a high level of documents encryption and role based access. DMS can be used by every university, because each university deals with a huge number of student documents every day. Universities also store confidential data of their students, and DMS provides high security level of data storages. The

features and benefits that come along with implementing a well-designed document management system can impact every part of our university, and ignoring them in today's education climate is nothing short of irresponsibility.

ASSESSMENT OF SURFACE CRACK STRENGTH FOR STORAGE OF LIQUEFIED NATURAL GAS

D. V. Timchenko – *Sumy State University, group KM.m.-61*

Y. S. Krutas – *Sumy State University, group KM.m.-61*

D. O. Marchenko – *E L Adviser*

The main element of any tank is its housing. The housing of the tank isolates work environment, being subjected to its chemical exposure, it sees mechanical and thermal loads as well. Therefore, the reliability of the tank depends on the reliability of its case. The main characteristic of the reliability of housing is its strength. Loss of tank strength leads to its destruction, the consequence may be large economic losses, environmental pollution and damage to human life.

There are many factors, which help to analyze fracture mechanics. But in this work we used one of them. This method gives all information about crack problems.

Calculation of the strength of the tank should be done for all conditions arising during operation of the tank including external factors and stress. Loss of strength is often associated with fracture of structural elements or deformation. The root cause of them is the origin and development of cracks and creep in the body of structures. The reason of fatigue cracks is metal, which is determined by many factors.

To assess the impact of cracks on the tanks the calculation of ground storage tanks of liquefied gas without and with semi-elliptical surface cracks has been made. The calculation was done by the ANSYS Student software system. According to the rules and methods of strength of vessels and apparatus under pressure calculation was performed for three pressure kinds: working- 1.6 MPa; calculating - 1.8 MPa; hydrotesting - 2.3 MPa.

As a result of calculation, the comparative analysis of the stress-strain state of the reservoir with and without cracks had been fulfilled. We received distributions of equivalent stresses, stress intensity factors at the crack tips, movement and strength factors. We also created stress intensity factors to be depended on the crack front.

BIOSOCIAL ECONOMY AS A MECHANISM FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT IMPLEMENTATION

S. M. Fedyna – *Sumy State University, group PhD -63*

S. V. Podolkova – *EL Supervisor*

Nowadays, humanity is faced with increasing number of challenges and problems in different spheres such as climate changes, depletion of the natural resources, environmental pollution, poverty, social inequality, etc. There is a connection between economic development, environment, natural resources and social stability. This connection is historically proven and its effects are not only positive. Transition to the new form of economic activity can eliminate contradictions and negative influences in the system «Human – Environment – Economics». That form of economic activity must consider connections inside the system and balance influences of the system's components on each other. Such concept aims to meet the needs of humanity, protect interests of future generations and save the environment. It is the concept of sustainable development. Biosocial economy could be the mechanism for sustainable development implementation.

The paper is aimed to determine the role of biosocial economy in realization of sustainable development.

The study of the system «Human-Nature-Economics» has shown, that, although all components of the system have bilateral connections, the key element of the system is Human.

The Human as the subsystem can be explored in three ways: biological, social and economic. Human has biosocial nature, because he is an integral part of the ecosystem and he is dependent on system of rules and laws that function in the biosphere of the planet. As well as the results of human activity effect the environmental, the direct condition of the environmental influence physical, psychology and psycho emotional state of the society in general.

In this aspect Human, economics and environment are closely connected. The etymology of these words illustrates this connection. Such terms as «economics» and «ecology» are cognate words. The first part of these words has the same meaning – «home». It looks like these terms are on two sides of global human habitat. The biosocial human nature is in dialectical interaction of natural and social constituents. The permanent technological and social development increases the scope of the interaction between human and environmental.

All sides of biosocial and economic essences of human have their specific forms. The basic needs of a human as a worker are: high professional and creative skills, economic thinking, level of the preparation for organization and management, high psychological qualities. The basic needs of the economic human are: the ownership of the means of production, the ownership of the finished product, the ownership of national wealth, property management.

Some contradictions can appear in the system «Human – Environment – Economics». It can lead to deceleration of sustainable development processes or even prevent them. A demographic factor is one of the main reasons of destructive processes (for example the rapid population growth). This process is closely connected with the process of technological development: the development of new technologies leads to increased productivity. It can enable to meet the needs of a great amount of consumers.

Productivity also grows because of natural resources usage increasing. Moreover, if the coefficient of natural resources usage is low, there is a growing imbalance in the system «Human – Environment – Economics» (imbalance between technosphere and biosphere).

It is necessary to consider laws of the nature when we make decisions. In other case, it can lead to breach of sustainable development principles in the biosocial system and imbalance between the system's components.

The problem of transition to biosocial economy is becoming more acute. One more reason is searching the way of minimization or avoiding the negative processes in the biosocial system.

There is no clear definition of biosocial economy, but it is closely related to sustainable development. A similar concept is a bio-based economy that includes the social component too. Biosocial economy is the form of economic activity based on balanced interaction of three subsystems: economic, ecologic and social. Biosocial economy is determined by processes of interchange of renewable biological resources and aims to provide high quality of life and preservation of ecological balance for future generations.

Transition to the biosocial economy aims to increase the rational use of natural resources, stimulate bio-based economy, achieve parity principle use of natural resources for future generations, establish a social partnership, develop ecological and economic thinking, provide the national security state.

So, the biosocial economy has its own tools for realizing the main principles of sustainable development. The use of renewable resource in the production cycle, establishing the system of recycling are aimed to realize the principle of rational using of the natural resources. The purpose of the biosocial economy mechanisms is to grow the potential of natural resources. It also has a positive effect on the employment rate and social capital.

As for the social component, it aimed to stable functioning of the social and cultural subsystems. This aim can be achieved by the social partnership, which can reduce the social tension, establish a balance between the interests of different systems. Ecologic component is directed on providing the integrity of physical and natural subsystems.

Thus, the biosocial economy can realize the concept of the sustainable development, but it requires more detailed research. Prospects of further scientific research are in exploring bilateral relations between the components of the biosocial economy, elaboration of indices and indicators system which can help to assess the balance between components in the biosocial system.

ESCHATOLOGY OF MAXIMUS THE CONFESSOR AS THE OBJECT OF PHILOSOPHICAL RESEARCH

A. Makogon – *Sumy State University, group PhD-63*

S. V. Podolkova – *EL Supervisor*

The heritage of Maximus the Confessor, a famous Christian saint, theologian and philosopher (580–662), represents huge interest for philosophical studies, especially for religious philosophy and history of antique philosophy. Above all, it concerns his eschatological views that are poorly explored in the modern science. Although some significant works shed light on the problem, the eschatology of this ancient author should be studied in more complex and systematic way.

It is necessary to note several important milestones in the history of the research of this difficult and contradictory teaching. The first serious approach to eschatology of the monk was done by H. U. von Balthasar. He suggested that Maximus the Confessor was, in some way, a crypto-origenist, especially in his early oeuvres. It means that Maximus allowed salvation of all beings, even the most vicious ones, though without expressing it explicitly. By keeping “honorable silence” and hinting at the

understanding by the chosen ones (as claimed by H. U. von Balthasar), he presumes eternal punishment only in pedagogical sense for the majority of believers. However, such opinion was criticized by P. Sherwood who proved that Confessor, even in his early works, opposed the teaching of Origen about enada (ἐνάδα) from which the spirits had fallen. Origenian hypothesis about restoration of all things (ἀποκατάστασις τῶν παντῶν) originates from this teaching. Next valuable addition to the criticism of H. U. von Balthasar was done by B. Daley, who argued that Maximus the Confessor was in agreement with early fathers of church but interpreted restoration in his own sense: 1) as restoration of righteous ones; 2) as final resurrection; 3) as restoration abilities of the soul for all intelligent beings. One of the latest papers covering eschatology of the saint father is the article of A. Andreopoulos who declares the final restoration of vicious beings, their will and their soul abilities as endless repentance, which, to some extent, brings them closer to God. He also adduces compelling criticism of the concept of automatic salvation. Finally, the latest research reviewing the eschatological section of Maximus's metaphysics is the fundamental monograph written by P. Blowers, who uses comprehensive methodology to represent Confessor's notions. He examines the saint father's ideas in the context of holistic understanding of Christ's theological and dramatic transfiguration of the creation. All main aspects of Maximus's theology and philosophy can be found here in terms of historical development of Byzantine Empire, monastic tradition, theological speculation of predecessors, cultural background of the epoch, etc. Thus, in this research, eschatology occupies an important place and is based on the goal of Creation, namely on the Incarnation of God Logos in the context of Divine Freedom and deification (θεώσις) which is related to it. The relevant studies of other scholars regarding to the eschatology of the father, such as: J.-C. Larchet, J. P. Farrell, N. Loudovicos, I. Ramelli, can be mentioned.

In terms of philosophical research, it is necessary to determine the main concepts arising from the eschatology of Maximus the Confessor. One of them is the aim (τέλος) of all Being, in which Aristotelian target cause transforms in Christ, who himself is the cause of creation. More exactly, he creates the world in order to be incarnated. Therefore, such understanding of Incarnation makes the prospect of deification for human beings possible. It should be noted that the Incarnation is a free act of Divine Will, thus, human will also freely aspires to deification, without any compulsion or automaticity.

Next conception arising from Maximus' works is the criticism of the antique paradigm of eternal return. In one of the most philosophical texts (Amb. 7), he metaphysically destroys the origenistic conception of the fall of spirits that was caused, on the one hand, by satiety, and, on the other hand, by the need to know the opposite of good. In this regard, he introduces his own concept of ever-moving rest (ἀεικίνητος στάσις) which can never be sated and never be achieved, and which is the true purpose of being. Philosophically, it means the shift of attention from the beginnings of being (which is typical for Hellenic philosophical paradigms) to the goal one can endlessly be coming near to (ἐπέκτασις).

Next one is the so-called concept of "realized eschatology" which is the experience of deification here and now. This position allows connecting with the Absolute beyond the historical perspective of the end of time. According to Maximus, the Second Advent of Christ puts the final chord on economy of human salvation, but possibility of deification is presented here and now, which gives unimaginable meaning to every moment of human existence.

Finally, we would like to remark another Maximus' idea, applying it to the eschatology of personality. It concerns free will in human beings, namely the very difficult problem of distinction between natural will and gnomic will. The eschatological perspective helps clarify whether human beings possess absolute freedom and responsibility or not. The latest disputes among the supporters of personalism (J. Zizioulas, C. Yannaras) and advocates of natural freedom (J.-C. Larchet, N. Loudovicos) could be resolved upon closer examination of Maximus's anthropology in prospect of his eschatological thoughts.

There are many others themes, problems and subjects in the eschatology of Maximus the Confessor which could be discussed, as the philosophical approach to this object allows: temporality, moving, space, cosmology, ethics, etc. The translations and publications of this Byzantine author's works started appearing in Kiev since XI century, and the first significant contribution in learning of the theologian heritage was done by pathrologist S. Epifanovich in the early XX century in Kiev. The necessity to study the deepest philosophy of Maximus as a mediator between East and West (in the words of J.-C. Larchet) can intellectually and spiritually enrich the Ukrainian society and humanitarian culture.

TOPICS AND ISSUES OF PYLYP KAPELHORODSKYI'S FEUILLETONS

Koval Yulia – *Sumy State University, group PhD-63*
Podolkova S. V. – *EL Supervisor*

The genre system of literary journalism quickly responds to current events and phenomena of public life. The beginning of the twentieth century was marked by many social changes in Ukrainian people's life – First World War, the national liberation movement, the victory of Bolshevism and the establishment of the Soviet system. In the midst of political, cultural and religious changes satirical genres of literary journalism gave a reader an opportunity to orient in these processes. Feuilletons, pamphlets, parodies and comments were opinions on the problems of Ukrainian people.

In journalistic heritage of Pylyp Kapelhorodskyi, a talented humorist and satirist of the first half of the twentieth century, feuilletons and pamphlets on social, political, religious, everyday topics occupy a significant place. In thousand author's satirical works many aspects of Ukrainian reality are highlighted. It determines the topicality of the study. The aim is to define problematic and thematic fields of Pylyp Kapelhorodskyi's feuilletons.

During social, political and cultural society transformation satirical genres of literary journalism come to the fore, their sharpness and expressiveness most accurately reflects phenomena and processes in the country. The satirical genre, reflecting the reality, is a basis for communication between author and reader. A feuiletton as a satirical genre of literary journalism originates in Ukrainian press at the beginning of the twentieth century. It is a genre of communication between writer and reader that makes possible dialogue exposing negative through using humor and imagery, allegory, associativity, etc.

Feuilletons take a significant place in the journalistic works of Pylyp Kapelhorodskyi. Their writing and printing on the pages of Ukrainian periodicals accounted for 20's of the XX century. During this period, many author's satirical works were published in the newspaper "Bilshovyk Poltavshchyny". Only during three years of fruitful work in this newspaper the journalist published more than 600 feuilletons and almost 200 satirical poems. In addition, more than a hundred feuilletons were placed in the newspaper "Comunist" and "Robitnyk".

Topics of Pylyp Kapelhorodskyi's satirical works are quite varied and cover almost all spheres of Ukrainian society – the political system («Perevybory na seli»), the economy («Khibozahotivli», «Koooperatyvnyi ikonostas»), the culture life and, etc. In addition, we should point out a religious theme, which the journalist has repeatedly addressed to in feuilletons («Bozhyi dom – na vykonkom», «Kolys byla zhyvuha!»).

Issues of author's satirical works are closely connected with the topics under consideration. The journalist affects the development of a new social and economic system: he emphasizes that old regime remnants deeply rooted and prevent a new system («Bizhychi spravy», «Yak khovaty hroshi»), that changes hinder "old guard management"; in this way he tries to get out of the situations, or lament the lost («Uvirvavsia bas pankam», «Vorony»). The author actively discusses a new socialist ideology building, for which a «religious dominance» is an obstacle. He directs his journalistic anger against church officials who shame and prey on faith in God – monks, priests, etc. («Po-bozhomy, po-khoroshomy», «Ahititsiya», «Popivska pravda»). In addition, the journalist has repeatedly examined problems of rural communities («Dolia naimytska»).

Considering the problem field of social reality, the author uses metaphorical generalization, namely images of characters in feuilletons to create his own satirical picture of the world. This allows the author to identify negative phenomena and processes. Employing creative thinking, Pylyp Kapelhorodskyi actualizes the problems of his works and encourages readers to develop their own assessment of negative phenomena and processes through irony.

Thus, problems of journalist's satirical works are relevant to the contemporary society. The author raises issues which need people's response and subsequent solution: a new political system development, social and economic transformation, connected with it, the Soviet state cultural development and so on.

Satirical art of Pylyp Kapelhorodskyi plays an important role in his journalistic heritage. Sharp and witty feuilletons were written and published during the period of social transformation in Ukrainian people's life. They are the journalist's response to existing negative trends in the 20's of the XX century that deeply rooted in social reality. Social and political, cultural trends of author's journalistic attention justify its relevance, a wide range of topics and issues in satirical writings. Further study of Pylyp Kapelhorodskyi's art heritage will allow not only to fill significant gaps in the author's journalistic activities, but also to analyze Ukrainian information space development and functioning of the first decades of the twentieth century.

ORGANIZATIONAL AND ECONOMICAL MECHANISM OF CONSUMER PACKAGING RECYCLING

Y. S. Romanyuk – *Sumy State University, group PhD-63*

S. V. Podolkova – *EL Supervisor*

Every month the nature of Ukraine accumulates around 5 million tons of wastes, the significant part of which is consumer packaging. Taking into consideration this fact, it should be said that the ecological situation of our country is disappointing. Moreover, the environment of Ukraine is at risk because of such factors as absence of complex approach to the system of collecting, sorting, recycling of packaging materials and overloading of the Ukrainian market with packed products and packaging resources from abroad. Additionally, our country produces competitive goods in the packaging, which is not worse than the foreign one that stimulates the rapid development of packaging sector of economy. As a consequence, it also has a great impact on the environmental situation of the country.

So, the thesis considers the issue of consumer packaging recycling. In the USA and many European countries special waste collection agencies and local authorities take care of the recycling system functioning. These states established the *Container Deposit Legislation*, which provides economic mechanism of collection consumer packaging wastes. It presupposes accumulating a certain amount of monetary deposit with purchase of alcoholic and nonalcoholic drinks, water, juices, milk or other containers in the place of these goods sale location. The monetary deposit is compensated fully or partially when the bottle is returned to the authorized centre for repurchase.

Nowadays in terms of expediency of recycling among existing types of returnable consumer packaging, special attention is given to polyethyleneterephthalate (PET) bottles. PET is tough, lightweight and durable material, it is a complex thermoplastic polyester of terephthalic acid and ethylene glycol. According to economic calculations, the cost of recyclable material is 3 – 5 times cheaper than the cost of fresh raw material. Taking into account this fact, innovators in the field of production technologies started to use not only pure fresh raw materials, but also mix them with recyclable materials in different proportions. Secondary PET-materials are widely used in production of geotextiles, synthetic fibers and carpet fibers. With their help sheet, film and binding bands are manufactured. One more niche, discovered for using PET- material, is packaging for chemical household products, special cleaning detergents, etc.

The other problem under consideration is the recycling of aluminum cans. Aluminum cans are exposed to utilization processes much easier than cans made of tin. Today, in the USA only 10 % of population prefers to purchase drinks in tin cans. The most widely used metal containers are aluminum cans, as they can be given back for a certain fee after using of contained product. 80 % of aluminum containers out of 95 % cans, which are used for packing drinks, are recycled. The secondary aluminum is almost of the same quality as the primary one, that is, why it is applied for packing of food products as well. In European countries the recycling chain starts with functioning of the private firms, which process and sell the secondary containers. Among population the special measures and actions for stimulation of a big amount of cans collection are propagandized. Afterwards the containers are sorted, pressed and sent into special centres for recycling.

The issue of carton and paper consumer packaging recycling is also of great interest. Technological cycle of paper and carton recycling has its own peculiarities. But the major specific feature is that this material can not be recycled many times, because paper and carton are not so durable materials like glass or plastic. The fundamental component of this material is cellulose fibers, which are destroyed easily in the process of treatment or using.

The next questions, analyzed in the paper are recycling of wooden and glass consumer packaging. Wooden goods are the source of wastes, which are used for wood coal manufacturing. The technology of wood recycling is called pyrolysis consisting in decomposition of wood substance in special vacuum conditions. This material is purchased by the manufacturers of various electro-carbon goods, special reductants in the field of metallurgy, fuel for stoves. Secondary wood can be even used for production of activated carbon.

Whereas the major direction of appliance of glass wastes is the production of containers like glass cans and bottles. The secondary glass material can be of different composition and colour. Recycling of glass is economically profitable all over the world, as the requirements to perdurability of chemical composition of glass mass are not very strict.

It is important to realize that recycling of consumer packaging wastes is almost a gold mine. It is not only a profitable business, but also creates a significant contribution to the protection of the environment and the rational use of natural resources.

OPTIMIZATION OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC EFFICIENCY OF WATER RESOURCE RECLAIMING

I. Torba – *Sumy State University, group PhD-63*

S. V. Podolkova – *EL Supervisor*

Reclaimed water or recycled water (wastewater reuse or water reclamation) is the process of converting wastewater into water that can be reused for other purposes. This process can include agricultural, landscape and field irrigation purposes or even replenishing surface water and groundwater, also referred to as groundwater recharge. Reused water can meet residential needs (e.g. toilet flushing), commercial and industrial water needs, and in rare cases can even be used for drinking.

Reclaiming water for reuse before discharging it back into rivers and oceans conserves water. Less is needed to accomplish more purposes. When water is eventually discharged back into natural water sources, it can still have benefits to ecosystems. Improving streamflow, nourishing plant life and recharging aquifers are parts of the natural water cycle. Being a part of sustainable water management, reusing wastewater allows water to remain in the environment, where it will continue to be available for future use, and at the same time meeting the water requirements of the present. Wastewater reuse is a long-established practice used for irrigation especially in arid countries.

Simply stated, reclaimed water is water that is used more than one time before it passes back into the natural water cycle. Advances in wastewater treatment technology allow communities to reuse water for many different purposes. The water is treated differently: it depends upon the source and use of the water and how it gets delivered.

Cycled repeatedly through the planetary hydrosphere, all water on Earth is recycled water, but the terms "recycled water" or "reclaimed water" typically mean wastewater sent from home or business through a sewer system to a wastewater treatment plant, where it is treated to a level consistent with its intended use.

The World Health Organization has recognized the principal driving forces for global wastewater reuse as following:

1. increasing water scarcity and stress;
2. increasing populations and related food security issues;
3. increasing environmental pollution from improper wastewater disposal;
4. increasing recognition of the resource value of wastewater, excreta and greywater.

Water is a limiting resource, and the pressure exerted on surface and groundwater resources should be reduced or at best maintained, rather than increased, as the human population and industrial development increase. Thus, water recycling and reuse is of increasing importance, not only in arid regions but also in cities and contaminated environments.

In fact, groundwater aquifers, used by over half of the world population, are being over-drafted. Reuse will continue to increase, as the world's population is becoming increasingly urbanized and concentrated near coastlines, where local freshwater supplies are limited or are available only with large capital expenditure. Large quantities of freshwater can be saved by wastewater reuse and recycling, reducing environmental pollution and improving carbon footprint. The process of reuse can be an alternative water supply option.

Wastewater management and sanitation systems that are designed for safe, effective recovery of resources can play an important role in a community's overall resource management, supporting human well-being and broader sustainability.

Most of the uses of water reclamation are non potable uses such as: washing cars, flushing toilets, cooling water for power plants, concrete mixing, artificial lakes, irrigation for golf courses and public parks, and for hydraulic fracturing. Where applicable, systems run a dual piping system to keep the recycled water separate from the potable water.

CHARITY IN PRICING

Bozhkov D. S.– *Sumy State University, group PhD-63*

Podolkova S. V. – *EL Supervisor*

Nowadays enterprises in any sphere of activities can not achieve their aims without considering important social needs.

The social importance of commodity producers is realized through various programs (sponsorship, patronage, support, etc.).

One of the new forms of activities is their involvement in pricing.

There are two economic ways to implement charitable programs through the price:

1) including some extra cost in the price with future investing this money to charity;

2) supporting buyers/consumers with some benefits through the different charitable programs.

It is important to explore this ways in details.

When enterprises include some costs for charity in the price, it is impractical to increase the price because of the high level of price competition. That is why, in fact, companies use for this purpose part of their profits. In this case they can get some benefits by raising the volume of sales through attracting the attention of socially responsible citizens.

The results of modern marketing research show that there is some constant target audience with positive reaction to charitable programs.

They react to slogans like “Buy this product and five percent of the cost will be transferred to the fund on the protection of children with cancer”. Such actions have a short-term character, and they are similar to measures of promoting sales.

On the other hand, commodity producers, who have significant market share, can provide permanent charitable programs to support beneficiaries (pensioners, disabled people, etc.). For example, they offer programs with an increased level of discounts, produce/sell special/specific products. These programs are usually carried out at the expense of the profit, but they are long-term. Normally, program conditions are defined for each fiscal year. Economic interests of commodity producers in such programs are to expand the target audience, increase the number of customers and attract attention to their socially responsible public activities.

Thus, realizing charitable programs through pricing mechanisms is cost-effective, commercially advisable and socially important for modern companies.

MENTAL CAUSATION PROBLEM SOLUTIONS

Ignatenko Dmytro – *Sumy State University, group PhD-63*

Podolkova S. V. – *E.L. Supervisor*

Mental causation is the cause and effect relationship of consciousness and the physical world, in particular, the influence of human consciousness on his/her behavior. In everyday life and scientific practice, the interaction between consciousness and the physical world is taken for granted. The influence of mental states and processes on human behavior is recognized as an established fact in everyday psychology, in scientific psychology, and in the philosophy of psychology. At the same time, in the modern philosophy of mind and cognitive science, the problem of mental causation is the subject of extensive discussions. This is due to the

complexity of explaining the interaction of non-material consciousness and matter in the theoretical framework set by the Cartesianism. Although the overwhelming majority of modern philosophers and scholars reject Cartesian substantive dualism, many of them are still committed to the Cartesian idea of a fundamental difference between the mental and the physical. The main difficulty in solving the problem of mental causation is how to reconcile the principle of the causal closure of the physical world in a consistent manner and the irreducibility of mental properties to physical properties. Mental causation is one of the most important components of the mind-body problem and includes several aspects, including: the connection between consciousness and body; freedom of will; moral responsibility; the problem of causal pairing; law of energy conservation; the causal isolation of the physical world and the exclusion of overdetermination.

Questions related to mental causation are considered in some ancient texts, for example, in the treatise of Plato «The Phaedo» and Aristotle's treatise «On the Soul». However, the actual problem of mental causation is much younger than many other important philosophical problems. This is due to the fact that in ancient and medieval philosophy neither the principle of the causal closure of the physical world nor the principle of conservation of energy were known. The formulation of the problem of mental causation is associated with the onset of physico-mechanical thinking, which has become widespread in European philosophy, primarily thanks to the works of Rene Descartes. He put forward the idea of the existence of two separate substances – the thinking (*res cogitans*) and extended (*res extensa*). This idea, based on the traditional Christian concept of the soul, which continues to exist after the death of the body, was called «substantial dualism». The theory advanced by Descartes was intended to solve a number of philosophical puzzles related to the perception of inner experiences and the external world, and did not include the consideration of psychophysical causality. However, soon after the creation of this theory, Descartes encountered the need to solve the problem of the influence of a thinking substance on an extended substance.

Max Velmans indicates four possible variants of causality involving consciousness and body: 1) the influence of the physical cause on the physical effect. This type of causality is universally recognized in conventional medicine, which uses physical intervention to eliminate physiological disturbances; 2) the influence of the physical cause on the psychological consequence. This type of causality is universally recognized

in psychiatry and serves as the basis for the use of psychoactive drugs, neurosurgical methods, etc.; 3) the influence of the psychic cause on the psychological consequence. This type of causality is universally recognized in many types of psychotherapy, including hypnosis; 4) the influence of the psychic cause on the physical consequence. This type of causality is the theoretical basis of psychosomatic medicine, based on the principle of psychogenesis.

There are also four possible philosophical approaches to solving the problem of interaction between consciousness and body: 1) reductionism is a point of view that identifies consciousness and body; 2) parallelism is a point of view according to which consciousness and body do not exert any influence on each other, while psychic causes give rise only to mental effects, and physical causes produce only physical effects; 3) epiphenomenalism is the point of view according to which the body has an effect on consciousness, but itself does not experience any influences from the side of consciousness; 4) interactionism is a point of view according to which consciousness and body exert influence on each other. Of these four approaches, reductionism, parallelism and epiphenomenalism do not presuppose the existence of psychic causality. In fact, they do not enjoy significant support among modern philosophers of consciousness and scientists. Currently, the overwhelming majority of psychologists are supporters of the interactionist approach, although among the empirical researchers of consciousness there is a very small but gradually growing number of supporters of epiphenomenalism. In the modern philosophy of consciousness, the dominant direction is non-reductive physicalism, which, like interactivity, requires the solution of the problem of mental causation.

Currently, neuroscience and philosophy have come to a standstill in considering the relationship between mental and physical, but for various reasons. Philosophy uses as logical tools logical arguments, thought experiments and conviction, which do not allow to find objective solutions of the mental causation problem. Neuroscience monitors the processes of information processing at the level of neural circuits and using methods that are inadequate for deciphering these processes, since they can not simultaneously measure the number of thousands of neurons belonging to the same chain. In this regard, Peter Ulrik Tse expressed the opinion that the solution of the problem of mental causation can be found by combining the efforts of philosophers and neuroscientists, during which philosophers will begin to formulate falsified predictions, and neuroscientists will begin

to study philosophical literature and conduct experiments aimed at solving profound philosophical questions.

Literature

1. Barry Loewer. *Mental Causation* // *Routledge Encyclopedia of Philosophy* (Volume 6) / General editor: Edward Craig. — London: Routledge, 1998. — P. 307-311. — 894 p.
2. Max Velmans. *Understanding Consciousness*. — Second edition. — London: Routledge/Psychology Press/Taylor & Francis, 2009. — 408 p.
3. Peter Ulric Tse. *The Neural Basis of Free Will: Criterial Causation*. — MIT Press, 2013. — 472 p.

FORMATION OF SERVICE SPHERE COMMUNICATION POLICY

Zhurba T. V. – *Sumy State University, group PhD-63*
Podolkova S. V. – *E.L. Supervisor*

The considerable growth rates of service sphere and competition at the market predetermine the necessity of development and introduction of effective communication policy.

Basic directions of activity, which help to realize communication policy in the working process of any management subject, are marketing (in its various variants), stimulating measures and personal (private) communications.

The base of service sphere communication policy is the formation of public opinion, determining main direction in public relations (PR).

The formation of public opinion is an important factor in the process of actions coordination within the limits of communication policy.

Marketing policy in the field of communications reckons for the creation of certain communication model.

The communication model in the field of services is characterized by 3 levels:

- 1st level: external communications;
- 2nd level: internal communications;
- 3d level: interactive communications.

External communications create a favorable informative environment for management subject, send informative streams to the

addressees, provide development of measures on advancement of services in different segments.

Internal communications, as a part of service process in the sphere of high-quality service implementation, aim at quality control of personnel's work, their effective studies and motivation, and also satisfaction of consumers' needs.

Interactive communications (communications of co-operation) create the possibilities of service buyer maintenance by the individual order, provide an orientation on the personal requirements and necessities of a client (a service buyer).

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AS A FACTOR OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF SUMY REGION

Kazanovskaya D. V., Pozhar Y. O. – *Sumy State University, group AMm 51*

Podolkova S. V. – *E.L. Supervisor*

Foreign direct investments (FDI) as a form of international capital transfer are the most popular and important. The main advantage of direct investments is the possibility to control the investee and, therefore, certain guarantees that funds will be invested in the necessary direction. The economic impacts of direct investments have an affect not only upon the activities of the investment process subjects, but also upon the global economy as a whole.

According to the statistic data, the general trend of FDI tends to increase in Sumy region. It shows both the interest of investors in the region and the availability of potential for investment.

The bulk of FDI is concentrated in the areas with the largest industrial enterprises in the region - Sumy, Trostyanets, Gluhiv, Shostka, Krolevets. However, the overwhelming majority of regions involves fairly small amount of foreign investment. This situation is due to the low interest of foreign investors in the projects proposed by the regions and complex geopolitical conditions in Ukraine. To solve this issue it's important to overestimate the projects offered for investment - to make them more attractive, mostly adapted to investor requirements, creating conditions close to the international requirements.

Summarizing, we can say that investments are directed mainly in areas that historically have significant potential in Sumy region -

agriculture and industry. This trend is positive. It confirms the theory that the investor, analyzing the possibilities of future investment object, selects precisely those areas that are most profitable and developed.

According to the investment map of Sumy region, the priority is given to the following areas: development of industrial infrastructure (creation of industrial parks), agriculture, use of natural resources, development of transport infrastructure, nuclear medicine. Such priority directions can be explained by the presence of significant competitive advantage in the region: convenient geographical location (located at the border), a significant transit potential, climatic conditions, created in the region favorable business environment (program "single investment window"), and high confidence of foreign partners.

The development of many European and world countries proves that industrial parks have very positive impact on the economic and social situation in the country, supports the process of industrial upgrading. The experience of Poland, Hungary, Czech Republic, Slovakia, Turkey and other successful countries that have gone through the creation of special economic zones (industrial parks) indicates the correctness of this trend and direction of the development strategy in the context of Ukraine's development as a successful European state. "Pioneer" in the creation of industrial parks in Sumy region became the industrial park "Svema" in Shostka - modern complex of planned by engineers land plots with located on them industrial, warehouse and administrative offices.

The advantage of such powerful objects is the creating of large number of new jobs. For example, enterprises of Trostianets attract workers not only of the city, but also of closely located villages and towns. Thus, employment rate is being improved. Furthermore, it should be noted that wages in enterprises where foreign investors are involved are higher.

To improve the process of attracting investors to the industrial parks of the region, it is necessary to provide maximum support to foreign investors. It can be done by creating infrastructure, clear and transparent policy of state authorities dealing with foreign investors, ensuring easy and comfortable work of investor, guaranteeing the preservation of its funds and government support.

However, there are still enough obstacles on the way of investment projects realization in the region. For example, according to the laws of Ukraine, in the process of foreign investment registration the investor must provide a number of documents; in particular, the statutes of the company and the reports of general meetings since the establishment of the company.

If the company has been working in the market for a long time and has a certain image, it would be appropriate to set a minimum period, during which the documents should be submitted to simplify the registration procedure, for example, for the last 5-7 years. This is the period during which it is difficult not to notice deficiencies or problems of the company, and at the same time to receive a simplified procedure for registration of foreign investment for both parties.

Another major challenge in the implementation of investment projects is the choice of an investor who is really interested in the company. Sometimes there are situations, when the investors come not to support the existing production, but to obtain their own enrichment and maximum withdrawals from the company for their private needs. Perhaps, the most urgent problem today for Ukraine and for the region is the return of foreign investors that have been lost due to the military conflict, in which Ukraine was involved. A large number of investors hedging their money and their interests brought funds abroad, and even more some of them just refused to cooperate with the state in which military operations are conducted.

FDI are valuable for the region, first of all, because they make possible to reach a new level of development. FDI, being properly and clearly arranged, enable the region to use the latest production technologies, update fixed capital in time, create new jobs and attract not only manpower from particular region, but also from close arranged administrative units. Sumy Region State Administration, as the local executive body, performs a number of tasks on involvement of foreign direct investments to the region. Within the powers defined by the legislation of Ukraine, it performs tasks related to foreign trade and investment activities. Creating a favorable investment climate in the region, encouraging foreign investors, organizing diplomatic visits on foreign investment problems have resulted in implementation of projects, which created two industrial parks in the region and attracted foreign investors to cooperate in many industrial enterprises of the region.

BASIC MANAGEMENT SKILLS

V. Borshchov – *Sumy State University, group AMM -51*

S. V. Podolkova – *EL Supervisor*

Speaking about basic management skills it is very important to mention that all they are applied all over the world. In general overview

they might be divided in planning, organizing, directing, coordinating and reporting. All skills to be used in professional field need respect, understanding and involvement.

Let us overview every skill separately. The planning process involves the task of understanding the purpose, and then creating the mission and objectives for the organisation. The mission should be fairly specific, clear and unique to the organisation. Usually the terms planning and strategy are used interchangeably. There are different types of plan: comprehensive, annual work plan, long-range plan, strategic planning. Strategic planning involves analyzing competitive opportunities and threats, as well as the strengths and weaknesses of the organization, and then determining how to position the organization to compete effectively in their environment. Strategic planning has a long time frame, often three years or more. Strategic planning generally includes the entire organization and includes formulation of objectives. Tactical planning is intermediate-range (one to three years) planning that is designed to develop relatively concrete and specific means to implement the strategic plan. Middle-level managers often engage in tactical planning. Operational planning generally assumes the existence of organization-wide or subunit goals and objectives and specifies ways to achieve them. Operational planning is short-range (less than a year) planning that is designed to develop specific action steps that support the strategic and tactical plans.

Organizing is the function of management that involves developing an organizational structure and allocating human resources to ensure the accomplishment of objectives. The structure of the organization is the framework within which effort is coordinated. It is usually represented by an organization chart, which provides a graphic representation of the chain of commands within an organization. Organizing also involves the design of individual jobs within the organization. Decisions must be made about the duties and responsibilities of individual jobs, as well as the manner in which the duties should be carried out. Decisions made about the nature of jobs within the organization are generally called “job design” decisions. Organizing at the level of a particular job involves how best to design individual jobs to most effectively use human resources. Traditionally, job design was based on principles of division of labor and specialization, which assumed that the more narrow the job content, the more proficient the individual performing the job could become. However, experience has shown that it is possible for jobs to become too narrow and specialized.

Directing is said to be a process in which the managers instruct, guide and oversee the performance of the workers to achieve predetermined goals. Directing is said to be the heart of management process. Planning, organizing, staffing are not important if direction function does not take place. Directing initiates action and it is from here actual work starts. Direction has got following characteristics:

- Pervasive Function - Directing is required at all levels of organization. Every manager provides guidance and inspiration to his subordinates.
- Continuous Activity - Direction is a continuous activity as it continuous throughout the life of organization.
- Human Factor - Direction function is related to subordinates and therefore it is related to human factor. Since human factor is complex and behaviour is unpredictable, direction function becomes important.
- Creative Activity - Direction function helps in converting plans into performance. Without this function, people become inactive and physical resources are meaningless.
- Executive Function - Direction function is carried out by all managers and executives at all levels of an enterprise, a subordinate receives instructions from his superior only.
- Delegate Function - Direction is supposed to be a function dealing with human beings. Human behaviour is unpredictable by nature and conditioning the people's behaviour towards the goals of the enterprise is what the executive does in this function.

By coordination, we mean organizing the project, i.e., bringing together the various individuals and tracks of activity into one cohesive plan, allowing the whole project to move forward on-time and on-budget. Project management is called on to tackle large scale, complex projects, requiring coordination.

How to get coordination in your project: to achieve coordination in your project make sure that the project as a whole, as well as each major track of activity is assigned to a team leader. This group of team leaders should meet once a week, or every two weeks at most, to review the overall plan, the progress to date within each track of activity and any challenges that have arisen.

Thus, you can see, it's important for every manager to combine and use all skills in his job. It is not easy to be good in everything but if you want this you will achieve your dreams and desires.

THE ROLE OF OSTEOPONTIN IN THE DEVELOPMENT OF THE HEART VALVE CALCIFICATION

I. A. Morozova, I. M. Zakorko, R. A. Moskalenko

Relevance: Calcific aortic valve stenosis (CAVS) is an important clinical problem affecting 2.8% of adults over 75 years of age in the developed countries. Studies suggest that the progression of CAVS is actively regulated with valve endothelial injury leading to inflammation, fibrosis and calcification. Multiple biological pathways are responsible for aortic valve degeneration, with studies suggesting that the progression of CAVS is triggered by injury to the valve's endothelial cell lining and is actively regulated. In addition to endothelial cell loss, injury leads to infiltration of circulating inflammatory cells, extracellular matrix deposition and concomitant activation of proinflammatory cytokines.

Identifying markers that play a role in the pathogenesis of CAVS is therefore crucial in understanding the progression of this disease and may reveal potential therapeutic targets for its treatment. Indeed, similar to vascular smooth cells, valvular interstitial myofibroblast-like cells showed expression osteopontin, osteocalcin, and Runx2, which suggests an active mineralization process prior to the development of end-stage calcification (macrocalcification). Osteopontin (OPN) was originally linked to bone mineralization, but has since been shown to be a multifunctional proinflammatory cytokine with important roles in promoting inflammation and tissue remodelling including fibrosis and angiogenesis.

Objective: To analyze English articles in foreign scientific journals regarding the role of osteopontin in the development of calcification.

Materials and Methods: 17 English-language articles were analyzed, they have been placed in the public domain on the website Pub Med. All articles were published in the professional journals, which are the members of the scientific register SCOPUS.

Research results: OPN is an acidic phosphoprotein normally found in mineralized tissues such as bones and teeth, and it is involved in regulation of mineralization by acting as an inhibitor of apatite crystal growth, as well as promoting osteoclast function. Although OPN is not found in normal arteries, but some scientists reported, that OPN is abundant at sites of calcification in human atherosclerotic plaques and in calcified aortic valves. Studies demonstrated that a subset of valve macrophages actively synthesize osteopontin protein in aortic valvular tissue. Other studies similarly have demonstrated that macrophages may synthesize

osteopontin mRNA and contain osteopontin protein in human atherosclerotic plaques; therefore, detection of osteopontin in macrophages has precedent. It also has been shown by immunohistochemistry. Osteopontin binds readily to hydroxyapatite and may mediate adherence of osteoblasts and osteoclasts to bone matrix through an arginine-glycine-aspartate integrin-binding sequence and amplify the calcification. In contrast, other literature sources state that osteopontin regulates negatively mineral deposit formation, and it is necessary to myofibroblast differentiation and activity, which are produced in the response to a profibrotic cytokine, transforming growth factor-1. OPN elaborated by stromal or inflammatory cells at sites of ectopic mineralization, binds to bioapatites and initially physically inhibits crystal growth. Binding of OPN to bioapatite simultaneously provides a recognition site and/or concentration gradient for macrophages and giant cells thereby leading to localized accumulation.

Conclusion: there is no definitive data about the role of osteopontin in the development of calcific aortic valve stenosis, that requires further studying.

THE NOBEL PRIZE IN PHYSICS 2016: REVIEW

Lisovenko M., *group PhEm.-61*
Mulina N. I., *Ph.D., EL Advisor*

For the past 120 years, the Nobel Prize has honored scientists for discoveries that the committee feels most benefit mankind. And theoretical discoveries of topological phase transitions and topological phases of matter lead David J. Thouless (the University of Washington, Seattle), Duncan M. Haldane (Princeton University) and J. Michael Kosterlitz (Brown University) to getting The Nobel Prize in Physics 2016. Their work started in the USA in the early 1970s by identifying a completely new type of phase transition in 2D systems with topological defects. This became a powerful breakthrough in the theoretical understanding of matter mysteries, which created new perspectives on the development of innovative materials. [1]

The main idea of this work comprises two main terms – phase transition and topology. Phase transition it is a phenomenon when a substance suddenly changes its material properties. The simplest example is when water turns into ice with dropping temperature. Phase transition does

not always depend on the temperature; it may also be due to pressure or other quantities. The three researchers have now shown theoretically that the electrical properties of materials can also undergo such phase transitions. For instance, electrical resistance will abruptly change when there is a particular magnetic field applied. [2]

Topology describes properties that are preserved under deformations and manipulations. In topology an integral number called a topological invariant and can be assigned to all objects that share the same properties. One example of a topological invariant is the number of holes that object has. An orange, a ball and a muffin all have zero holes, so they can all be assigned the topological invariant and it equals zero. In contrast, a coffee cup and a bagel each having one hole and can be assigned a topological invariant that equals one. Objects can transform from one topology class to another unless a significant force is applied to them, like cutting, blowing or tearing. They are topological properties that are protected against small changes. This was noteworthy to scientists because microscopic objects are usually observed as being threshold. They typically can only survive in very specific conditions, but physicists observed some objects that had surprisingly robust properties. They were puzzled by these exceptions. [3]

The laureates discovered that the robust properties were caused by the topological nature of the electrons in those objects. From this realization Thouless used topology to explain the famous quantum Hall effect experiment. This experiment showed that in very thin layers and in the presence of high magnetic fields electrons behave in such a way that the conductance to the system is robust against disorder and can only change in steps as the magnetic field is increased. Duncan was able to explain this behavior by assigning an integer N to each of the conductance steps observed. Later all day and predicted that a similar effect as possible without having a magnetic field. Before scientists believed phase transitions could not occur in extremely thin layers of matter. However, Kosterlitz and Thouless found that it was possible for vortices to appear in some 2D materials because of the topological nature. They found that each vortex could be assigned an integral number determined by the number of times it turns. At low temperatures the vortices are always seen in tight pairs that stay together. These pairs influence the electric conductivity of the matter but when the temperature is raised the vortex pairs break away from each other. This is a completely new kind of phase transition. Finally, Haldane studied one dimensional chain of atomic magnets. He found another example of topological order. Some different type of topological

object explains the change from conducting to insulating behavior of the chain. [4, 5]

The theoretical discoveries are mostly for science. Even so, it is important to understand that the ideas developed by the Nobel laureates have sparked revolutions in many other fields. Scientists hope that these discoveries can be applied to the development of new materials used for electronics. In particular, such topological phenomenon is a big step towards understanding of superconductivity as fundamental work in quantum's matter theory and might eventually result in awesome computers. There has also appeared some sort of transistors that starts to use these concepts.

1. <https://www.aps.org/publications/apsnews/updates/nobel16.cfm>
2. Jaeger, Gregg, The Ehrenfest Classification of Phase Transitions: Introduction and Evolution, History of Exact Sciences. (53) 81 (1988).
3. D. J. Thouless, Mahito Kohmoto, M. P. Nightingale, and M. Den Nijs, Quantized Hall Conductance in a Two-Dimensional Periodic Potential, Phys. Rev. Lett. (49) 405 (1982).
4. David R. Nelson and J. M. Kosterlitz, Universal jump in the superfluid density of two-dimensional superfluids, Phys. Rev. Lett. (39) 1201 (1977).
5. F. D. M. Haldane, Model for a Quantum Hall Effect without Landau Levels: Condensed-Matter Realization of the "Parity Anomaly", Phys. Rev. Lett. (61) 2015 (1988).

NICHE BOOK BIO-MEDICAL CONTENT, THEMATIC PRIORITIES AND SOCIAL AND COMMUNICATION PRACTICES

N. M. Sadovnichaya, *post-graduate student of journalism and
philology of SSU*

*Supervisor – Associate Professor of Philology – Sushkova O. M.
senior teacher – Dunaeva M. N.*

In our study there will be analyzed books from specialties that establish the general laws inherent in life in all its manifestations. And that is a bio-medical direction. Just they will act as an **object of study**. **The subject of study** will become texts and illustrations in all forms of media from books on biology, genetics and ecology, humane and veterinary

medicine. For the intended purpose here dominate scientific, popular, research and production, reference books.

The urgency of the work, first in domestic science research is planned to complete specialized book editions of bio-medical content. Formation and establishment of information and communication sphere of society and its publishing segment actively influences the development of information and communication culture of Ukrainian society-specific scientific culture, mentality and ideological foundations of Ukrainian society.

Objective: to find out the theoretical and practical problems of thematic priorities and social and communicative practices of specialized book editions in the context of the prospects for the developing adequate national information space and impact on the processes of the publishing industry.

Tasks:

- to analyze the state of investigating the definite problem in Ukrainian and foreign historiography, to determine the objectivity and completeness of its scientific and theoretical understanding;
- to trace the main thematic priorities of specialized book editions of bio-medical content;
- to outline text-level semantic representation of highly specialized information;
- to learn the principles and attributes of shapes illustration;
- to clarify the role and place of specialized book editions in the formation of national information space, to complete and submit the relevant synthesis and recommendations.

MORPHOLOGICAL CHANGES IN PANCREAS AFTER INDUCE DIABETES IN YOUNG RATS

Vinichenko I.

Supervisor: D. B., prof. Bumeister V. I., senior teacher Dunaeva M. N.

Sumy State University

Department of normal anatomy

Background. Diabetes mellitus is chronic endocrine metabolic disease which is caused by the action of endogenous factors, with relative or absolute insufficiency of insulin, leading to disorders of metabolism. Diabetes mellitus induce by using alloxan which related to hyperglycemias'

chemicals due to increase hepatic glucose. Alloxan consider as β -cytotoxic that produced diabetes mellitus through targeting these cells of the pancreas by accumulates as glucose analogues, so causes low insulin release. Alloxan operates on the cells of the pancreas causes significant changes in the structure and functioning of the pancreas. In the age aspect histological changes in pancreas induce by using alloxan has not been studied enough. This determines the relevance of the topic.

The **aim** of this work was to study morphological pancreas changes in young rats after alloxan- induce diabetes.

Materials and methods. The study was conducted in 13 rats, which were in stationary conditions of the vivarium. Was modeled hyperglycemia in animals by introduction alloxan solution at the rate of 150 mg/kg. The group A considered of 6 intact rats in yang age. The group B considered of 7 rats in yang age, which was introduced alloxan. Morphological changes were studied using standard histological techniques.

Results. Compared with group A, the number and area of pancreatic islets in the pancreas glands of animals of group B have decreased. There has also been a decrease in the number and polymorphism of the secretory pellets of the material. Mostly these were pellets of small sizes. Observation was accompanied by microscopically destructive changes in pancreatic islets. In the group B in pancreatic islets there are regions of edema, the vessels are plethoric.

Conclusion. Morphological changes in the structure of pancreatic islets in conditions alloxan-induced hyperglycemia is characterized by reduction of area and number of islets due to the loss of β -cells, edema and destructive changes in pancreatic islets.

LARYNGEAL CANCER: MODERN APPROACHES

Oliseienko D. V., *Postgraduate*;
Vinnichenko I. O., *Ph.D. in Medicine, Ass. Prof.*;
Kurochkin A. V., *Postgraduate*.
Sumy State University, Medical Institute,
Chair of Surgery and Carcinolog
Supervisor: senior teacher Dunaeva M. N.

Relevance: Laryngeal malignant neoplasms is getting in last decade into leading position among oncological diseases of upper respiratory

tracts in the last decade. To main etiological triggers belong: smoking, hazardous environmental impacts, papilloma-virus infection. A progressive tendency increasing towards laryngeal cancer incidence is observed that motivates to look for new methods of therapy and post-surgery rehabilitation, especially considering the large number of post-surgery complications.

Scope: To investigate the modern aspects and approaches in therapy and post-surgery rehabilitation in patients with laryngeal cancer.

Materials and Methods: A number of publications were analyzed, which concluded that I and II cancer stages respond to conservative treatment (radiation therapy and chemotherapy), being efficient in most cases, but III and IV stages require surgical treatment. Namely laryngectomy, i.e. larynx complete dissection, remains the golden standard of surgical treatment. In post-surgery period there observed a large number of various complications, among them glottic incompetence, respiratory distortion, deglutitive problems, osphresis and gustus disorders. In our opinion, the most serious problems remain respiratory distortion and glottic incompetence rehabilitation, often leading to difficult social adaptation of such patients.

Conclusions: Considering the increase of laryngeal cancer and laryngeal malignant neoplasms incidence increase, large number of post-surgery complications, difficulty of social adaptation, this problem remains the extremely challenging and requires steady monitoring and implementing of new methods in surgical treatment and development of new programs for post-surgery rehabilitation. Special attention deserves normalizing glottic incompetence and act of normal respiration, which will enable the patient to come back to full life.

IMPROVING QUALITY CARE FOR PATIENTS WITH COMMUNITY ACQUIRED PNEUMONIA

Dryha N. O.

*Sumy State University, Medical Institute,
Department of Public Health*

Supervisor: senior teacher Dunaeva M. N.

Nowadays pneumonia remains an important medical and social problem. Due to its significant prevalence, high rates of morbidity and mortality; significant economic costs is a result of the disease.

Development and implementation of proposals to improve the provision of medical care to patients with pneumonia would allow at earlier stages to prevent the extension motion, the occurrence of complications and to apply adequate program of treatment.

The purpose of the work. Improving health care quality in adult patients with community acquired pneumonia in Sumy.

Materials and methods. The retrospective analysis of 164 case histories in patients with community acquired pneumonia during the period 2014 - 2015 and the poll inpatients - 44 questionnaires.

Research results. The research case histories in hospitalized patients showed that dominated group of patients was 60 years and older - 48 people (29%). In gender relation prevailed men - 94 patients (57.3%).

Most patients promptly applied for medical assistance - 108 people (66%), but late treatment observed in 34% of cases (56 patients).

126 patients (77%) were found to appeal for medical assistance to the district physician, with most patients were hospitalized on the same day - 84 patients (51.2%). It remains fairly high rate of late hospitalization - 12 patients (7.3%).

The average number of bed - days in the department was 13.11, but 14 days and more were 74 patients (45.12%) treated. However, only 10.8% of patients applied 1-5 days of onset.

The increase of treatment duration up to 14.2 days was found in 32 patients with a diagnosis of segmental, poly segmental pneumonia. Among patients diagnosed with bilateral pneumonia (10 people), the average bed-day increases to 14.75.

Conducted survey of patients showed that the age structure of the majority of respondents were aged 30 - 39 years - 16 people (36%) and in relation to gender it was more women (30 patients - 68.2%). Among respondents 50% have income levels to 2000 USD. At the same time 77% of patients argue that they spent 1500 USD or more on treating. This indicates the significant economic costs of treatment and a lack health facilities providing medicines and medical facilities.

Conclusions. A timely appeal of patient for medical care and timely hospitalization is one of the main factors that affect the disease course and duration of treatment. Research has demonstrated at the present stage healthcare reform in Ukraine it is necessary to develop management and control of Medicare quality at health care facilities based on the principles of modern management and implementation of internal audit mechanism as the main tool of continuous improve the quality of care.

NEW TREATMENT APPROACHES FOR ULCERATION CAUSED BY DIABETES

A. S. Nikolaienko, *postgraduate student*
Medical Institute, Sumy State University, Sumy, Ukraine
Supervisor – Doctor of Medical Sciences, prof. I. D. Duzhyi,
senior teacher Dunaeva M. N.
Department of general surgery,
radiation medicine and phthisiology

Relevance of the article. Trophic changes of lower extremities are among the most common complications in patients with vascular diseases and diabetes. In developed countries the ulceration is the most common cause of no traumatic amputations of lower extremities and it was determined as one of the biggest health problems worldwide. It is known that the majority of the ulcers of lower extremities (60-70%) is the result of vascular diseases [1,2]. Almost half of all high amputations are caused by complications of peripheral form of atherosclerosis caused by diabetes, and in 80-90% of patients it was preceded by chronic ulcerous defects [3,4].

Objective of our study was to develop the combined treatment of the patients with trophic ulcers of the lower extremities caused by diabetes.

Materials and methods. In 2016 at the Department of Vascular Surgery of “Sumy regional clinical hospital” 32 patients with trophic ulcers of the lower limbs were treated with platelet-rich plasma (PRP). The group of patients consisted of 11 males (34.4%) and 21 females (75.6%). The average age of the treated male patients was 72 years, female - 68. Duration of trophic ulceration, caused by diabetes before treatment was in males 5.8 years, in females – 7.6 years.

The patients from the main group were treated with their own blood plasma, enriched with platelets, received by double whizzing. Such medication was conducted two times with 10 days interval. The treatment was accompanied by local applications of PRP. Dressing changes were conducted at intervals of 2 days.

Comparison group, consisting of 20 patients had the same area of the TU as the patients from the main group. These patients received the standard treatment in accordance with the regional protocols.

Results and discussion. The average period of circularization of trophic ulcers in the patients from the main group was 36.5 days compared to comparison group - 82.7 days ($p < 0,05$). 10 (33%) patients from the main group with the ulcer's area of 5 cm² achieved the absolute ulcer

healing in average of 30 ± 2 days, compared to comparison group - 45 ± 3 days ($p < 0,05$).

The average length of hospital stay for the main group was 14.6 days, while for the patients from comparison group - 22.3 days ($p < 0,05$).

Conclusion: This treatment provides faster healing of common trophic ulcers of the lower extremities that improves the efficiency of complex treatment due to reduce of its cost.

MELANOMA IN SUMY REGION: EPIDEMIOLOGICAL FEATURES

Sulim G., *postgraduate student*
Medical Institute, Sumy State University, Sumy, Ukraine
Department of Anatomy
Supervisor, Dunaeva M. N.

Relevance of the article. Since 2009, when the melanoma days were launched by the Ukraine Institute of dermatology and cosmetology the relatively intensive information and medical campaign continues to inform public and doctors about melanoma problem.

Objective: to investigate the epidemiological features of melanoma incidence before anti-melanoma campaign had been started.

Research results. All reported cases of pigment or nevus formations were used as an epidemiological background. In 2006 there were 359 such cases including 62 cases of melanoma, accounting for 17.27% and 1.29% of all patients who were exposed biopsy on any occasion. The total melanoma incidence in Sumy region was about 5.16 per 100 thousands of population in one year and it is rather less than paradox-region New Zealand, where the melanoma incidence rate is about 10–20 per 100 thousands. Mortality of melanoma in New Zealand is known to be one of the lowest in the world and is below 20% (compared 95% in Ukraine). According to the literature, 5-year cumulative survival of patients diagnosed with melanoma is only 48.5% in Ukraine. The prominent feature of this melanoma incidence study is absence of clinical recovery cases in patients, who had been performed biopsies of post-operative scars or lymphatic nodes.

Conclusion. The high melanoma incidence rate in Sumy region needs more active preventive work among the population and also improving skills of dermatologists to early diagnosing melanoma is required.

ASSOCIATIONS BETWEEN HUMAN ALDOSTERONE SYNTHASE (CYP11B2) GENE POLYMORPHISMS AND LEFT VENTRICULAR SIZE, MASS, AND FUNCTION

*Post graduate student, Khirniy D. V.
Sumy State University, Medical Institute, Sumy, Ukraine
Internal Medicine Department of Post-graduation Education
Supervisor: the Head of the Department,
M.D. Professor of Internal Medicine Prystupa L. N.,
Dunaeva M. N.*

Introduction: Aldosterone has direct and indirect effects on the heart, and genetic variations in aldosterone synthesis could therefore influence the cardiac structure and function. Such variations might be associated with polymorphisms in the gene encoding aldosterone synthase (CYP11B2), the enzyme catalyzing the last steps of aldosterone biosynthesis.

Methods: Ukrainian population sample of 64 persons (34 women) aged 66 to 77 years was studied by M-mode and Doppler echocardiography to assess left ventricular size, mass, and function. Subjects were genotyped through the use of the polymerase chain reaction for T344>C gene CYP11B2 polymorphism.

Results: In multiple regression analyses, the CYP11B2 T/C genotype predicted statistically significant variations in left ventricular end-diastolic diameter ($\beta=.40$, $P<.0001$), end-systolic diameter ($\beta=.33$, $P=.0009$), and mass ($\beta=.17$, $P=.023$). These effects were independent of potentially confounding factors, including sex, body size, blood pressure, physical activity, smoking, and ethanol consumption. Genotype groups also differed in a measure of left ventricular diastolic function, the heart rate-adjusted atrial filling fraction ($P=.018$). Increased dietary salt, which is known to predict increased left ventricular mass, had this effect only in association with certain CYP11B2 genotypes ($P<.001$).

Conclusions: Genetic variations in or near the aldosterone synthase (CYP11B2) gene strongly affect left ventricular size and mass in young adults free of clinical heart disease. These polymorphisms may also influence the response of the left ventricle to increase in dietary salt.

DIABETES IN THE STRUCTURE OF CHILDREN'S ENDOCRINE SYSTEM DISEASES IN SUMY REGION

Shandyba I. O. *Sumy State University,
Medical Institute, Department of Pediatrics
Supervisor: senior teacher Dunaeva M. N.*

Diabetes is a serious threat to social and economic welfare not only in our country. Every 10 – 15 years the number of people who suffer with diabetes is doubled. According to the International Diabetes Federation, in 2015 the number of patients with diabetes worldwide estimated 415 million people, of which – 59.8 million from Europe, 29.6 million from South and Central America, 44.3 million from North America and 14.2 million from Africa. According to the data of the Center for Health Statistics of the Ministry of Health in Ukraine on 1 January 2016 the total number of patients with diabetes in Ukraine is 1.2 million people, of which nearly 8.5 thousand is children.

The purpose of the work. Setting the prevalence of diabetes type 1 in the structure of endocrine system diseases among children in Sumy region and compare it with the national average.

Materials and methods. It was analyzed the data of patients aged 0 – 17 years with endocrine disorders who have been treated at the Sumy Region Children's Clinical Hospital during 2014/2016 years. It was conducted statistical processing for 1000 of children.

Research results. The structure of the class prevalence of endocrine system diseases over the period 2014 – 2016 contains: in the first place is diffuse goiter of I type, the second – obesity, the third – diffuse goiter of II – III types, the fourth – diabetes. Analyzing the statistics of sickness and prevalence in comparison with the Ukrainian index it was marked the decrease in prevalence of diffuse goiter (2015 – 16.82, 2016 – 14.57, Ukraine – 38.04). Meanwhile prevalence of nodular goiter in Sumy region in 2015 is 0.42; in 2016 – 0.36, and in Ukraine – 0.29. The prevalence of obesity in Sumy region in 2015 is 12.48, in 2016 – 11, 5, that is at the level of Ukrainian index for 2015 – 13.5. The incidence of diabetes in Sumy region in 2014 is 0.10, in 2015 and 2016 – 0.13, which is almost at the level of Ukrainian index for 2015 – 0.15.

While analyzing the prevalence of diabetes it was marked the trend to increasing the indicator: in 2014 – 0.92, in 2015 – 0.99, in 2016 – 1.06, as for Ukraine the index for 2015 is 1.11. In 2016 can be mentioned

complications of diabetes which contain: in the first place polyneuropathy – 0.12, retinopathy – 0.03 and nephropathy – 0.02.

Conclusions. In the structure of prevalence of the endocrine system diseases the first place takes diffuse goiter, the second – obesity, the third – diffuse goiter II-III type, the fourth – diabetes. Nevertheless, the prevalence in the region is lower than in comparison with the Ukrainian index. Neuropathy, retinopathy and nephropathy are dominated among the complications. Rising the diabetes prevalence and consequences of disease complications made the research of this pathology in children of primary importance.

EXPLORING OF GENETIC FACTORS OF PATHOGENICITY AND ANTIBIOTICS RESISTANT OF STAPHYLOCOCCUS AUREUS

Shubin P. A., postgraduate student

Medical Institute, Sumy State University, Sumy, Ukraine

Department of Public Health

Supervisor: senior teacher Dunaeva M. N.

Relevance of the article. Staphylococcus aureus (*S. aureus*) is an opportunistic pathogen of human and animal skin and nasal mucous membrane but sometimes they can cause infections affecting many organs. In human this pathogenic microorganism can cause skin infections such as boil, carbuncle, and furuncle. *S. aureus* can also cause several diseases such as bacteremia, endocarditis, osteomyelitis and toxic shock syndrome, scalded skin syndrome and Staphylococcal foodborne diseases (SFD).

Objective. Analysis of modern literary sources for evaluation of hazard factors *S. aureus*.

Some *S. aureus* are methicillin-resistant (MRSA) and vancomycin-resistant, and infection caused by these resistant strains may be fatal because of lack of alternative antibiotics. MRSA has been well known for being resistant to β -lactam antibiotics, which are the most common antimicrobial agents used to fight against staphylococcal infection. Researchers reported that methicillin resistance in staphylococci was carried by a specific mobile genetic element (MGE) called staphylococcal chromosome cassette *mec* (SCC*mec*). *S. aureus* produces extracellular proteins and toxins, that are major factors of pathogenicity. The most important toxins are called Staphylococcal enterotoxins (SEs). There are 17

major serologically distinct SEs (SEA through SER with no SEF). The SEC has three antigenically distinct subtypes: SEC1, SEC2, SEC3, and SEG has a variant form called, SEGV. Enterotoxins are heat-stable, and are produced when the temperature of food is at or below 46 °C. Consumption of preformed toxin induces vomiting and diarrhea within 1–6 h. The genes for enterotoxin production are present in pathogenicity islands in the chromosome, in plasmids, and in temperate bacteriophages.

Since research findings and outbreak investigations have suggested that SFD is largely due to faulty food handling practices, knowledge and skills in food industry workers are warranted. Outbreak investigations have suggested that improper handling of cooked or processed food is the main source of contamination.

Results. Recent findings of high prevalence of *S. aureus* including MRSA in raw retail meat impose a potential hazard to consumers, both as classic SFD and as a potential source of colonization of food handlers.

Conclusion. SFD is one of the most common causes of foodborne disease worldwide. Prevention of *S. aureus* contamination from farm to work is crucial. Further study is required to fill the research gap.

JUSTIFICATION OF THE FRANCHISING ECONOMIC EFFICIENCY

D. Besedin, *group Em-62*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

The main focus of regeneration and socio-economic development of all regions of Ukraine, without any exceptions, is support and development of small and medium enterprises. Moreover, it is urgent to develop and implement new and adapt existing economic tools and methods including modern conditions of the economy. Analysis of international experience shows that one of the perspective directions of strengthening small and medium business is the development and support of franchising.

For businesses, an important and effective step is to use the franchise relationship because the foundation of the market economy on the one hand is large companies that give stability and controllability, determine the level of scientific, technical and productive capacity, and on the other hand, small business, which creates a competitive environment characterized by high mobility and ensures the independence of

entrepreneurship. Ukraine's economy in recent years was characterized by activation of small business. But despite the significant opportunities for small businesses in the functioning of market economy, it has its weaknesses, primarily related to funding. Therefore, one way to solve this problem is the development of franchising, searching and attraction additional financial resources in the revitalization of small businesses operation.

The essence of franchising is that a company with high image and famous brand (franchisor) sells its brand or technology of other little-known company (franchisee), which provides growth in sales for both companies and increases the efficiency of the franchisee as a result of new production technology.

After buying a franchise, the owner carries on his business. Thus, well-known brand guarantees the greater number of customers and, indeed, reduces the risk of bankruptcy. In the franchise agreement, the franchisor's primary responsibility is to provide trademark license and transfer knowledge to business management and support a partner during the entire period of the contract. The main responsibility of the franchisee is to adherence common standards for the company network and to pay franchise fees.

Franchise is a person or a company that buys the opportunity of studying and assistance in creating business from franchisor and pays a service fee (royalties) for the use of the trademark, know-how and franchisor working systems.

Franchise is a complete business system which a franchisor sells to franchisees. Another name for such a system is a franchise package which usually includes manuals on maintenance of work and other important franchisor materials.

The perspective of franchising in Ukraine is obvious, if it eliminates some problems. However, it should be noted that despite a wide range of problems, the market is still evolving. International franchising in Ukraine also plays a significant role: 50% of the market are foreign companies that have found and continue to find interest in Ukrainian franchisee. Prospective future is not for the restaurant business (including fast food) and retail trade, but for the range of services: training centers, extraordinary cafes and shops. The development of information technology makes the Internet available. It provides a number of well-known companies that offer to buy franchise areas: retail, tourism, catering, public services, business services and others.

ANALYSIS OF THE SITUATION WITH THE STATE AND FOREIGN INVESTMENTS IN UKRAINE

Pelypenko M., *group Em-61*
O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

Nowadays, the economy can't develop properly without foreign investments. They are keys to the development of the system of logistics, promotion of market competition, improvement of living standards in the country and so on. Therefore, research of the problems of attracting foreign investments in Ukraine is connected with relevant theoretical and applied problems.

The purpose of this thesis is to examine the main problems of attracting foreign investments to the economy of Ukraine and analysis of possible ways to improve the situation.

Today we can see the trend of globalization of the world economy, because foreign investment is available by the same impulse, which it needs, the increased capital of the country, through the introduction of new technologies. But situation in Ukraine is complicated by the fact that our country is very difficult to overcome the economic crisis of the past years.

Investment process in Ukraine is slowed down by a number of subjective and objective factors, including political and economic instability, frequent changes in legislation, the slow pace of privatization, unresolved issues of land ownership, etc.

But, nevertheless, the issue of foreign investment is still relevant for Ukraine.

On the basis of research we can make a conclusion: there is a positive trend of attracting foreign investment in our country during the period of independence in Ukraine. For Ukraine, as a country that is undergoing systemic transformation, the strategic objective of foreign policy should be the maximum use of positive effects of foreign direct capital.

The difficult situation in the domestic economy continues largely due to its excessive dependence on external conditions and the effects of the global financial crisis, which significantly affected the economy of Ukraine starting from 2007-2008. The institutional framework was almost formed in Ukraine to attract international investments. The positive dynamics flow of investments arose in 2007. But regional and sectoral focus of foreign investments was not always clear speaking about national interests of the state.

The growth of investments in Ukraine has not yet threatening economic security of the country because of the relatively small amount of capital invested. However, one must take into account all the possible positive and negative effects of foreign direct investments for the host country.

However, there are many issues in terms of improving the investment climate of the state, which according to international financial analytics company, is extremely unfavorable.

The negative performance of the investment climate in Ukraine includes such factors as:

1. Imperfect legal field.
2. Political instability.
3. The unpredictability and opacity of public policy.
4. Excessive fiscal activity of the state.
5. Narrowness of the internal market and the absence of its structure.
6. Burdensome customs policy.
7. Low quality of life.

ENVIRONMENTAL PROBLEMS

O. Ivakhnenko, *group Edm-61*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

The planet Earth is only a tiny part of the universe, but it's the only place where human beings can live. Today, our planet is in serious danger. The poisoning of the world's land, air and water is the fastest-spreading disease of civilization. If present trends continue for the next several decades, our planet will become uninhabitable.

Overpopulation, pollution and energy consumption have created such planet-wide problems as massive deforestation, ozone depletion, acid rains and the global warming that is believed to be caused by the greenhouse effect.

Who is to blame for the disaster? The answer is simple: all of us. Our forests are disappearing because they are cut down or burnt. If this trend continues, one day we won't have enough oxygen to breathe.

Every ten minutes one kind of animal, plant or insect dies out for ever. If nothing is done about it, one million species that are alive today will have become extinct twenty years from now.

The seas are in danger. They are filled with poison: industrial and nuclear waste, chemical fertilizers and pesticides. If nothing is done about it, one day nothing will be able to live in the seas.

Air pollution is a very serious problem. In Cairo just breathing the air is dangerous it is equivalent to smoking two packs of cigarettes a day. The same holds true for many cities. Industrial enterprises emit tons of harmful substances. Emissions have disastrous consequences for our planet. They are the main reason for the greenhouse effect and acid rains.

People are beginning to understand that environmental problems are not somebody else's. They join and support various international organizations and green parties. Fortunately, it's not too late to solve these problems. We have the time, the money and even the technology to make our planet a better, cleaner and safer place.

ELON MASK: WHAT'S HIS SECRET?

Kyrychenko O., *group Em-61*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

Elon Reeve Musk is a business magnate, investor, engineer and inventor. He is the CEO of Tesla Motors and SpaceX companies and the chairman of the SolarCity.

Also Elon Musk is the co-founder of OpenAI, the research artificial intelligence company, the first start up in his career which made him a millionaire at the age of 28. This company produced the online software for newspapers. In 1999 the company was sold, and Elon got 20 billion dollars. His another company X.com merged with Confinity and now it's called PayPal which operates online worldwide pay system. Elon left the company but saved his shares. After selling PayPal to e-Bay Elon got 165 billion dollars.

Musk has stated that the goals of SolarCity, Tesla Motors and SpaceX revolve around his vision to change the world and humanity.

His goals include reducing global warming through sustainable energy production and reducing the "risk of human extinction" by "making life multiplanetary", setting up a human colony on Mars.

Space Exploration Technologies Company was founded in 2002. It was the first private company specializing on aircraft manufacturing and space transport services. In 2012 Elon said about his great plans about research and colonization of Mars. As the first step he planned to set up a

company with 15 people but then the staff would increase to 80 thousands of people. By this way Mask wanted to save the population from extinction.

Tesla Motors is an American car company that was established in 2003. Mask joined the company in 2004, investing \$70 billion. Several times the company was on the verge of bankruptcy but Elon made the risky decision: he invested money, took the credits and sold company's shares.

SolarCity is America's first full-service solar provider. They make clean energy available to homeowners, businesses, schools, non-profits and government organizations at a lower cost than people pay for energy generated by burning fossil fuels such as coal, oil and natural gas. They have revolutionized the delivery of clean energy.

TIANJIN UNIVERSITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

T. Marchenko, *Tianjin University of Science and Technology*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

I have been studying Economics of Enterprise for 4 years. It fascinates me from year to year more and more. And now I am the student of two universities: Sumy State University and Tianjin University of Science and Technology (TUST) (Tianjin, China).

I have never been to China before so I have known nothing about this country. My first impression was good both about the country and about people with their traditions and customs. What about university. TUST is constructed by the central government of China and the local government of Tianjin, but mainly administered by the latter. It offers disciplines in industry, science, art, economy, management and law. The university offers a whole range of degree programs of different levels, and has long been authorized to accept international students.

The university has two main campuses: the Hexi Campus in the city proper and the TEDA Campus in the Tianjin Economic and Technological Development Area. The university covers an area of about one million square meters, including buildings area of approximately 570,000 square meters. Its teaching equipment is valued at 173 million Yuan while the library covers approximately 26,000 square meters and stores more than 1.6 million books and 3000 professional journals and magazines. There are more than 17,000 registered students at the university.

The university has 1750 full-time faculties, including two hundred and sixty-nine master's and doctoral candidate supervisors. More than 500 faculties hold senior professional technological titles, including members of disciplinary assessment groups of the Academic Degree Committee of the State Council.

The university has undertaken two hundred and twenty-one key projects at the national or provincial level that are supported by the Eleventh Five-year Plan, projects of the “973” and “863” Programs at the state level, Fok Ying Tung Education Fund project, etc. It has won 69 national awards for its scientific and technological progress and the faculty has published more than 10,000 scholarly papers.

TUST adheres to the principle of being an open educational institution. It invites experts and scholars from this country and abroad to present lectures, and conduct research on cooperative projects in science and technology. Furthermore, the university has established academic relations with more than forty colleges and research institutions in the USA, Japan, U.K., France, Russia, Australia, Canada, Germany, Sweden, Ukraine, Finland and Korea.

On the territory of the university there are 2 canteens. One of these has 4 floors, where there are cafes and restaurants on the third and fourth floors. The second one is the Muslim canteen, which also has restaurant on the third floor. The prices for food are acceptable for all students, they depend on the kind of food, which you want to buy, the range of it is 3-12 Yuan per meal.

All Chinese students live in the dormitories, which have from 6 to 11 floors. International students live apart of Chinese in the International Exchange hotel, which consists of the 5 floors, foreign students live only on the 4 and 5th floors, 1-3 floors are for guests.

Also, there are 2 posts offices and police offices, 7 small shops (where you can buy fruits, dried fruits, canned foods, Chinese fast food, household goods, chancellery goods and so on), 1 hairdressing salon, stadiums (both inside and outside) and swimming pool, which is under construction.

So, life here differs from life in Ukraine, I like something of that, something is strange for me, but here I really enjoy my life!

ECOLOGICAL PROBLEMS NOWADAYS CAUSES AND CONSEQUENCES OF MACROECONOMIC PROBLEMS OF ENERGY MARKET IN UKRAINE

S. Priyenko, *assistant of economy and business
administration department;*

D. Siniagovskiy, *group Em-61*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

From the economic point of view, the most significant problem of power industry in Ukraine is the energy dependence on supplies of certain types of energy, which determines the level of national security of the state as a whole. If crude oil was the basic energy resource at the end of the last century, nowadays national and global concepts of energy security are focused on the safe production and transportation of all types of energy resources. This leads to conflicts of interests between energy market subjects, to reduction of overall level of efficiency at energy market, to threats for emergence of disruptions in supplies of energy resources. Ultimately, all these factors negatively affect the overall level of energy and economic and environmental security of the state.

Non-governmental organizations (NGOs) minimize ecological and destructive occupancy from energy objects on the environment, increasing the environmental consciousness of the population.

The level of energy security in Ukraine was very low last year due to the domestic fuel and energy complex orientation on the usage of natural gas in thermal power stations. 78 % of total volume was imported from the territory of Russian Federation. It led to the monopoly in determining the price of energy resource that was necessary for Ukraine. In such cases it is reasonable to suppose that it is possible to reduce the dependence on natural gas imports due to the differentiation of suppliers, increasing of domestic production, improving the energy conservation in the whole country and the creation of a ramified infrastructure.

Pricing policy of the electric power industry is the most unstable in Ukraine which is a consequence of the energy dependence on the energy imports from other countries. Increase in the average price of electricity which was sold to the Wholesale Electricity Market of Ukraine caused increase of the average purchase price from the Wholesale Electricity Market for suppliers.

The Law of Ukraine “About Prices and Pricing” (1990), established the market principles of pricing that meet the specific economic

development of the country at that time. Nowadays, electricity tariffs for final consumers are on the average border of production costs for generation and distribution. They don't allow the power companies to upgrade technologies for electricity production on their own accounts. Energy resources abuse, inefficient use of financial resources, exceeding the limits of emissions of harmful substances into the atmosphere are the consequences of physical depreciation of fixed assets of electric power industry in Ukraine.

The efficiency of any fixed assets is measured by a coefficient, which value is reduced over the years of work. Nowadays, the coefficient of efficiency for thermal power plants running on gas is about 60 %, and those that run on coal, varies in the range of 46-49 %. These figures show that almost 40-60% of the combusted energy recourses aren't processed. That explains the high emissions of carbon dioxide into the atmosphere.

Transition to the concept of clean energy in Ukraine is impossible without the implementation of structural reforms. It is necessary to adopt mechanisms of economic stabilization, use the latest methods of economic development management, lead an active agricultural policy, enhance the stability of the social sphere, ensure practical operation of the concept of clean energy and create a competitive market economy.

ECOLOGICAL PROBLEMS NOWADAYS

Natasha Prytaka, *group Edm-61*
O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

People have lived on our planet for many years. They live on different continents, in different countries. People depend on their planet, on the Sun, on animals and plants around them. People must take care of Earth. Our ecology becomes worse and worse with every new day. Many species of animals and birds are disappearing nowadays. People destruct wildlife, cut down trees to make furniture. They forget that people can't live without trees and plants, because they fill air with oxygen.

The main reason of pollution is rubbish. Most of our rubbish goes to big holes in the ground, called 'dumps'. But dumps are very dangerous for our life because they are full of rats, which can carry infections away from dumps. Another way to get rid of rubbish is to burn it. But the fires make poisons, which go into the air and pollute it. But pollution isn't the only urgent problem.

Every day a big number of animals disappear. People kill animals for different aims. For example people hunt whales for their meat and oil; elephants for their tusks, crocodiles for their leather and so on. And also animals are used for medical experiments. Monkeys are the most widespread from such animals. Modern life is bad for animals, birds, fishes. The air isn't fresh and the water isn't pure. Animals don't have good meal and facilities for the life. You can find their names in the Red Book.

The planet Earth is only a tiny part of the universe, but it's the only place where human beings can live. Today, our planet is in serious danger. Acid rains, global warming, air and water pollution, overpopulation are the problems that threaten human life on Earth.

WORLD PROBLEMS OF ECOLOGY

M. Treus, *group EDM-61*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

Until recently the planet was a large world in which human activities and the nature were in balance. Acid rain, global warming, ozone reduction, widespread desertification and species loss: we have to face them now. Ecology and economy are very closely connected.

Many industries produce waste products, which can be difficult or dangerous to dispose of. Many countries have no storage facilities for the spent nuclear fuel.

Stepping glaciers, volcanoes, the formation of mountains, floods - all terrestrial natural factors. They seem natural to our dynamic planet. On average each year in the world there is a catastrophic earthquake, 18 strong, average and about 120 million of weak shocks.

Greenhouse effect. The climate on our planet changed periodically in the past. For thousands and millions of years, alternating periods of significant cooling and even icing with warm eras. Now scientists are very concerned about, like the fact that the Earth is warming much faster than it was at any time in the past. This caused a sharp increase in the content of carbon dioxide in the atmosphere. In the Earth's atmosphere of carbon dioxide acts like the glass in a greenhouse: sunlight passes, but retains warmth of the sun heated the earth. This causes heating of the planet, known as the greenhouse effect. Ten million tons of oil, industrial waste, chemicals are pumped into the sea every year. The Mediterranean Sea has one of the dirtiest coastlines in the world. The Rhone in France, the Po in

Italy, the Ebro in Spain and the Nile in Egypt carry pesticides and chemical wastes. It causes diseases like typhoid, dysentery, hepatitis and cholera.

The time has come for the governments and their people to take responsibility for the policies that cause the environmental damage.

HOW TO STOP WATER POLLUTION

Y. Tiazhkorob, *group Edm-61*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

Water pollution is one of the biggest threats to the environment today. The impact of water pollution on wildlife and their natural habitat can be immense. Human activity is destroying our oceans and the life that it contains. While some pollution occurs directly in or at the edge of the ocean from ships and coastal communities, a majority of it comes from land and air pollution that may occur miles and miles away. The biggest causes of ocean pollution include:

- Oil spills and leaks;
- Agricultural runoff and pesticides;
- Industrial waste;
- Air pollution and acid rain;
- Sewage and sludge.

The best solution for water pollution is prevention. There are several steps that can be taken to help prevent water pollution from getting worse:

- Conserve soil;
- Dispose of toxic chemicals properly;
- Clean up beaches and waterways;
- Avoid plastics when possible;
- Not to litter;
- Recycle.

Water pollution solutions may seem too little, too late when viewed in the light of major oil spills and floating plastic bag islands. It's necessary to prevent these problems from growing worse. Simply slowing down the rate of pollution can give the environment and scientists time to find long-term solutions to real problems of water pollution. If you do your part to prevent pollution in your area, you'll help to protect water for both yourself and everything.

TENDENCIES AND FACTORS OF WORD-FORMATION DYNAMICS IN GERMAN LANGUAGE

M. Yusupov, *group Em-61*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

The development of language also depends on the development of its word-formation system.

Production of new lexical units happens by means of the word-formation models which were historically developed in a certain language. Modern German possesses many ways of new words formation.

The analysis of modern neologisms in the social and political sphere, showed that the replenishment of the German language with the neologisms at the present stage of language development takes place through the use of the following most productive methods:

- 1) by means of the stem-composition/compounding;
- 2) morphologically (as a result of affixal transformation);
- 3) semantically (due to the reconsideration/ rethinking of the available word meaning);
- 4) by means of the abbreviation;
- 5) by means of the loan.

Most presented is a group of nouns originating due to the standard rule on the basis of stem-composition (65%). This happens because words composites consisting of two and more words are a comfortable mean to convey difficult concepts in a condense form.

It is necessary to add that semantic opportunities of these words are almost boundless.

There appeared many political neologisms on the account of events in Ukraine, Greece, Islamic and Arabic countries. All above-named political events were reflected in the language: *die Maidan-Revolution; der Ukraine-Konflikt ; die Maidan-Generation; die Rußland-Sanktionen; die Krim-Annexion; die Edathy-Affaere; der Ukraine-Kriesegipfel; der Gaza-Krieg; der Edathy-Prozess; die Eurointegration; die Griechenland-Krise; die Maidan-Helden.*

The following words which were formed morphologically due to the affixal transformation can serve as the examples of the new formation (9%): *das Separatismus* – сепаратизм; *Minsker Abkommen* – минское соглашение; *die Dschihadisten* – джихадисты. The reconsideration of words meaning is less widespread but not less important (11%). In this case the change of actual words meaning occurs due to the process of widening.

Widening is understood as a process when a word meaning originally one concrete and private concept starts to represent more general concept. Here it is possible to provide the following examples which were revealed when analysing the articles: *die grünen Männchen* – зеленые человечки; *die netten Leute* – «вежливые люди»; *Arabischer Frühling* – «арабская весна»; *Russischer Frühling* – «русская весна».

Word-formations formed by abbreviation or reduction were revealed among socio-political neologisms such as *IS (Islamischer Staat)* террористическая организация «Исламское государство»; *ATO (Anti-Terror-Operation)* – антитеррористическая операция на востоке Украины; *Merkozy* – Меркози; *Grexit* – грексит или выход Греции из Еврозоны; *GroKo (Große Koalition)* – Большая коалиция (12%).

The neologism *GroKo (Große Koalition)* which designated governmental coalition during elections in 2013, transformed into «Groko-deal», an ironical expression appeared in press, denoting not very serious attitude towards the arrangement to form a coalition of CDU/CSU and SPD, the two leading parties of the country.

Creation of new words is the reflection of society needs for the new concepts in language resulting from the development of science, technology, culture, public relations, etc. The establishment of modern tendencies of word-formation in the language, the improvement of theory and practice always takes the leading positions in the lexicology.

As a rule neologisms arise on the basis of existing language traditions using the word-formation means which are already available in the language. Emergence of the new lexico-semantic option of the word in pragmatic aspect of variability is considered as a result of the variation of its use in different situations of communication depending on social, territorial, national, age, professional and other statuses of communication participants.

THE PROBLEM OF SAVING ENERGY AND RESOURCES

N. Kharchenko, *group Edm-61*

O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

Presently energy-savings are one of the priority tasks. They are related to the deficit of basic energy resources, increasing cost of their extraction, and also to global ecological problems.

Energy-saving in any sphere helps to decline unavailable losses of energy essentially. Therefore there are different ways of saving resources nowadays. Let us have a look at some examples of such energy saving.

1. Application of modern thermal isolation of heating and hot water-supply pipelines.
2. Substitution of incandescent lamps by modern energy-saving lamps.
3. Turning off devices which are not in use from a network (for example, a TV set, a videotape recorder, a musical center).
4. Application of tableware with a bottom which is equal or hardly exceeds the diameter of a burner when you put it on the electric cooker. Do not use tableware with the distorted bottom.
5. Application of high-quality nebulizers-aerators on mixers and showers (they are special attachments on a water faucet) allows to use water comfortably but the expenses are twice less.
6. Use a correctly chosen mode in a washing-machine with a complete load of washed clothes.
7. Delete scum from electrical kettle.
8. Dry linen not very hard, it saves electricity when you iron.
9. Put a refrigerator in the coolest place in the kitchen.
10. Use light curtains and wallpapers.
11. Wash windows more often.
12. Do not close heating batteries with dense curtains.

So, we can come to the following conclusion having in mind everything mentioned above: saving of natural resources in Ukraine acquires special actuality in the period of market relations development because natural resources are the major element of country`s wealth.

DIFFERENT ASPECTS OF BENCHMARKING

Shimko Victoria, *group Em-61*
O. R. Gladchenko – *EL Adviser*

Benchmarking is the process of improving various strategic areas (including economy) that is based on a comparative strategic analysis of the company with industry leaders. It consists of the estimation of the own efficiency, identification the industry leaders and implementation the results of the best in own activities.

Benchmarking can be applied in all areas of the company (production and sales, marketing, logistics, etc.). However, it may give the

best results in the formation of a comprehensive economic strategy of the enterprise.

For a firm that is going to improve a production process or even the whole of its activities, benchmarking becomes an indispensable tool to ensure the implementation of this plan. In this case, the firm must determine which company is on top of the competition, why own business is not the best in the industry. It should define what needs must be changed or saved in the company, how to implement the appropriate strategy to become the best of the best. In this sense, benchmarking helps to develop the potential of the company and is the basis of motivation production. The introduction of benchmarking allows to improve the planning, management and production of the company and increases its competitiveness, which makes it possible to learn from the mistakes of others, minimizing own. Only a comparative analysis creates new productive and technological innovations in the market.

Benchmarking promotes the development of a critical attitude to the existing organization business processes; activates the learning process and creates motivation for change for the better; allows to find the innovative sources of improvement; reveals new standards to measure the performance of business processes.

Thus, benchmarking can be regarded as one of the most important areas of strategic marketing oriented research. Enterprises must develop activities for the study the «best» products and marketing process used areas competitors and companies working in similar areas to identify possible ways to improve their methods.

САМООЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТА ПІД ЧАС РОБОТИ НАД ПРОЕКТОМ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Чудеса Є. Г. – група М-42а

*Плохута Т. М. – старший викладач
кафедри іноземних мов СумДУ*

В епоху орієнтації освіти на самостійність, оцінка студентом власних пізнавально-творчих здобутків під час роботи над проектом з іноземної мови виокремлюється як невід’ємна складова навчання. Цей процес стимулює студентів самостійно визначати напрямки роботи та засвоювати критерії оцінки власних творчих продуктів.

Проект з іноземної мови являє собою окремий вид навчальної роботи, а саме самостійний пізнавально-творчий, який вимагає від студента не лише створення власного продукту, але й уміння організувати процес його створення і, найважливіше, адекватно оцінити етапи творчої роботи та її результати на основі об'єктивних критеріїв.

Українські дослідники (Т. Канівець, В. Величко, О. Погрібна) акцентують увагу на критеріях оцінювання проектних робіт з іноземної мови, розробляють критерії, але роль критика виконує як правило викладач. Аналіз робіт закордонних авторів (Д. Шунк, С. Ролхейзер, Л. Брюс) дозволяє сформулювати таке визначення: самооцінювання – це процес самостійного контролю та оцінки якості власної творчої роботи; а також визначення та застосування стратегій для покращення пізнавально-творчих досягнень.

Протягом роботи над проектом з іноземної мови студент застосовує три наступні прийоми самооцінювання:

- 1) самостійне спостереження (зосередження безпосередньо на процесі виконання проекту);
- 2) самостійна оцінка (визначення прогресу відносно поставленої мети);
- 3) коригування (створення і застосування стратегій для виправлення помилок).

С. Ролхейзер виділяє 4 етапи, які допомагають заохотити студента до самооцінювання:

1. Студенти залучаються до визначення критеріїв оцінювання. Під час обговорення з викладачем встановлюються конкретні, легкі для застосування критерії.
2. Викладач показує, як застосовувати критерії для оцінки зразків проектних робіт іноземною мовою, щоб зрозуміти значення критеріїв і способи їх використання.
3. Викладачі надають студентам зворотній зв'язок щодо застосування критеріїв, щоб дослідити наскільки добре студенти їх розуміють і можуть застосовувати.
4. Студент визначає подальші навчальні стратегії удосконалення творчої проектної роботи. Спочатку з допомогою викладача, пізніше, студенти роблять це самостійно. Таким чином, повна інтеграція самооцінювання у процес викладання відбувається на етапах 3 та 4.

Отже, самооцінювання студента передбачає передачу викладачем обов'язків щодо постановки мети, оцінки та коригування результатів, таким чином автор несе більше відповідальності за власну пізнавально-творчу діяльність. Самооцінювання проектної роботи з іноземної мови допомагає залучити студентів до процесу не лише кількісної, але й якісної оцінки власних пізнавально-творчих здобутків.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ КОЛЕКТИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Миколенко А. В., студ. гр. ПР-31

Приходько Н. А., викладач кафедри ГФ

У кінці минулого століття з'явився комунікативний метод викладання іноземних мов, згідно з яким, основною метою навчання іноземній мові є навчити застосовувати її в реальному спілкуванні, а основним засобом навчання виступають ситуації, що моделюють реальне спілкування. Було піддано сумніву теоретичне підґрунтя ситуативного навчання мов, згідно з яким ситуація є визначальною для виникнення і розуміння мовлення, при якому не враховувались винятковість і творчий характер окремих висловлювань. Згодом британський лінгвіст D. A. Wilkins дослідив комунікативний потенціал мови і проаналізував систему комунікативних значень, які повинен розуміти й виражати той, хто вивчає мову, також було наголошено на необхідності формування комунікативних умінь студентів.

Одним з основних принципів даного методу навчання є принцип інтерактивності, який передбачає, що навчання відбувається переважно у групах, оскільки в умовах групової взаємодії утворюється спільний фонд інформації про досліджуваний предмет, яким студенти разом користуються. Досвід показує, що при роботі у групах підвищується не лише мотивація студентів, а і їх успішність.

У процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають комунікативної компетенції, тобто здатності правильно і доречно використовувати мову залежно від конкретної ситуації спілкування. Сам термін «комунікативна компетенція» є центральним у комунікативній методиці викладання іноземних мов, і більшість вчених вважають формування комунікативної компетенції у тих, кого навчають, метою навчання іноземної мови.

В умовах комунікативного навчання, навчально-дослідницька діяльність за своєю природою колективна і не може здійснюватися індивідуально. Вона передбачає критичне зіставлення різних методів, точок зору, результатів, тому в комунікативному навчанні для того, щоб стати суб'єктом навчання, діяльність студента повинна розгортатися в рамках колективного навчального діалогу, навчальної дискусії, або, як ще називають цей процес, колективно розподіленої діяльності [1]. Об'єктивна необхідність цієї форми пізнавальної діяльності студентів полягає у наступних положеннях.

1. Основою навчальної діяльності є дискусія, в ході якої відбувається зародження і зміцнення самостійної думки.

2. Навчання потребує активного опонента в особі іншого учня, який має свою точку зору на ситуацію, що склалася.

3. Бути суб'єктом навчання студент зможе, якщо він буде діяти разом з іншими в рамках колективного навчального діалогу.

4. В ході колективного діалогу або дискусії комунікація набуває характеру спілкування, в процесі якого здійснюється не просто обмін знаннями про предмет, а обмін думками, почуттями, викликаними цим предметом, його оцінками.

5. У результаті обміну думками, тобто спілкування, студенти приходять до більш змістовного і глибокого розуміння ситуації, спираючись на яке, діють значно впевненіше і успішніше. З'являється зацікавленість в такому обміні думками зі своїми товаришами і викладачем, який стимулює появу потреби в діловому спілкуванні з партнерами по діяльності як найважливішої умови його успішності.

6. Колективно розподілена діяльність може будуватися тільки на основі співпраці, тобто сукупності стійких способів взаємодії викладача зі студентами і студентів між собою, що передбачає взаємну повагу, взаємозалежність і відповідальність, усвідомлення мети колективної діяльності.

Суть співпраці всюди одна – викладач не веде студента за собою, а лише допомагає йому визначити чергову мету і відшукати оптимальний шлях її досягнення. Таким чином, колективно розподілена діяльність – це той ґрунт, на якому може розгортатися процес вирішення навчального завдання [2].

Отже, взаємодія студентів у групах під час занять допомагає їм у вивченні іноземної мови безпосередньо через спілкування один з одним, що у свою чергу, формує їх комунікативну компетенцію, тобто здатність користуватися мовою у певній ситуації.

1. Wilkins D. A. Notional Syllabuses / D. A. Wilkins. – Oxford University Press. – 98 p.

2. Архипова В. В. Коллективная организационная форма учебного процесса / В. В. Архипова. – СПб. : АОЗТ «Интерс», 1995. – 135 с.

3. Горкун, М. Концепція особистісно орієнтованого навчання іноземних мов [Текст] / М. Горкун, Н. А. Приходько // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету : 23-27 квітня 2007 року. – Суми: СумДУ, 2007. – Ч.1. – С.3-4.

ПЕРЕКЛАД НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КЛАСАХ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Мазун М. О., студ. гр. ПР-32

Чепелюк А. Д., ст. викладач кафедри ГФ

Глобалізація суспільства, потреба особистості в швидкій адаптації до умов сучасного світу, який весь час змінюється, посилює інтерес до мовної освіти як важливого інструменту життєдіяльності людини в багатонаціональній спільноті людей. Мовна освіта є важливим засобом, який формує свідомість особистості та її здатність адаптуватися в суспільстві, сприяє спілкуванню людей із різних країн світу, що глобалізуються навколо розв'язання різноманітних проблем. На сьогодні в сучасного європейця серед основних цілей є «навчання упродовж життя», яке дає усвідомлення необхідності самоосвітньої діяльності особистості та готовності опановувати нові знання, в тому числі вивчати нові мови.

У школах діти вивчають дві іноземні мови. Комунікативно-мовленнєвий розвиток як рідною, так і іноземними мовами учнів старших класів, рівень їх філологічних знань дають можливість ввести в класах з поглибленим вивченням іноземних мов курс перекладу. Переклад в сучасній науці розглядається як допоміжний вид мовленнєвої діяльності, метою якої є передача змісту усного висловлювання чи письмового тексту засобами іншої мови [1]. Школярі навчаються: а) усного перекладу аудіо- та відеоматеріалів з коротким викладом прослуханого чи побаченого з наступним повним викладом змісту матеріалів; б) вибіркового письмового перекладу матеріалів, які містять лексичні та граматичні труднощі для перекладу; в) повного письмового перекладу рекламно-довідкових матеріалів, матеріалів періодичних видань, автентичних художніх творів. Крім повного письмового перекладу учні опановують реферативний та анотаційний переклад.

У процесі оволодіння мистецтвом перекладу відбувається формування в учнів навичок перекладацьких лексичних трансформацій (генералізація, конкретизація, адаптація, експлікація, компенсація прийомів перекладу) і перекладацьких граматичних трансформацій (заміна, перестановка, пропуск тощо). Вимоги щодо зазначених навичок перекладу визначаються таким чином:

- вміння правильно використовувати різні типи довідкової літератури при перекладі безеквівалентної лексики;

- вміти правильно використовувати способи перекладу еквівалентної та безеквівалентної лексики;
- вміти визначати помилки в подібних варіантах перекладу одного і того ж тексту;
- вміння вибирати граматичний еквівалент перекладу із ряду даних;
- вміння використовувати заміни і перестановки при перекладі тексту, який містить граматичні труднощі перекладу [2].

Формування навичок перекладацької діяльності, розвиток умінь усного та письмового перекладу здійснюється на основі автентичних матеріалів, які співвідносяться за своєю тематикою із типом профільного навчання і мають відповідати інтересам і потребам учнів.

Однією із основних особливостей навчання іноземних мов є білінгвальна освіта. Вона визначається як результат навчального процесу, в якому ряд предметів викладається іноземною мовою. Така освіта дає учням можливість поглиблювати свої знання про життя інших народів, розвивати комунікабельність і зацікавленість у спілкуванні з представниками інших культур, вміння дискутувати на різні теми. Білінгвальна освіта передбачає набуття учнями мовної і мовленнєвої компетенції як рідною мовою, так і іноземною, дає можливість вільного діалогу обома мовами, розширює й поглиблює полікультурне розуміння світу, також готує основу для використання іноземних мов у майбутній професійній діяльності.

Отже, орієнтація учнів на поглиблене вивчення іноземної філології, опанування основ перекладу є дуже важливим чинником для продовження освіти у вищому навчальному закладі з метою набуття фахових умінь учителя чи викладача іноземних мов, лінгвіста, перекладача.

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин . – Спб. : «Златоуст», 1999.– 772с .
2. Сажко Л. А. Особливості формування іншомовної комунікативної компетенції у школах з поглибленим вивченням іноземних мов. – Київ, 2010.

СЕКЦІЯ 4 РЕЛІГІЯ І КУЛЬТУРА В ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

СПАДКОЄМНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ЗАКОНОМІРНІСТЬ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ

Шистка Ю. В., *студентка інституту
бізнес-технологій “УАБС”, група ОА-51*
Мозговий І. П., *доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії СумДУ*

Серед дослідників існує великий різнобій у визначенні феномену культури та закономірностей її розвитку. Це пояснюється як динамікою становлення й розвитку поглядів на явище культури, так і складністю самого змісту культури як особливого способу життєдіяльності людей. Подібна ситуація обумовила наявність на сьогодні не менше 600 визначень культури, серед яких велика значна маса зводиться до розуміння культури як статичного явища.

Насправді ж культура не може існувати інакше, як у процесі розвитку. Рух – ключова умова функціонування культури. Остання розвивається разом з історією суспільства, що є вираженням культурно-історичного процесу. Цей процес має свої закономірності, одні з яких пов'язані з закономірностями самій історії, інші й закономірностями, властивими культурі.

Сам процес розвитку культури є діалектично досить складним. Тут постійно має місце як традиція (зв'язок із раніше досягнутим), так і новації (творча переробка того, що успадковується, створення нових цінностей). Тому в практичній діяльності важливо уникнути як сліпого схиляння перед минулим, так і абсолютизації відмови від нього. Ці тенденції культурно-історичного процесу яскраво проявляються в його найважливішій закономірності – спадкоємності в розвитку культури.

На відміну від спадкоємності в біологічних формах життєдіяльності, спадкоємність у розвитку культури можна визначити як зв'язок між різними етапами функціонування культури, зв'язок, який полягає в збереженні і використанні окремих елементів спадщини минулого (та здобутків сьогодення). Вона по-різному проявляється в природі, матеріальному виробництві і в культурі. В різних сферах останньої також має місце певна специфіка

спадкоємності, хоча й не настільки глибока. Без спадкоємності неможливий розвиток культури і прогрес суспільства в цілому. Вона передбачає відповідь на питання: “Що і як зберігати з культурної спадщини?”, і включає єдність наслідування (успадкування), критичного аналізу і освоєння.

Натомість культурна спадина – це “сукупність цінностей, які дісталися людству від минулих епох, які критично освоюються, розвиваються і використовуються в контексті конкретно-історичних завдань сучасності” [1], відповідно до потреб сьогодення.

Неважко помітити, що на певному ступені розвитку культури відбувається “розшарування” її масиву на реально діючу (“актуальну”), що безпосередньо обслуговує суспільство, і деякий резервний фонд (“культурну спадщину”), що підтримується спеціальними інститутами (архівами, бібліотеками, церквою) чи зберігається в “колективному несвідомому”. Культурна спадщина є джерелом нововведень, матеріалом для творчості. При цьому актуальна культура безпосередньо пов’язана з суспільством і розкладається при його загибелі. Культурна спадщина зберігається і передається в часовому і просторовому вимірах.

З попередньої епохи кожне покоління наслідує те, що йому суб’єктивно близьке і об’єктивно необхідне, створюючи своє обличчя культури. Таке вибіркоче успадкування особливо характерне для мистецтва, моралі, суспільних наук, і менш проявляється в технічних і природничих науках. Але при цьому в культурному потенціалі змінюються лише ідеологічні нашарування, а не сама сутність цінностей. Культурні цінності минулого можуть тимчасово випадати з духовного обороту, але без повернення до них культурний прогрес неможливий. Тому, хоча з культури минулого зберігається все, проте лише те, що використовується, є культурною спадщиною, тоді як антикультурне (антигуманне), на кшталт антисуспільних учень та ідей, деструктивних винаходів тощо приречене на забуття.

Історія засвідчує, що у культурі має місце не лише накопичення духовних цінностей, але й їх активне освоєння та створення і примноження духовного потенціалу (тобто, не лише опредметнення, але й розпредметнення). Саме процес творення (а не лише передачі) цінностей є домінуючим для культури.

При цьому не слід змішувати такі близькі, але відмінні поняття:

а) *спадкоємність* – механізм, зв’язок між культурними епохами і регіонами;

б) *культурна спадщина* – засіб, сукупність наслідуваних цінностей;

в) *наслідування* – процес передачі культурних цінностей.

У всі часи спадкоємність здійснюється як у вертикальному зрізі (сприйняття цінностей із попередніх культур), так і в горизонтальному (взаємообмін у результаті взаємодії співіснуючих культур). Порушення першої тенденції веде до розмивання національної культури, втрати нею самобутності, а порушення другої – до культурної ізоляції. Лише гармонійне поєднання наслідування “по-вертикалі” і “по-горизонталі”, що можна зобразити у вигляді “хреста”, здатне сприяти культурному збагаченню.

У випадку, якщо порушуються обидві тенденції, це зумовлює політику антикультурності. Така практика вже мала місце в 20-і роки минулого століття в діяльності сумнозвісного “Пролеткульту”. Його маніфестом стали вірші поета В. Т. Кіріллова “Ми” (1917), де, зокрема, проголошувалося:

“Мы во власти мятежного, страстного хмеля;

Пусть кричат нам: “Вы палачи красоты”,

Во имя нашего Завтра – сождем Рафаэля,

Разрушим музеи, растопчем искусства цветы.

...О, поэты-эстеты, кляните Великого Хама,

Целуйте обломки бывшего под нашей пятой,

Омойте слезами руины разбитого храма.

Мы вольны, мы смелы, мы дышим иной красотой” [2].

Формально більшовики засудили ідеї пролеткультівців, проте в діяльності їх партії такі ідеї знайшли чи не повне втілення. Вчення про “дві культури” зумовило негативне ставлення до “непролетарських” шарів культурної спадщини, деформацію спадкоємності. На хвилі цієї кампанії знищувалися пам’ятники релігійної культури (ікони, храми, монастирі), чинилися репресії по відношенню до діячів “ворожої” культури (буржуазної, дрібнобуржуазної тощо), велася боротьба з виявами буржуазної й релігійної моралі за принципом “моральне те, що сприяє зміцненню диктатури пролетаріату”. Наша сьогоднішня духовна криза – прямий наслідок тієї сумної політики.

Культура, можна сказати, – втілений розум людства, котрий функціонує як смислово-прирошення до природного світу і сфери матеріального виробництва. Саме культура є справжньою метою нашої діяльності, тоді як виробництво – лише її умовою. Феномен культури постає перед нами у своїй істинній величі, і в той же час –

тендітності. Тому він викликає як благородну гордість, так і почуття відповідальності, і навіть побоювання за його майбутнє, тривоги, викликаних численними проблемами сучасного світу, який потонує у своєму речовинно-монетарному “прагматизмі”.

Література

1. Баллер Э. А. Социальный прогресс и культурное наследие. – М., 1987. – С.56.
2. Кириллов В. Мы // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.m-battle.ru/warfare.php?part=2&author=119&poems=832>

ТУРИЗМ ЯК ПРОЯВ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Ольга Бойко

*доктор філософських наук, професор
кафедри філософії, СумДУ*

Туризм як особливий соціокультурний феномен можна розкрити тільки через дослідження ієрархії матеріальних, соціальних, культурних і духовних потреб людини, особливостей комунікації індивідів у процесі туристичної подорожі. Тому що туристична діяльність реалізується в усіх основних сферах життєдіяльності суспільства: матеріально-виробничій, соціальній, політичній, духовній та інформаційній.

Роль туризму для сучасного світу є досить важливою, тому що він є різновидом соціальної комунікації і впливає на соціальні інституції та на самоорганізацію глобальних соціокультурних процесів. Завдяки прямому контакту туристичних агентів, туристична діяльність здійснює важливу, особливо в сучасному світі функцію - людиноцентровану гуманізовану комунікацію соціумів, а також їх взаємодію на основі вироблених у соціальному дискурсі гуманних і людиноцентрованих параметрів порядку (зокрема й соціальних), орієнтуючи на гуманітарні цінності, соціальні програми, проекти, цілі, ідеали та сприяє самоорганізації гуманного глобального соціуму.

Підхід до туризму як до масового тимчасового переміщення великих груп людей в інше соціокультурне середовище відкриває можливість усвідомити його не як пересічне життєве явище, а як комплексний соціальний процес, що супроводжується формуванням

нових соціальних структур та інфраструктур, а також спричиняє глибокі трансформації в індивідуальній та суспільній свідомості.

Звернемо увагу на те, що туризм відіграє важливу роль в задоволенні цілого комплексу потреб людини, починаючи з базових, фізіологічних і закінчуючи пізнавальними, культурними, духовними, самореалізаційними. Завдяки туризму людина може пізнати не тільки навколишній світ, життя та культуру інших народів, але й випробувати себе у незвичних екстремальних ситуаціях, а також більш глибоко пізнати та зрозуміти культуру свого народу, культуру іншого, власний культурний горизонт сприйняття та розуміння світу.

Аналізуючи таке явище як туризм, можна зазначити, що він є важливим чинником позитивної глобалізації, який сприяє перетворенню протистояння культур у їх діалог, збереженню природної та культурної спадщини, створює нові зони соціальної зайнятості та, за самою своєю природою, має більший, ніж інші суспільні феномени, потенціал щодо створення атмосфери взаєморозуміння та довіри між народами.

З моменту появи такого явища як туризм (а це приблизно XIX століття) особливого значення набувають безпосередні людиновимірні контакти великої кількості людей, які здійснюються практично на всій планеті. Такого роду контакти, які переростають у взаємодію, комунікацію, взаєморозуміння та мають наслідком довіру й солідарність, що встановлюються між народами, не можуть бути досягнуті лише через засоби масової інформації, а можливі лише при безпосередньому спілкуванні людей, що відбувається під час туристичної подорожі.

Також, при аналізі феномену туризму, слід звернути увагу на проблему масовизації туризму. що передбачає розкриття сутності масового туризму як форми мандрівок, що історично еволюціонували, при цьому необхідно завжди брати до уваги соціокультурні особливості масового туризму та їх основні ціннісні імперативи.

Цінність здійснення мандрівок, безумовно, важлива як екзистенційний досвід пізнання та порівняння культурного простору різних культур та розуміння на основі даного аналізу своєї власної. Можна погодитися з М. Мід, яка зазначає, що мандрівник, який один раз вийшов з дому, є більш мудрішим, ніж той, хто ніколи не переступав власного порогу, так і знання про іншу культуру повинно загострити нашу здатність пізнавати з більшою настирливістю, оцінювати з більшою симпатією нашу власну [2].

Масовий туризм може бути описаний як історично еволюціонуюча форма мандрів, але відмінностей між ними більше, ніж схожості. Як писав Ж. Бодрійяр, “немає нічого більш чужого чистій мандрівці, ніж туризм та дозвілля” [38]. Хоча в основі мандрів та туризму лежить одне і те саме психологічне прагнення до нового, допитливість, мандрівник розраховує тільки на себе, а турист – на гада. Мандрівник іде та іде сам, туриста – ведуть і везуть.

Отже, хоча мандрівник подорожує самостійно, а турист користується благами та можливостями туристичних послуг, все ж таки, вони, особливо в сучасну добу, здійснюють певний вплив на формування та особливості світоглядних і ціннісних орієнтацій. Це відбувається тому, що в процесі міжкультурної, міжсоціумної комунікації, яка є наслідком туризму, здійснюється осмислення та переосмислення туристами життєвих цінностей, світоглядних орієнтацій і культурних горизонтів власної свідомості.

Отже, туристична діяльність соціальних суб’єктів, яка здійснюється за сприяння туристичних організацій і державних органів, надає комунікації між народами гуманоцентрованого змісту, активізує екзистенційні виміри особистості, формує світоглядні та культурні критерії особистості, що значним чином впливає на встановлення атмосфери взаєморозуміння та довіри як між індивідами, так і між народами, які вони репрезентують.

Для України, як і для багатьох країн світу, туризм є стимулюючим чинником удосконалення суспільних відносин, становлення неформальних соціальних інститутів, які конститууються як суттєві складові громадянського суспільства. Водночас в умовах демократичного суспільства самоорганізація соціальних інститутів “знизу” стає більш цивілізованою, все більш відповідною еталонам демократії та свободи особистості.

Людство своїм розвитком багато в чому зобов’язане подорожам, які дозволяли людині не тільки розширити власний ареал освоєного соціального простору, але й ініціювали процеси міжетнічної і міжцивілізаційної соціальної комунікації, були каталізатором соціального пізнання, соціально-просторової ідентичності та просто певною формою відпочинку.

Знайомство зі своїм і “чужим” соціокультурним простором, його освоєння, зустріч з іншим досвідом, погляд на себе з боку, рефлексія з приводу свого і чужого соціуму і просторово-часового

континууму були необхідними передумовами інноваційної активності людей і детермінантами еволюції соціальних інститутів.

Завдяки туризму значно зростають духовні запити, відбувається диференціація соціальних потреб, виникає прагнення до систематичного ознайомлення з іншими моделями соціальної поведінки та матеріальною і духовною наочною діяльністю, відбувається чуттєве та наочне пізнання світу. У сучасному світі туризм став невід'ємним чинником розвитку людської цивілізації. Завдяки цьому відбувається пізнання світу в планетарному масштабі, глобалізація і стандартизація моделей соціальної поведінки, об'єднаних у рамках загальних ціннісних, нормативно-поведінкових і естетичних ідеалів.

Література

1. Бодрийяр, Ж. Америка [Текст] / Ж. Бодрийяр. – СПб. : Владимир Даль, 2000. – 206 с.
2. Мид, М. Культура и мир детства [Текст] / М. Мид. – М. : Директмедиа Паблишинг, 2004. – 878 с.

ПРО ІСТОРІОСОФІЮ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

В'ячеслав Артюх

У великого українського історика Михайла Грушевського (1866–1934) історіософські погляди формувалися під великим впливом позитивістської епістемологічної парадигми. Звідсіля й велика кількість паралелей з поглядами І. Франка на історичний процес. Хоча, потрібно зазначити, що протягом довгого творчого життя у Грушевського його історіософія зазнавала трансформації також і під впливами ідей Е. Дюркгайма, методології «психології народів» В. Вундта та настанов неокантіанства, але все ж позитивістський компонент у цьому «букеті впливів» завжди залишався головним.

В уявленнях про суб'єкт історичного процесу на перше місце у нього виходить детермінуюча ці погляди залежність від народницького типу світогляду. Сам Грушевський цей ідеологічний контекст своїх історичних поглядів характеризував так:

«... я був вихований в строгих традиціях українського радикального народництва, що виводилося від кирило-мефодіївських братчиків, і

твердо стояло на тім, що в конфліктах народу і влади вина лежить по стороні влади, бо інтерес трудового народу – се найвищий закон всякої громадської організації, і коли в державі сьому трудовому народові не добре, се його право обрахуватися з нею» [1, 12].

Отже, суб'єктом історичного процесу він називає народ. Ще в молоді роки, стаючи до викладацької праці, він проголосив у вступній лекції 1894 року у Львівському університеті своє кредо: «Народ, маса народня... повинний бути альфою і омегою історичної розвідки. Він – із своїми ідеалами й змаганнями, з своєю боротьбою, поспіхами і помилками – єсть єдиний герой історії» [2, 73].

Народ/нація на відміну від донаціональної категорії етнографічної маси виступає максимально організованою і структурованою соціальною одиницею. Історія такого народу/нації подається Грушевським як цілісний процес в образі органіцистської метафори «національного тіла», що на лінії часу проходить етапи народження, становлення, занепаду та відродження. Національний історичний процес проявляє себе в трьох площинах: суспільно-економічній, політичній та культурній. Він також розчленований на історичні періоди. Приміром, український історичний процес, як видно з його «Історії України-Руси» та «Очерка истории украинского народа» має, принаймні, п'ять таких періодів: 1) доба Київської Русі; 2) Литовсько-Польська доба; 3) козацька доба; 4) період бездержавності і 5) з XIX століття – початок національного відродження.

Грушевського також цікавлять питання внутрішніх механізмів, що рухають «колесо історії».

По-перше, це проблема соціальної еволюції і чільно пов'язаний з нею концепт поступу. І хоча категорія «еволюції» у творах Грушевського зустрічається набагато частіше за «поступ», але останній прикладається в основному до масштабів всесвітньої історії, виражаючи її універсалістські смисли. Термін же еволюції репрезентує у нього більше світ часткових національних історій. Еволюція є та матрична ідея, якою пронизано абсолютну більшість історичних та публіцистичних творів історика. На відміну від Франка, у Грушевського немає праць, спеціально присвячених проблемі поступу, але фрагментарні згадки про нього є досить частими в його історичних творах. Механізм невпинного («вічного») поступу спрацьовує в межах еволюційної моделі руху історичного процесу. Категорія ж поступу вказує на напрямок еволюційного руху, поступ –

це та складова еволюції, що протистоїть процесам застою й регресу в суспільному, політичному, культурному й духовному житті нації. Хоча, якщо не проводити поверхневі смислові розбіжності між категоріями еволюції та поступу, а звернути увагу на позитивістські витоки смислової подібності цих категорій, то не буде великою помилкою, якщо ми цілком у спенсерівському дусі скажемо, що й у Грушевського «закон поступу» є еквівалентним «закону еволюції».

Як можна зробити висновок із багатьох проаналізованих фрагментів критеріїв історичного поступу у Грушевського два і вони знаходяться в ситуації амбівалентності. По-перше, це відповідність його «загальнолюдському» історичному розвитку. Якщо цей критерій прикласти до українського історичного процесу, то це означає, що його поступ буде фіксуватися за умови, коли він буде відповідати поступу всього людства. По-друге, це корисність поступу для розвитку окремої нації, тобто поступальне лише те, що працює на досягнення українським етносом стану політичної нації [3, 95].

Той ідеал, що як регулятивна ідея спрямовує на себе вектор поступу є для Грушевського реальна людина, наближена до своєї сутності, по-іншому – це ідеал гуманізму, або як він пише:

«Мета роду людського, людського існування, єсть якомога ширший і повніший розвій заложених у єму духовних сил і через цей розвій якомога ширше запровадження в життя принципів правди, добра і краси» (цит. за: [3, 99]).

У цього великого історика ми зустрічаємо такий образний опис поняття поступу:

«Людський поступ – се безконечне громадження мільярдів атомів сих малих діл, солідно і совісно сповнюваних. Як з незмінної творчої роботи мільярдів коларових поліпів виростають могутні громади коралових скал, так плідна муравельна праця поколінь, совісно сповнюваний буденний обов'язок незмінно громадають культурні капітали суспільности і людства» [4, 66].

Отже, поступ як цілісність постає сумою простих його елементів («малих діл»), що рухають національну спільноту по лінії подальшої ускладненості й диференціації.

По-друге, розглядаючи український історичний процес крізь призму еволюціоністської схеми, Грушевський піднімає й проблему рушійних сил цієї еволюції, а це теорія «багатофакторності» як позитивістський варіант історичної причинності. О. Пріцак вважає, що Грушевський до складу своєї історіософської концепції відніс три

фактори, як комбінацію різних суспільних і географічних сил, які рухали українське історичне життя: територію, населення і державу [5, 20]. У своїй пізній соціологічній праці «Початки громадянства» (1921) сам Грушевський визначає трохи інший набір факторів історичної еволюції (які вірні, принаймні, для розуміння життя первісних спільнот) – це біологічний, економічний та психологічний (куди він відносить звичай, релігійну уяву, мораль, мистецтво) [6, 38–39]. Тут Грушевський, погоджуючись з двома факторами, названими Ф. Енгельсом: економічним (продукція життєвих засобів) та біологічним (продовження роду), додає ще й свій третій – психологічний. І далі він виступає проти узагальнення у побудові незмінних каузальних ланцюгів.

Ці фактори виконують змушуючий вплив на виникнення найрізноманітніших фактів історичного знання (соціальних, політичних, культурних). Як видно, у Грушевського не було жорсткого і сталого набору факторів як якоїсь постійно домінуючої детермінанти історичного розвитку. У своїх працях він говорить про найрізноманітніші фактори як рушійні сили історичного життя. Та й відносно самого історичного процесу потрібно також говорити про несталість і про домінування на різних етапах історичної еволюції різних змушуючих факторів. Він схиляється до думки що ідея багатофакторності повинна пояснювати не весь історичний процес, а історичну епоху чи конкретну історичну ситуацію. Тут історика повинно турбувати лише те, чи з достатньою повнотою названі фактори, щоб правильно пояснити локальну ситуацію.

Так, як відбувається взаємодія комбінацій найрізноманітніших факторів, то це приводить до сприйняття історичного процесу як такого, що керується «сліпою» і «непередбачуваною» силою, а вона породжує, у свою чергу, рух в часі найрізноманітніших колективних суб'єктів історичного життя. Таке несприйняття жорсткої детермінації історичного процесу географічно-суспільно-економічними факторами виводить історіософію Грушевського поза межі позитивістської парадигми і засвідчує, принаймні, вільне використання ним історико-теоретичних напрацювань позитивізму.

Будучи прикладеними до українського історичного процесу, ці концепти еволюції, поступу, багатофакторності працюють на виконання глобального завдання – конструювання образу відроджуваного в темпоральних точках тепер та майбутнього

українського народу/нації, що засвідчує ще й телеологічний характер історіософії Грушевського.

Використана література

1. Грушевський М. Українська партія соціалістів-революціонерів та її завдання / М. Грушевський // Борітеся – поборете. – 1920. – № 1. – С. 1–54.
2. Грушевський М. Вступний виклад з давньої історії Русі // Твори: у 50 т. / Михайло Грушевський. – Т. 1. – Львів: Світ, 2002. – С. 65–74.
3. Тельвак В. Теоретико-методологічні підстави історичних поглядів Михайла Грушевського (кінець XIX – початок XX століття) / В. Тельвак. – Нью-Йорк; Дрогобич [Б. в.], 2002. – С. 235 с.
4. Грушевський М. Наша політика. Збірник статтів / М. Грушевський. – Львів, 1911. – 119 с.
5. Прицак О. Історіософія та історіографія Михайла Грушевського / О. Прицак. – К.; Кембридж [Б. в.], 1991. – 80 с.
6. Грушевський М. Початки громадянства (генетична соціологія) / М. Грушевський. – [Wien], 1921. – 328 с.

ЗНАЧЕННЯ ПРАЦІ ГРУШЕВСЬКОГО «ЗВИЧАЙНА СХЕМА “РУССКОЇ» ІСТОРІЇ...”» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Володимир Волошин

Сучасники називали Михайла Грушевського «батьком української нації». І якщо за цією метафорою криється яесь автентичне значення, то воно повинно стосуватися, в першу чергу, реалізації основних ідей, названої в заголовку праці. Повна назва цієї статті, що її М. Грушевський написав у 1903 і опублікував у 1904 році: «Звичайна схема «русскої» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства». Основні її ідеї він почав зреалізовувати уже в своїй багатотомній «Історії України-Руси» (перший том – 1898) та «Очерке истории украинского народа» (1904).

У цій праці він деконструє усталену схему російської історії, що легітимізувала імперські реалії XIX століття і за якою «вона починається з передісторії Східної Європи... потім мова йде про розселення слов'ян, про сформування Київської держави; історія її

доводиться до другої половини XII в., потім переходить до В. кн. Володимирського, від нього – в XIV віці – до кн. Московського, слідиться історія Московської держави, потім Імперії» [1, 298]. Але насправді «Володимиро-московська держава не була ані спадкоємницею, ані наступницею Київської, вона виростав на своїм корені, і відносини до неї Київської можна б скорше прирівняти, напр., до відносин Римської держави до її гальських провінцій, а не преемства двох періодів у політичній і культурній житті Франції» [1, 299]. Отже, доба Київської Русі не є ланкою власне російської історії. Але на думку Грушевського ніякої «общерусской» історії бути не може, тому, що ніколи не було ніякої «общерусской» народності. А були і є росіяни (великороси), українці і білоруси. Тому російська історія повинна розпочинатися з історії Володимирського удільного князівства, тобто з XII століття. А ось періодами української історії є й історія раннього слов'янства на наших землях, й історія Русі (Руси-України). Повна схема української історії у Грушевського така: біля витоків – анти (які вважалися на той час слов'янськими племенами), далі – період Київської Русі, який переходить у Галицько-Волинський (а не у Володимиро-московський як у «общерусской»). Потім іде Литовсько-Польська доба. За нею – доба Козаччини. Ну і потім (цього в статті немає) – Російсько-Австрійський період, в межах якого у XIX столітті і виникає феномен українського національного Відродження. В основу такої періодизації великий історик кладе історію народу (а не факту державності чи правлячої династії Рюриковичів), який проживав на цих землях і цей народ зараз називається українським. Або як він писав ще раніше: «Народ, маса народня... і єсть, і повинний бути альфою і омегою історичної розвідки. Він – із своїми ідеалами й змаганнями, з своєю боротьбою, поспіхами і помилками – єсть єдиний герой історії» [2, 149]. Головне, що історія цього народу на цій території – безперервна. І етнізм тут – не головне. На різних історичних етапах він називався по-різному: антами, русинами, козако-руським народом, малоросами, «хохлами», українцями. Але всі ці самоназви лише засвідчують розвиток у часі одного й того самого народу.

Таким чином, Грушевський, по-перше, усамостійнив історію України, відділивши її від імперської «общерусской» історії, у складі якої вона подавалася лише як регіональна «малорусская»; по-друге, сконструював образ безперервної тяглості українського історичного процесу через темпоральні трансформації категорії «народу»; по-

третє, на противагу романтичному образу козацьких першовитоків українського народу Грушевський «заглибив» українську історію в києворуські часи і навіть далі. Тут варто нагадати, що до складових такого виду колективної ідентичності як національна входить і усвідомлення її представниками своєї єдності в часі, а це і є національна історія. Отже, виходить так, що, ставши складовою української національної свідомості, історіографічні ідеї Грушевського «працювали» на трансформацію української етнографічної маси в модерну політичну націю.

Використана література

1. Грушевський М. Звичайна схема «русскої» історії і справа раціонального укладу історії східного слов'янства // Статті по славяноведенню. Сборник Российской императорской академии наук. – СПб., 1904. – Вып. I. – С. 298-304.
2. Грушевський М. Вступний виклад з історії Руси, виголошений у Львівському університеті 30 вересня 1894 р. // Записки Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. – Львів, 1894. – Т. 4. – С. 140-150.

ФІЗИКА ТА МЕТАФІЗИКА СМЕРТІ

Івченко Анастасія, *студентка групи ПС-401*
(*Сумський державний університет*),
Синах А.О., *доц. кафедри філософії*
(*Сумський державний університет*)

Більшість людей вірять у життя після смерті. Це вигідно, адже людській свідомості важко змиритися з тим, що колись її не стане.

На відміну від реального життя, інший світ має ряд переваг. Більшість вірувань свідчить про те, що загробний світ є справедливим, чого часом не вистачає реальному. Інше, краще життя врівноважує реальність. Спостерігаючи за бідами і несправедливостями земного життя, люди вірять у те, що настане час і все це зло зникне.

В іншому світі на людей чекає винагорода за краще життя, цей факт є неабияким стимулом. Наприклад, якби скандинавські племена не вірили в існування Валгалли, то навряд їх чоловіки так затято билась у бою в надії показати себе якомога кращими воїнами. Адже Один відбирав у своє царство лише найкращих. Чи, наприклад, якби

індуси не вірили у карму та мокшу, а буддисти в нірвану, то навряд присвячували своє життя саморозвитку.

Люди вірять в життя після смерті, адже дуже часто ця думка є нав'язаною. Сучасна наука може пояснити не все. Часто люди вірять чужим розповідям, які не мають під собою ніякого підґрунтя. Адже легше повірити в тунель зі світлом вкінці, в янголів чи примарний рай, ніж у остаточну і безповоротну смерть.

Ще однією причиною, чому люди вірять у життя після смерті є те, що будь-який народ світу, будь-яка національність, будь-яка релігія у будь-які часи говорила про безсмертя у тій чи іншій формі. Давні слов'яни вірили у Вирій, індуси – у реінкарнацію, християни – у вічну душу тощо.

Святе Писання говорить про те, що Бог є безсмертним і він створив людей по своїй подобі, а смерть – це лише покарання за гріхи, що були скоєні на початку часів. Писання дає віруючим людям надію, що, якщо вони вестимуть праведне життя, то Бог пробачить і вони зможуть повернутись у Боже Царство, де панує мир і спокій.

На сьогодні, майже кожен знає історію Ісуса. Більшість людей поважає його, вірять його приписам і настановам, тому для таких людей немає причин вважати Рай ілюзією, адже саме Ісус говорить про існування кращого світу і безсмертної душі: «І не лякайтесь тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може; але бійтесь більше того, хто може й душу, і тіло вам занепасти в геєнні» [1, 998].

Віра в інше життя є стимулом стати краще. Думка про інший, справедливий світ породжує віру у те, що, якщо не у цьому, то в хоча б в іншому – винні у злочинах отримують по заслuzі, а страждання невинних обернуться благодаттю.

Віра надає людям сили та хоробрості у боротьбі зі злом, несправедливістю, але часто ця віра приходить зі страхом.

Велика кількість вчених, лікарів, психоаналітиків та філософів звертались до теми смерті, її впливу на людей. Відомий психіатр Зигмунд Фрейд вважав, що кожна людина має у собі жагу до життя та жагу до смерті, які постійно змагаються. Жага смерті – це несвідоме прагнення до повернення у неорганічний стан, до саморуйнування. Доказом наявності цих двох протилежних сил є те, що в організмі щохвилини відбуваються руйнування і утворення чогось нового.

В організм людей похилого віку переважають деструктивні процеси, катаболізм, коли потрібні речовини починають синтезуватися у меншій мірі, а переважна більшість процесів є

анаболічними. Для таких людей характерний занепад сил, фізична слабкість, при цьому розумова діяльність зберігається. Це є причиною психологічного пригнічення, адже людина не може вести таке ж активне життя, як раніше, починає згадувати юність, молодість, друзів, яких вже, можливо, немає.

«Озираючись у минуле, вивчаючи давні культури і народи, ми знаходимо, що смерть завжди була для людини огидною – і, схоже, залишиться такою в майбутньому. З точки зору психіатра це цілком зрозуміло, і, вірогідно, краще за все пояснюється основоположним уявленням про те, що наша підсвідомість вважає власну смерть цілком неможливою. Вона, підсвідомість, просто не в силах уявити собі припинення свого існування на землі. Якщо нашому життю і суджено обірватися, то така гибель незмінно приписується якомусь злонамірному втручанню з боку. Говорячи простіше, наша підсвідомість в кращому випадку здатна допустити, що нас вб'ють, але смерть з природних причин чи від старості залишається незбагненною. Таким чином, смерть асоціюється у людей зі злодійством, лякаючою несподіванкою, чимось таким, що саме по собі закликає до відплати та покарання» [2, 26], – говорить американський психолог Елізабет Кюблер-Росс в своїй книзі «Про смерть і вмирання».

Більшість людей боїться смерті, проте, в людській свідомості, є відчуття, емоції, які значно сильніші за неї. Так, Ф. Бекон говорив: «Помста торжествує над смертю; любов її зневажає; честь її закликає; горе шукає в ній прихистку; страх її передбачає» [3, 411].

Помста, дійсно є вищою за смерть, оскільки, засліплені помстою, люди зневажають смерть. Яскравим прикладом може бути кровна помста, коли вбивством відповідають на вбивство. Такий вид помсти міг призвести до винищення цілих кланів людей. Ковна помста була поширеною у Київській Русі. На згадку приходять розповідь про княгиню Ольгу, яка винищила поселення древлян, бо ті жорстоко вбили її чоловіка.

Любов також сильніша за смерть. Ми маємо безліч історій часів Другої світової війни, коли люди незважаючи на біль, сльози, страх, поверталися додому, бо знали, що на них чекають.

Горе і відчай навпаки відбирають жагу до життя. Одні й ті самі переживання по-різному впливають на ставлення до смерті. Наприклад, убита горем, що викликана смертю дитини, мати може легко, не задумуючись покінчити життя самогубством. Або, навпаки,

відчуваючи загрозу життю дитини та сама мати здатна на, здавалось, неможливе.

Не зважаючи на всі дослідження, смерть й надалі залишається однією з найбільших таємниць. Вона має важливе значення не лише для особистості, а й для розвитку цілих націй. Прагнення розгадати таємницю смерті змушує людей рухатись вперед, розвиватись, досліджувати природу, знаходити закономірності. Усвідомлення смерті допомагає краще оцінити важливість і складність життя, зрозуміти його цінність. Віра у душу, як запоруку вічного життя, що продовжиться в іншому світі робить людей більш милосердними.

Страх і повага до смерті, віра у загробне життя зробили свій важливий внесок у розвиток людства і ми маємо світ таким, яким він є зараз. Незважаючи на жах, який породжує смерть, люди знайшли в собі сили та емоції, які можуть його подолати: любов та помста – якості, які часто оспівують, бо не можна їх недооцінити.

Смерть завжди буде актуальною і завжди матиме колосальне значення, бо без неї неможливе життя. Життя – це обмежений у часі процес, якби не було смерті, життя не було б життям.

Питання сенсу буття, неодмінно зачіпає і «Що ж таке смерть?», адже якщо смерть – лише перехідний етап, то має бути щось, що буде переходити. Виникають й інші питання: що і куди переходить? На жаль або на щастя, людство не має відповідей, а лише гіпотези щодо цих питань. Хочеться вірити, що надмірна цікавість людей щодо питання смерті не матиме лихих наслідків.

Література

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту [Текст]: із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / пер. Іван Огієнко. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2002. – 1159 с.
2. Кюблер-Росс Э. О смерти и умирании / Пер. с англ. – К.: «София», 2001. – 320 с.
3. Мысли и изречения великих. О богах, жизни и смерти / [сост. А.П. Кондратов]. – М.: РИПОЛ классик, 2011. – 528 с.

ВИКИПЕДИЗАЦИЯ ЗНАНИЯ КАК ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЙ МАРКЕР СОВРЕМЕННОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭПОХИ

*Сынах А.А., доц. кафедры философии
(Сумской государственной университет)*

Если технология не освобождает людей от рутины, чтобы они могли преследовать более высокие цели человечества, тогда весь технический прогресс бессмысленен.

(Жак Фреско)

Современные технологии и интернет как их решающая социальная составляющая активно проникают во все сферы нашей жизнедеятельности, преображая облик окружающей действительности и меняя привычный уклад жизни каждого индивида. Амбивалентность их влияния вызывает продолжительные споры и порой рождает радикальные призывы, вплоть до полного отказа от их использования. Не забираясь далеко в дебри этих дискуссий, остановимся на информационной составляющей операциональной проблемы.

Поскольку многим интернет заменил книгопечатную продукцию, обратимся к «Википедии» как референсному (среди многочисленных «wiki») источнику информации в формате «народной энциклопедии». Этот, пожалуй, самый популярный источник знаний в сети позиционирует себя в качестве «свободной энциклопедии, которую может редактировать каждый». И любой пользователь интернета при поиске ответа на незнакомый вопрос сталкивается с этим интернет-справочником.

Если говорить исключительно об украинской «Википедии», то стоит сразу же отметить низкий уровень ее наполнения содержательной и объективной информацией, что связано с общим невысоким уровнем гражданской и культурной ответственности. В то время как, к примеру, в Германии она выступает едва ли не как официальный источник информации, на который ссылаются даже в юриспруденции, в частности, при цитировании для судебных решений. Однако информативность «Википедии» в нашей (как и любой другой) стране может быть признана весьма ограниченно, поскольку, в отличие от академических или специальных энциклопедических изданий, предполагает свободный доступ на размещение информации, а, следовательно, и отсутствие контроля за ее достоверностью. Невозможность идентификации квалификации

авторов исключает любую возможность ее использования в качестве источника специальных знаний.

Любая информация, полученная из «Википедии» и других свободных информационных баз, должна быть принципиально проверяема. Для первичной оценки качества статьи достаточно взглянуть на список источников информации. Если источники недостоверны, однобоки либо тенденциозны (тем более, ежели вовсе отсутствуют), то можно сразу исключить такую статью из всяческого рассмотрения. К примеру, в сегменте ресурса найдены 272 мистификации, просуществовавшие более одного года [1]. Рекорд – 10 лет и 1 месяц. Среди них статьи о профессорах из Университета в Беркли, об анимационных шоу, музыкальных группах, поэтах, заметка в статье о Лорде Байроне о его питомцах — крокодиле и барсуке. И несмотря на то, что «Википедия» наказывает таких нерадивых авторов блокировкой, тем не менее, проблема остается актуальной. И самое опасное в этом то, что существуют еще не найденные подделки, которые могут стать частью «истории».

Помимо квалификации авторов, размещающих подобные статьи, стоит помнить и о компетенции реципиентов подобной информации. Если для человека эрудированного будет несложно отделить зерна от плевел, то, что будет, если эта информация попадет на «неорошенную почву», можно только догадываться. Проблема усугубляется тем, что у человека несведущего развивается кликабельность мышления совсем иного порядка: истиной для него будет набор информации, которую выдаст в первых же ссылках на соответствующие веб-страницы поисковая система (а она покажет результат в любом случае, и даже даст «ответ» на неверно поставленный вопрос или предложит решение неосуществимой или неочевидной задачи!). К слову, для того, чтобы правильно пользоваться поисковыми системами, также необходимы минимальные знания в этой области, а еще лучше, понимание алгоритмов их работы. Но даже в этом случае, проблема остается открытой, ведь релевантность поисковых запросов базируется и ориентирована именно на «среднестатистического» (а вернее – «усредненного») пользователя. Не случайно сегодня широко распространен ироничный интернет-мем: «Unless your name is Google stop acting like you know everything!», что в переводе означает: *«Если Вы не Google, то перестаньте вести себя так, как будто все знаете!»*.

С уверенностью можно сказать лишь о том, что «Википедия» может служить «лакмусовой бумагой» для выявления интереса к процессам, происходящим на данный момент в обществе, поэтому принята в качестве источника информации об известности того или иного обстоятельства, частоте употребления или распространенности какого-либо термина, или обозначения и т.п.

Когда речь заходит о специализированных компетенциях, уместным будет упомянуть так называемые эзотерическое знание, скрытое от большинства, крупницы которого становятся еще более недоступными, растворяясь в потоке информационного мусора. Ведь сегодня тысячелетние поиски истины мудрецов зачастую укладываются в электронные брошюры под названием «100 великих изречений», 99 из которых оторваны от контекста и здравого смысла. С другой стороны, рядовому человеку стали доступны те знания, которые ранее были скрыты за семью печатями. В качестве примера можно привести скандальную историю с «Поваренной книгой анархиста», содержащей подробные инструкции по изготовлению в домашних условиях взрывчатки, оружия, наркотических веществ и ядов, руководства по подрывной деятельности и слежке, а также приемы устранения противника в рукопашном бою. Написана она была в конце 1960-х (опубликована в 1971 году) американцем Уильямом Пауэллом в знак протеста против войны американского правительства во Вьетнаме. В последующие годы, в силу потенциальной опасности книги, она методично изымалась из оборота спецслужбами разных стран. Считается, что процесс был завершен с полным успехом, и к началу 1990-х из начального текста в книге остался один раздел – про наркотические вещества. До сих пор, хотя книга (в выхолощенном виде) доступна в США, она остается запрещенной в ряде других стран [2].

Подведя итоги, вернемся к нашему эпиграфу от Жака Фреско – известного футуролога, основателя организации «Проект Венера», направленного на достижение мирной, устойчивой, постоянно и стабильно развивающейся глобальной цивилизации, через переход ко всемирной ресурсо-ориентированной экономике, всеобщей автоматизации, внедрению всех последних научных достижений во все области жизни человека и применению научной методологии принятия решений. На самом деле, сам по себе прогресс и технологии вещь бессмысленная, когда становятся самоцелью, а не средством для достижения более высоких общечеловеческих целей. Более того, как

мы видим, эти самые технологии порой приводят к деструкции как самого общества, так и отдельно взятой личности, не говоря уже о таких «побочных» явлениях, как глобальные экологические, и связанные с ними, проблемы. Поэтому в эпоху, когда сама по себе информация обесценилась, перестав быть дефицитом, гораздо важнее найти нужный способ ее применения.

Список литературы

1. Wikipedia:List of hoaxes on Wikipedia [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:List_of_hoaxes_on_Wikipedia
2. Поваренная книга анархиста [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Поваренная_книга_анархиста

ПРОБЛЕМА ЦІННОСТЕЙ У ФІЛОСОФІЇ

Крекотень Катерина,

Шуба Владислав,

студенти групи ПС- 501, СумДУ

Значення філософського дослідження проблеми трансформації моральних цінностей в сучасному світі можна пояснити тим, що комплекс моральних цінностей індивіда, етносу, соціуму є одним із важливих показників, що характеризує взаємодію суб'єктів суспільства, сприйняття ними цієї дійсності буття. Також важливим є розуміння кількісної і якісної характеристики моральних цінностей сучасного суспільства для передбачення того, як реалії сьогодення вплинуть на розвиток духовного життя майбутніх поколінь, країни в цілому. Зниження рівня загальної, зокрема й моральної культури, соціальна апатія, проникнення в суспільну свідомість інноваційних моральних цінностей, що характеризуються зміщенням гуманізації на користь меркантилізації та раціоналізації, – все це впливає на процес формування індивіда в умовах сучасної дійсності. Отже, цінності самі по собі, є породженням культури як специфічно людського способу освоєння і привласнення світу, в результаті якого світ перетворюється на ціннісно-смыслову реальність. А філософське мислення пов'язує людину і людство з його потребами, з одного боку, і зі світом культури як світом цінностей з іншого. Тому, одним з найважливіших аспектів філософського теоретичного осмислення людиною світу є

ціннісний підхід, що знаходить свою методологічну основу в загальній теорії цінностей.

Одним з перших до проблеми цінностей звернувся давньогрецький філософ Сократ. В центрі його філософських поглядів знаходиться людина, яка розглядається, насамперед, як моральна істота, і головним є тільки те, що виступає для людини благом, а це - цінність і користь, як дві основні характеристики буття.

Але як окрема одиниця у філософії аксіологія не існувала до початку XIX ст. І лише у другій половині XIX ст., з виходом книги Р. Г Лотце "Мікрокосмос" (1856-1864рр.), з'являється розгорнуте вчення про цінності. Так, усі цінності, за уявленням Лотце, існують самостійно як істини, критерієм яких є наукове пізнання у вигляді трьох начал: істини, фактів, ціннісних понять. На думку Лотце, сутність цінності полягає в тому, що вона не належить до сфери дійсності: джерело цінності потрібно шукати в нас самих, у нашій свідомості. Усі речі та події мають цінність лише тому, що вони сприяють реалізації Божого провидіння.

Розглядаючи ціннісну проблематику, не можна обминути філософію Ф. Ніцше. Він дійшов висновку, що всі традиційні цінності старої моралі, релігії, науки (добро, справедливість, бог, безсмертна душа, істина тощо) втратили сенс. Головне завдання людини, на його думку, полягає в тому, щоб замість них поставити власні суб'єктивні ціннісні орієнтири. Проблема цінності посідає чільне місце в його трактаті "До генеалогії моралі". Тут розглядаються "гарне та погане", "добро та зло" як протилежні цінності. Роль Ф. Ніцше в становленні аксіології відзначав і В. Віндельбанд, підкреслюючи, що творець "підготував ґрунт" для розробки теоретичних основ філософії цінностей.

Значний вклад в розробку аксіології вніс український мислитель, філософ Г. С. Сковорода. Для українського засновника «філософії серця», головним у людини для світопізнання та самопізнання є саме воно - серце, душа. Розум, за Сковородою, - не зможе відповісти на головні людські «світобудовні» та буттєво-значущі питання. Так само раціонально-пізнавальні прагнення і зусилля не виправдовують смисло-життєвих сподівань людської душі. А за вибудованими у досконалий текст поняттями завжди приховано головне - глибинний зміст, який відкривається тільки серцю. Григорій Сковорода виокремлює ще одну важливу цінність і, водночас, неocenенну для доцільного й гармонійного буття людини чесноту -

«сродну працю», яка, на думку філософа, є єдиним джерелом людської радості.

Інший представник української філософської думки, видатний Каменярь Іван Франко, порушував філософські питання задля вирішення наукових, моральних чи суспільно-політичних проблем, а не в річищі загальносвітоглядних спекулятивних шукань. Звідси й пріоритет етико-антропологічної проблематики у предметі Франкових роздумів, і його гуманістичний підхід до будь-яких філософських проблем. У його високоморальній філософії слід бачити, передовсім, приклад для наслідування. Досліджуючи генезу особистості, науковці неодноразово доходили висновку, що людина стає такою, якою її шліфують об'єктивні реалії, але вона при цьому не пасивна, вона обирає (дуже часто неусвідомлено) ті впливи, які є домінантними в суспільстві і до яких не завжди схиляється її єство. Приймаючи або відкидаючи певні цінності, особистість робить вибір, що визначає стратегію її подальшого життя. І. Франко неодноразово підкреслював потребу прищеплювати молодому поколінню високі етичні якості, виховувати його в дусі любові до людини, поваги до старших, дружби і товариства, правдивості і чесності. «Кожна людина, - зазначає мислитель, - ... мусить виробити собі певне коло понять про людське життя, про поводження з людьми; це є розуміння вірності, справедливості, правди, дружби і добра. Ці поняття служать основою моралі, що є предметом останньої і найвищої науки - етики» [1., с.39]. І. Франко усвідомлював, наскільки далеко йти до осягнення цього високого етичного ідеалу та, все ж таки, надзвичайно важливо невинно прагнути і йти до нього.

Теоретичні досягнення і оснований на цьому моральний досвід ХІХ століття прийнято пов'язувати також з іменами таких письменників, поетів, філософів, педагогів, психологів як М. Бердяєв, П. Віндельбанд, І. Кант, П. Ріккерт, Л. Толстой, К. Ушинський, П. Флоренський, Т. Шевченко та іншими.

Взагалі цінність як феномен, є складним комплексом і міститься як у пізнавальних структурах, так і у світогляді людини, в глибинних процесах соціального життя і культури. При цьому, слід зазначити, що цінності є складовим елементом будь-якої культури або навіть її основою, фундаментом (П. Сорокін). В той же час, вони завжди виступають як абстрактні ідеали, узагальнені цілі та засоби їх досягнення, які забезпечують життєдіяльність суспільства і

допомагають індивідам робити правильний вибір своєї поведінки в життєво значущих ситуаціях.

Цінності служать соціальними індикаторами якості життя, а система цінностей служить фундаментом культури. Система цінностей чинить зворотний вплив на інтереси, потреби людей і суспільств і виступає однією з найважливіших стимулів соціальної дії.

Цінності за своїми функціями не лише націлені в майбутнє. Вони діють також як культурні традиції, звичаї, ustalені норми, завдяки чому забезпечують зв'язок з минулим. Ціннісні уявлення регулюють поведінку людей стосовно сучасних їм реалій. Обираючи спосіб життєдіяльності, порівнюючи запропоновані суспільні моделі розвитку, громадяни визначають власну програму діяльності.

Література

1. Франко І. Наука і її взаємини з працюючими класами / Іван Франко Збір. творів у 50-ти томах. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 45.- С. 24-40.

МОДИФІКАЦІЇ ФОРМИ В СУЧАСНОМУ ЖИВОПИСІ

Чирков С., *ПР-41, СумДУ*

Філософський та художній дискурси як різні форми оприявленності сущого надають можливість наблизитися до більш повної та адекватної інтерпретації культури загалом та людини, що вписана в контекст культури зокрема. Саме через певні дискурсивні практики на рівні художнього та філософського можна віддзеркалити водночас процесуальність, випадковість та серійність, інваріантність буття культури.

Якщо мистецтво як сукупність феноменальних актів відбиває присутність людини в теперішньому та на рівні події відтворює умови здійснення смислу (кожного разу іншого), то філософія через рефлексивні практики дистанціюється від миттєвого, плінного, що, в свою чергу надає можливість відтворити цілісність розуміння певної епохи, її культурних та світоглядних засад та місце людини в цій цілісності.

Звертаючись до специфіки мистецтва живопису доби постмодерну та інтерпретації форми в межах мистецьких пошуків

середини ХХ – початку ХХІ століття, можна виокремити деякі риси, які повторюються.

Для живопису цього періоду є характерною відмова від авторства, як відмова від єдиної інтерпретації а тому і єдиної оформленості змісту. Відомий американський митець Енді Воргол, що вважається не тільки батьком поп-арту, але й батьком комерційного мистецтва, людиною, яка поставила своє мистецтво на конвеєр, стирає межу між автором та глядачем, він відкидає автора, як такого, що потрібен для того, щоб мистецтво жило. Ключову роль у творчості Енді грала його «Фабрика» і команда працівників, які виконували численні шовкодруки (один із найпопулярніших та найдоступніших видів друку на текстилі. А що це як не «смерть автора», про яку говорили філософи постмодерну, зокрема Р.Барт у своєму однойменному есе. Зокрема він наголошував на тому, що дати тексту автора – означає дати йому лише одну інтерпретацію, а це призводить до створення певних обмежень щодо тексту. Потрібно відмовлятися від «авторитету» автора. Із цього виходить, що замість того, щоб шукати якесь одне приховане послання, потрібно сприймати витвір «письменника» як багатовимірний простір, який неможливо розшифрувати.

Ще однією ознакою мистецтва цього періоду є серійність як віддзеркалення орієнтації не на окремого глядача а на масового, а звідси наявність безлічі форм, які у своїй повторюваності задають ефект вічності, нескінченості як масового глядача в цілому так і автора та його твору зокрема. В цій повторюваності віддзеркалене одразу і прагнення до вічності і не можливість це прагнення здійснити (як у епіграфі У.Еко до роману «Ім'я троянди»). В основі однієї із найвідоміших картин поп-арту – бляшанки супу «Кемпбелл», 1962 року лежить однаковість, повторюваність – на ній зображенні 32 бляшанки супу. «Воргол був переконаний, що у повторенні є щось сутнісно затишне»[1, с.31]. На картині немає жодних «мистецьких» штрихів, чи то жирних мазків фарби, чи нашарування, тощо. «Нова настанова Енді – хай буде, як вийшло»[1, с.31]. У той самий час, при відмові прикрашання зовнішньої форми предметів, Енді Воргол наголошує на їх природній красі. Тобто «форма» бляшанок супу переноситься із повною точністю на полотно митця. Згодом виникає потреба у створенні таких творів мистецтва, які завжди можна відтворювати, тому що є певна конструкція або ідея цього твору, яку можна в будь-якому випадку створити вже без наявності автора.

Форма у сучасному мистецтві має знаходитись у стані постійного руху, що віддзеркалює рухливість та плинність людських вражень та оточуючої реальності. Наприклад, це знаходить своє віддзеркалення в мистецтві хеппенінгу, флеш-мобу та електронних мистецтвах, в яких об'єднується робота живописця та режисера і де форма переноситься на глядача. Тобто, глядач під керівництвом митця створює форму, яка постійно рухається. Таким чином, відтворюється живопис в його безпосередньому значенні – як фіксація в знакових формах живого, але на відміну від живопису минулого це живе має залишитися живим у витворі мистецтва.

З іншого боку є такі види сучасного мистецтва, які потребують свого автора, як повноцінного учасника «витвору». Можна сказати, що автор у свою чергу стає художнім засобом, за допомогою якого відбувається спроба зтерти межу між мистецтвом та дійсністю. Мова йде про акціонізм, у якому акцент переноситься із витвору мистецтва на процес його творення. Саме про такий спосіб заявити про дещо через його зникнення в момент оприявлення і говорить Ж.Дерріда стосовно акту даріння та дару як такого. Можемо вважати, що будь-який витвір мистецтва – це створення нового способу існування через постійне творення та зникнення форм.

Література

1. Кетрін Інгрем. Це Воргол: Пер. Ростислав Паранько. - Львів.: Видавництво Старого Лева, 2016. - 79.

Науковий керівник – *доцент кафедри філософії, канд. філос. наук, Козинцева Т.О.*

СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРІВ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД У ВІТЧИЗНЯНІЙ РЕЛІГІЙНІЙ ТРАДИЦІЇ КОНКРЕТНОГО ПРАВОСЛАВНОГО ІДЕАЛІЗМУ

Туляков Олег Олегович,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії СумДУ*

Наразі осередням творення нової України є місцева громада. Стратегічним завданням децентралізації є надання повноважень та важелів впливу на низовий рівень. Тому постає задача підготовки та

залучення до громадської активності місцевих лідерів, спроможних забезпечити розробку та впровадження локальних проєктів сталого розвитку громад. Вихід на політичну арену таких лідерів зумовлений логікою трансформації українського суспільства у бік становлення ринкової економіки, культивування демократії та впровадження світових стандартів урядування. Дальше функціонування олігархічних корупційних інтеграцій загрожує державному суверенітету та територіальній цілісності держави. У масовій свідомості сучасного українського суспільства панують настрої відчаю та зневіри, рівень довіри до влади вкрай низький, як і гранично низьким є рівень соціального прийняття процесу реформування. Ситуація склалася у такий спосіб, що повернути громадян до позитивної активності можна виключно виходом з химерного світу утилітарного та штучного та входженням до смислового поля, що живиться світлими ідеями наших пращурів.

Забезпечити ефективність процесу становлення лідера сучасної української громади пропонується залученням національної релігійної спадщини, яка визначається як конкретний православний ідеалізм. У вітчизняній філософії ця традиція визначається як «філософія серця». Як відомо, ця традиція ґрунтується на твердженні, що «серце» є сутністю, де у людському тілі знаходить своє місце безсмертна, унікальна людська душа. В Україні сьогоднішнього дня наявна соціальна потреба на харизматичних політиків пасіонарного типу, котрі мають власний світогляд, мислять вільно та є готовими до відповідальної соціальної активності. Тому головним та вкрай необхідний для таких осіб є реальне та повне здійснення процесу формування самосвідомості. У традиції конкретного православного ідеалізму самосвідомість пов'язана з духовними практиками звернення до власних глибинних та утаємничених сутностей. Звідти беруть свої витoki світлі та ясні думки, котрі є дійсно корисними для загалу та перспективними для впровадження. Самосвідомість є внутрішнім монологом людини з самим собою. Ось так виразно, точно та витончено Б.Вишеславцев описує процес приходу людини до своєї внутрішньої сутності, до свого «серця»: «Знайти цю свою вічність, означає знайти своє справжнє «Я», поринути у глибину власного серця. І це вдається небагатьом, та, переш за все, переживається як почуття глибокого подиву, ніби нового духовного народження або зцілення від природженої сліпоти» [1, 96].

Далі стверджується, що людина, яка у такий спосіб хоче пізнати свою внутрішню сутність, має стати релігійною людиною. Бо таке пізнання супроводжується щирою вірою в утаємничену сутність буття, а сам процес поринання у містичну безодню сердечного супроводжується почуттям містичного благоговіння. У цьому і криється сутність слова «конкретний» у виразі «конкретний православний ідеалізм». Конкретика полягає у фактичній можливості пізнати Бога та власну богоподібність. Людський розум є помічником у цьому процесі, але аж ніяк не єдиною можливою формою пізнання. Така «конкретність» означає принципову можливість для людини поринути у глибини свого серця, здійснивши цим самим справжній особистісний подвиг.

Традиція конкретного християнського ідеалізму стверджує як необхідну передумову пізнання «серця» наявність у людини віри в Бога. Тобто діяти «серечно» може тільки віруюча людина. Віра дає можливість для реалізації праксеологічного (діяльнісного) змісту життя людини, вона «оживляє» людське «серце», яке починає не тільки відчувати індивідуальне («самість»), але й надає внутрішні духовні імпульси для діяльності людини у суспільстві. Віра веде від відчуття до конкретної діяльності на шляху реалізації життєвої місії. Б.Вишеславцев зазначає, що «...серце на релігійній мові є дещо гранично точно, як центр кола, з якого можуть виходити нескінченно різні радіуси, або світовий центр, з якого можуть виходити нескінченно різні промені» [1, 80]. Атрибутивною ознакою терміну «серце» є те, що воно мислиться як центр, який виражає утаємничену людську «самість» та який скеровує вчинки, котрі притаманні конкретній особистості. Бог не закінчив акт творіння світу. Він продовжує його створювати шляхом подвигів тих людей, які діють сердечно, тобто за покликанням. Людина творить світ з Богом. Задуми Бога пізнаються людським серцем, котре виявляється у спричинених духом вчинках. Сакральний зв'язок Людини з Творцем закріплюється вірою, сакральний зв'язок між людьми скріплюється «моральнісними» вчинками (термін П.Юркевича) – любов'ю та справедливістю [2]. Зв'язок існує у формі дії, яка і є тасмне творіння світу. Його кінцева мета – тасмница, котру не дано зрозуміти земній людині. Люди покликані разом діяти за сердечним потягом. Хто чинить так – той миротворець. Тобто творець миру. Спільне миро-творіння є інтегруючим фактором, який утворює справжню громаду. Істина дана

Творцем задля того, аби усе людство об'єдналося у єдину спільноту та рухалося спільним шляхом.

Історія України суперечлива та драматична. Близько століття назад, коли відбувалися сповнені трагізмом події, подібні подіяям сьогодення, С.Ярмусь писав: «Але настає час, коли ми починаємо пізнавати та показувати нашим допитливим дітям, і світові, не тільки наші культурно-емоційні багатства; тепер вже треба звертати увагу на культурно - філософське й наукове надбання українців – на ту спадщину, якою можемо збагачувати не тільки самих себе, але й культуру світу. ...» [3, 5]. Така спадщина, на його думку, є «...християнська філософія універсального значення, яку треба запропонувати людині сучасного часу». [3, 71].

Тоді не вдалося встановити правила суспільної життєдіяльності на основі вітчизняної релігійної спадщини. Як відомо, цьому завадило включення України до інтегрованої системи СРСР. Чверть століття назад наше суспільство вийшло з тої системи, але воно було включено в іншу інтегровану систему олігархічного правління на основі корупційного консенсусу та утилітарного світогляду. Революційні події 2004 та 2014 років свідчать про неприйняття громадянським суспільством встановлених форм життєдіяльності. Врятувати державу від хаосу та самознищення здатні нові лідери громад, які спроможні розробити та впровадити реалістичні локальні проекти сталого розвитку на основі вітчизняної релігійної традиції конкретного православного ідеалізму.

Література

1. Вишеславцев Б.П. Вечное в русской философии. Издательство имени А.П.Чехова Нью-Йорк, 1955. –296 с.
2. Юркевич П. Д. Серце та його значення у духовному житті людини, згідно з ученням слова Божого/ П.Д. Юркевич// Вибране. Бібліотека часопису «Філософська і соціологічна думка», серія «Українські мислителі»/Переклад з російської В.П.Недашківського; упорядкування, передмова і примітки А.Г.Тихолаза. – Київ: «Абрис», 1993. – 416 с. – С.73-115.
3. Ярмусь С. Памфіл Данилович Юркевич та його філософська спадщина. Інститут дослідів Волині.Ч.37. Вінніпег, 1979. – 76 с.

СЕМІОТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ТАРТУСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Стовпак Олена

ПРм.-61, ІФСК, СумДУ,

стажер ун-ту м. Тарту, Естонія

Сучасні наукові студії в царині культури і суспільства потребують ґрунтового семіотичного аналізу для виявлення новітніх закономірностей та тенденцій. Кафедра семіотики Тартуського університету як один із провідних науково-дослідних центрів семіотики світового рівня впроваджує унікальні дослідницькі проекти, які слугують взірцем просування наукової парадигми у галузі семіотики на глобальному рівні. Основними напрямками досліджень є семіотика культури, біосеміотика, соціальна семіотика, а також теорія та історія семіотики.

Дослідження семіотики культури ґрунтується на традиціях Тарту-Московської (Московсько-Тартуської) семіотичної школи – оригінального напрямку в семіотиці й радянській гуманітаристиці 1960-1980-х років. Сьогодні тут активно розробляється семіотика кіно, семіотика літератури, семіотика перекладу і семіотика медіа з теоретичним і методологічним опертям на моделювання, трансмедійність, діалог, концепцію семіосфери Ю. М. Лотмана тощо.

Соціальна семіотика передусім займається семіотичними дослідженнями суспільства, соціального простору і перебігу процесів використання знаків у ньому. Актуальні теми досліджень стосуються історичних відносин між теоріями в семіотичних і соціальних науках, семіотичний аналіз мап та їх створення, а також семіотики урбанізованого середовища. Крім того, актуалізуються роботи в царині політичної семіотики, у межах уявлень про владу, політичну гегемонію і біополітику. Дослідження в галузі теорії та історії семіотики, з особливим акцентом на спадщину Тарту-Московської семіотичної школи, займають важливе місце в науково-дослідній діяльності кафедри. Вони роблять можливим подальший розвиток семіотики як дисципліни, займаються розробкою її концепцій і методології. Окрім того, наразі дослідження спрямовані на вироблення розуміння ідентичності та місця семіотики на глобальному рівні [1].

Дослідники кафедри семіотики досягли значних успіхів в розробці і практичному застосуванні своїх ідей завдяки реалізації низки дослідницьких проектів. Наведемо короткий опис деяких з них.

1) **«Семіотичне моделювання самоопису механізмів».** Проект зосереджений на аналізі та моделюванні самокомунікації і самоописання явищ в семіотичних системах. Проект включає в себе низку тематичних досліджень: (а) типологія самокомунікації в моделях процесу перекладу; (б) синтез концепцій Лотмана і моделей самокомунікації Іксюля; (в) аналіз самометаопису в поетичних текстах; (г) типологія самоописання в порівнянні з найменуванням; (г) інтеграція біо- і культурних семіотичних моделей у вивченні гібридних об'єктів; (є) владні відносини і політичні комунікації в біополітиці [2].

2) **«Методи біосеміотики».** Цей проект спрямований на опис, обґрунтування і аналіз методології біосеміотики, зокрема, в порівнянні з суто науковими підходами до живих систем і антропосеміотики. Цикл робіт, як результат проекту, забезпечує огляд методів біосеміотики і формулювання ролі її методів в подальших дослідних програмах [1].

3) **«Потужність найменування в суспільстві і культурі».** Запланований проект спрямований на розвиток політичної теорії та методології культурних досліджень і включає в себе різні підтеми: (а) сегментація соціокультурної реальності за допомогою присвоєння імен; (б) схематизація ланцюжків інституційної влади, які демонструють внутрішню структуру і порядок культури і суспільства; (в) порівняльний аналіз культури за допомогою стратегій найменування (в основному російсько-естонських); (г) найменування і колективна пам'ять, збереження і забуття культурних структур; (г) найменування як політичний акт; (д) взаємозалежність культури і простору, «сакралізований» простір [1].

4) **«Соціальна семіотика: теорія і практичне застосування».** Для того, щоб забезпечити цілеспрямованість і безперервність дослідження соціальної семіотики, важливо створити своєрідний комплекс прикладних досліджень «людина-культура-суспільство-довкілля». Проект складається з двох основних напрямків: а) визначення основ соціальної семіотики як нового наукового напрямку і встановлення її парадигматичних рис, б) створення прикладних методів соціальної семіотики. Ці аспекти

взаємопов'язані, а тому сприяють поєднанню семіотики з різними соціальними і гуманітарними науками [1].

5) **«Семіотичні перспективи аналізу владних відносин і політичної комунікації»**. Проект прагне зробити свій внесок як у політичну теорію та методологію культурних досліджень, так і стимулювати розвиток діалогу між соціальними і гуманітарними науками шляхом інтеграції підходів аналізу дискурсу і семіотики в соціально-науковій парадигмі. Методика досліджень має міждисциплінарний характер: семіотика, лінгвістика, дискурс критики, когнітивна психологія, аналіз ідеології, політичної риторики й масової комунікації [1].

Із останніх проектів, які також викликають значний науковий інтерес, слід згадати дослідження «Тварини в мінливих середовищах: культурне посередництво і семіотичний аналіз». Проект спрямований на проблемні випадки у відносинах людина-тварина (в тому числі диких, свійських, і тварин в неволі). Такі проблеми аналізувалися, виходячи з біосеміотичної і зоосеміотичної перспективи [3, 4].

У січні 2017 р. започатковане нове дослідження **«Семіотика багатовидових середовищ: посередництво у вирішенні комунікативних конфліктів»**. Проект спрямований на вивчення використання різними видами семіотичних засобів співіснування в загальних середовищах. Результати проекту стануть вагомим підґрунтям для моделювання багатовидових середовищ, вироблення більш ефективних стратегій в галузі управління навколишнім середовищем і охорони природи.

На сучасному етапі кафедра семіотики Тартуського університету демонструє вагомі результати науково-дослідницьких проектів, які спрямовані як на розширення методологічної бази семіотики, так і на ефективне практичне застосування таких інноваційних дисциплін як біосеміотика, екосеміотика, зоосеміотика, антропосеміотика, семіотика культури, семіотика суспільства.

Список використаних джерел

1. Past research projects. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.flfi.ut.ee/en/departement-semiotics/past-research-projects>
2. Kull K. Beginnings of the Semiotics of Culture/ Kalevi Kull. – LIBRO. – 2013.

3. Maran T. / Animal Umwelten in a Changing World: Zoosemiotic Perspectives/ Timo Maran // Vol. 18. – 2016.

4. Timo Maran Eesti Teadusinfosüsteem. Електронний ресурс. Режим

доступу: <https://www.etis.ee/Portal/Projects/Display/863e8edd-87a2-4f4f-82a0-af8e81afff3a?language=ENG>

Науковий керівник – *д. філос. наук, проф. Лебідь Є. О.*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ У ФІЛОСОФІЇ СВІДОМОСТІ

Ігнатенко Дмитро,

аспірант кафедри філософії, ІФСК, СумДУ

Проблема свідомості завжди привертала увагу філософів, бо визначення місця і ролі людини в світі, специфіки її взаємодії з дійсністю вимагає з'ясування природи людини як такої. У ХХ столітті все більше вчених і філософів зосереджуються на дослідженні людини, а саме її «внутрішнього світу», що складається з думок, почуттів та інших ментальних процесів. При цьому в дискусіях на цю тему визначним стає концепт «свідомість». Основне питання філософії свідомості: чи можна працювати зі свідомістю як з матеріальним об'єктом, вимірювати його і маніпулювати станом, а також передавати його стан іншій істоті за допомогою приладів? По-іншому – чи властивий кожному суб'єктивному факту об'єктивний прояв? Наступне питання: чи всі факти в матеріальному світі можуть будь-ким спостерігатися (або ж існують факти, які не підлягають спостереженню жодному із суб'єктів)? Залежно від відповідей на ці питання, можна виділити чотири провідні концепції. «Так, так» – двоаспектна теорія (повна тотожність матеріалізму й ідеалізму); «так, ні» – класичний матеріалізм, «ні, так» – класичний ідеалізм, «ні, ні» – дуалізм. Більшість сучасних науковців відповідають на перше питання «так», тобто є матеріалістами. Але з другим питанням ситуація набагато складніше. У даній статті ми представимо низку найбільш популярних теорій свідомості, яких дотримуються дослідники свідомості і психофізичної проблеми, яка полягає в пошуку найбільш релевантного підходу до встановлення відносин між ментальним і фізичним, між свідомістю і тілом, між, за Декартом, *res cogitans* і *res*

extensa.

Розглянемо головні аргументи моністичного й дуалістичного підходів. Класичний дуалізм (Платон, Р. Декарт, Дж. Екклз, К. Поппер) спирається на наявність двох субстанцій – матеріальної і ментальної. Ці дві сутності не можуть бути зведені одна до одної, тому в межах дуалізму свідомість і тіло протиставляються як відокремлені і часто взаємозалежні одне від іншої. Сильним аргументом на користь дуалізму є результати неврологічних досліджень Дж. Екклза, які свідчать, що подібні ментальні події можуть співвідноситися з абсолютно різними неврологічними процесами, а також що асоційовані ментальні та фізичні події можуть відбуватися не одночасно, а, отже, вони не суть одне і те саме. Головною ж проблемою дуалізму вважається питання про те, як відбувається взаємодія між двома якісно різними субстанціями. У різний час висувалися гіпотези про існування якоїсь спеціальної «сполучної» області в мозку (Р. Декарт) або ж про здійснення божественного контролю над паралельним розвитком обох видів матерії (Г. Лейбніц), які навряд чи є переконливими.

Наступна, ідеалістична, теорія свідомості (Дж. Берклі, Г. В. Ф. Гегель, І. Г. Фіхте, Ф. В. Й. Шеллінг), стверджує, що сама по собі існує тільки свідомість, у той час як фізичні об'єкти суть лише її епіфеномени. Безсумнівним плюсом ідеалізму є те, що він намагається пояснити ті речі, які не здатна пояснити наука. Однак безумовно слабкою стороною ідеалістичного підходу є схильність зводити об'єктивне до суб'єктивного, що в найбільш радикальній формі можна спостерігати у соліпсистів, які заперечують існування будь-чого, крім свідомості єдиного спостерігача.

Філософія, яка схиляється до матеріалістичного пояснення світу наголошує на презумпції існування фізичних об'єктів і подій, при цьому все, що прийнято називати ментальним або духовним, є лише властивістю фізичного. У ХХ ст. була сформульована теорія тотожності свідомості і мозку (Д. Армстронг, Ю. Плейс), і протилежна їй теорія їх нетотожності (Т. Хондр). Ю. Плейс стверджує, що науковий доказ тотожності свідомості, яка спостерігається інтроспективно, і фізичного процесу в мозку, який спостерігається емпірично цілком здійснений, незважаючи на неможливість безперервного переходу від одного виду спостереження до іншого. В якості демонстрації цього твердження він звертається до історії природничих наук і наводить аналогію з доведенням, що блискавка є

рухом електричних розрядів, незважаючи на те що ми не можемо здійснити безперервний перехід від спостереження її на відстані до розгляду цих розрядів безпосередньо [1, с. 47].

Наступна теорія – функціоналізм, підхід при якому ментальні стани розглядаються з точки зору їх каузальної, або функціональної, ролі. Відповідно до функціоналістського підходу, свідомість може існувати без мозку, оскільки каузальний ланцюг може бути реалізований у будь-якій складній системі, зокрема і в нематеріальній. Сучасний філософ Х. Патнем формулює свою теорію наступним чином: «моя стратегія обґрунтування того, що біль не є станом мозку, буде спиратися не на апіорні підстави, а на той факт, що інша гіпотеза є більш правдоподібною. Я висуваю гіпотезу, що біль або стан болю – це функціональний стан всього організму» [2, с. 56].

Двоаспектна теорія (Б. Спіноза, Б. Рассел, П. Стросон, Д. Чалмерз, Дж. Сьорл) розглядає ментальне і фізичне як дві властивості сутності, що лежить в основі всього. Б. Рассел наступним чином характеризує двоаспектну теорію: «Погляд, запропонований мною, полягає в тому, що і свідомість, і матерія – це структури, що складаються з більш первинної речовини, яка не є ні ментальним, ні матеріальним» [3, с. 278]. Від ідеалізму, матеріалізму і дуалізму цей підхід відрізняє засаднича теза про те, що відмінність між ментальним і фізичним не є онтологічно фундаментальним. Перевагами двоаспектної теорії є те, що в створюваній нею картині світу у ментального і фізичного в двоаспектній теорії відсутній субстанційний статус. Однак прихильники даної теорії стикаються з іншою проблемою – необхідністю пояснити, що ж за нейтральна сутність лежить в основі всіх речей. Дати зрозуміле, ясне пояснення поки не вдається.

На сьогоднішній день не створено задовільного вирішення психофізичної проблеми. Сучасний філософ Т. Нагель вважає, що «питання полягає не в обмеженості наших пізнавальних ресурсів, а в тому, що свідомість не підлягає науковому вивченню, тому що вона не об'єктивована» [4, с. 37]. Інші ж учені вважають, що саму психофізичну проблему, мета якої уточнити онтологічний статус свідомості, можна розділити на безліч часткових проблем, і вирішуючи кожен, ми крок за кроком наближаємося до вирішення основного питання.

1. Place U. T. Is consciousness a brain process? / U. T. Place. –

British Journal of Psychology, 1956. Vol. 47. No 1. – 44–50 с.

2. Патнэм Х. Психологические предикаты (природа ментальных состояний) / Х. Патнэм // Философия сознания. – М.: Дом интеллектуальной книги, 1999. – 53-57 с.

3. Russell B. An Outline of Philosophy / B. Russel. – London: George Allen & Unwin Ltd, 1970. – 320 с.

4. Nagel T. “What is like to be a bat?” in Philosophy of Mind: A Guide and Anthology / T. Nagel. – Oxford: Oxford University Press, 2004. – 32-41 с.

Науковий керівник – д. філос. наук, проф. Лебідь Є. О.

МЕТАФИЗИЧЕСКАЯ ФОТОГРАФИЯ: СТРАННАЯ РЕАЛЬНОСТЬ ВИЗУАЛЬНОГО ОБРАЗА

Евгений Лебедь,

д. филос. наук, проф. кафедры философии СумДУ

Эти заметки, в силу ограниченности места, представляют собой не критический анализ одного из феноменов современной фотографии, ее изобразительных средств, приемов, подходов и методов, а, скорее набросок, спонтанно возникший в результате занятий автора фотографией, претенциозно именующей себя *метафизической*.

Греческое слово «метафизика» с легкой руки Андроника Родосского означает «то что после физики». Метафизика в постаристотелевской традиции выступает как философская дисциплина о сверхчувственных принципах и началах бытия. Но это звучит слишком обще, тем более определение метафизики, как и ее метод, в истории философии неоднократно менялись, уточнялись, актуализировались соответственно духу времени и историческим модификациям европейского типа культуры. Закономерен вопрос: какое отношение это сугубо философское систематическое знание, выведенное, по И. Канту, из чистого разума, имеет к фотографии – искусству, откровенно предпочитающему явление бытию?

Понятие «метафизическая фотография» придумал выдающийся московский фотохудожник Александр Слюсарёв (1944-2010) по аналогии с самоназванием группы итальянских художников – «метафизическая живопись», возникшей в 1910-х гг. и

персонифицированной Дж. де Кирико, К. Карра, Дж. Моранди, Ф. де Пизисом, А. Савинио. Метафизическая живопись во многих смыслах оказалась прямой предшественницей сюрреализма.

В метафизической фотографии можно вычитать необычные двусмысленности С. Лейтера, загадочные интерпретации цвета Э. Хааса, магическую атмосферу задних планов Р. Рая, рассеянный свет Г. Груйера, сюрреалистические превращения плоскостей и людей у К. Маноса, феноменологическое видение «того, что есть» Б. Барби, экспрессию М. К. Брауна, намеки на методы снава становящейся сегодня популярной пикториалистической фотографии, легкие рефлексы зеркальных опытов признанного мастера ню Х. Ньютона, а если идти дальше – аллюзии на «невозможную геометрию» М. К. Эшера, неопластицизм П. Мондриана, конструктивистские ракурсы А. Родченко, супрематизм К. Малевича. В числе мастеров, оказавших на него влияние, А. Слюсарёв упоминал Эдварда Уэстона, Ирвинга Пенна, Арнольда Ньюмана, Ричарда Аведона, Иржи Еничека, Кароля Каллаи, Клиффорда Сайдинга, Йозефа Судека [1]. Конечно же, о заимствованиях и подражаниях в случае высоких образцов метафизической фотографии речь идти не должна. Перечисленные мастера не более как художественный контекст, культурная питательная среда, в которой вызревало и рождалось это направление фотоискусства. Без преувеличения можно сказать, что метафизическая фотография демонстрирует положения концепции П. Флоренского, касающейся пространственности и, в частности, обратной перспективы, что воплотилось в идее «плоского пейзажа» А. Слюсарёва (название – по знаковой фотографии 1989 г.), где отсутствие линейной перспективы без ложной нарочитости манифестирует высвечивание, приоткрывание непотаенности бытия. Художник (и куда же без духовно комплиментарного его видению зрителя!?) – это существо, вовлеченное в мир и производящее непотаенность истины в действительность, то, что М. Хайдеггер называл *Dasein*.

Это направление виртуозно избегает поверхностной образности, обнаруживая глубину благодатной неизвестности, таящейся за корой повседневности, тайны, на присутствии которой настаивал еще Дж. де Кирико. Метафизическая фотография, деконструируя непосредственное восприятие, творит скрытую, часто недоступную обыденному взгляду, и поэтому странную реальность (где префикс *ир-* не выглядит неуместным), в которой моментальность и монументальность – время и вечность,

находятся в нерасторжимом единстве. Отказ от литературности, нетерпимость к сюжетности (игра света и тени – вот сюжет! – скажет метафизик), молчаливое ускользание от повелевающих жестов нарратива, от, как мог бы выразиться Л.-Ф. Селин, «галантерейности» искусства. Не собственно тела и предметы, а манифестации вещественности света, тень, блик, пятно, рефлекс, нюанс, контраст – полноправные персонажи произведения, что не противоречит интимно-сопереживающему отношению художника к вещи, рискованно балансирующей на грани между желанием быть схваченной объективом и обрести привилегию исчезновения. Метафизика света формирует пространство и время фотографии, структурирует визуальный образ: свет, как писал Ж. Бодрийяр, есть истина образа. В метафизической фотографии иконические подобию остаются действенными, хотя и не самодостаточными, но почти никогда не замещаются чистыми формами, как в абстракционизме. Р. Лонги, анализируя художественную манеру Дж. Моранди, приводил отрывок из «Обретенного времени» М. Пруста, который может служить ключом к пониманию эстетики метафизической фотографии: «Реальность, которую следует выразить... заключается не в том, каким представляется предмет, а в степени проникновения нашего впечатления, до такой глубины, где внешность предмета имеет мало значения, где его суть проявляется через такие характерные черты, как звон ложки, ударяемой о тарелку, жесткость накрахмаленной салфетки, бесконечно более дорогие для моего духовного благополучия, чем бесчисленные разговоры на гуманитарные, патриотические и международные темы» [2, с. 311].

Объективно смыслы метафизической фотографии несколько иные, нежели смыслы современной фотографии других, давно легитимизованных культурой, жанров. При остром желании придать понятию «метафизическая фотография» максимальной определенности целостной культурной реальности очевидна проблематичность и неоднозначность его (понятия) содержания. Вероятно, о метафизической фотографии можно говорить как о кодировке на собственном подвижном и во многом плюралистичном образно-перформативном языке подспудных, часто бессознательных импульсов фотохудожника и истолкование их как внутреннее трепетно-живое противоречие визуального образа.

Метафизическая фотография воплощает собой: в методе – минималистичность и выход из естественной установки сознания в режимы феноменологической редукции (в гуссерлевском смысле); в технике – монолитность и конструктивизм, тектоничность и

фактурність; в естетикі – іроничність, імпрессионістичність, асимволічність, багатомірність і метадискурсивність, непосредственність, асоціативність, екзистенціальність і, як би сказати, дзен-буддистську медитативну созерцальність. Обнадієжить, що метафізический поворот в фотографії врят ли превратится в імпульс моди.

Література

1. Аксенов В. Метафізическая фотография А. А. Слюсарева: знаки и признаки (к постановке проблемы) / В. Аксенов // ФОТОЖУРНАЛ ХЭ. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://photoelement.ru/analysis/slyusarev/slyusarev.html>
2. Лонги Р. От Чимабуэ до Моранди / Р. Лонги. – М.: Радуга, 1984. – 352 с.

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДА НАЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОГО ЦИКЛУ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ «МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

О. Ю. Щербина-Яковлева
*доктор філософських наук, професор кафедри ІПіСТ
Сумський державний університет*

Галузь знання «Менеджмент соціокультурної діяльності», що розвивається протягом останніх часів, вже не є поєднанням «малоформатних» напрямків розробки окремих дозвілєвих та просвітницьких технологій, у яких відображуються приватні інтереси дослідників. Відбувається все більш глибоке усвідомлення генеральної мети соціокультурної діяльності, яка полягає у задоволенні потреб вдосконалення індивіда, його пристосуванні до вимог суспільства та соціоекологічного середовища, формуючому впливі на соціальні та етнічні групи. На наш погляд, саме поглиблення віддзеркалення людино- та соціоформуючих запитів ідеології сталого розвитку сучасного суспільства є підґрунтям інтегруючих тенденцій у галузі, перетворення її на самостійний продуктивний напрям науково-дослідницької діяльності.

Водночас ця галузь знання поступово зазнає поступової диференціації. Вона вже не є тільки системою сформованих теоретичних наук, або, навпаки, сукупністю розрізнених технологій.

Зростає якість розробки відокремлених теорій загального та технологічно-прикладного плану. Система галузевого знання з менеджменту соціокультурної діяльності у наші дні набуває ознак єдиного виду знання в усьому комплексі наукових соціально-гуманітарних та культурологічних уявлень. В своїй пізнавально-дослідній та організаційно-формуючій діяльності вона успішно поєднує загальнотеоретичне знання з практичною впливовою роботою з соціумами, мікрогрупами та окремими особами.

У державному стандарті підготовки бакалаврів напряму і галузі знань 6.020106 «Менеджмент соціокультурної діяльності» теоретична підготовка забезпечується циклом дисциплін фахової спрямованості. Вихідними складовими фахового циклу є «Вступ до спеціальності», «Історія та теорія соціокультурної діяльності», «Теорія та історія культури», дисципліни технологічної орієнтованості тощо. Пошук та поглиблення методологічних, змістових, логічних, методичних зв'язків у процесі викладання цих навчальних дисциплін є провідним завданням професорсько-викладацького складу випускової кафедри.

Методологічні підходи до теоретико-понятійної розробки та викладання навчальних дисциплін професійного циклу віддзеркалюють їх змістові особливості, рівень розвитку методологічних уявлень та прикладних технологій сучасних соціально-гуманітарних наук і галузі знань «Менеджмент соціокультурної діяльності». Провідною засадою забезпечення внутрішньої єдності освітнього процесу є фахова культурологічна та соціально-організаційна орієнтованість. Засобами забезпечення підтримки фахової орієнтованості є декілька методологічних принципів:

- Принцип інтегративності. У освітньому процесі відбувається методологічне, змістове та концептуально-технологічне поєднання фундаментальних наукових теорій культурологічного, соціального, гуманітарного знання з провідними концепціями політології, правознавства, інноваційними технологічними підходами тощо;

- Принцип універсальності. Зміст дисциплін професійного циклу напряму і галузі знань «Менеджмент соціокультурної діяльності» відображує зв'язки та закономірності функціонування системи «людина-соціум-культура», які є характерними для різних типів її історичного, етнічного та географічного існування;

○ Принцип інноваційності. Теоретичне розкриття дисциплін професійного циклу та практична орієнтованість освітнього процесу спрямовані на формування креативного світовідношення фахівців з соціокультурної діяльності;

○ Принцип компаративності. Поглиблення уявлень про зв'язки та закономірності функціонування системи «людина-соціум-культура» вимагає порівняльної характеристики форм та змісту культурного розвитку, соціальної, індивідуальної життєдіяльності у різних історичних, етнокультурних, політичних та економічних типах суспільної організації;

○ Принцип загальної єдності та взаємозв'язку. Специфіка формування професійної свідомості фахівців з галузі знань «Менеджмент соціокультурної діяльності» вимагає акцентування детерміністських підходів. Життєдіяльність системи «людина-соціум-культура» є продуктом взаємодетермінуючих подій, внаслідок чого кожне інноваційне феноменальне утворення або процес в одному елементі системи вимагає дослідження змін інших елементів;

○ Принцип розвитку та синергійності. Єдність та взаємозв'язки людини та соціуму є неврівноваженими та нестабільними, внаслідок чого існування системи «людина-соціум-культура» пов'язане зі постійними змінюваннями, трансформаціями, непередбачуваними флуктуаціями та біфуркаціями, конструктивними та деструктивними оновленнями;

○ Принцип протиріччя. Протилежності політико-державних, соціально-групових, етнічних, професійних, демографічних, гендерних потреб та інтересів обумовлюють наповненість життєдіяльності системи «людина-соціум-культура» більш або менш загостреними ідейними та практичними зіткненнями суб'єктів соціокультурної діяльності, соціальних рухів, культурних течій тощо;

○ Припустимість використання в наукових дослідженнях методів і методик прикладних суспільствознавчих, культурологічних, людинознавчих наук (спостереження, опитування, панельні та лонгітюдні дослідження, вимірювальні експерименти, формуючі експерименти тощо);

○ Математизація методологічних підходів до вимірюваних феноменів та процесів у сфері життєдіяльності людини, соціального буття і культурного розвитку;

- Припустимість розробки спеціальних дослідницьких інструментів та комплексів інструментарію (діагностичний інструментарій, інструментарій для організації опитування, спостереження тощо);
- Припустимість обґрунтування та опрацювання спеціальних інноваційних (формуючих) проектів та технологій.

Література

1. Асаинова М. В. Профессиональная компетентность менеджера социально-культурной деятельности : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / М. В. Асаинова. – Москва: Изд. дом МГУКИ, 2007. – 109 с.
2. Касаткина С. А. Основы профессиональной деятельности менеджера социокультурной сферы : учеб. пособие / С. А. Касаткина. – М. : МГУКИ, 2001. – 102 с.
3. Оленіна О. Ю. Концепція підготовки менеджерів соціокультурної діяльності в умовах формування суспільства знань / О. Ю. Оленіна // *Культура України*. – 2013. – Вип. 42(2). – С. 41 – 49. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ku_2013_42\(2\)__11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ku_2013_42(2)__11)

СИМВОЛИ ТА ОБЕРЕГИ В УКРАЇНСЬКІЙ ВИШИВЦІ: ІСТОРИЧНА ТЯГЛІСТЬ ВІД ЯЗИЧНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ

В. Опанасюк,
к. політ. н., доц., Сумський державний університет
Т. Шевченко,
студ. гр. КД-61, Сумський державний університет

У побуті українців вишивка зі стародавніх часів і до сьогодні залишається своєрідним атрибутом усіх народних свят, символом української культури. «Вишивка – це духовний символ українського народу, рідного краю, батьківської оселі, тепла материнських рук, це орнаментальна скарбниця колективного генію, в якій втілено чудеса народної вигадки, ... [вишивка] була оберегом, відображала культурні цінності та надбання українського народу протягом століть [1, 70]». Вишитий одяг готували як придане, а обрядові вишиті рушники використовували на весіллях як символ довгого та щасливого подружнього життя. Рушники з вишивкою передавали з покоління в покоління, ними оздоблювали ікони в

домівках та церквах [2, 199]. Вишивка мала естетичне та/або сакральне значення на всіх виробих із її застосуванням: одязі, скатертинах, серветках, постільній білизні, рушниках та ін.

Історія вишивки починається в період неоліту, заглиблюючись корінням у трипільську культуру (V – кінець IV тис. до н. е.), яку відкрив у 1893 р. український археолог В. В. Хвойка. Орнамент, типовий для одягу трипільців, зберігся у вишивці до нашого часу. Трипільці використовували цей орнамент для оздоблення місць культового призначення, посуду, предметів інтер'єру.

Першими археологічними знахідками, які формують уявлення про вишивку в стародавні часи є статуетки, які зображають чоловіків у довгих сорочках із вишитими елементами на рівні грудей.

Кочовим народам Півдня України – скіфам і сарматам – також знайома вишивка. Наприклад, скіфи носили вишиті сорочки, що підтверджується артефактами, знайденими під час розкопок скіфських курганів. Опираючись на зображення золотої пекторалі (Товста могила, IV ст. до н. е.), срібної вази з кургану Чортомлик (IV ст. до н. е.), чаші з Гайманової могили (IV ст. до н. е.) можна створити уявлення про вишивку на святковому одязі скіфів. Розкопки курганів, які відносять до культури сарматів, показують соціально-економічне розшарування цього кочового населення південно-українських степів. Так, одяг багатих жінок прикрашався вишивкою золотом, водночас бідних – тільки намистинами. Реконструкція одягу з поховальних курганів Сватова Лучка, Соколова Могила (с. Ковалівка Миколаївської області, I ст. до н. е.) дозволяє відтворити поряд із орнаментом сюжетні зображення символічного характеру.

У Київській Русі вишивка була елементом вбрання не тільки простого народу, але також світської знаті та кліру. Одяг, прикрашений вишивкою, носили руські князі. Літургійне золоте шитво, шитво з розкопок Софії Київської, датоване XIII ст., орнамент на одязі, реконструйований із фресок і книжкових мініатюр наслідували візантійські традиції [3, 1-2].

В українській вишивці широко використовується геометричний орнамент. Ключову роль у ньому відіграють найпростіші геометричні фігури, такі як трикутник, квадрат, часто ромб. Елементом геометричного орнаменту у вишивці є також прямий і косий хрест. Такий тип орнаменту використовували ще в язичницькі часи, тому його ще називають архаїчним. Цей орнамент підтверджує висновок про те, що стародавні предки українців використовували

геометрію чисел у сприйнятті навколишнього світу. Геометричний орнамент характерний для вже згадуваної нами Трипільської культури.

Поширеними зображеннями були різного виду розетки, складені з ромбів. Таким чином, у вишивці виявляється тяглість від солярного культу.

Дослідники орнаментів на рушниках та сорочках звертають увагу на своєрідну «містичну силу» та красу української вишивки. Жіночі образи, використані у вишивці, можна трактувати як слов'янські уявлення про жінку-берегиню в оточенні символів-оберегів та символів-заклинань. Підтвердженням магічного значення вишивки є зображення на ритуальних наручах, які використовувалися в язичницьких обрядах русалій (знахідки з Києва, Старої Рязані, Городища).

Підтвердженням пристосування язичницьких символів до християнської культури є вишитий шовковий елемент до сорочки з домотканого полотна, знайдений в курганному похованні на Київщині. У ньому поєднано язичницьке зображення сиринів із центральним погруддям жінки, голову якої обрамлює німб. Композиція розділяє простір на три частини, оздоблені арками. Аналіз орнаменту дав підстави мистецтвознавцю Т. Кара-Васильєвій пов'язати його з культом русалій [3, 3]. Зображення у вишивці жінок із німбом зустрічаються в період переходу від язичництва до християнства.

Українська вишивка запозичила в язичницької культури не лише орнамент, але також колір ниток. Найпоширенішими у вишивці є червоний, чорний, синій і зелений кольори. Червоний колір на рушниках має ритуальне значення – це колір вогню, життя, сили. Чорний колір – колір смерті та темних сил, який найчастіше використовувався в магічній практиці. Синій колір був символом духовності, мудрості та чистоти. Зелений – колір Дерева Миру. Значення його трактували по-різному: або як юність, надію та радість, або як ревності та непостійність.

Таким чином, із стародавніх часів вишивка збереглася й до нашого часу, незважаючи на вплив різних культур. Нажаль, тільки в середині XIX ст. поціновувачі старожитностей та етнографи звернули увагу на унікальність пам'яток української народної культури, зокрема, на естетику української вишивки. Усвідомлена в той час загроза зникнення української етнічної культури стимулювала колекційний і дослідницький інтерес до неї. Піднесення національного духу, використання вишивки як символу національного відродження та її поширення в дизайнерському одязі перетворили вишивку на символ українства в

уському світі. Так українська традиція сприяла знайомству світу з українцями та українською культурою.

Список використаної літератури

1. Швець І. В. Колекція вишивок Подільської губернії початку ХХ століття з фондів Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника / І. В. Швець // Музейна справа на Поділлі : зб. наук. праць за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф., Кам'янець-Подільський, 15 трав. 2015 р. / [редкол. : В. С. Травінський (голова), Л. В. Баженов, О. М. Завальнюк та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2015. – С. 70-71.
2. Козакевич О. Мереживні та в'язані вироби в оздобленні церковних тканин на Західній Україні ХХ ст. (за матеріалами мистецтвознавчих експедицій 2005-2009 рр.) / О. Козакевич // // Апологет. Християнська сакральна традиція : віра, духовність, мистецтво : матеріали І міжнар. наук. конф., Львів, 23-24 листоп. 2009 р. – 2009. – № 1-4. – С. 197-203.
3. Кара-Васильєва Т. Геометричний орнамент української вишивки та сучасна його інтерпретація [Електронний ресурс] / Т. Кара-Васильєва // Матеріали ІV французько-української археологічної конференції «Геометричне мистецтво від преісторії до сучасності», м. Київ, 2015 р. – С. 1-7. – Режим доступу : <http://institutfrancais-ukraine.com/uploads/files/texte%20Kara%20Vasilieva%20V2.pdf>.

МАНІПУЛЯЦІЯ СВІДОМІСТЮ

М. Рогуля, *КМ-51, СумДУ*

Маніпуляції є дуже ефективним методом досягнення певної мети чи цілі. Маніпуляції можуть бути свідомими, а можуть здійснюватись на підсвідомому рівні. Дійсно небезпечними є маніпуляції напрямлені на досягнення конкретної цілі. В такому випадку діючи проти недосвідченої або проти незнаючої особи маніпулятор за допомогою гнучкого використання тих чи інших прийомів легко досягне своєї мети. Ми всі люди і не можемо бути захищеними від цього на сто відсотків наскільки не були б упевнені в своїх силах.

Розрізняють два типи прийомів маніпуляції в залежності від того будуть вони задіяні для мас чи для конкретної особи. Існує безліч цікавих методів, що їх використовують ЗМІ, але ми зупинимось на прийомах, що напрямлені саме на конкретну особу.

Розглянути конкретні приклади на конкретних ситуаціях нам допоможе фільм, що базується на реальних подіях «Хто я». Сюжет фільму базується на спільній роботі людей, що є повними протилежностями за характером. Бенджамін, що є дуже замкненою особою знайомиться з Максом, який дуже впевнено почуває себе у будь-яких ситуаціях. У подальшому по сюжетній лінії Бенджамін значно розширює своє коло спілкування такими ж комп'ютерними геніями як він. Згодом компанія заради розваги вирішує зламати декілька програм. Так як це незаконна діяльність їх починають переслідувати спецслужби. Через виникнення такої кількості проблем головний герой вирішує зізнатися в усьому скоєному.

Коли настав момент аналізу зізнання можемо помітити як головний герой використовує методи маніпуляції свідомістю, а саме:

- Хибна ущербність або уявна слабкість. Принцип маніпуляції спрямований на прагнення з боку маніпулятора показати об'єкту маніпуляції свою слабкість, тому що якщо хтось слабкіше, включається ефект поблажливості. Бенджамін постійно заздрив Максу, його впевненості та вмінню зацікавити, оскільки його ніхто ніколи не помічав.

- Фактори, спрямовані на виокремлення часткового знання, чи рух від деталей до узагальненої помилки. Маніпулятор змушує об'єкт маніпуляції звернути увагу тільки на одну конкретну деталь, залишаючи поза увагою головне і, відштовхуючись від вільної інтерпретації цієї деталі зробити відповідні висновки. Під час чергового злому Макс поранив руку цвяхом (не одноразово акцентував головний герой).

- Заманювання в пастку або «уявне визнання вигоди опонента». В цьому випадку, маніпулятор під час маніпуляції, натякає на більш вигідні умови, в яких нібито знаходиться об'єкт маніпуляції. Бенджамін висунув пропозицію спецслужбі, якщо він знайде небезпечного хакера, якого вони шукають, служба використає для нього програму по захисту свідків.

- «Повторюваність фраз, або нав'язування думок». В даному випадку використовуючи методику багаторазово повторених фраз, маніпулятор привчає об'єкт маніпуляції до такої трактовки цієї інформації, яку збирається до нього донести. У своєму зізнанні Бенджамін постійно повторював та наголошував на тому що він «невидимка», на нього просто не звертали уваги.

Використовуючи подібні маніпуляції головному герою вдається «пошити в дурнів» спецслужбу. Це допомогло йому впевнити всіх, що він психічно хвора людина. Оскільки, як виявилось пізніше, в його матері була шизофренія і майже з цілковитою впевненістю можна було стверджувати, що Бенджемін має цю саму проблему. Він цілком міг бути душевнохворою людиною. В його тілі було одночасно чотири особистості. Маніпулятор так як і Пауль рано залишився без матері, Штефан полюбляв екстрим.

Головний герой допоміг спецслужбам знайти небезпечного хакера, цим самим зняв з себе провину, та допоміг друзям залишитись невідомими.

С. Кара-Мурза в книзі «Маніпуляція свідомістю» розглядає таку особливість маніпуляції як психічний вплив: «Воно не тільки спонукає людину, що знаходиться під таким впливом, робити те, чого бажають інші, воно змушує його хотіти це зробити». Бенджемін зумів, подібним чином психічно вплинути на людей, завдяки умінню правильного піднесення фактів. Він побудував свою розповідь та розмову таким чином, щоб все «грало йому на руку».

Тобто, ми ніколи не можемо очкінути того, коли саме на нас буде спрямована маніпуляційна атака і від кого. Ми навіть можемо не здогадуватись, що це відбувається з нами кожного дня. Ми можемо бути впевненими, що є захищеними, але навіть ця впевненість може бути всього на всього результатом тих самих маніпуляцій, що вміло використались тією чи іншою стороною. Розуміння того, що ти завжди під загрозою стати жертвою маніпуляцій і є найкращим захистом, а знання тих чи інших прийомів може роззброїти маніпулятора остаточно.

Література

1. С.Г.Кара-Мурза Манипуляция сознанием - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kara-murza.ru/manipul.htm>

*Науковий керівник – доцент кафедри філософії, канд. філос. наук,
Козинцева Т.О.*

СЕКЦІЯ 5
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО:
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ
АСПЕКТИ

ЕМОЦІЇ У СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

Коробкова Т. – студентка ф-ту ІФСК, гр. ПЛ-61

Як правило, емоції у психології вивчаються на рівні окремого індивіда та малих соціальних груп. В той же час представляється досить перспективним вивчення емоцій у якості структурного елемента суспільних відносин, тому що емоції дійсно є не тільки похідними від індивідуально-психологічних відносин, але й відображаючи суспільно-економічні, культурні, політичні та інші макропроцеси, впливають на стан та самопочуття окремого індивіда.

Метою даної роботи є порівняльний аналіз позитивних та негативних емоцій у різних країнах.

Для реалізації мети були виділені наступні **завдання**:

1. Рівень та особливості прояву негативних емоцій по країнах.
2. Рівень та особливості прояву позитивних емоцій по країнах.
3. Аналіз співвідношення деяких факторів (соціальна активність, цінності) з особливостями прояву позитивних та негативних емоцій.

Були проаналізовані результати дослідження **ESS7-2014, ed.2.1** [1] по всіх країнах, що прийняли участь в опитуванні.

Порівняльний аналіз отриманих результатів дає можливість зробити наступні висновки:

1. У країнах з підвищеним рівнем переживання депресивного стану негативні емоції пов'язані з недостатнім рівнем соціальної активності та взаємодії з іншими людьми.
2. У країнах зі зниженим рівнем переживання депресивного стану негативні емоції пов'язані загальним зниженням суб'єктивного задоволення від життя та зловживанням алкоголем.
3. У країнах з середнім рівнем переживання депресивного стану негативні емоції пов'язані з обома виділеними причинами – з недостатньою соціальною активністю та загальним зниженням суб'єктивного задоволення від життя. Крім того, до виділеної групи ввійшли люди, що поділяють традиційні цінності.

4. Суб'єктивний комплекс, протилежний депресивному стану, включає орієнтацію на креативність, взаємодію з іншими та добре здоров'я. У країнах з низьким та середнім рівнем відчуття депресивного стану ці параметри увійшли до другого фактору з позитивними значеннями, що означає, фактично, наявність даних характеристик у житті жителів даних країн. З іншого боку, серед країн з підвищеним рівнем відчуття депресивного стану вказані параметри увійшли до другого фактору з негативними значеннями, що свідчить про невдоволення даних параметрів саме у цих країнах.

Таким чином, проведений аналіз показує, що не тільки біологічні або психологічні, але й соціальні фактори теж відіграють досить велике значення у формуванні відчуття депресивного стану. Якщо порівняти країни з підвищеним рівнем депресії (Угорщина, Польща, Чеська республіка, Португалія, Іспанія) та зниженим рівнем (Данія, Швеція, Швейцарія, Фінляндія, Норвегія), то можемо побачити, що соціально-економічний рівень країн першої групи значно нижчий порівняно з країнами другої групи. Власне, виділені фактори причин депресивного стану дозволяють стверджувати, що у країнах зі зниженим соціально-економічним рівнем депресивний стан у більшій мірі опосередкований соціальними чинниками, в той час як у країнах з високим економічним розвитком – причини частіше мають суб'єктивний характер. Факторами, що зменшують вірогідність виникнення депресивного стану є цінності, пов'язані з можливістю індивідуального самовираження. У країнах з підвищеним рівнем переживання депресивного стану потреби індивідуального самовираження недостатньо задовольняються, що виступає додатковим фактором підвищення депресивного стану. Слід зазначити, що вказані фактори не слід відносити до суб'єктивного спектру, виходячи з того, що вони виділились у самостійний фактор у всіх країнах, що відображає певну системну характеристику. Додатковим аргументом сказаного є те, що орієнтація на традиційні цінності також має позитивну кореляцію з підвищеним рівнем переживання депресії.

Таким чином, слід зазначити, що наявність депресивного стану у певних країнах залежить від їх економічного розвитку. З іншого боку, подібна тенденція не спостерігається по відношенню країн з різним рівнем переживання щастя. Переживання щастя у країнах з його різним рівнем залежить, власне, від ідентичних причин. Головне – це включеність у систему соціальних зв'язків, різноманітні форми

соціальної активності, певною мірою – служіння суспільству. Всі перераховані чинники є важливими факторами, що дають відчуття повноти життя та ведуть до переживання щастя. І навпаки – надмірний індивідуалізм, з одного боку, не впливаючи на формування негативного спектру емоцій. В той же час – не веде до позитивного сприйняття життя.

Окремо хотілось би зупинитись на ролі та значенні алкоголю у якості фактору, що впливає на емоційний стан респондентів. Слід зазначити, що тут виявилась досить чітко позначена тенденція – у країнах з низьким рівнем депресії алкоголь вживається частіше, в високим рівнем – рідше. З іншого боку – високий рівень відчуття щастя супроводжується більш частим вживанням алкоголю. Якщо не розглядати фактору біологічної залежності, то можна припустити, що у даному випадкові ми фіксуємо певну соціальну функцію алкоголю як фактору, що сприяє зміцненню соціальних зв'язків і веде до формування підвищеного емоційного стану.

Висновки. Отримані результати, перш за все, показують, що позитивні та негативні емоції, якщо їх розглядати у системі соціальним чинників, представляють собою дві відносно незалежні тенденції. Що тут мається на увазі? У психології, наприклад, позитивні та негативні емоції розглядаються як певна взаємопов'язана дихотомія. У нашому випадкові емоційна позитивність та негативність виступає як дві незалежні змінні.

Незалежність виділених змінних підтверджується різними причинами, що викликають позитивні та негативні емоції. Як правило, виникнення негативних емоцій у країнах з підвищеним рівнем депресивності пов'язане з недостатнім рівнем соціальної активності та з переважанням традиційних цінностей. Слід зазначити, що традиційне суспільство досить у значній мірі орієнтоване на громаду, але у даному випадкові суспільна активність людини є досить регламентованою, людина відчуває себе об'єктом соціальних впливів, що врешті-решт негативно оцінюється та викликає депресивний стан. У свою чергу, рівень депресивності у розвинених країнах у більшій мірі залежить від ряду суб'єктивних індивідуальних характеристик.

Література

1. <http://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=7>

Науковий керівник – доц. Іванова Т. В.

ТЕМПЕРАМЕНТ ТА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ

Костюк Б. – студентка ф-ту ІФСК, гр. ПЛ-61

Пономаренко А. – студентка ф-ту ІФСК, гр. ПЛ-61

«Тільки наймудріші та дурні не піддаються навчанню», – говорив Конфуцій. Але чи є ця цитата істинною? Напевно кожен із вас, будь ви студентом чи викладачем, зустрічався з складнощами у своєму навчанні.

Усі пам'ятають школу, коли від кожного з вас чекали активності, миттєвих відповідей на будь-яке питання та повної зосередженості на справі. Але чи вдавалось це у всіх вас? Звичайно ні! Чому так? У цій статті ми спробуємо пояснити причину цього.

Особливо ці тези актуальні для викладачів, які очікують швидкої реакції на запитанням та кропіткого виконання будь-якого завдання від усіх студентів/школярів.

Кожен із вас спостерігав за своїми одногрупниками та помічав особливості кожного з них: хтось запальний та надмірно енергійний (холерик), хтось веселий та жвавий (сангвінік), хтось боязливий та схильний до депресії (меланхолік), а хтось спокійний та повільний (флегматик). Чому так? Все залежить від типу темпераменту.

Нами було проведено тестування студентів СумДУ за методикою Айзенка на визначення типу темпераменту з урахуванням успішності студентів. Всього у тестуванні взяло участь 56 осіб.

Результати представлені в таблицях 1 та 2.

Таблиця 1

Співвідношення темпераменту та успішності навчання

Темперамент	Середній бал 4.0 – 5 (кількість людей, %)	Середній бал до 4.0 (кількість людей, %)
Холерик	8 осіб – 14.29%	3 особи – 5.36%
Сангвінік	8 осіб - 14.29%	8 осіб - 14.29%
Флегматик	5 осіб – 8.93%	3 особи – 5.36%
Меланхолік	15 осіб – 26.79%	6 осіб – 10.71%

Як ми можемо бачити з таблиці 1 – найбільший відсоток тих, хто має середній бал вище 4-х – серед меланхоліків – більше чверті. Найменший відсоток – серед флегматиків (менше 10%).

Також було підраховане співвідношення студентів з різним рівнем учбової успішності в межах кожного типу темпераменту (Таблиця 2).

Таблиця 2

Успішність у межах кожного темпераменту

Темперамент	Середній бал 4.0-5.0	Середній бал до 4.0
Холерик	72.73%	27.27%
Сангвінік	50%	50%
Флегматик	62.5%	37.5%
Меланхолік	71.43%	28.57%

Аналіз Таблиці 2 показує, що також мають місце деякі інші особливості щодо успішності у групах студентів з різними типами темпераменту. Для холериків та меланхоліків більш характерним є наявність крайніх груп по успішності – з підвищеним та зниженим рівнем успішності. Серед сангвініків та флегматиків має місце більш рівномірне розподілення за рівнем успішності.

В цілому слід зазначити, що за результатами даного дослідження найкраще в процесі навчання проявляють себе холерики та меланхоліки. Що у них спільного? Ці типи темпераменту емоційно нестабільні (за нейротизмом по тесту Айзенка), більше переймаються навчанням та більш серйозно до нього відносяться. Втім, вони використовують теж інші стратегії у навчанні. Зокрема, меланхоліки навчаються більш сумлінно, планують свою діяльність, виконують всі необхідні учбові доручення. Холерики, з іншого боку, навчаються, дещо «нерівномірно», але наполегливо, що і відображається у їх учбових результатах. Флегматиків називають «золотою серединою» між іншими темпераментами. Флегматики схильні до кропіткої роботи, але не можуть моментально реагувати, їм потрібен час для роздумів. Але їх переконання у тому, що не слід перейматися з будь-якого приводу, не дає їм повністю віддатися справі та поринути у навчання. На відміну від холериків та меланхоліків, сангвініки дуже швидко захоплюються будь-якою ідеєю, але так само швидко втрачають до неї інтерес. Цим можна пояснити те, що їх результати діляться навпіл.

Отже, темперамент – це природна особливість людини, яка сильно впливає на його поведінку і успіхи. Однак не буває поганих або хороших темпераментів - у кожного з них є свої плюси і мінуси. Щоб студент/школяр з будь-якими особливостями навчався успішно, необхідно просто звернути увагу на ці самі особливості і створити для нього найбільш оптимальні умови діяльності.

ВИВЧЕННЯ ВІДНОШЕННЯ ДО РОДИНИ ТА ДРУЗІВ У ПІДЛІТКІВ

Бережна Д. – студентка ф-ту ІФСК, гр. ПЛ-61

Пономаренко А. – студентка ф-ту ІФСК, гр. ПЛ-61

Метою дослідження було визначення суб'єктивного сприйняття підлітками цінностей родини та друзів. Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки та припущення.

Незважаючи на те, що у підлітковий період хлопець чи дівчина відкривають цілий новий спектр відносин – від дружби до кохання, але те, наскільки нові відносини набудуть значущість та відтиснуть важливість родини, може залежати від тих відносин, що вже склались між підлітком та батьками. Можна стверджувати, що доброзичливі, дружні та глибокі сімейні відносини не можуть бути відкинені дуже швидко та замінені повністю на відносини з однолітками.

Слід зазначити, що існують певні гендерні відмінності – дівчата у більшій мірі дистанціюються від власної родини порівняно з хлопцями. Зокрема, це проявляється у тому, що дівчата частіше розглядають сім'ю та друзів як окремі ціннісні виміри. З іншого боку, цінність та важливість сім'ї для хлопців є більшою, вони ж частіше вбачають «точки перетину» між власною родиною та друзями.

Безумовно, серед хлопців виділилась група (близько 9%) тих, хто у своєму ціннісному світі вбачає тільки друзів, для родини тут місце не знаходиться. Дійсно, дев'ять відсотків – це досить багато і можна припустити, що саме ця група дуже часто попадає у поле зору дослідників, що вивчають підліткові угруповання та впливає на оцінку поведінки підлітків як таких, що повністю орієнтуються на однолітків та розривають зв'язки з родиною.

Отримані результати приводять до досить несподіваних висновків. Сім'я залишається важливою цінністю для підлітків. Втім, постає запитання – чому ж дійсно існують непорозуміння та протиріччя між батьками та підлітками. Знов таки, у численних роботах, присвячених даному питанню, основною причиною конфліктів називають проблеми підліткового віку (емоційність, дратівливість тощо). Але, якщо взяти до уваги отримані результати, то можна припустити існування дещо інших причин указаних непорозумінь. Справа у тому, що не тільки підліток стикається к внутрішньоособистісними проблемами, але й батьки не мають досить досвіду (власне, якщо це перша дитина, то зовсім не мають досвіду)

спілкування з підлітком. Дитина дорослішає, потребує більшої самостійності, набуває інших інтересів, а батьки продовжують відноситись до сьогоденного підлітка як до вчорашньої дитини. Крім того, не завжди батьки можуть встигнути за технічними або соціальними змінами, що відбуваються навкруги них. Для підлітка навколишній світ – це світ його сьогодення, який від сприймає як правильний та нормальний. Для його батьків – це світ новий та часто незрозумілий, вони його порівнюють з минулим, яке їм вважається досконалішим та кращим. Як результат – починаються непорозуміння між батьками та підлітком і їх віддалення один від одного.

Проведене дослідження показує, що питання співвідношення цінності сім'ї та друзів для підлітка є досить недвозначним та відрізняється від даних, що наводяться при описі підліткового віку. Як показують результати дослідження, для досить значної частини підлітків родина залишається ціннісно більш важливою порівняно з друзями.

Не виключено, що зараз ми спостерігаємо нову тенденцію у розвитку внутрішньосімейних відносин та зміну ціннісних орієнтацій. Іншими словами, можливо для сучасних підлітків сімейні цінності, добрі взаємовідносини з батьками набувають важливого значення порівняно з пройдешніми періодами.

Крім того, як припущення можна зазначити, що фактором, який впливає на зменшення зв'язків між батьками та підлітками та збільшення значущості однолітків є недостатня обізнаність саме батьків з особливостями сучасних підлітків і звідки – неможливість побудувати з ними повноцінний діалог. Саме тому, можливо, слід розробляти методики та методи корекції відносин у родині, виходячи з того, що саме батьки мають більші труднощі у спілкування та потребують більшою психокорекційної допомоги. Виходячи з того, що буквально за останні десятиліття технічний прогрес розвивається вибуховими темпами, а його супроводжують швидкі соціальні зміни, можна стверджувати, що формуються зовсім інші відносини між батьками та дітьми. Діти у більшій мірі починають орієнтуватись на сімейні цінності, з одного боку, але з іншого – стають для батьків «знайомими незнайомцями», що краще орієнтуються у сучасному світі порівняно з власними батьками. Конфлікти, що можуть виникати між батьками та підлітками та певне відчуження між ними у більшій мірі починають залежати від неможливості саме батьків побудувати діалог з власними дітьми.

ПОГЛЯД НА ЕМОЦІЇ З ПОЗИЦІЙ ПСИХОДИНАМІЧНОГО НАПРЯМКУ

Колісник Л. О.,
*практичний психолог СумДУ, к.психол.н.,
фахівець з кататимно-імагінативної психотерапії*

Майже всі сучасні психологічні напрями (всіх трьох гілок сучасної психотерапії – психодинамічної, когнітивно-поведінкової та гуманістичної) визнають цінність і значимість емоцій та емоційного досвіду в житті кожної людини. Розуміння сутності емоцій, процесу і методів роботи з ними та їх порушеннями в рамках окремого методу дозволяє визначити можливість ефективного проведення комплексу психокорекційних заходів, зокрема, індивідуальної (психологічне консультування) та групової (психологічний тренінг) роботи.

Великого значення почуттям та емоціям людини надають представники психодинамічного напрямку, зокрема, й самого психоаналізу. Так З. Фрейд вказує на те, що суспільство прагне придушити потяги індивіда [1]. Це прагнення загрожує девальвацією почуттів, особливо тоді, коли йдеться про почуття інтенсивні і тривалі, іншими словами про пристрасті. Почуття та пристрасті міцно забуті, і ми навіть не відчуваємо на свідомому рівні пов'язаного з цією втратою дефіциту. Також відомо, що аналітики працюють не просто з пригадуванням подій минулого, а обов'язково з їх афективним переживанням, оскільки «спомини позбавлені афекту завжди безрезультатні» [1]. Відомий аналітик П. Кутер відзначає: «емоційні розлади можна усунути, якщо вивільнити витіснені афекти та оживити дрімаючі пристрасті, що призведе до повторного переживання колишньої емоції. Пристрасті перетворюються на сили, що дають нам цілюще хвилювання, що укріплює міжособистісні зв'язки» [2, с. 9].

Психоаналітична теорія перша зробила акцент на значенні психічних фактів, тобто вона перша стала наполягати на тому, що всякий стан свідомості (зокрема, емоція) позначає дещо інше, ніж він сам по собі є. Психоаналітична інтерпретація подає свідомий феномен як символічне здійснення бажання, відкинутого цензурою.

Психодинамічний підхід включає п'ять фундаментальних принципів: динамічний, економічний, структурний, принцип розвитку та принцип адаптації. Основним є динамічний принцип. Психодинамічний підхід відкриває нові горизонти на шляху дослідження особистості як цілісної системи, у взаємодії внутрішніх

динамічних процесів, що знаходять своє відображення у зовнішніх проявах людини.

За А.А. Александровим сутність психодинамічного підходу полягає в розумінні генезу і лікування емоційних розладів інтрапсихічних конфліктів, які є результатом динамічної і часто несвідомої боротьби суперечливих мотивів всередині особистості [3]. Метою тут є робота з витісненням, точніше його зняття. Якщо певна інформація витісняється, несвідоме починає керувати поведінкою людини. Йдеться про роботу з конфліктами, що виникають між несвідомими та свідомими думками, переконаннями, бажаннями людини та що переміщені у несвідоме. Завдання в рамках цього напряму полягає у тому, щоб підняти з глибин несвідомого ці пригнічені і невіршені конфлікти і перенести їх в нашу свідомість з тим, щоб зустріти їх обличчям до обличчя і позбутися їх. Коли витіснений матеріал усвідомлюється, людина починає керувати своєю поведінкою, враховуючи свої потреби і можливості реальності їх задовольнити. В процесі такої роботи людина отримує новий досвід вирішення проблем на основі розуміння витіснених конфліктних переживань, усвідомлення несвідомого матеріалу, з'ясування того, як він впливає на сьогодення. Результатом є розуміння своїх потреб та свобода у виборі способів їх задоволення, вирішення внутрішньо особистісних конфліктів, вміння досліджувати та свідомо будувати стосунки з іншими людьми [4].

Мета психодинамічної терапії – усвідомлення конфлікту і допомога у його конструктивному вирішенні: навчитися знаходити баланс незалежності і близькості, розвинути здатність конструктивно висловлювати свої почуття і зберігати при цьому стосунки з людьми. Так, згідно психодинамічної терапії, психологічною основою депресії є внутрішні несвідомі конфлікти. Наприклад, бажання бути незалежним і одночасне бажання отримувати у великому обсязі підтримку, допомогу і турботу від інших людей. Іншим типовим конфліктом є наявність інтенсивного гніву, образи на оточуючих у поєднанні з потребою бути завжди добрим, хорошим і зберігати прихильність близьких. Джерела цих конфліктів лежать в історії життя людини, яка стає предметом аналізу в психодинамічній терапії. У кожному індивідуальному випадку може бути свій унікальний зміст конфліктуючих переживань, і тому необхідна індивідуальна психотерапевтична робота.

Методи психодинамічного напрямку базуються на міцній теоретико-методологічній основі, відзначаються науковою розробленістю, якістю проведених емпіричних досліджень, що, зокрема, доводять їх ефективність. Зокрема, до них відноситься символдрама або кататимно-імагінативна психотерапія (КІП, німецькою: *Katathyme-imaginativen Psychotherapie*, англійською: *Guided Affective Imagery*) – психодинамічний метод, який був заснований видатним німецьким психотерапевтом, доктором медицини Х. Льюїнером у 40-50 роках минулого століття і який, показавши високу ефективність, в 1995 році був впроваджений у психотерапію як науково обґрунтований метод [5]. З відомих сьогодні близько п'ятнадцяти напрямків психотерапії, що використовують образи в лікувальному процесі, символдрама є найбільш глибоко і системно проробленим і технічно організованим методом, що має фундаментальну теоретичну базу. В основі методу лежать концепції класичного психоаналізу, а також його сучасного розвитку (теорія об'єктних відносин М. Кляйн, еґо-психологія А. Фрейд, психологія «Я» Х. Хартмана і «Self-Psychology» Х. Коґута, Р. Шпіца, Д.В. Віннікотта, М. Малер, О. Кернберґа, Й. Ліхтенберґа) [5].

Символдрама займає серединне місце між «розкривальними» психотерапевтичними методами, з одного боку, і «підтримувальними» – з іншого. Важливими перевагами символдрами, порівняно з іншими методами, є також її системність і технічна організованість (наявність структурованих технологій застосування), що робить метод як ефективним, так і дидактично чітким. КІП відзначається відносною короткотривалістю та універсальністю, що відповідає вимогам до сучасних методів психотерапії.

Доведено результативність КІП для вирішення широкого спектру психологічних проблем, зокрема відзначається ефективність у роботі з клієнтами, які мають складнощі з доступом до власних емоційних станів (зокрема, при алекситимії), з клієнтами, які досить просто структуровані та недосвідчені в інтроспекції та терапевтичному розщепленні Еґо [5]. Символдрама дозволяє сформувати та розвинути навички інтроспекції, які необхідні, наприклад для подальшої роботи з розвитку здібностей емоційного інтелекту.

Таким чином, робота в рамках психодинамічного напрямку ґрунтується на концепції, що на почуття і поведінку людини сильний вплив чинять минулий досвід і несвідомі бажання і страхи. Відповідно

до цієї теорії, багато психологічних проблем можуть бути вирішені шляхом зміни поглядів людини на саму себе і на роботу своєї власної свідомості та емоцій. Значною перевагою такої роботи є те, що вона не лише усуває симптоми хвороби, а ставить своїм завданням змінити особистість, характер людини, допомогти їй навчитися довіряти іншим, будувати близькі стосунки з людьми, краще справлятися з труднощами, втратами і не позбавляти себе при цьому широкого спектру емоцій.

Література

1. Фрейд З. Психология бессознательного / З. Фрейд. – М., 1989. – 384 с.
2. Куттер П. Любовь, ненависть, зависть, ревность. Психоанализ страстей / Пiтер Куттер / Пер. с нем. Панкова С.С. – М. : ООО Издательский дом «София», 2004. – 256 с.
3. Психотерапевтическая энциклопедия / под ред. Карвасарского Б.Д.; 2–е изд. — СПб. : Питер, 2002. – 1024 с.
4. Томэ Х. Современный психоанализ: Теория и практика. В 2 т. / Х. Томэ, Х. Кэхеле. – М., 1996.
5. Лейнер Х. Кататимное переживание образов : Основная ступень; Введение в психотерапию с использованием техники сновидений наяву; Семинар / Ханскарл Лейнер / Пер. с нем. Я. Обухов – М. : Эйдос, 1996. – 253 с.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕННЯ ПРО ПСИХОГРАМУ АДВОКАТА У СТУДЕНТІВ-ПРАВОВИДЦІВ

*Дубинська М. В., студентка I курсу,
Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

*Теслик Н. М., канд. психол. н., ст. викладач кафедри ППСТ,
Сумський державний університет*

Адвокатська професійна діяльність пов'язана із високими суспільними експектаціями. Очікувані психологічні властивості адвоката – це наявність комунікативної майстерності, умінь, навичок пошуку і цільового використання психологічної інформації з метою захисту, що потребує цілеспрямованого розвитку, корекції особистісних якостей особи, які відповідають психологічним вимогам

адвокатської діяльності і забезпечують ефективність виконання професійних завдань тощо.

Метою нашого дослідження є проаналізувати відмінності між теоретичним баченням психограми адвоката та уявленнями студентів юридичної спеціальності про індивідуальні особливості здійснення цієї професійної діяльності.

Психограма професії адвоката, тобто перелік головних професійно важливих якостей, які визначають ефективність діяльності, охоплює широкий спектр психічних властивостей. На нашу думку, слід відзначити професійну спостережливість, здатність до комунікативної взаємодії з соціальним оточенням, наявність розвиненої професійно пам'яті, розвиненість навичок мислинневої діяльності щодо відбору інформації, обґрунтування та прийняття рішень, емоційну та психофізичну стійкість, здатність до саморегуляції та самоконтролю індивіда.

Тобто першочергове значення серед професійно значущих якостей особистості адвоката мають якості, що визначають ефективність професійного спілкування, комунікативні уміння. Тому можна стверджувати, що це визначає характеристику соціальної ролі адвоката, яка має специфічні ознаки.

До соціально-психологічних особливостей роботи адвоката найперше, входять психічні процеси ідентифікації (оцінки), метою яких є визначення позиції, свого ставлення (позитивного чи негативного) до оцінюваної події, факту. Ідентифікаційний процес – це розгорнуте зіставлення фактичних даних з критеріями оцінки – правовими нормами. Іноді оціночне судження залежить від безпосередньої емоційної реакції, а вибір визначається емоційною привабливістю альтернативи. У підсумку оціночних психічних процесів формується рішення про бажаний чи небажаний розвиток подій. Комунікативні особливості в роботі адвоката, тобто спілкування з колегами, судьями, прокурорами, слідчими, потерпілими - та іншими особами відображають певний рівень світогляду [1, 88-89].

Важливими компонентами в юридичній комунікації є загальний рівень освіти, культури, знання національного менталітету та образу мислення. Комунікації адвоката охоплюють бесіди з метою отримання інформації, необхідної для прийняття рішення; директивну взаємодію, пов'язану з постановкою завдань, стимулюванням активності та ініціативи інших; переговори з різними категоріями

людей; колективне (групове) мислення як форму пошуку найкращого рішення; спостереження за іншими тощо.

Ще одна психологічна особливість роботи адвоката полягає в тому, що в багатьох випадках результат її в конкретних рисах майбутнього невідомий. Для професії адвоката характерна висока емоційність і значні вольові зусилля. Завжди зовнішні подразники зумовлюють або негативні емоції: страждання, сум, горе, ненависть, гнів та ін., або навпаки, успішне вирішення юридичної справи виявляється в позитивних емоціях: задоволення, радості, щастя.

Вольові зусилля виявляються і на етапі розумової дії (коли обмірковуються цілі, визначаються шляхи і засоби їх досягнення і приймається рішення), і на етапі виконання прийнятого рішення. Завжди є боротьба мотивів у вольовій сфері – між почуттям обов'язку і спонуканнями, які йому суперечать. Оскільки діяльність адвоката призводить до його постійної психічної напруги, тому необхідна належна підготовка до виконання професійної діяльності з метою запобігання професійної деформації особистості.

Специфікою діяльності адвоката також є творчий характер, зумовлений різноманітністю галузей права, завданнями, що вирішуються, особливостями кожної юридичної справи, а також індивідуально-психологічними рисами тих людей, які залучені до справи. Творчий характер діяльності адвоката виявляється в тому, що, керуючись нормами права, він обирає найбільш прийнятні способи дій, методи роботи, що відповідають конкретній ситуації, та психологічні механізми впливу на її перебіг.

З метою аналізу розуміння студентами юридичної спеціальності нами проведено опитування 21 першокурсника Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ. Опитувані мали оцінити за 9-бальною шкалою, що є найбільш важливим для адвоката із запропонованих варіантів відповідей.

Ранжування середньозважених групових даних доводить, що найбільш значущими студенти вважають словесно-логічний інтелект і організаторські здібності (середня оцінка групи 6,57 б.), а також технічний інтелект, логічність мислення (5,57 б.). Найменшою цінністю психограму адвоката студенти наділили емоційно-вольову регуляцію (3,95 б.), психомоторику, вправність (4,09 б.) та уяву, здатність відтворити хід подій (4,33 б.). Середні бали отримали уважність (4,57 б.), зорове і слухове сприйняття, пам'ять та відкритість у спілкуванні (по 5,14 б.)

Отже, для адвоката, орієнтованого на особистісні структури інших учасників конфлікту, характерно розуміння специфіки їх спілкування, контроль над ситуацією. Поєднавши дані теоретичного аналізу та практичного опитування, вважаємо за потрібне визнати високу значимість розвитку когнітивних психічних функцій, які забезпечать належний інтелектуальний рівень особистості адвоката.

Список використаних джерел

1. Терлецька Л.Г. Соціально-психологічні особливості взаємодії адвоката та інших учасників юридичного конфлікту / Л.Г. Терлецька // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 87-95.

ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ-ПРАВознавців у процесі групової взаємодії

*Рокіта Я. В., студент I курсу,
Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ*

*Теслик Н. М., канд. психол. н., ст. викладач кафедри ППСТ,
Сумський державний університет*

Психологічна наука розглядає характер як індивідуальне поєднання стійких психічних особливостей людини, що обумовлюють типовий для цього суб'єкта спосіб поведінки в певних життєвих умовах і обставинах. Це мінлива характеристика індивіда, здатна до адаптації при зміні зовнішніх впливів, що визначає можливість формування особистості професіонала у період навчання у ВНЗ.

Метою нашого дослідження є виявлення характерологічних особливостей правознавців під час фахового навчання та визначення напрямів його гармонізації у груповій взаємодії. Гармонійними рисами характеру Н.В. Павлик визначає сукупність психологічних стереотипів поведінки, що сприяє поліпшенню соціальної взаємодії. На нашу думку, варто погодитися з наступними векторами характерологічного становлення особистості у період фахового навчання:

1. Ступінь розвитку духовно-морального компоненту зумовлює моральну вихованість людини (сформованість моральних рис, здатність до морального вибору). У юридичній професійній

набувають особливого значення такі риси особистості, як совісність, відповідальність, альтруїстичність, чесність.

2. Цілісність характеру відображає єдність і несуперечливість характеру особистості, погодженість її відносин до світу, єдність слова й справи. Йдеться про ступінь сформованості відповідальності, чесності, принциповості, самоконтролю особистості.

3. Урівноваженість характеру – це ознака сформованості вольової сфери особистості. Вона означає рівність поведінки, стриманості й активності людини та залежить від розвитку самоконтролю, терплячості, організованості, емоційної стійкості та стресостійкості, що є вкрай необхідне представникам усіх юридичних професій.

4. Сила характеру – це енергія, з якою людина досягає мети, здатність до мобілізації сил при подоланні труднощів, прийнятті рішень. Ступінь урівноваженості характеру в поєднанні з відповідальністю, чесністю та принциповістю особистості ми вважаємо тими якостями, які відносять до ідеального образу юриста.

5. Жорсткість характеру свідчить про впертість і негнучкість людини, що зумовлені гонором (гординою), негативним ставленням до оточуючих. Це ті риси, які можуть сприяти досягненню як конструктивних, так і деструктивних цілей. В роботі юриста, наприклад, ця особливість трансформується в рішучість та наполегливість [1, 211-237].

Виходячи із вищевикладеного, одними із най значиміших рис характеру правознавця слід вважати здатність до командної діяльності. Для практичного вивчення означеної проблеми проведено дослідження 25 студентів 1 курсу юридичного напрямку підготовки. Використана методика Р.М. Белбіна традиційно використовується у процесі тимблдіingu, оскільки ефективно демонструє рольову позицію індивіда у групі, яка визначається психотипом, характерологічними особливостями особистості кожного члена групи.

Отримані дані свідчать про переважання у групі позицій дипломата (це є домінантною роллю для 7 чол., відповідно 30% групи) та виконавця (6 осіб, тобто 26% досліджуваних). Роль дипломата визначає наскільки точно та якісно юрист може провести переговори в суді або ж зі своїм клієнтом. А ось роль виконавця для юриста, на наш погляд, - це одна з найбільш успішних для професійної самореалізації. Чим з більшою відповідальністю фахівець ставиться до справи, тим більше шансів виграти юридичний конфлікт.

Дещо менша частка в групі осіб, схильних до ролі координаторів (4 чол., тобто 17 %) та творців (3 чол., це 13% опитаних). Юрист, як і координатор, повинен бути в курсі всього, що відбувається, оскільки від його поінформованості та правильності прийняття рішень залежить його успішність. Творці за даною методикою є люди, які створюють матеріальні або духовні цінності для оточуючих. Тому, оскільки правові норми ми визнаємо духовною цінністю, це є успішна рольова позиція майбутнього юриста.

Найменш поширеними виявилися ролі реалізаторів (2 чол., менше 9% досліджуваних) та генераторів ідей (лише 1 студент, що близько 4% досліджуваних). Роль реалізатора у даній методиці передбачає відносну пасивність особистості, яка не завжди доречна у юридичній професійній сфері. Натомість позицію генератора ідей ми вважаємо практично тотожною успішному юристу, тому що йдеться про здатність узагальнювати і інтегрувати чужі ідеї, виробляти оригінальні. А це є основою юридичної процесуальної діяльності.

Статистичний аналіз середніх результатів усіх досліджуваних свідчить про лише часткове співпадіння з особистісними прагненнями респондентів. З одного боку, позиції дипломата ($10,96 \pm 4,61$ б.) і виконавця ($11,04 \pm 4,66$ б.) є одними із домінантних. Водночас середньозважені результати усіх досліджуваних у групі за шкалою «виконавець» навіть дещо випереджають дані за шкалою «дипломат». Також до найбільш значимих ролей відноситься «координатор» ($10,54 \pm 5,22$ б.), яка для незначної частки у групі є домінуючою.

Натомість якщо роль творця властива майже 13% опитаних, а реалізатора ідей – лише менше 9%, то середньо групові результати за цими шкалами протилежні. Роль «реалізатора» ($7,25 \pm 5,04$ б.) отримала менші показники, ніж роль «творця» ($9,88 \pm 4,04$ б.).

Отже, у процесі навчання особистісні якості, які є важливими у майбутній професійній діяльності, перебувають у процесі збалансування, гармонізації. До особистості юриста висуваються підвищені вимоги. Підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити особливу роль характерологічних якостей індивіда, які сприяють успішній соціалізації та самореалізації юриста в командній роботі.

Список використаних джерел

1. Павлик Н.В. Психологія гармонізації характеру в юнацькому віці: Монографія / Н.В. Павлик. – К.: Логос, 2015. – 383 с.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ – ЧИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ВІКУ?

Данілова Д. Е., студентка гр. ПЛ-61, СумДУ

З кожним роком інформації, яку сприймає людина стає усе більше й більше. Будучи невід’ємним об’єктом суспільства дитина ще з малечку починає сприймати та пізнавати світ, далі школа, навчання, університет, робота, родина. А чи є залежність між проблемою сучасного суспільства – інформаційним перевантаженням та віком людини? Чи однаково відчують його на собі школярі та дорослі? Тож, **метою даного дослідження було виявлення** вікової залежності людини у відчутті на собі інформаційного перевантаження.

«Інформаційне перевантаження» вперше було згадане ще у 1964 році Бетрамом Гросом у книзі «Управління організацією» [1]. Це поняття означає неможливість сприймання інформації через її великий обсяг.

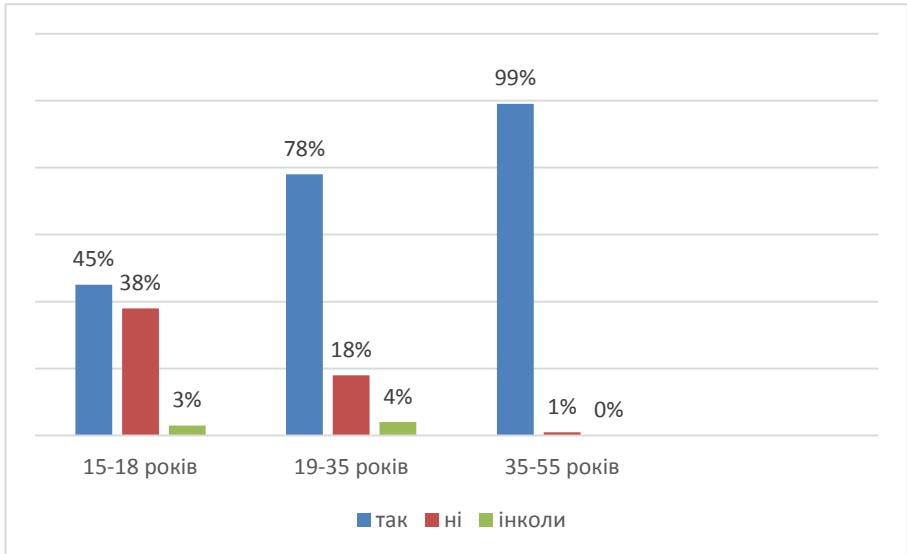
Спочатку варто з’ясувати симптоми інформаційного перевантаження. О. Виговська виділяє такі зміни у психіці людини:

- у поведінці: часто запізнюється; втрачає творчі підходи до вирішення проблем; працює довше, але менш результативно; усамітнюється і уникає спілкування з колегами; втрачає прагнення до розваг і відновлення здоров’я;
- у почуттях: втрачає гумор; натомість з’являється почуття «чорного гумору»; підвищено дратівливий і на роботі і вдома; відчуває збентеження і безсилля;
- у мисленні: не здатний концентрувати увагу; надто підозрілий і недовірливий; набуває менталітету жертви; цинічно та з осудом ставиться до оточуючих;
- у здоров’ї: порушення сну; підвищена сприйнятливості до інфекційних захворювань; стомлюваність і виснаження; порушення психічного і соматичного здоров’я” [2].

Провішивши онлайн анкетування 116 осіб виявилось, що відсоток осіб, які відчували на собі інформаційне перевантаження (76,7%) більший, ніж тих, хто знає про існування такої проблеми (70,7%). Це означає, що незважаючи на необізнаність у даному понятті люди відчують його на собі.

Щодо вікової аудиторії опитуваних, то кількість осіб віком від 15-18 років становила 31% (36 осіб), серед яких 45% (26 осіб) відчували на собі інформаційне перевантаження, 38% (7 осіб) – ні,

17% (3 осіб) – інколи; віком від 19-35 (72 особи), серед яких 78% (56 осіб) відчували на собі інформаційне перевантаження, 18% (13 осіб) – ні, 4% (3 особи) – інколи; віком від 35-55 (8 осіб), серед яких 99% (7 осіб) – відчували на собі інформаційне перевантаження і 1% (1 особа) – ні.

Виходячи з цих даних можна сказати, що чим більший вік опитуваних, тим більший відсоток тих, хто відчував на собі інформаційне перевантаження.

Отже, проблема інформаційного перевантаження, виходячи з даних дослідження, є актуальною, хоча й про нього знають не усі. Щодо залежності інформаційного перевантаження та віку, виявилось, що чим більший вік людини, тим більше вона відчуває на собі його симптоми.

Список використаних джерел

1. Gross, Bertram M. (1964). The Managing of Organizations: The Administrative Struggle. с. 856
2. Виговська О. Професіоналізм учителя як гарант збереження його здоров'я // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №2.

ВИЯВЛЕННЯ ПРИЧИН РІЗНОЇ ЗДАТНОСТІ ДО СПРИЙНЯТТЯ КОЛЬОРІВ

Данілова Дар'я, Костюк Богдана (ПЛ-61),
Павленко В. П.

Нами було проведене тестування молодих, переважно, людей щодо їх здатності до розрізнення кольорів, а відтак і щодо здатності до їх сприйняття. Як відомо, вважається, що жінки більш схильні до образно-емоційного мислення, більш емоційно чутливі, а тому й краще орієнтуються у відмінностях кольорової гами. Більше того, дослідники приписують цю колірну чутливість відмінністю у фоторецепторах: «Джерелом конічних колірних клітин є Х-хромосома. У жінки дві Х-хромосоми, в результаті чого вона має більшу кількість конічних клітин в порівнянні з чоловіком. Ця різниця позначається в кількості деталей, які використовуються при описі колірної гами. Чоловіки зазвичай говорять про базові елементи спектру: про червоному, синьому, зеленому кольорах. Жінки, як правило, використовують при цьому такі терміни, як кольору слонової кістки, морської хвилі, рожево ліловий, яблучно-зелений»¹.

Ми спробували перевірити цю теорію, порівнявши результати тестування не тільки між статями, але й між особами з різною домінантною рукою. Наша гіпотеза полягала в тому, що лівші теж схильні до образно-емоційного мислення, а значить, якщо ця схильність і є найважливішим чинником, що визначає сприйнятливність до відмінностей кольорової гами, то не тільки жінки, але й лівші (незалежно від статі) будуть мати кращі показники у нашому тесті.

Тестування проводилось у конференц-залі «#Point» (Харківська 3/2) 30 жовтня 2016 року. Було опитано 20 осіб від 21 до 44 років (більшість у віці 24-29 років), половина з яких – жінки, а восьмеро з двадцяти – лівші. Досліджуваним пропонувалось розглянути таблицю кольорів (подається у додатку), де було розміщено 26 кольорів у два стовпчики, які повторювалися задля ускладнення завдання учасникам. Кожен мав поррахувати кількість побачених кольорів, причому важливо було знайти не якнайбільше, а саме 26 різних кольорів. Тож невдачею можна вважати і недостатню

¹ Пиз А, Пиз Б. Язык взаимоотношений мужчина-женщина. – М.: Эксмо-Пресс, 2007. – 400 С., с.5.

кількість кольорів (менше 26) і зайву їх кількість. Втім, головним критерієм була кількість правильних (неповторюваних) кольорів із 26 можливих. Вимірювався також час, витрачений учасниками на пошук і визначення кольорів, але цей показник не мав вирішального значення.

Середня кількість кольорів, розрізнених дівчатами-правшами – 28,4. А середній час, за який дівчата-правші обрали дану кількість кольорів – 40 сек. Середня кількість кольорів, розрізнених дівчатами-лівшами – 27,3. А середній час, за який дівчата-лівші обрали дану кількість кольорів – 46,7 сек. Тож дівчата-лівші витрачали загалом більше часу на пошуки відмінностей, але зробили менше помилок у визначенні правильних, неповторюваних кольорів.

Середня кількість кольорів, розрізнених хлопцями-правшами – 36,6. А середній час, за який хлопці-правші обрали дану кількість кольорів – 48 сек. Середня кількість кольорів, розрізнених хлопцями-лівшами – 23,7. А середній час, за який хлопці-лівші обрали дану кількість кольорів – 48,7 сек. Тобто час чоловіків майже не відрізнявся між лівшами і правшами і був не надмірно, але більший, ніж аналогічний час жінок. Натомість у кількості кольорів різниця між лівшами і правшами у чоловіків вражаюча: перші знайшли явно менше кольорів, ніж їх було (можливо, були надто обережні), а другі виявили кольорів на 10 більше, ніж треба (тобто їх рішучість і впевненість переважала над здібностями).

Втім, більш показовим було порівняння результатів чоловіків і жінок незалежно від їх домінантної руки та – правшів і лівшів незалежно від статі. Так, правші в цілому зазначили 32,5 знайдених кольорів (і не повторювались серед них лише 23,8), а лівші в цілому – тільки 25,5 (причому правильних було 24,7 кольори). Інакше кажучи, лівші – і серед жінок, і серед чоловіків – виявили більшу обережність і водночас – більшу точність у розрізненні кольорів. Якщо ж порівняти чоловіків і жінок (незалежно від їх домінантної руки), то відмінність виявляється не настільки різною, як можна було припускати: жінки в цілому зазначили 27,9 знайдених кольорів (і не повторювались серед них лише 24,5), а чоловіки в цілому – більше, 30,9 (причому правильних було 24,0 кольори).

Із цього можна зробити дещо неочікуваний висновок: здатність до розрізнення кольорів залежить не стільки від статі, скільки від домінантної півкулі кори головного мозку.

Додаток: таблиця кольорів, що використовувалась для тестування.

	колір	
1.	1	
2.	2	
3.	3	21
4.	4	22
5.	5	23
6.	6	24
7.	7	
8.		
9.	8	
10.	9	25
11.	10	
12.	11	
13.	12	
14.	13	
15.	14	
16.	15	
17.	16	26
18.	17	
19.	18	
20.	19	
21.	20	
22.		

ФРІЛАНС У СТРУКТУРІ ЗАЙНЯТОСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

В. Опанасюк,

к. політ. н., доц., Сумський державний університет

А. Кисіль,

студ. гр. ПР-42, Сумський державний університет

Фріланс – це такий спосіб трудової зайнятості в мережі Інтернет, при якому незалежний від роботодавця працівник виконує його замовлення на виготовлення товару чи виконання послуги віддалено. Фріланс, є новим для України способом забезпечення трудової зайнятості, на відміну від тенденцій світового ринку. Так, згідно з дослідженням, результати якого опубліковані українською Інтернет-площадкою Free-lance.ua [1], у рейтингу найзатребуваніших спеціалістів на ринку фрілансу на теренах СНД названо такі:

1. Веб-програміст – спеціаліст, який займається проектуванням та розробкою інтерфейсів для Інтернет-користувачів, а також побудовою логічної структури розміщеного контенту;

2. Дизайнер веб-сайтів – це спеціаліст, який розробляє привабливі для користувачів інтерфейси сайтів. Естетичність і простота навігації, яка забезпечує зручність користування, впливає на відвідуваність сайту.

3. Копірайтер і рерайтер забезпечують наповнення веб-сторінок текстами. Копірайтер переписує текст так, щоб він виглядав оригінальним. Рерайтер пише новий текст на основі попередньо опрацьованих декількох текстів на ту саму тему.

4. Перекладач. Професія перекладача – одна з найдавніших, виникла ще до нашої ери. У сучасному світі потреба в послугах цього спеціаліста стійко зростає. Дійсно, фріланс як глобальна сфера зайнятості поєднує працівників і роботодавців із різних частин світу. Саме тому перекладач необхідний в Інтернеті для забезпечення можливості поширення інформації між людьми різних культур та мов.

5. Поліграфічний дизайнер. Яскрава обгортка будь-якого товару заволодіває увагою потенційних покупців та підвищує вірогідність того, що товар буде обраний. Спеціалісти в даній галузі необхідні на підприємствах для збільшення кількості покупців, а відтак – для збільшення доходів підприємства.

6. Розробник логотипів. Логотип є обличчям фірми, оскільки справляє перше враження на клієнта. Головними вимогами до логотипа є чіткість і запам'ятовуваність. Фірми, що планують перехід на

новий рівень якості та підвищення попиту на свою продукцію чи товар часто проводять ребрендинг, а для цього потрібні спеціалісти, що розуміються на логотипах. Необхідний спеціаліст може проживати в іншому місті чи, навіть, країні. Інтернет як глобальна мережа та засіб комунікації забезпечує можливість пошуку та співпраці з цим спеціалістом.

7. Дизайнер ігор. Інтерес до ігор був і залишається. Ігри існували у вигляді приставок, з'явилися на комп'ютерах та мобільних пристроях. Динамічний та яскравий дизайн затягує гравця, що сприяє успішності комп'ютерної гри на ринкові.

8. Дизайнер інтер'єрів і екстер'єрів задовольняє інтереси клієнтів, які хочуть бачити свій офіс, дім або заміський будинок привабливим. Програмне забезпечення та сучасні засоби комунікації дозволяють спілкуватися замовнику з дизайнером на відстані.

9. Спеціаліст із SEO (далі – SEO) (від англ. search engine optimization) займається пошуковою оптимізацією сайту для пошукових машин у мережі Інтернет. Висококваліфікований спеціаліст із SEO здатний переписати текст сайту таким чином, щоб при здійсненні пошукового запиту цей сайт опинився серед перших у списку, відображеному пошуковими системами. Згаданий спосіб є тільки одним із способів оптимізації просування сайту. Метою використання різноманітних прийомів і інструментів оптимізації є підвищення авторитетності та популярності ресурсу, внаслідок чого збільшується кількість його потенційних клієнтів.

10. Спеціаліст зі створення фірмового стилю зробить фірму легко впізнаваною. Фірмовий стиль продовжує та розширює тему, закладену в логотипі. Головне при цьому – виважена помірність, щоб не завдати нищівного удару по іміджу фірми.

Таким чином, фріланс забезпечує потреби як роботодавця, так і спеціаліста, який зацікавлений у роботі, що відповідає його вмінням і можливостям. Робота фрілансера будується на довірі, а сам він обмежений тільки своїм часом, рівнем знань, вмінь і навичок. Крім того, фріланс дозволяє кожному спробувати свої сили в професії, набутти цінного досвіду, що робить цей спосіб зайнятості привабливим і перспективним.

Список використаної літератури

1. 10 самых востребованных профессий на рынке услуг фрилансеров [Електронний ресурс] // Сайт Free-lance.ua. – Режим доступа : <http://free-lance.ua/blog/10-samyh-vostrebovannyh-professij-na-rynke-uslug-frilanserov/>.

НЕТИКЕТ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Є. Сусіденко,

студ. гр. ПР-42, Сумський державний університет

У сучасному світі інформація є найціннішим глобальним ресурсом, а Інтернет – як засіб її передачі – одним із найкращих «помічників» людини. Тому мережевий простір має бути надійно захищеним, забезпечуючи користувачам достовірність, цілісність та конфіденційність інформації.

Захист інформаційного простору – це сукупність методів і засобів попередження можливих випадкових або навмисних впливів природного чи штучного характеру, наслідком яких може бути нанесення збитків або шкоди власникам інформації або її користувачам, інформаційному простору в цілому. Найнебезпечнішими загрозами Інтернет-простору, що перешкоджають зберіганню, отриманню чи доступу до інформації є комп'ютерна злочинність (хакерство, терористичні атаки з фінансово-економічними чи політичними цілями), промислове шпигунство та можливість виникнення інформаційних війн. У цьому зв'язку підтримання інформаційної безпеки є невід'ємною складовою політичного, економічного та інших видів взаємодії держав [1, 56].

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій спричинив напруженість взаємозв'язків у тріаді «людина – комп'ютер – Інтернет». У свою чергу це актуалізує проблему дотримання правових і морально-етичних норм у мережевому спілкуванні. Важливим елементом безпеки в інформаційному просторі Інтернет-комунікації є нетикет [2, 42-43].

Нетикет – сукупність правил спілкування, поведінки, традицій та культури мережевого суспільства. Нетикет є такою формою саморегулювання у віртуальному світі, яка базується на принципах етикету [3, 184].

Серед загальноприйнятих норм етикету найчастіше називають такі:

1. Дотримання тих же правил поведінки, що й у реальному житті;
2. Гуманність і повага до інших користувачів мережевого суспільства;
3. Уникання та недопускання конфліктів;
4. Дотримання правил оформлення інформації для її зручного сприйняття;
5. Повага до права на приватне листування;

6. Розповсюдження лише достовірної інформації;

7. Допомога (у разі можливості) іншим користувачам Інтернету, обмін досвідом з ними.

Підґрунтям цих правил є етичний кодекс, який визначає основні цінності та норми, рекомендовані для дотримання у цивілізованому суспільстві. У цьому кодексі пріоритетними є повага до гідності особистості, зведення до мінімуму конфліктних ситуацій та дотримання стандартів моральної поведінки загалом.

Із одного боку, нетикет є своєрідною інструкцією, яка позначає шляхи позбавлення або суттєвого скорочення інформаційних загроз мережевого суспільства. Із іншого боку, нетикет розкриває соціально-психологічний зміст Інтернет-комунікацій, акцентуючи увагу на взаємодії людей у глобальному комп'ютерному середовищі. Саме в цьому, другому аспекті захований зміст нетикету як міжпредметного поля взаємодії та осмислення моральних норм, проблем їх практичного втілення. Нетикет як філософська наука знаходиться на етапі зародження, зроблено тільки перші спроби осмислити напрями наукового пошуку [2, 43]. Поряд із цим беззаперечними залишаються факти формування інформаційного суспільства, в якому користувачі орієнтуються на цивілізоване спілкування та поважне ставлення один до одного.

Таким чином, зважаючи на інтенсивне розповсюдження Інтернету у комунікаційній сфері людської діяльності, головною необхідністю користувачів мережевого простору є чітке дотримання морально-етичних правил поведінки у віртуальному світі. Це забезпечує можливість своєчасного отримання гарантовано вірної, неушкодженої інформації, а також зменшує ризик уразливості інформаційного суспільства від різного виду загроз комп'ютерній безпеці.

Список використаної літератури

1. Забара І. М. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у боротьбі з інформаційною злочинністю / І. М. Забара // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – № 4. – С. 56-64.
2. Філіпова Л. Морально-етичні заходи запобігання інформаційній небезпеці в Інтернет / Л. Філіпова // Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 3. – С. 42-44.
3. Лазар М. Г. Сетевой этикет как форма регуляции сетевой коммуникации [Электронный ресурс] / М. Г. Лазар // Ученые записки. – № 3. – С. 184-193. – Режим доступа : http://elib.rshu.ru/files_books/pdf/3-17.pdf

Науковий керівник – к. політ. н., доц. В. В. Опанасюк

ЧИННИКИ КОНСОЛІДАЦІЇ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ

Назаров М. С. – *молодший науковий співробітник*
(Суми, Сумський державний університет)

Аналізуючи інституційні передумови консолідації партійних систем, німецький партолог Клаус фон Бойме виділив три основні фактори, які грають вирішальну роль у становленні партійних систем: 1) консолідація кордонів національних держав; 2) вибір форми правління; 3) вибір виборчої системи [1, с.309-323]. Консолідація кордонів національних держав є вкрай важливою передумовою консолідації партійних систем, адже це робить чітким та зрозумілим політичне поле, на якому “грають” політичні партії. Для країн “четвертої хвилі” демократизації характерним є активізація націоналістичних та сепаратистських проявів, які проявляються у двох формах: сецесії – виділенні певного регіону у процесі створення нової держави (Придністров’я, Абхазія, Південна Осетія) та іредентизмі – прагненні етнічної меншини до возз’єднання з проживаючою в іншій державі спільнотою (Косово, Албанія).

Звертаючись до історії, вчений зазначає, що тільки у п’яти з дев’ятнадцяти східноєвропейських країн кордони в 1990-х роках співпадали з кордонами старих національних держав (Польща, Румунія, Чехословаччина, Югославія, Угорщина). Решта країн були неконсолідованими продуктами розпаду Радянського Союзу, Чехословаччини та Югославії. Національне питання в регіонах, які шукають свою ідентичність заходила настільки далеко, що результати виборів у значній мірі дублювали етнічний склад населення. Всі етнічні групи у більшості своїй голосували за свої етнічні партії [2, с.57].

Другим фактором, який суттєво впливає на консолідацію партійних систем є вибір форми правління. Цей вибір є продуктом політичної трансформації, в результаті якої встановлюється президентський, парламентський чи змішаний режим. Досліджуючи ймовірність встановлення того чи іншого режиму в процесі трансформації не важко помітити, що на початкових етапах транзиту в основному формується президентський чи змішаний режим. Ця обставина пояснюється тим, що на початкових етапах демократизації партійна система має фрагментарний характер, її суб’єкти не мають досвіду коаліційної діяльності, як результат – політична вага парламенту досить низька.

Наступним інституційним фактором, що впливає на консолідацію партійних систем є виборча система. Цей фактор вважається вченими одним із найбільш потужних чинників впливу на становлення партійних систем. Досліджуючи взаємозв'язок між виборчим законом та партійною системою, М.Дюверже запропонував три підходи, які отримали назву “соціологічних законів”: 1) режим пропорційного представництва веде до багатопартійної системи з жорсткими, незалежними і стабільними партіями; 2) мажоритарне голосування в два тури веде до багатопартійної системи, в якій партії характеризуються „м'якою” структурою, схильністю до альянсів і відносною стабільністю; 3) мажоритарне голосування в один тур веде до дуалістичної системи з чергуванням при владі великих незалежних партій” [3, с.300].

Значним фактором в контексті успішної консолідації партійних систем є чітка структура соціальних та політичних розколів. С.Ліпсет та С.Роккан розглядали становлення партійних систем Заходу у взаємозв'язку з трансформаціями, які були викликані в ХІХ ст. промисловою та національною революціями. Відповідно окрім інституційного, ми можемо виокремити і соціетальний підхід при дослідженні еволюції партійних систем. У рамках цього підходу, консолідація партійних систем відбувається в результаті оформлення своєрідної констеляції соціетальний розколів у конкретному суспільстві. Дослідивши різні підходи в аналізі соціальних кліважів, Г.Голосов виділив сім проблемних вимірів, які впливають на становлення партійних систем: 1) релігійний; 2) культурно-етнічний; 3) соціально-економічний; 4) зовнішньополітичний; 5) посматеріальний; 6) кліваж “місто-село”; 7) вимір “підтримки режиму” [1, с.207-222].

На початкових стадіях транзиту більш проявляють себе територіальні та культурні розколи, які використовуються демократичною опозицією для політичної боротьби. Після зміни влади має місце створення багатьох квазі-партій, які орієнтовані на харизматичного лідера. З часом більшість з них припиняють своє існування, а найбільш життєздатні починають формувати партійну систему. Серед країн четвертої хвилі демократизації однопартійна система була дискредитована, у той час як не існувало досвіду багатопартійності. У результаті цього новостворені партії ліберально-демократичного спрямування наповнювалися представниками номенклатури та комуністичної партії.

Список використаних джерел

1. Теория партий и партийных систем : Хрестоматия / сост. Б.А. Исаев. – М. : Аспект Пресс, 2008. – 400 с.
2. Дуткевич П. Вызовы демократизации: перспективы политической трансформации в Восточной Европе // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология. – 2001. – № 3. – С. 57-65
3. Дюверже М. Политические партии [Текст] : [пер. с франц.] / М. Дюверже. – М. : Академический Проект. – 2000. – 538 с.

КЛЮЧОВИЙ ПАРАДОКС МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

В. В. Опанасюк,

к. політ. н., доц., Сумський державний університет

Трансформації суспільства, зумовлені розвитком капіталістичних відносин, привели до змін у розумінні суті, функцій, змісту та значення держави. Сучасна (модерна – у західній традиції) держава почала формуватися саме у зв'язку з переходом до капіталізму.

Держава – це політичний інститут, наділений верховною владою в межах визнаної іншими державами території, який здійснює управління суспільством, забезпечує його внутрішню та зовнішню безпеку.

Сучасна держава базується на території, окресленій кордонами. Територіальна цілісність держави визнається міжнародним правом, а це означає, що кордони держави є недоторканими. Засобами інтеграції суспільства в територіальних межах держави є закони та національна валюта, які ще з ранньомодерних часів сприяли комерційній активності та підприємництву. Закони держави спрямовані на регулювання діяльності в межах її території. Держава підтримує національну валюту. Індійський політолог І. Чатурведі вважає, що «національна валюта як «законний платіжний засіб» на її території стала символом не просто комерційної довіри, але також влади держави над економікою [1, 5]».

Держава володіє внутрішнім і зовнішнім суверенітетом, що забезпечується централізованим апаратом управління та монополією на використання сили. Вестфальська міжнародна система (1648), заснована на секуляризації державної влади, сприяла перегляду ідеї

приватної власності в напрямі чіткого розмежування приватних та державних інтересів. Відтак, сформувалася приватна та державна власність, а влада диференціювалася на владу батька в сім'ї та державну владу для управління суспільством.

В епоху територіальної експансії суверенна влада світових держав поширилася на території, колонізовані для їх використання в якості ринків сировини та збуту товарів. Епоха корпоративного капіталізму та глобальної експансії посилила територіальну могутність держав шляхом формування та розвитку національних економік. Проте колоніальна система, яка базувалася на державному суверенітеті, виявилася неспроможною подолати проникність державних кордонів, тому розпалася після серії світових війн. Із її ліквідацією світова система держав перейшла від двохполярної до однополярної моделі, з прогнозованою тенденцією до багатополярності в сучасному глобальному світі. Слідом за індійським економістом М. Бхадурі, вже згадувана нами дослідниця І. Шатурведі зауважує, що ті самі фактори (комерціалізація, розвиток торгівлі та фінансів, розповсюдження інформації), які на початку ранньомодерних часів сприяли консолідації національної держави шляхом посилення її економічної влади, на сучасному етапі глобальних змін парадоксальним чином підривають її економічну могутність [1, 5-6].

Водночас зазначимо, що парадокси виникають як протиріччя в логіці. Подолання парадоксів, як правило, пов'язане з використанням альтернативного методологічного підходу. Дійсно, якщо розглядати становище сучасної держави з позицій схоластики, тобто, субстанційності та незмінності держави як політичного інституту, то зазначений парадокс яскраво унаочнюється. Проте стан, у якому опинилася сучасна держава, може бути пов'язаний із діалектичною петлею гегелівського закону заперечення заперечення. Тоді, з набуттям нових ознак, держава об'єктивно й закономірно змінює свою сутність, доповнюється новим змістом, який відповідає сучасним уявленням про неї. У цьому зв'язку історико-діалектичний підхід подає більш оптимістичну перспективу для існування держави, ніж його схоластичні та релятивістські альтернативи. Повернення до системного та структурно-функціонального підходів дозволяє проаналізувати середовище існування сучасної держави, її характеристики на «вході» та «виході», визначити перспективи модернізації держави як політичного інституту.

Плюралізм методологій, їх комплексне використання дозволяють підійти до проблеми сутності та перспектив сучасної держави з врахуванням вже відомих методологічних обмежень, запропонувати нову методологічну основу вирішення згаданого парадоксу.

Таким чином, піднята нами проблема в цілому виявилася настільки актуальною, наскільки важливим є вибір людством альтернатив власного майбутнього. Подальші дослідження держави та можливостей її модернізації є складними з огляду на стрімке збагачення обсягів нових знань, нерівноважність існуючого світового порядку, непередбачуваність розвитку в довготривалій перспективі. Однак, результати такого дослідження дозволять свідомо здійснювати вибір, принаймні, орієнтуватися при цьому на найсучасніші знання, а не сумнівні передбачення.

Список використаної літератури

1. Chaturvedi I. Globalization and Its Impact on State Sovereignty [Digital Recourse] / I. Chaturvedi // International Political Science Association (IPSA). Online Paper Room. – 2012. – 14 Aug. – Access mode : http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_249.pdf

СВІТОУСТРІЙ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ

Тарасенко Д.

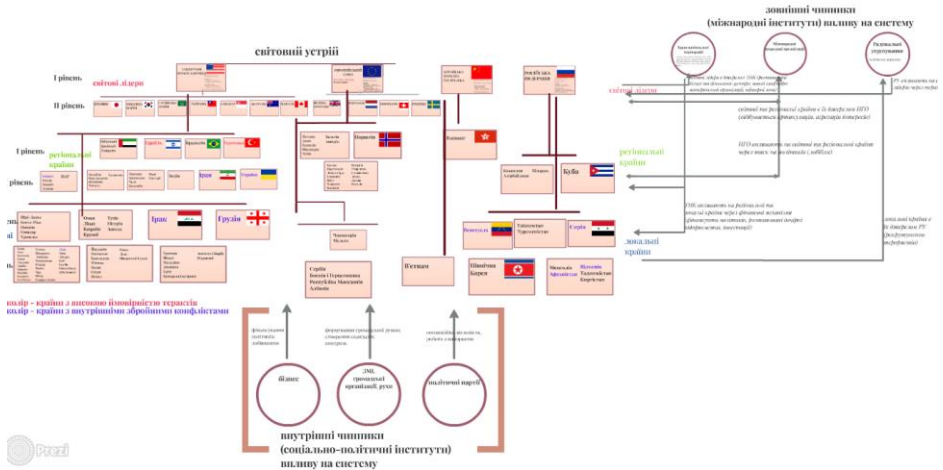
Міжнародна система сучасного світу має складну будову, і будь-яке визначення чи типологія тільки умовно відображає її реалії. Основоположну роль у пізнанні законів функціонування міжнародної системи відіграє її структура. Міжнародна система формується в результаті діяльності суверенних держав зі своїми інтересами. В її основі є домінування обмеженого числа найсильніших держав, а її структура визначає поведінку всіх міжнародних акторів.

Сучасна міжнародна система переживає глибокі потрясіння, пов'язані з трансформацією своєї структури, змінами її взаємодії з середовищем, новими глобальними викликами, що позначається на її регіональних і периферійних вимірах. Ми спробували проранжувати держави та запропонувати власний підхід до структури сучасної міжнародної системи. Для цього нами були проаналізовані **Глобальні звіти** міжнародних організацій і за **одиночку виміру обрано місце держави в світі** за наступними **критеріями**: чисельність населення; рівень ВВП на душу населення; індекс людського розвитку; кількість мільярдерів в країні; військовий потенціал держави; використання нових технологій.

За результатами аналізу нам вдалося виділити **три групи держав:**

1. Світові лідери
2. Регіональні лідери
3. Локальні держави.

В рамках кожної групи ми пропонуємо виокремити по два рівня (I-ий та II-ий рівні держав), оскільки сучасна міжнародна система є одночасно глобалізованою та неоднорідною в межах кожної групи.

Світові лідери

До I-го рівня цієї групи держав відноситься єдина наддержавна США, поряд з якою співіснують світові лідери Європейський Союз (передусім Німеччина, Франція), Китайська Народна Республіка та Російська Федерація.

Для світових лідерів I-го рівня характерне: високі позиції в глобальних рейтингах, лідерство у міжнародних інституціях, геополітичне лідерство, та активна політика експансії. Вони ведуть агресивну зовнішню політику, орієнтовану на територіальне розширення - в традиційному (захоплення території, наприклад Росія у випадку із Кримом), та сучасному розуміннях (економічний вплив - США, Китай, ЄС; поширення цінностей - США, ЄС; ідеологічний вплив - Росія). Кожна з держав світових лідерів I-го рівня має союзників на наступних нижчих рівнях та групах. Держави союзники нижчого рівня копіюють стандарти та тренди світового лідера, сповідують спільні цінності та світогляд.

До II-го рівня світових лідерів відносимо вже більшу кількість держав - це Японія, Південна Корея, Саудівська Аравія, Тайвань, Сінгапур, Австралія, Канада, Велика Британія, Нідерланди, Швейцарія, Швеція. Це країни з високим економічним розвитком, вони активно впроваджують нові технології та є лідерами у світі в окремих сферах. Держави світові лідери II-го рівня ведуть активну зовнішню політику, проте не претендують на інші території, не ведуть агресивної експансії. Їх увага більшою мірою зосереджена на якість життя, соціальні стандарти та економічний добробут власних громадян. Світові лідери II-го рівня також часто задають моду в економіці, соціальній сфері, вони є піонерами в новітніх технологіях (високотехнологічні країни).

Поряд з цим, в умовах глобалізації, ця група держав потрапляє під вплив держав світових лідерів I-го рівня. Так, навколо США групується найбільша кількість держав цієї групи - Японія, Південна Корея, Саудівська Аравія, Тайвань, Сінгапур, Австралія, Канада. Навколо ЄС - Нідерланди, Швейцарія, Швеція. Велика Британія хоча і оголосила про вихід з ЄС, все ж залишається під його впливом і паралельно активно взаємодіє із США. Тоді як у інших двох держав - Росії та Китаю - немає стабільних союзників у цій групі. У зв'язку з цим Росія та Китай, хоч і конкурують на світовій арені, проте у "крайніх ситуаціях" змушені співпрацювати і виступати єдиним блоком. Така ж ситуація склалася між США і ЄС.

Таким чином, у сучасній міжнародній системі сформувалося два центри сили - Західний центр (США та ЄС із союзниками) та Східний (Китай та Росія). Це водночас взаємозалежні і протилежні центри сили.

Регіональні лідери – це держави, які завдяки економічному та військовому потенціалу здійснюють політичний вплив на міжнародну систему в окремих регіонах світу.

За результатами ранжування держав нами виокремлено:

Регіональні лідери I-го рівня: Об'єднані Арабські Емірати, Ізраїль, Бразилія, Туреччина, країни-члени ЄС (Австрія, Данія, Бельгія, Польща, тощо), Норвегія.

Власні інтереси кожної з цих країн не перетинаються у політичній, економічній, безпековій та інших сферах, що призводить до їх лідерства на регіональному рівні. Зазначені країни ведуть активну зовнішню політику, спрямовану на розширення власної могутності у регіоні. Держави цієї групи є демократичними із

розвинутими ринковими економіками та сучасними технологіями, високими соціальними стандартами. Поруч з цим - такі країни як ОАЕ, Ізраїль, Туреччина є осередками та форпостами світових релігій та культур, які залишають свій відбиток на інтерпретації тих самих демократичних цінностей та на характер поширення глобальних трендів. Тут швидко та ефективно поширюються економічні, технологічні, соціальні тренди (якість життя) та - військові (спосіб захисту), тоді як політичні та культурні тренди - адаптуються та інтерпретуються через світоглядну призму. Варто наголосити, що зазначений регіон характеризується гострими міжетнічними конфліктами.

Регіональні лідери II-го рівня цікавими є для світових лідерів та регіональних лідерів I-го рівня, які намагаються встановити “контроль” над ними. Фактично навколо цієї групи держав ведеться геополітична боротьба, яка супроводжується зростанням напруженості в регіоні, що призводить і до загострення регіональних суперечностей провідних країн світу.

При умові економічного та технологічного зростання цих країн та конкуруючи з іншими центрами сили, вони зможуть вийти на новий (вищий) рівень розвитку та впливу на міжнародній арені. Тому зазначений сегмент держав **часто за власною волею намагається переміститися під “впливовіший” геополітичний центр.** Це так званий принцип - “приєднання до сильнішого”. Такі держави копіюють економічні, соціальні та політичні глобальні тренди, часто без врахування власних особливостей. Тобто, головні геополітичні рухи (переміщення держав під центри впливу) відбуваються у двох групах - регіональних лідерів II-го рівня та локальних держав I-го рівня.

Локальні держави. До цієї групи держав належать країни Карибського басейну, Латинської Америки, Африки та Азії, всього майже 2 мільярди людей. Частка цього регіону у світовому валовому продукті складає 3%, а у світовому торговельному обороті 5%. Попри маргінальні позиції у світовій економіці, суспільства цих країн переживають процеси соціальної мобілізації (пролетаризація, аналіфабетизація, урбанізація), котра є основою для політизації цих суспільств. Цей сегмент міжнародної системи насичений війнами, конфліктами, бідністю; тут наслідки колоніального минулого тісно переплітаються із труднощами постколоніального періоду. Більшість аналітиків вважає, що найближчим часом їм не вдасться подолати

прогресуючої економічної маргіналізації. Потік військових, економічних, екологічних біженців до економічних світових центрів зростатиме. Це не приведе до створення нових структур світової політики, але спричинить виникнення нових викликів та загроз.

Локальні держави (особливо I-го рівня) цікаві провідним країнам світу своїми природними ресурсами. Вони намагаються дістати доступ до тамтешніх родовищ нафти і газу, інших природних ресурсів, а також заволодіти шляхами їх транспортування.

Поряд з цим цей сегмент є одним із основних джерел загрози світовій безпеці. Це пояснюється триваючими в тамтешніх країнах соціальними заворушеннями та конфліктами.

Отже, запропонована нами структура міжнародної системи дає можливість, більш-менш об'єктивно визначити геополітичні центри сили, характер та механізми взаємодії між державами.

Науковий керівник – *канд. політ.наук, доцент Костенко А. М.*

СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ США ТА ЯПОНІЇ

Даценко А. Ю, Петренко Н. О, *група М-51*

Цінність - будь-яке матеріальне ідеальне або явище, яке має значення для людини чи суспільства, заради якого вона діє, витрачає сили, час, гроші, здоров'я тощо, заради якого вона живе.

Система цінностей - це потреби людини, розташовані в ієрархічному порядку.

Розвинені країни - з найбільшим розвитком економіки країни, в яких домінує третинний і четвертинний сектори. Цей рівень економічного розвитку зазвичай характеризується високим прибутком на душу населення і максимальним індексом людського розвитку потенціалу (ІРЛП).

Сучасне суспільство потребує, особливо в умовах трансформацій, наявності певної системи цінностей, що поділяється більшістю його членів або найбільш соціально активною його частиною. Це ознака самоідентифікації суспільства. При цьому під цінностями слід розуміти певну характеристику суспільної свідомості, сприйняття дійсності товариством, колективних та індивідуальних особистісних орієнтацій, що мають яскраво виражену соціальну

природу та націленість на розвиток чи то суспільства, чи окремої особистості.

Кожна людина має свої особисті цінності, але вони можуть співпадати залежно від країни в якій вони проживають. Найяскравішими прикладами пріоритетних дій для керуючих країнами стали США та Японія.

Дослідження, проведене в Японії визначило топ-10 слів для цієї країни: зусилля, щирість, свобода, мир, любов, дбайливість, цілеспрямованість, вдячність, здоров'я, мрії.

США: світ, рівність, безпека, процвітання, любов, задоволення, зарплата, визнання, свобода, здоров'я.

У кожної людини є свої основні життєві цінності, які міцно входять в його повсякденне життя. Найчастіше визначаються вони протягом досить тривалого відрізка часу і залежать від укладу життя людини, його виховання і оточення. Одним із головних чинників впливу є країна в якій живуть громадяни. А саме, розвиток країни, звичаї, політика, місце розташування, економіка та багато інших.

Особистісна безпека людини є і буде одним з найважливіших питань на протязі всього існування людства. Безпека є важливим критерієм для нормального існування, життя та розвитку особистості.

Науковий керівник – *канд. політ.наук, доцент Костенко А. М.*

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ

Томіна А. І., *студентка групи СР-51*

Відомо, що трудова діяльність є невід'ємною складовою життя практично кожної молодої людини, але розпочати її в умовах соціально-економічної кризи доволі складно і тому сучасна молодь має серйозні проблеми з працевлаштуванням. Відсутність досвіду та практичних навичок не дозволяє молодим людям конкурувати з більш досвідченими працівниками, адже більшість українських роботодавців не готові приймати на роботу працівників, яких потрібно додатково навчати і витратити на них час та кошти. В такій ситуації зростає рівень безробіття серед молоді.

Згідно статті 1 Закону України «Про зайнятість населення»: «Безробіття – це соціально-економічне явище, за якого частина осіб не

має змоги реалізувати своє право на працю та отримання заробітної плати (винагороди) як джерела існування» [1].

Також, згідно положень даного закону, безробітним може вважатись особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи [1].

Слід зазначити, що у законодавстві України багато уваги приділяється працевлаштуванню молоді. Так, у Кодексі законів про працю України є навіть окрема глава «Праця молоді», яка присвячена цим питанням.

С. Б. Іваницька та І. О. Мороховець зазначають, що: «Безробітна молодь – це особлива соціальна група, яка в певний час не має такої цінності, як робота, пов'язаного з нею престижу, матеріального добробуту та загального визнання. Це відчутно впливає на загальну мотивацію поведінки молодих людей, мотиви вибору й опанування професії або перенавчання». [2]

Щодо рівня безробіття серед молоді в Україні на сьогоднішній день у Аналітичному огляді Державної служби зайнятості України «Молодь на ринку праці» за 9 місяців 2016 року зазначається, що: «Рівень зайнятості серед осіб у віці 25-29 років становив 70,1% та був вищим, ніж в середньому серед всіх вікових груп (56,5%), а серед осіб віком 15-24 роки цей показник склав лише 27,3%. Рівень безробіття, визначений за методологією Міжнародної організації праці (МОП) серед молоді у віці 25-29 років за 9 місяців 2016 року становив 11,1%. Серед осіб у віці 15-24 роки цей показник становив 22,8% та був більш як удвічі вищий, ніж цей показник серед всіх вікових груп. Високий рівень безробіття обумовлений тим, що значна частина молодих людей не має необхідних професійних навичок і досвіду роботи». [3]

Таким чином, ми бачимо, що проблема безробіття серед молоді є дуже актуальною у наш час. Слід зазначити, що на можливості щодо працевлаштування молоді впливає не лише соціально-економічна ситуація в країні, але і їх індивідуальні психологічні особливості.

О. Посацький зазначає, що: «У контексті життєвого шляху переживання майбутнього як проблеми необхідне особистості насамперед для розвитку: у людини завжди повинна бути деяка часка сумнівів з приводу можливості реалізації значущих подій у

майбутньому. Ми вважаємо, що таке переживання виконує активно-приспосовницьку функцію.

Однак, якщо переживання майбутнього як проблеми виходить за межі норми, то в цьому випадку юнакам потрібна допомога, оскільки висока міра переживання майбутнього як проблеми негативно позначається на процесі життєвого самовизначення молодих людей. Таким чином, в юнацькому віці на передній план висуваються мотиви, пов'язані з далекою перспективою. Юнаки і дівчата активно прогнозують майбутнє, будують життєві плани. Наміри людини та вимоги, умови життя часто утворюють протиріччя. Внутрішні (бажання, наміри, цілі, плани) вступають у взаємодію із зовнішніми (об'єктивними умовами й обставинами), в результаті чого деякі аспекти життя можуть сприйматися юнаками і дівчатами як проблемні. Усвідомлення перешкод, які можуть виникнути при реалізації значущих подій у майбутньому, позначаються на ставленні юнаків та дівчат до свого майбутнього. Така форма виявлення ставлення до майбутнього, яка виникає при усвідомленні протиріччя між суб'єктивно бажаним і об'єктивно можливим для реалізації значущих подій у майбутньому, визначається як переживання майбутнього як проблеми.

Змістово-семантичне наповнення образу майбутнього в юнацькому віці має психоемоційне забарвлення та є джерелом переживань особистості. Головними переживаннями, пов'язаними з образом майбутнього, є надія, сподівання і водночас тривожність, страх. Окреслена проблематика потребує задіяння виважених психоконсультаційних і психокорекційних зусиль з метою оптимізації впевненого сприймання сучасними молодими людьми свого майбутнього та їхньої успішної самоактуалізації на складних перипетіях власного життєвого шляху» [4, с.351].

А Крещенко В.Ю., Гріньова О.М. вважають, що: «Юнацький вік є одним із ключових періодів проектування людиною свого життєвого шляху. Саме у юності особистість здійснює особистісне й професійне самовизначення, набуває ідентичність, здійснює конструювання стратегічних життєвих цілей і планів з їх реалізації. Водночас у юнацькому віці індивідуум вперше набуває повної громадянської й соціальної зрілості, а отже – ще не має життєвого досвіду з вільного, відповідального й суб'єктного творення власної біографії. Тому процеси самотворення й самореалізації молоді значною мірою визначаються не лише особистісними, але й

соціальними детермінантами. До останніх належать гендерні стереотипи. Формування жорстких, спрощених установок особистості щодо визначення свого місця у житті як жінки або чоловіка значною мірою обмежує свободу її самореалізації й обрії життєвого світу. Тому вивчення проблеми гендерних стереотипів та їх впливу на особистісне зростання й самореалізацію сучасної молоді має високу актуальність і соціальну значущість. Гендерні стереотипи являють собою складне психічне утворення, що проявляється у різних модусах життєвого поля людини, а саме містить традиційно жіночі й чоловічі особистісні якості, статево типізовані види діяльності, зокрема професійної, гендерне співвідношення професій та соціальних ролей чоловіка й жінки, стереотипну оцінку привабливості чоловіків і жінок» [5].

Слід зазначити, що основною проблемою молоді при працевлаштуванні є відсутність необхідного досвіду роботи. При цьому, щоб отримати даний досвід необхідно бути працевлаштованим. Ця проблема становить собою замкнуте коло. Тому, ми вважаємо, що заходи з профілактики безробіття серед молоді мають бути спрямовані, в першу чергу, на отримання молоддю необхідних професійних навичок та практичного досвіду роботи.

На нашу думку, посприяти цьому може участь у діяльності громадських організацій. Будучи членом активно діючої громадської організації особа отримує певні організаційні навички, розширює коло контактів, вчиться роботі з документацією, основам бухгалтерського обліку тощо. Крім того, існують молодіжні організації, діяльність яких спрямована безпосередньо на професійний розвиток молоді та їх знайомство з роботодавцями.

Отже, ми вважаємо, що участь у діяльності громадських організацій може стати однією із дієвих технологій профілактики безробіття серед молоді.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 24.
2. Іваницька, С. Б. Проблема безробіття молоді України / С. Б. Іваницька, І. О. Мороховець // Ефективна економіка. – 2015. – № 9. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4325>.

3. Аналітичний огляд Державної служби зайнятості України «Молодь на ринку праці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350805>.
4. Посацький О. Психологічні особливості ставлення сучасної молоді до власного майбутнього у контексті життєвої самореалізації / О. Посацький // Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації : [український науковий журнал] / Ун-т «Україна», Всеукр. асоц. політ. наук. – Київ : Україна. – 2011. – № 3. – С. 349-352.
5. Крещенко В.Ю., Гріньова О.М. Психологічні особливості гендерних стереотипів у сучасної молоді в умовах християнської та ісламської культур / В.Ю. Крещенко, О.М. Гріньова // Вісник психології і педагогіки. Збірник наук. праць.. – 2015. – № 15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psyh.kiev.ua>.

Науковий керівник – *асистент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій СумДУ Семенова А.В.*

СЕКЦІЯ 7
МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІ ГЕНДЕРНОЧУТЛИВІ
ІНІЦІАТИВИ: ОБМІН ДОСВІДОМ

СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ
БАТЬКА В МОВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Дядченко Г. В.

Образ батька, який реалізується в поетичних творах українських авторів кінця ХХ – початку ХХІ століття, є значущим та аксіологічно маркованим для національної мовної свідомості. Лексема *батько* ("Чоловік стосовно до своїх дітей" [1, 113] виступає стрижневим компонентом образів однойменної мікропарадигми, які моделюють портрет людини на зовнішньому та соціальному рівнях, містять оцінний компонент тощо. Змалювання рис **зовнішності** в межах мікропарадигми *батько* відбувається через згадування в контексті метонімічних деталей *очі, руки, голос*. При аналізі психолінгвальних параметрів образу **батька** звертаємось до даних соціології, які дають підстави говорити про кризу чоловічої ролі, що позначається й на особливостях художнього моделювання образу **батька** [2]. Загалом можемо констатувати: розгортання аналізованого мовообразу на **соціальному рівні** демонструє значні відмінності в доборі мовних засобів, що, безумовно, пов'язано зі змінами світоглядно-естетичних орієнтирів у сучасній культурі.

Як зазначає Л. Усанова, важливою соціальною функцією батька є збереження й трансляція історичної пам'яті [3]. Частотне вживання у віршовій мові лексем *предки, пращури* відбувається в контексті мотивів підтримання й актуалізації родової пам'яті, спадковості. Різновекторність моделювання аналізованої мікропарадигми в сучасній поетичній творчості зумовлює значну семантичну та стилістичну відмінність контекстів, які репрезентують мотиви **Ідеального Батьківства; розгублення, розчарування; відсутності батька; агресії** тощо. Кардинально іншу ситуацію спостерігаємо в мовній картині світу, яка окреслюється поетичними творами 90-х років ХХ ст. У творчості більшості поетів, які дебютували в цей складний зі світоглядного та мовно-естетичного погляду період, виразно виявляються мотиви **розчарування, розгубленості й дезорієнтації** ліричного героя; песимістичні та

нігілістичні настрої, що свідчить про відсутність цілісного світосприйняття, усталеної ціннісної системи. Про негативну конотацію образу **батька** сигналізує поява в контексті численних сленгізмів, колоквіалізмів, епітетів знижено-оцінного забарвлення – атрибутів аналізованого образу.

Як бачимо, моделювання образу **батька** на семантичному рівні "**соціальне життя**" є тематично та стилістично неоднорідним, при цьому відчутним є намагання поетів вийти за рамки літературної традиції окреслення аналізованого мовообразу. Художній світ є відображенням стану суспільної свідомості, отже, аналіз поетичного досвіду авторів-сучасників уможливорює краще розуміння процесів, які відбуваються в сучасній українській колективній свідомості. Виходячи з цього, літературні критики головним завданням поетичного покоління кінця ХХ – початку ХХІ ст. вважають "пережиття" кризової, перехідної стадії літературного й культурного процесу та подальше формування засад нової української культурної свідомості.

Література

1. Словник української мови : в 11 т. / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР / гол. ред. кол. І. К. Білодід. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – т. I.
2. Махов Ф. С. Кого мы растим: беседы о отцовском и материнском воспитании / Ф. С. Махов. – М., 1989.
3. Усанова Л.А. Православний архетип сім'ї у контексті комунікативних відносин: дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Усанова Людмила Анатоліївна. – Київ, 2002. – 174 с.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВАГІТНИХ ЖІНОК

Борисова А. В.

Жінки в період вагітності часто відвідують жіночу консультацію у зв'язку з необхідністю постійного спостереження, як за загальним перебігом вагітності, так і за розвитком плоду, проходять різні обстеження, і, отже, є пацієнтками лікувального закладу. Крім того, за даними Т.Т. Сорочіної, сьогодні більше 50% вагітних жінок за медичними показаннями проходять лікування у відділенні патології з приводу різних ускладнень вагітності, тому можна говорити про те,

що в даний період вагітна жінка сприймається соціальним оточенням, як не зовсім здорова людина, що знаходиться в кризовому стані. Причому, самосприйняття вагітних часто відповідає громадському уявленню. На думку більшості фахівців в галузі медицини та психології (Абрамченко В.В., Ланцбург М.Є., Філіппова Г.Г. та ін.), даний стан є скоріше фізіологічною і психологічною кризою, обумовленою як перебудовою механізмів адаптації всього організму, емоційними змінами, так і новим станом розвитку особистості жінки.[1]

Л. С. Виготський визначав кризу «як розпад старої і виникнення нової ситуації розвитку». Очевидно, що вагітність також може бути розглянута як зміна соціальної ситуації розвитку, оскільки вона передбачає не тільки тілесні зміни, але й зміна у відносинах з оточуючими, сім'єю, колективом, суспільством. Тобто, змінюється не тільки фізіологічне і психологічний стан вагітної, але і її соціальне становище.

Будь-які стосунки змінюються, якщо в них доводиться звільнити місце і для дитини. Відносини з батьками теж змінюються: народивши дитину дочка сама стає матір'ю, і, відповідно, змінить своє місце в родині, яке вона займала. Постає питання про те, як виховувати дитину та як себе поводити з оточуючими в новій соціальній ролі. Декретна відпустка та зменшення взаємодії з оточуючими через «фізичні обмеження» вагітної призводить до стану ізольованості. Саме тому необхідно надавати соціальні послуги вагітним в специфічній формі.

Таким чином, можна говорити про те, що вагітні жінки в даний період свого життя сприймаються суспільством відповідно до їх нового статусу, обумовленого самою вагітністю. Це дає нам право виділити дану категорію жінок в окрему соціальну групу. Кожна соціальна група займає в суспільстві певне соціальне місце. А оскільки, основним ознакою соціальної структури суспільства є нерівність індивідів і груп по відношенню один до одного, то для того, щоб виявити статусні особливості вагітних жінок, необхідно розглянути їх положення в системі відносин з іншими суспільними групами та соціальними інститутами.

Існує безліч форм соціальних проблем людини. Оскільки проблеми обов'язково супроводжуються наявністю соціально-психологічних потреб, тому розглянемо сфери потреб :

1. Потреба «ДЛЯ ІНШИХ». Найбільш яскраво потреба «ДЛЯ ІНШИХ» виражені в альтруїзмі, в готовності самовіддано служити іншим людям, жертвувати собою в ім'я іншого. Найчастіше ця потреба захисту слабкого, потреба безкорисливого спілкування.

2. Потреба «ДЛЯ СЕБЕ». Потреба, спрямована на самоствердження в суспільстві, на самореалізацію особистості. Це потреба самоідентифікації людини. Потреба зайняти своє гідне місце в суспільстві, в колективі. Не в останню чергу така потреба спрямована на бажання володіти певною владою. «ДЛЯ СЕБЕ» є соціальною потребою людини тому, що реалізована вона може бути тільки через потребу «ДЛЯ ІНШИХ».

3. Потреба «РАЗОМ З ІНШИМИ». Це ціла група потреб, визначальна причини об'єднаних дій багатьох людей, суспільства в цілому. А саме: потреба безпеки, свободи, миру, потреба приборкання агресора, потреба зміни політичного режиму. Особливість потреби "РАЗОМ З ІНШИМИ" полягає в тому, що люди об'єднуються для вирішення назрілих завдань суспільного характеру. [2]

Соціальні потреби задовольняються не автоматично, а тільки організованими зусиллями членів суспільства. Відсутність можливостей для задоволення соціальних потреб, змушує людину засумніватися у власній повноцінності. Без задоволення такого роду потреб особистість відчуває себе слабкою, безпорадною, приниженою, що часто штовхає людину до прояву агресії, антисоціальних вчинків. Кожен в нашому суспільстві потребує стабільної, постійної, як правило, високої самооцінки. До соціальних потреб людини також відносяться самоповага, наявність почуття власної гідності, підкріплюється ставленням з боку інших людей. Задоволення потреби в самоповазі веде до появи почуття впевненості в собі. Відчуття власної гідності, сили особистості, дієздатності і необхідності в цьому світі приводить особистість до досягнення певних результатів. Неможливість задовольнити такі потреби веде людину до результатів абсолютно інших.[3]

Відповідно до наведених вище соціальних потреб можна виділити три основні сфери життєдіяльності, в яких можуть виникати соціально-психологічні проблем у вагітних жінок:

- Сфера «Я» включає в себе потребу в повазі інших – основою для вирішення цих проблем є самоідентифікація жінкою себе як матері. Оскільки суспільстві звично приймати і схвалювати те, що не суперечить суспільним нормам, то жінка має визначити, що для неї

означає бути матір'ю. Тому така проблема продукує відповідальне ставлення матері до своєї дитини та до самої себе з дотриманням певних норм та традицій культури, в якій вона живе.

- Сфера «Я і дитина» базується турботі про інших – задоволення такої потреби буде базуватися саме на успішній реалізації виховної функції. У вагітних виникає необхідність у створенні максимально комфортних умов для появи дитини, її розвитку. Всі їх сили та час спрямовані на розвиток своїх певних знань та здобуття нових навичок, метою яких є саме турбота та піклування про дитину. Для цього необхідними стають консультації у різних спеціалістів з метою якісного поповнення своїх знань стосовно нової ролі «материнства». Проблема усвідомлення того, що взаємодія з дитиною, це не лише догляд за нею – взаємодія з дитиною включає в себе догляд, виховання, спілкування, спільну діяльність. Існують певні способи догляду за дитиною. На курсах для вагітних достатньо велику кількість уваги приділяють тому, як дитину правильно годувати, купати, гратись. Також вчені виділили основні моделі виховання з можливими наслідками. Таке неявне, приховане батьківське «навчання» було вперше описане американськими психологами Робертом і Мері Гулдинг.[4]

- Сфера «Я і суспільство» стосується проблем що до спільної діяльності, змін зв'язку з оточуючими людьми – кожному з нас необхідно спілкування з оточуючими, а під час вагітності багато чого змінюється, а інколи і псується. В зв'язку з фізичними особливостями перебігу вагітності з 30 тижня вагітності в Україні на законодавчому рівні передбачено відпустку. Таким чином у вагітної відбувається розвив з тими умовами, які надавали їй відчуття спільної діяльності, тобто відчуття особистої значущості в групі. Тому виникає потреба в підтримці та коригуванні спілкування з оточуючими під час вагітності.

Список використаних джерел

1. Мовчан Н. Вагітність з точки зору психології /Психолог довкілля – 2010р.
2. Консультування з питань вагітності: навч. посіб./ за заг. ред. Н.Я. Жилки, О.Г. Карагодіної. – К.: Вид. дім «Калита», 2007.
3. Типова технологія соціальної роботи з клієнтами (О. О. Яременко, С. В. Толстоухова, Р. Я. Левін) // Український соціум. - 2004. - № 1 (3). - С.64-75
4. М. Гулдинг, Р. Гулдинг. Психотерапія нового рішення. . М,1997

ПЕРСПЕКТИВИ РІЗНИХ ФОРМ ОБ'ЄДНАННЯ ЛЮДЕЙ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ

Тригуб І., студ. гр.СР-51

Законодавство України дозволяє різні форми об'єднання людей за місцем проживання, наприклад, органи самоорганізації населення (будинкові, вуличні, квартальні комітети) (ОСН), а також об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ).

Якщо розглядати об'єднання сусідів в одному будинку, то принциповими є такі відмінності між будинковим комітетом та об'єднанням співвласників багатоквартирного будинку:

- ОСББ – це об'єднання власників. ОСББ має більше господарських функцій щодо управління власним майном. Головні завдання ОСББ – це покращення утримання житлових будинків і прибудинкової території, сприяння членам об'єднання в отриманні якісних комунальних послуг, раціональне використання платежів мешканців, управління спільною власністю. Мешканці багатоквартирного будинку, об'єднавшись, беруть на себе відповідальність за утримання всього будинку, в т.ч. теплових і водопровідних мереж, підвалу, даху, сходових кліток, а також прибудинкової території. ОСББ укладає угоди з організаціями (надавачами комунальних послуг, будівельними та ремонтними організаціями тощо) про надання потрібних послуг;
- ОСН – це об'єднання мешканців. ОСН утворюється за місцем проживання на основі спільних інтересів (ширших ніж покращення утримання житлового будинку з прибудинковою територією та раціональне використання платежів). ОСН мають власні контролюючі повноваження в сфері житлово-комунального господарства, благоустрою, соціальній сфері, охорони правопорядку тощо.

Кожна з названих вище форм (і ОСН, і ОСББ) для успішного функціонування вимагає об'єднання людей, розвитку їхньої соціальної згуртованості. Критерієм такої згуртованості розглядаємо на даному етапі дослідження готовність сусідів співпрацювати разом для покращення власних житлових умови та стану прибудинкової території, а також психологічного клімату між людьми.

На початку 2017 року в одному з дворів м. Суми було проведено анкетне опитування місцевих жителів із метою виявлення наявних на цій території перспектив подальшої роботи. В опитуванні взяли участь 67 осіб. Отримані кількісні результати представлені в таблиці.

1. Чи задовольняє вас стан об'єктів спільної власності вашого будинку?					
Так – 18%	Ні – 81%	Мені байдуже – 1%			
2. Чи готові ви брати участь у заходах із питань утримання будинків і благоустрою території?					
Так, в управлінні спільним – 30%	Так, у заходах із благоустрою – 31%	Так, у зборах – 33%	Не маю часу – 12%	Мені немає діла – 4%	
3. Які навички, корисні для спільної праці, ви маєте?					
Офісна праця – 21%	Ремонтні роботи – 13%	Благоустрій території – 30%	Кулінарія – 22%	Анімація – 3%	Водіння – 9%
Охорона порядку – 10%	Управління – 7%	Творча діяльність – 6%	Інше – 4%		
4. Яку участь ви можете взяти в діяльності сусідської спільноти?					
Благоустрій території – 54%	Сусідські свята – 16%	Робота в координаційній групі кварталу – 13%	Спільне навчання – 13%	Участі в міських програмах – 7%	Зустрічі з владою – 10%
5. Чи є у вас досвід у різних формах активності?					
Шкільне чи студентське самоврядування – 21%	Профспілки – 15%	Гуртки художньої самодіяльності – 22%	Батьківський комітет – 30%	Спортивні секції – 7%	Громад. організації – 13%
Благодійні заходи – 7%	Спілки ветеранів – 6%	Інше – 4%			

За даними, наведеними у таблиці, можна зробити такі висновки:

- більша мешканців не задоволені наявним станом речей і готові брати участь у різних спільних заходах за місцем проживання. Причому практично половина опитаних залишила свої контактні дані;
- в організації спільних заходів можна спиратися на наявний досвід (питання 3, 5), висловлені пріоритети (питання 4);
- при тому, що не всі процедури спільної участі зрозумілі містянам, занепокоєння викликає незацікавленість їх у навчанні.

Метою подальшої роботи є розроблення соціальної технології розвитку соціальної згуртованості за місцем проживання.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Купенко О. В.

ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР РОБОТИ З НИМИ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Савченко Я., студ. гр.СР-61

Останні декілька років демографічне питання серед цивілізованих країн значно погіршилося. Це стосується і України. В основі проблеми лежить зменшення народжуваності, а як наслідок, збільшення відсотку людей третього віку. Так, наприклад, в країнах ЄС частка осіб пенсійного віку досягає 20-30 % від загальної кількості населення [3]. За даними Держстату України, чисельність населення в нашій державі на 1 травня 2016 року становила 42,69 мільйона осіб, а кількість пенсіонерів досягло 29 % (приблизно 12,2 млн).

Літній вік і соціально, і хронологічно збігається з виходом людини на пенсію. Тобто людина відходить від своєї роботи, припиняє активну діяльність. Для пенсійного віку характерними є питання біолого-медичної сфери, соціальної та індивідуальної. Цей час характеризується малою захищеністю, маломобільністю, соціальною вразливістю. Можна виділити декілька найпоширеніших проблем пенсіонерів.

1. Низький рівень життя, обумовлений недостатнім фінансовим забезпеченням. Мінімальна пенсія на 2017 рік в Україні становить 1247 грн., коли середньостатистична пенсія в Європі

становить 500 євро (за статистикою Європейської економічної комісії ООН).

2. Неможливість забезпечити себе нормальним лікуванням. Для цієї групи характерним є високий рівень хронічної захворюваності, а далі це призводить до неможливості елементарного самообслуговування.

3. Самі пенсіонери не бажають звертатися до державних служб соціальної допомоги населенню. Відвідавши відповідний державний орган, літні люди не хочуть знову просити допомоги.

4. Малий шанс влаштування на роботу, хоч до державних структур, хоч до приватних. За статистичними даними Пенсійного фонду України станом на 1 травня 2015 працює 2,6 млн. пенсіонерів із 12,1 млн., а це лиш приблизно 21 % від усіх пенсіонерів [4].

5. Непорозуміння літніх з населення молодшого віку.

Рідко хто намагається задуматися про психологічний стан людей третього віку. Психологічні проблеми, пов'язані зі зміною руху в повсякденні, при виході на пенсію, по смерті когось з подружжя, загостренні хвороб. Це призводить до емоційних розладів, прояву депресії, зміни поведінкових манер. За спадом життєвого тону слідує нові захворювання, погіршення настрою, що пояснює песимістичні сприймання, негативне бачення світу, та небажання планувати краще майбутнє.

Третій вік характеризується занепокоєнням, тривожністю, недовірливістю, дратівливістю, неадекватною самооцінкою у бік завищення. Така людина звертає увагу на себе, знижується ініціативність, зростає пасивність. Це все відбувається на фоні змін на біологічному рівні. Пенсія приносить із собою зміни життєвих стандартів, хвороби і важкі щиросердечні переживання. Люди виявляються на узбіччі життя [2].

З іншого боку, для багатьох людей третього віку притаманне бажання турбуватися, намагання передати навички, яким вони навчилися протягом свого життя. Коли вони бачать, що комусь це необхідно, то негативні емоції зникають. Людина активізується, починає відчувати свою необхідність, почуття самотності відходить на задній план.

Драма людини третього віку (якщо не вважати інвалідність, хвороби, убогість) – нереалізований потенціал, відчуття або побоювання власної непотрібності [1]. Цих людей можна

активізувати, задіяти в зібраннях чи роботі. Від цього буде користь як їм самим, так і оточуючим. У будь який час можна почати розвиватися, сили та ресурси для цього будуть. Необов'язково це кошти, це може бути бажання допомагати. Основний ресурс таких людей – вільний час. Вони можуть бути залученні до проведення свят, до збору й оброблення статистичних даних в органах самоорганізації населення, чи то до в'язання одягу (шкарпеток, кофтин) для дітей дитячих будинків. Люди літнього віку мають право на активне життя. Необхідно допомогти їм реалізувати особистий потенціал.

1. Альперович В.Д. Геронтологія. Старість. Соціальний портрет / В. Д. Альперович. – Москва: експерт бюро, 1998. – 270 с.
2. Курбатов В.І. Соціальна робота / В. І. Курбатов. – Ростову-на-Дону: Фенікс, 1999. – 578 с.
3. Міжнародна статистика [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://stud.com.ua/36091/statistika/mizhнародna_statistika.
4. Пенсіонери [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=95533.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Купенко О. В.

СУЇЦИДАЛЬНА ПОВЕДІНКА СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

Безбабна Д. Н., студентка гр. СР-51, СумДУ

Анотація: у статті розглядаються причини та мотиви суїцидальної поведінки серед підлітків.

Ключові слова: суїцид, ауто агресивна поведінка, девіантна поведінка.

Сучасні умови розвитку інформаційних технологій, зменшення особистої взаємодії між підлітками за рахунок спілкування у соціальних мережах призводять до зростання кількості суїцидальних настроїв серед молоді. Загалом суїцидальна поведінка посідає третє місце серед класифікації причин смертності у світі. В середньому за рік смертність серед вказаної категорії осіб в Україні складає 80-90 дітей [1].

Вказане питання привертало увагу багатьох науковців. Зокрема, суїцид в підлітковому віці вивчали такі вчені, як, М.А. Алімова, Л.М. Артюшкіна, А.Г. Амбрумова, Є.М. Вроно,

Н.О. Ратінова, І. П. Островський та інші. Шляхи попередження самогубства вивчали Ю.І. Александров, С.В. Жабокрицький, З. Фрейд, В.В. Сулицький, А.П. Чупріков та інші [1, 2, 3, 4].

Думка науковців стосовно значення терміну «суїцид», розділилася. Так одні розглядають його як психічне захворювання, інші як форму девіантної поведінки (Т. Браун). З.Фрейд пояснював суїцидальну поведінку за допомогою двох інстинктів, які існують в людині: Ероса і Танатоса. Ерос - інстинкт до життя. Танатос - інстинкт до смерті. Вчений вважав, що суїцидальним проявам можна запобігти. К.Г. Юнг сповідував інше вчення, в якому вказував на несвідоме прагнення людини до переродження. Тобто суїциденти поспішають «повернутися в череву матері», де вони знову будуть захищені та оточені турботою.

Вчені виділили 3 найчастіших види суїциду серед підлітків та причини, що їх провають:

1. Демонстративно-шантажні суїциди. У цю групу переважно входять хлопчики. Підлітки цієї групи в більшості зареєстрованих випадків виховувались в проблемних сім'ях. Перші прояви суїцидальних дій можуть бути викликані почуттям образи на однолітків, вчителів та батьків. Підліток своїм вчинком прагне довести свою правоту або помститися своїм кривдникам.

2. Демонстративно-шантажні суїциди з маніпулятивною мотивацією. У цю групу переважно входять дівчата. Підлітки цієї групи в більшості випадків виховувались в дисгармонійних сім'ях. Причинами суїцидальної поведінки є страх викриття їх обману і наступного покарання, розрив любовних відносин, спосіб показати образу на батьків і друзів, тим самим змушуючи їх поміняти до себе ставлення, бажання повернути увагу оточуючих та інше.

3. Суїциди з мотивацією самоусунення. Переважно підлітки цієї групи виховувались у зовні благополучних сім'ях. Проте у взаємовідносинах членів родини виявлена дисгармонія. Перші прояви аутоагресивної поведінки є прагненням вирішити скрутну ситуацію. Підліткам складно знижувати загрозу покарання, підвищеної відповідальності. Підлітки вчиняють усі дії для того, щоб покінчити життям, але в момент вчинення суїцидальної спроби їх впевненість виявляється нестійкою.

Отже, на основі аналізу літературних джерел, можна зробити висновок, що причиною суїциду є соціально-психологічна дезадаптація, яка розвивається у результаті нестерпних

психотравмуючих ситуацій та порушення взаємодії підлітка з авторитетними для нього оточенням. Вчені вважають, що аутоагресивною поведінкою підлітки намагаються вирішити власні проблеми: позбавитися від нестерпних переживань, позбавитися дисфункціональних умов, викликати співчуття, привернути увагу до своїх проблем тощо.

Список використаної літератури

1. Алимова М.А. Суицидальное поведение подростков: диагностика профилактика коррекция, Методические рекомендации, Барнаул, 2014 – 100 с.
2. Биркин А. А. Профилактика суицидального поведения / А. А. Биркин, В. Ф. Войцех, В. А. Закондырина, А. А. Кучер. – Мурманск: Пазори, 2004. – 77 с.
3. Дюркгейм Э. Самоубийство: социологический этюд / Э. Дюркгейм // Суцидология: прошлое, настоящее: проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов в художественных текстах. – М., 2001. – С. 239-254.
4. Федосеева И. В. Возрастные особенности суицидального поведения подростков // «Young Scientist» №9.1 (36.1) // Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды, 2016 - С.161-165

Науковий керівник – *канд. психол. наук, Балдушенко І. І.*

ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВІДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ТА ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ В УКРАЇНІ

Безбабна Д., студ. гр. СР-51

Завданням соціального супроводження є адаптація дитини в новій сім'ї, створення у ній позитивного психологічного клімату, забезпечення оптимальних умов життя та захисту прав дитини, створення можливостей для її розвитку шляхом надання комплексу якісних соціальних послуг, зокрема [1]:

Соціально-економічні послуги:

– допомога у залученні додаткових ресурсів для задоволення потреб дитячого будинку сімейного типу на лікування, оздоровлення тощо;

– допомога у своєчасному отриманні батьками державних виплат на утримання дитини;

– допомога у вирішенні побутових проблем, працевлаштування дітей-вихованців після досягнення ними повноліття чи закінчення навчання.

Юридичні (правові) послуги:

– консультування з питань застосування чинного законодавства;

– представлення та захист прав і законних інтересів дитячого будинку сімейного типу та дітей, що в них виховуються, в органах державної влади та інших установах, організаціях, підприємствах незалежно від форм власності та підпорядкування;

– допомога в оформленні документів, необхідних для розв'язання проблем клієнтів;

– здійснення правової освіти батьків-вихователів та дітей, що виховуються в їх сім'ях;

Соціально-педагогічні послуги:

– допомога у вирішенні питань навчання дітей, здобутті ними освіти; організація додаткових занять, навчання;

– залученні до науково-дослідної, гурткової роботи, влаштування дитини до клубу, гуртка, секції;

– забезпеченні доступності відповідних освітніх послуг для дітей з вадами розумового або фізичного розвитку шляхом індивідуального навчання;

– просвітницькій роботі щодо всебічного і гармонійного розвитку дитини;

– особливостей розвитку сім'ї та сімейних стосунків;

– здорового способу життя;

– організація навчання батьків ефективним методам виховання без покарання, мобілізації власних ресурсів сім'ї для вирішення проблем у подальшому;

– допомога батькам у здійсненні статевого та гендерного виховання;

Психологічні послуги:

– адаптація дитини до нової сім'ї та сім'ї до дитини, у створенні належного психологічного клімату, для якого характерними є повага, любов, турбота, емоційні зв'язки;

- допомога в запобіганні виникненню непорозумінь та конфліктів між членами сім'ї, в тому числі рідними дітьми;
- участь у формуванні у дитини почуття власної гідності, адекватної самооцінки, самосвідомості, самостійності, громадянської позиції;
- мінімізація негативних наслідків психологічних травм;
- консультування з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем; організація сімейної психотерапії;
- проведення психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, з метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації; надання методичних порад.

Соціально-медичні послуги:

- допомога батькам-вихователям у вирішенні питань збереження, підтримки та охорони здоров'я дітей-вихованців;
- допомога у проходженні дітьми-вихованцями обов'язкового медичного огляду та, у разі необхідності, контроль за виконанням призначень лікаря;
- допомога у вирішенні питань щодо оздоровлення дітей-вихованців та рідних дітей (до 18-ти років);

Інформаційні послуги:

- інформування про ресурси громади та допомога у їх використанні на користь дитини (про дитячі навчальні заклади, гуртки, спортивні школи та заняття, про діяльність дитячих, молодіжних громадських організацій, турпоходи, культурні заходи);
- надання довідкової інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації, надання інформації про послуги, які можна отримати в ЦСССДМ, графіки роботи закладів соціального спрямування, освіти, охорони здоров'я, центрів зайнятості, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; розповсюдження буклетів, листівок, пам'яток, плакатів соціального спрямування [2].

Основними формами та методами здійснення соціального супроводження є відвідування сім'ї; телефонна розмова; бесіда; консультування; організація зустрічей дитини з біологічними батьками; тестування; інтерв'ю; проведення навчання; організація груп взаємопідтримки; написання запитів, листів, клопотань, звернень; документування тощо.

Частота відвідувань прийомної сім'ї у ході соціального супроводження визначається і планується індивідуально в залежності від етапу адаптації дитини в сім'ї. Рекомендується протягом першого місяця перебування дитини в сім'ї відвідувати сім'ю щотижня; наступні три місяці - 1 раз на 2 тижні; надалі, протягом першого року функціонування, - за потребою, але не рідше 1 разу на місяць; потім - не рідше 1 разу на 2-3 місяці.

За один-два роки до виходу прийомної дитини або вихованця з прийомної сім'ї / дитячого будинку сімейного типу план соціального супроводження має містити заходи підготовки дитини до виходу.

План соціального супроводження в частині підготовки до виходу дитини з прийомної сім'ї / дитячого будинку сімейного типу повинен містити перелік заходів, що мають бути здійснені для повернення дитини до біологічної сім'ї (у разі відсутності заборони на контакти з біологічною сім'єю відповідно до рішення суду), усиновлення чи взяття під опіку, при неможливості - до відповідних державних закладів [1].

1. «Порядок здійснення соціального супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу». Наказ Мінсім'ямолодьспорту України від 31.10.2006, № 3685. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1232-06/page>.

2. Пеша І. В. Дитячі будинки сімейного типу в системі захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.moyarodyna.org.ua/uk/articles/zaxist-prav-ta-interesiv/dbst-v-systemi-zahysty-ditey-syrit-ta-ditey-pozbavlenyh-batkibskogo-piklyvannia.html>.

Науковий керівник – *канд. політ. наук, ст. викладач Король С. М.*

СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО В УКРАЇНІ: СУСПІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Васюріна А. О., канд. філос. наук, доц. каф. філософії СумДУ

Чегренець Н. В., студентка ННІ права СумДУ, гр. П-43

Проблема соціального сирітства набула особливої актуальності в Україні за останні десятиліття. Відсторонення або

ухиляння батьків від виконання своїх обов'язків щодо неповнолітніх дітей зумовлено багатьма причинами. Серед основних найчастіше виділяють економічні негаразди, безробіття, бідність. Як наслідок – заробітчанство українців за межами держави. Це змушує багатьох з них залишати дітей на довгий час з іншими родичами.

Поняття “соціальна сирота” вперше з'являється у наукових текстах українських дослідників в 90-ті роки ХХ століття. Так в рамках проекту ЮНІСЕФ “Трансформація державної системи інститутів піклування про дитину в Україні” (1998 р.) дослідниками визначаються соціальні сироти як особлива соціально-демографічна група дітей, які внаслідок соціальних, економічних і морально-психологічних причин лишилися сиротами при живих батьках. Більшість науковців вважають, що соціальні сироти – це неповнолітні особи, обоє або один із батьків яких тимчасово виїхали займатися оплачуваною діяльністю до іноземної країни та залишили їх під наглядом родичів, друзів, сусідів. Фактично такі діти не отримують належної уваги дорослих, а тому часто потрапляють під вплив певних негативних факторів і стикаються з величезною кількістю проблем.

Фахівці прагнуть визначитися з розумінням різних груп сирітства, а саме: “соціальне сирітство”, “міграційне сирітство”, “діти, позбавлені батьківського піклування”, “безпритульність”. Так, наприклад, в Законі України “Про охорону дитинства” вказується, що діти трудових мігрантів – це діти, чії батьки перебувають за кордоном понад три місяці, а діти виховуються в родичів чи знайомих [1]. Терміном “безпритульні” визначають дітей, які покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання. Бездоглядні ж діти живуть з батьками, але позбавлені їх любові, уваги, піклування, контролю.

Сьогодні Україна переживає соціальну кризу сирітства. Це зазначають і вітчизняні науковці, які вивчають дану проблему, і освітяни, і громадськість. Науковці звертають увагу на те, що соціальне сирітство пов'язане з комплексом проблем при здійсненні соціально-економічної політики держави, тому що зміни в системі суспільних відносин негативно впливають на інститут сім'ї, деформуючи його і опосередковано спотворюючи всю систему соціалізації, виховання і розвитку дітей та підлітків. Так, О. М. Терновець у своїй праці “Соціальне сирітство як предмет дослідження” зазначає, що соціальне сирітство – це явище, пов'язане з особливим соціокультурним положенням неповнолітнього, яке можна

назвати екстремальним. Діти-сироти – це найчастіше “ізгої” сім’ї, школи, це жертви відторгнення їх суспільством. Знаходячись у безпритульному середовищі, вони представлені самі собі, виживають за кошти, які здобули переважно незаконним шляхом. Діти, які позбавлені батьківського піклування, виробляють свою філософію життя, свою культуру, свої правила, тим самим протистоять загальноприйнятним нормам [2, с. 58].

Проблема соціального сирітства в Україні тісно пов’язана з трудовою міграцією. Про це свідчать і соціологічні дослідження. Так, у 2012 році в чотирьох областях (Львівській, Луганській, Вінницькій і Херсонській) та місті Києві було опитано більш ніж сто дітей трудових мігрантів, їх найближчого оточення. У результаті науковці виявили, що діти трудових мігрантів мають певні соціальні й психологічні проблеми і зростаючу уразливість до поведінки, що суперечить нормам суспільства. Також дослідження показало явну неготовність соціальних працівників виконувати роботу з такими дітьми [3]. Соціальне сирітство – це феномен, що характеризується ситуацією, коли юридично батьки наче і є, а фактично – їх немає. Це діти, про яких забули в державі, діти, які не отримують допомоги, хоча потребують її понад усе. Соціальне сирітство – це найкоротший шлях до нещастя, це соціальна міна сповільненої дії.

Останній час набуває популярності термін “євросирітство” (М. Демченко, Т. Єрескова). До цієї групи відносять дітей трудових мігрантів, батьки яких виїжджали або ж виїжджають за кордон. Такі діти статусу сироти не набувають, хоча вони виховуються в неповній сім’ї, або навіть без обох батьків [3]. З цим погоджується і Л. Ф. Кривачук. Але він пропонує ввести маленьку поправку: до таких дітей застосовувати термін не “євросирітство”, а термін “міграційне сирітство”, тому що міграція не обмежується тільки Європою. І саме такий термін слід ввести в законодавство з одночасним встановленням кола осіб, які за відсутності батьків будуть опікуватись дітьми і нести за них відповідальність [4].

Соціальних сиріт відносять до дітей “групи ризику” через те, що вони піддаються впливу негативних, небажаних факторів, унаслідок чого такі діти потребують особливої уваги професіоналів (вчителів, психологів, соціальних працівників, юристів). На сучасному етапі є велика необхідність у створення спеціальних соціокультурних і психологічних умов для розвитку, життєдіяльності соціальних сиріт. Дослідники зазначають, що діти трудових мігрантів є досить

самостійні, проте вони не схильні до лідерства та не люблять брати на себе відповідальність за інших. Потребують особливих педагогічних та психологічних підходів, в деяких випадках є емоційно вразливими.

Свою відсутність батьки часто обґрунтовують потребою заробляння грошей на майбутнє дітей. Але це не полегшує становища самої дитини. Соціальні сироти, в порівнянні з іншими дітьми, майже завжди відчувають себе покинутими і нікому не потрібними, в них частіше і яскравіше проявляється агресія і несприйняття оточуючих, вони мають неадекватну самооцінку. Науковці вважають сім'ї, де хоча б один з батьків на заробітках, дискантними. І як факт, виховання в таких сім'ях, звісно ж, є неповноцінним.

Залишаючись без виховання і піклування батьків, соціальні сироти опиняються сам на сам зі своїми проблемами, самі вирішують, що треба робити, самі намагаються вийти зі скрутної ситуації. На жаль, інколи це приводить до правопорушень.

Для вирішення цієї проблеми слід врегульовувати законодавчу базу. Потребують певних змін нормативні акти у цій сфері, а саме: Сімейний кодекс України, Закони “Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей”, “Про охорону дитинства”, “Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”, “Про державну допомогу сім'ям з дітьми” та інші. Необхідно активно залучати громадськість для вирішення проблем соціального сирітства, привертати увагу суспільства за допомогою ЗМІ, вдосконалювати роботу з соціальними сиротами.

Література

1. ЗУ “Про охорону дитинства” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
2. Терновець О. М. Соціальне сирітство як предмет міждисциплінарного дослідження / О. М. Терновець // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2012. – № 5 (240). – Ч. I. – С. 51-61.
3. Проблеми дітей трудових мігрантів: аналіз ситуації / за заг. ред. К. Левченко. – К. : Логос, 2006. – 64 с.
4. Кривачук Л. Ф. Державна молодіжна політика з питань неповнолітніх в Україні (державно-управлінський аспект): монографія / Л. Ф. Кривачук. – Львів : ЛДФА, 2009. – С. 174.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ У ДІТЕЙ

Борисова А. В., *магістр соціальної роботи*
Лузан А. В., *студентка 2 курсу,*
спеціальність «Соціальна робота», СумДУ

Соціалізація – комплексний процес засвоєння індивідом певної системи знань, норм і цінностей, які дозволяють йому бути повноправним членом суспільності. Соціалізація виступає одним із основоположних соціальних процесів, що забезпечує існування людини в середині суспільства. Соціалізація являє собою процес входження людини в суспільство, включення її в соціальні зв'язки та інтеграції з метою встановлення її соціальності.

Включає як цілеспрямований вплив на особистість (виховання), так і стихійні, спонтанні процеси, що впливають на її формування. Соціалізація знаходиться на межі різних наук і вивчається філософією, психологією, соціальною психологією, соціологією, історією, етнографією, педагогікою та теологією. [1]

Крім того, соціалізацією є також процес пристосування (адаптації) дорослої людини, яка з певних обставин (перебування в певній «антисоціальної» групі, довготермінове перебування у в'язниці тощо) довгий час була поза суспільством, або перемістилася з одного суспільства в інше (зміна громадянства тощо.)

Для успішної соціалізації, по Д. Смелзеру, необхідна дія трьох фактів: сподівання, зміна поведінки і прагнення відповідати цим сподіванням. Процес формування, на його думку, відбувається на трьох різних стадіях:

- стадії наслідування і копіювання дітьми поведінки дорослих;
- ігрової стадії, коли діти усвідомлюють поведінку як виконання ролі;
- стадії групових ігор, на якій діти учаться розуміти, що від них чекає ціла група людей.[2]

Французький психолог Ж. Піаже, зберігаючи ідею різних стадій у розвитку особистості, наголошує на розвитку пізнавальних структур індивіда і їхній наступній перебудові в залежності від досвіду і соціальної взаємодії. Ці стадії переміняють одна іншу у визначеній послідовності: сенсорно-моторна (від народження до 2 років), операційна (від 2 до 7), стадія конкретних операцій (з 7 до 11), стадія формальних операцій (з 12 до 15). Багато психологів і

соціологів підкреслюють, що процес соціалізації продовжується протягом усього життя людини, і стверджують, що соціалізація дорослих відрізняється від соціалізації дітей декількома моментами. Соціалізація дорослих скоріше змінює зовнішню поведінку, у той час як соціалізація дітей формує ціннісні орієнтації. Соціалізація дорослих розрахована на те, щоб допомогти людині набути визначені навички, соціалізація в дитинстві в більшій мірі має справу з мотивацією поведінки.[3]

Варто зазначити, що процес соціалізації продовжується протягом усього життя індивіда і включає в себе такі стадії – до трудову, трудову і після трудову. Загальним є визнання того, що соціалізація носить діяльнісний характер і головний критерій її успішності є вільне функціонування індивіда в суспільстві. Важливо підкреслити, що процес соціалізації відбувається як стихійно, так і цілеспрямовано під впливом посередників, тобто суспільних структур і інститутів, роль яких по-різному виявляється на різних етапах і стадіях соціалізації. Серед посередників соціалізації людини виділяються такі як родина, родичі і друзі, навчальні заклади, трудові, спортивні та інші колективи, суспільно-політичні і культосвітні організації, засоби масової інформації, література, мистецтво.

У процесі соціалізації формуються соціальні якості, цінності, знання, навички людини. Крім того, відбувається перетворення природних рис, а також засвоєння людиною елементів культури, соціальних норм і цінностей, які існують у суспільстві. За своїм змістом соціалізація – це процес двобічний, який містить, з одного боку, засвоєння індивідом соціального досвіду шляхом входження в соціальне середовище, систему соціальних зв'язків, з іншого – активне відтворення індивідом системи соціальних зв'язків за рахунок його діяльності, входження в соціальне середовище.

Процес формування і розвитку особистості починається від моменту народження, і сім'я тут належить пріоритетне місце, адже вона є першим вихователем дитини і середовищем передачі духовного багатства, культурних традицій, формування ціннісних орієнтацій, практичних умінь і навичок.

Фактори соціалізації. Соціалізація протікає у взаємодії дітей, підлітків, юнаків з величезною кількістю різноманітних умов, більш-менш активно впливають на їх розвиток. Ці діючі на людину умови прийнято називати факторами. Фактично не всі з них виявлені, а з відомих далеко не всі вивчені. Про тих факторах, які

досліджувалися, знання досить не рівномірні: про одні відомо досить багато, про інших - мало, про третіх - зовсім трохи. Більш-менш вивчені умови або фактори соціалізації умовно можна об'єднати в чотири групи.

Перша – мегафактори, (мега – дуже великий, загальний) – космос, планета, світ, які в тій чи іншій мірі через інші групи факторів впливають на соціалізацію всіх жителів Землі.

Друга – макрофактори (макро – великий) – країна, етнос, суспільство, держава, які впливають на соціалізацію всіх, хто живе в певних країнах (цей вплив опосередковано двома іншими групами факторів)

Третя – мезофактори (мезо – середній, проміжний), умови соціалізації великих груп людей, виділених: по місцевості і типу поселення, в яких вони живуть (регіон, село, гордий, селище); за належністю до аудиторії тих чи інших мереж масової комунікації (радіо, телебачення та ін); за належністю до тих чи інших субкультур. Мезофактори впливають на соціалізацію людини як прямо, так і опосередковано через четверту групу – мікрофактори. До них відносяться фактори, що безпосередньо впливають на конкретних людей, які з ними взаємодіють, – сім'я і домашнє вогнище, сусідство, групи однолітків, виховні організації, різні громадські державні, релігійні, приватні організації, мікросоціум [4].

Список використаної літератури

1. Добренко В.І. – Соціологія. – М., – 2002
2. Василькова Ю.В. - Методика й досвід роботи соціального педагога. – М, 2001.
3. Мудрик А.В. – Соціальна педагогіка. - М., – 2002.
4. Пейн М. Сучасна теорія соціальної роботи / М.Пейн. – К., 2000.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРУМ-ТЕАТРУ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ПІДЛІТКІВ ТА СПОСОБІВ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Тимченко Ю. Р., Шеремет М. Д., *студентки групи СР-51*

У соціальній роботі на Сумщині, та в Україні загалом, набувають актуальності використання якісно нових технологій у

роботі з різними категоріями населення. Інтерактивні методи роботи мають суттєві переваги перед іншими методами: створюють комфортні умови для засвоєння знань, розвивають толерантні стосунки, сприяють формуванню навичок роботи в команді, активізують власний досвід. Найбільша ефективність використання інтерактивних технологій спостерігається саме у роботі з підлітками та молоддю, найбільш вразливою до впливу зовнішніх обставин та проблем категорією населення, що потребує виважених дій та особливого підходу з боку соціальних працівників.

В даному дослідженні ми вирішили розглянути інтерактивні форми роботи на прикладі методу форум-театру, який заснував А. Боаль. На його думку: «В'язень, який пройшов через торттури, добре розумів дві речі: пригнічені потерпають від соціального, економічного, психологічного насильства і допомогти їм можна насамперед через зміну їхньої власної поведінки і ставлення до проблеми» [1, стор.10].

Ця методика, яку зовсім нещодавно почали використовувати в Україні, вже давно поширена в європейських країнах, та ефективно застосовується у роботі з соціально вразливими групами населення. Форум-театр використовується в соціально-педагогічній роботі як засіб передачі знань і навичок, інформування людей, здійснення впливу на їх поведінку, а головне – як форма профілактики проблем.

Існує ряд делікатних суспільних проблем серед школярів (шкідливі звички, насильство в сім'ї, взаємовідносини статей, рання вагітність та ін.), про які не прийнято говорити публічно, їх вкрай важко виявити звичайними методами, ще складніше залучити підлітків до активного діалогу. Форум-театр, який ще називають «театром пригнічених» пропонує для розгляду саме такі проблеми і передбачає участь акторів, які намагаються вжитися в ролі «агресора», «жертви» та допоміжних персонажів, та глядачів.

Сюжети для форум-театру пропонуються самими учасниками – і одразу починається імпровізована вистава, яка, згідно правил форум-театру, повинна закінчуватися «погано», тобто в момент дискримінації, приниження, конфлікту чи фізичного насильства.

Після першого перегляду, глядацька аудиторія бере участь в обговоренні побаченого, пропонує варіанти вирішення. Потім відбувається ще кілька переглядів, де глядачі мають можливість в

будь-який момент сказати «стоп» і замінити когось на сцені [2]. Кожен з акторів вносить в виставу своє власне бачення проблеми, нову модель поведінки – тож через деякий час проблема вирішується.

Таким чином, учасники мають можливість не лише «прожити» складні життєві ситуації, але й побачити реакцію інших, подивитись на власні проблеми «зі сторони», розвінчати міфи та стереотипи, разом уявити збалансовану та емоційно-забарвлену точку зору.

При правильному підході форум-театр може стати потужним інструментом соціальних перетворень. На думку фахівців, участь в грамотно побудованих спектаклях може викликати зміну в поглядах людини і, можливо, вплинути на його вчинки

В рамках курсу «Технології соціальної роботи» ми плануємо задіяти старшокласників шкіл м. Суми до участі тренінгах з форум-театру, на яких використовуються акторські ігри та вправи на імпровізацію, розробляються сценарії вистав та програються різні сюжети. Основна методологія, на якій базуються тренінги – підхід «рівний-рівному», тобто студенти, що будуть проводити тренінг зі школярами не є акторами в традиційному розумінні, але вони і не викладачі, адже не вчать, як традиційні педагоги [3]. Вони лише створюють дружнє середовище для відкритого, активного та толерантного спілкування, для подолання бар'єрів та рамок між учасниками. Така форма роботи, на нашу думку в майбутньому допоможе школярам не лише отримати необхідну інформацію з певної проблеми, але й набути нового досвіду для її вирішення.

Список літератури

1. Форум-театр: формула виходу из кризиса / Д. Доусэт, Е. Еделева,, И. Захарченко и др. – Британский совет в Украине. – К.,2007. – 66 с.
2. Сорокин Д.Ю. Форум-театр как актуальный метод профилактики зависимости [електронний ресурс] // <http://nond-nn.ru/forum-teatr-profilaktika-zavisimosti>.
3. Практическое руководство по использованию театральных методик по принципу «равный-равному» [електронний ресурс] // <http://aids73.ru/upload/pdf/ispolzovanie-teatralnyh-metodik-v-obuchenii-po-principu-ravnyj-ravnomu.pdf>

Науковий керівник – *Павленко Г. В.*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ – ЗАХИСНА ФУНКЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Лаврик Д., студ. гр. СР-51

Соціальна політика – це система управлінських, регулятивних, організаційних, саморегулятивних заходів і дій спрямованих на забезпечення оптимального функціонування і розвитку суспільного життя, зокрема, соціальних відносин, умов для їх самовідтворення та самодостатності, всебічної самореалізації соціального потенціалу особистості, її сутнісних сил, соціальної безпеки людини та її соціального захисту. Орієнтація соціальної політики держави конкретизується за двома лініями: спрямованість на основні соціальні об'єкти, які вимагають соціального захисту, соціальної допомоги і підтримки; та облік і ефективна реалізація основних напрямків (видів) соціальної роботи: соціальна підтримка, соціальне обслуговування, соціальна допомога, соціальна профілактика, соціальна реабілітація.

Актуальність впровадження європейських стандартів соціальної політики в усі сфери суспільного життя окреслює перед Україною низьку завдань, пов'язаних з формуванням принципово нових підходів в соціальній сфері. Необхідними умовами розв'язання проблем соціального розвитку є послідовне здійснення стратегії економічного зростання та реалізація адекватної державної соціальної політики. В умовах сучасної економіки Україна спроможна захищати своє населення лише на рівні мінімальних соціальних стандартів та нормативів, що зумовлено головним чином обмеженістю державного бюджету. Тому при опрацюванні стратегії соціальної політики першочерговим стає вдосконалення механізмів поповнення бюджету та його ефективне поєднання з формуванням і активізацією самозахисних спроможностей населення [1].

Вивченням механізмів соціальної політики як на державному, так і на регіональному рівнях займаються такі вітчизняні науковці, як А.І. Амоша, В.М. Бабаєв, І.Ю. Беганська, Н.П. Борецька, С.Й. Вовканич, В.М. Ішков, К.В. Зайцева, М.А. Козоріз, Х.Р. Копистянська, Л.Б. Костровець, Ю.М. Краснов, О.С. Кузьмін, В.М. Лобас, В.П. Мікловда, О.Ф. Новікова, С.М. Писаренко, М.І. Пітюлич, У.Я. Садова, М.М. Шутов, А.А. Халецька та інші. Досліджуючи праці сучасних науковців констатуємо, що як немає загальноприйнятого визначення, що таке державна політика, так не існує загальноновживаного визначення соціальної політики. В різних країнах це поняття визначають по-різному. В Американській енциклопедії соціальної роботи Е. Баумхайер та А. Шорр визначили соціальну політику як напрям дій щодо соціальних явищ з метою управління

взаємовідносинами і розподілом соціальних ресурсів. Blackwell Encyclopedia of Social Work дає визначення соціальної політики Дж. Стюарта (Велика Британія) як сфери державної діяльності, відповідальної за створення та надання соціального захисту, що включає соціальні послуги та виплати.

Т. Ганслі (Канада) визначив соціальну політику як функцію державної відповідальності за: Використання суспільних ресурсів. Регулювання приватної діяльності. Підтримку приватноіндивідуальної та колективної поведінки з метою максимізації соціальної вигоди та умов життя населення, яка включає в себе: заходи і програми, безпосередньо спрямовані на забезпечення соціальних винагород у формі прибутку або послуг, включно з освітою, здоров'ям, соціальним захистом та персональними соціальними службами (догляд за людиною, розвиток людини, реабілітація та профілактика); заходи, що регулюють приватну поведінку для потреб досягнення соціальних ідей, як-от: прав та обов'язків громадян, забезпечення прав людини та правосуддя, заходи щодо працевлаштування, заходи стосовно сім'ї включно з сімейним правом тощо; соціальні та інші місцеві заходи, як, приміром, заходи з метою перерозподілу податків, фінансові заходи для надання робочих місць [2].

Необхідність соціальної політики в суспільстві обумовлюється існуванням соціальної нерівності та обмеженим обсягом ресурсів, тому однією з найважливіших функцій соціальної політики є функція перерозподілу. Нерівність означає становище, коли не всі люди мають однакові, рівні права через стать, вік, фізичні вади, місце проживання тощо, отримуючи відповідно різні соціальні переваги або невигоди.

Відзначають такі характерні риси соціальної політики [3]: колективність (використовує ресурси колективу / відповідає на колективні потреби); зосередженість на соціальних відносинах (використовує / змінює їх); обумовленість незадоволенням в економічному становищі у зв'язку з обмеженістю ресурсів.

Хоча наведені трактування є, з першого погляду, різними, більшість усе ж таки мають спільні положення, пов'язані з низкою заходів уряду в соціальній сфері, спрямованих на регулювання взаємовідносин, розподіл ресурсів, підвищення добробуту і задоволення потреб як населення в цілому, так і окремих груп та індивідів.

Соціальна політика це: напрям дій щодо соціальних явищ з метою управління соціальними взаємовідносинами і розподілом соціальних ресурсів; система спеціальних програм або заходів для забезпечення добробуту, підвищення рівня і якості життя всього населення країни або його окремих груп; діяльність з розвитку соціальної

сфери, із задоволення і гармонізації соціальних потреб особистості та соціальних груп; певна орієнтація та система дій з оптимізації соціального розвитку суспільства, відносин між соціальними та іншими групами, створення тих чи інших умов для задоволення життєвих потреб їхніх представників; принципи і види соціальної діяльності, що спрямовують і регулюють відносини між індивідами, групами, общинами, соціальними інститутами; детермінують розподіл ресурсів і рівень добробуту членів соціуму; сфера державної діяльності, відповідальна за створення та надання соціального захисту, який включає соціальні послуги та виплати; функція державної відповідальності за: використання громадських ресурсів; регулювання приватної діяльності; підтримку приватно індивідуальної та колективної поведінки з метою максимізації соціальної вигоди та умов життя населення.

Слід підкреслити, що ефективність соціальних процесів безпосередньо залежить від того, наскільки повно соціальне управління вбудоване в систему керівництва економічним розвитком, оскільки це – діалектично пов'язані складові суспільного процесу. Крім того, як показує історичний досвід, реалізація захисної функції соціальної політики обмежується відсутністю чіткої стратегії її розвитку і помилковою тактикою відповідних інституцій. До стримуючих факторів впливу на формування соціальної політики слід віднести: недосконалість законодавчої і нормативно-правової бази соціального управління; відсутність національних соціальних стандартів (норм і нормативів); відсутність оцінки соціальних наслідків управлінських рішень; недосконалість соціальної політики в сфері трудових відносин; відсутність механізму відповідальності органів виконавчих структур за зниження рівня життя населення, нерозвиненість принципів патріотизму [3].

Для того щоб вплинути на ту чи іншу проблему або ситуацію, що виникає у членів суспільства, соціальною політикою використовуються певні засоби соціального захисту. Поняття соціального захисту може вживатися в широкому і вузькому сенсі. Під *соціальним захистом у вузькому сенсі* (social security) розуміють у першу чергу сукупність дій, спрямованих на надання допомоги під час життєвих криз. У цьому значенні також вживають термін соціальне забезпечення.

Соціальне забезпечення переважно визначають як систему допомоги, що має на меті підтримку рівня доходів; хоча в різних країнах значення терміна може дещо відрізнятись. Приміром, у США він відноситься до пенсій за віком, у Великій Британії – до всієї системи грошової допомоги, у материковій Європі (за термінологією Міжнародної організації праці) охоплює всю грошову допомогу та охорону здоров'я, в

деяких інших країнах означає здебільшого соціальне страхування. Так, у Великій Британії соціальне забезпечення – це система виплат, які здійснюються за умов соціального страхування, оцінки засобів для існування (тих, хто потребує фінансової допомоги внаслідок безробіття, низьких доходів, віку, непрацездатності або зобов'язання доглядати), а також в інших випадках, не пов'язаних із внесками в систему соціального страхування або оцінки засобів існування, які переважно стосуються інвалідності.

Соціальний захист у широкому сенсі (welfare system) – це певні види колективного забезпечення, що мають на меті підтримку добробуту людей [3] і включають у себе, окрім безпосередньо допомоги у складних життєвих ситуаціях, також запровадження превентивних механізмів, спрямованих на те, щоб запобігти виникненню таких ситуацій. Приміром, захист працюючих відбувається завдяки державному регулюванню мінімальної заробітної плати таким чином, щоб людина, яка працює, не опинялася за межею бідності. Для того щоб необачлива людина, яка не дбала про свою старість протягом трудоактивного життя, не лишилася без засобів до існування, необхідно впровадити такий механізм, який дав би змогу перерозподілу доходів особи протягом її життя. Важливо зрозуміти, що державний соціальний захист має бути побудований таким чином, щоб, окрім вирішення індивідуальних проблем кожної людини, забезпечувати також інтереси суспільства в цілому. Так, навряд чи можна очікувати від країни з низьким рівнем освіти її громадян високого рівня розвитку. Таким чином, соціальний захист у широкому сенсі включає в себе: соціальну допомогу; соціальне страхування; соціальні гарантії.

Питання територіальних особливостей організації соціального захисту населення в теорії управління пророблені недостатньо, а запозичувати практичний досвід інших держав Україна може хіба що частково, тому виникає необхідність нестандартного підходу до розробки концепції організаційно-економічного та соціально-мотиваційного забезпечення програм соціального захисту населення з застосуванням багатопрофільного соціологічного інформаційного моніторингу [4].

Узагальнення теоретичних поглядів показує, що соціальну політику доцільно розглядати як системне явище, що відбиває зміст суспільних відносин, рівень демократичного напрямку державного устрою на інтереси окремої людини і соціуму загалом та таку, що базується на спроможності держави гарантувати соціальний захист, а також несе двовекторне спрямування, що полягає у соціальному розвитку та захисті. При цьому захисна функція соціальної політики є засадничою особливо на трансформаційному етапі, а применшення її значення унеможливило і саму функцію розвитку як прерогативу соціально-

економічного зростання. Соціальна політика як поліфункціональне утворення характеризується відкритістю системи та поєднанням соціальних інтересів. У політологічному розумінні соціальна політика держави пов'язується також з реалізацією її національної ідеології, втіленням національної ідеї як системи ціннісних орієнтацій та пріоритетів закріплення і розвитку державності в Україні.

Формування соціальної політики передбачає врахування певних передумов, серед яких вирізняють: ціннісні, політичні, географічні (територіальні), культурні, економічні, соціально-демографічні.

Доведено, що ефективність соціальних процесів безпосередньо залежить від того, наскільки повно соціальне управління вбудоване в систему керівництва економічним розвитком, оскільки це – діалектично пов'язані складові суспільного процесу [5]. Крім того, як показує історичний досвід, реалізація захисної функції соціальної політики обмежується відсутністю чіткої стратегії її розвитку і помилковою тактикою відповідних інституцій.

Отже, стримуючими факторами впливу на формування соціальної політики в Україні є: недосконалість законодавчої і нормативно-правової бази соціального управління, національних соціальних стандартів (норм і нормативів); відсутність оцінки соціальних наслідків управлінських рішень; недосконалість соціальної політики в сфері трудових відносин; відсутність механізму відповідальності органів виконавчих структур за зниження рівня життя населення, нерозвиненість принципів патріотизму.

1. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти / Курс лекцій. – К.: КМ Академія, 2013. – 125 с.
2. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / Пер. з англ. – К.: Основи, 1996. – 237 с.
3. Дікон Боб, Халс Мішель і Стабс Пол. Глобальна соціальна політика. Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / Перекл. з англ. – К.: Основи, 1999. – 348 с.
4. Законодавство України про соціальне забезпечення. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2015. – 368 с.
5. Механізми регулювання соціальної сфери: Зб. наук. праць / НАН України. Ін-т економіки. Ред.кол.: Новіков В.М. (відп. ред.) та ін. – Київ, 2012. – 117 с.

Науковий керівник – канд. наук держ. упр, доц. Дементов В. О.

ОСОБЛИВОСТІ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СІНГАПУРІ

Шаповалова Світлана, *ПР-41*

Освітня система Сінгапуру була створена практично з нуля у другій половині двадцятого століття і є відносно «молодою», але попри це сьогодні Сінгапур займає перші місця у різноманітних рейтингах з оцінки якості освіти, а сінгапурські школи вважаються одними з кращих у світі. Таких результатів сінгапурцям вдалося досягти завдяки чисельним реформам, особливій організації навчання і введенню інноваційних методик, зокрема на шкільному рівні.

В наш час навчання у сінгапурській школі триває 10-11 років і поділяється на 2 етапи: початкова школа (6 років), середня (4-5 років). Початкова школа є безкоштовною і обов'язковою для всіх. У початковій школі діти вивчають математику, англійську та китайську, а також мають можливість брати участь у різноманітних гуртках, займатися спортом [1]. Після закінчення початкової школи всі учні зобов'язані здати Випускний Іспит Початкової Школи (PSLE), який необхідний для переходу на наступний етап навчання [2].

Середня школа поділяється на кілька напрямів: спеціальна, «експрес», академічна і технічна. Випускники початкової школи розподіляються за напрямками на основі іспиту PSLE. Після закінчення середньої школи учні отримують атестати, які дозволяють їм вступати до спеціалізованих коледжів або університетів [2]. Середня школа є платною, але уряд країни усіляко стимулює учнів до старанного навчання. Наприклад, є грантова система Edusave, яка дозволяє повністю, або частково покрити витрати на навчання, або поїздки за кордон [1]. Надається фінансова допомога учням з малозабезпечених родин, яка повністю покриває витрати на навчання [2].

Значна увага в навчальному процесі приділяється предметам природничого циклу, математиці та мовній підготовці. Однак школярі залучені до навчання не тільки на уроках. Велику кількість часу відводиться на додаткові види діяльності, пов'язані з реалізацією будь-яких проектів, творчість. Весь освітній процес спрямований на виховання відкритих світу лідерів, здатних працювати в команді [1].

Важливим фактором є білінгвізм у навчанні, адже саме англійська мова є основною мовою викладання у школах. Її вивчення дозволяє учням пізнавати чужу для них культуру, розширювати кругозір, бути конкурентоспроможними не тільки у своїй країні, а і на всесвітньому ринку праці [2].

Окремого розгляду заслуговує сінгапурська методика кооперативного навчання, яку зараз активно використовують не лише в Сінгапурі, а й за його межами. Обов'язковими умовами цієї методики є навчання в колективі, робота в малих групах та взаємна оцінка учнями один одного [3].

За сінгапурською методикою клас поділяється на невеликі групи, кожна з них – це згуртована команда, оснащена всіма необхідними матеріалами. Команди отримують завдання і мають певний час на його виконання. У команді можуть знаходитися діти з різним рівнем знань, при чому кожен з учасників має своє мікрозавдання. Після сигналу вчителя групи перемішуються і утворюються нові команди. Дається нове завдання і діти, вже у новому складі, обмінюються інформацією і висловлюють свої думки. Після стоп-сигналу вчителя припиняється самонавчання і починається підведення загальних підсумків. Такий підхід дозволяє залучити до роботи абсолютно всіх дітей, не зважаючи на їх кількість (у сінгапурських класах буває до 40 учнів). У таких умовах кожен з учнів може виступити в якості вчителя для своїх однокласників, ділячись своїми знаннями і думками з ними [4].

У сінгапурській методиці для кращого і більш якісного проведення уроку використовуються так звані «структури», які є набором певних тез та формул. У школах використовується 13 основних структур, але їх загальна кількість сягає 250 і цікаво те, що одна структура може включати в себе комбінацію з 2 або навіть 3 інших структур [3]. Ось лише деякі з них:

- Stir the Class – учням дозволяється вільно пересуватися по класу, щоб зібрати максимум думок і відповідей по своєму списку. Після цього відбувається обов'язковий загальний аналіз;
- Timed-Pair-Share – два учасника за певний час обмінюються повними відповідями за завданням;
- Simultaneous round table – структура, в якій чотири члени групи виконують письмові завдання, а по закінченню передають їх по колу сусідові на перевірку [4].

Особливе місце у шкільній освіті займає математика, яку також вивчають за особливою методикою, а саме за методикою «продуктивного провалу» [3]. Згідно з цією методикою студентам спочатку пояснюють нову тему, а потім пропонують вирішити задачу за цією темою самостійно. Через певний проміжок часу учні представляють свої варіанти вирішення задачі, і лише після цього

задачу пояснює вчитель. З першого погляду така методика може здаватися неефективною, але вона дає неймовірні результати, адже самостійно розбираючи матеріал, учні одночасно залучають вже наявні знання, тренують пам'ять і логічне мислення. Помилки у даній методиці не сприймаються, як щось ганебне, а радше як невід'ємний компонент навчання, адже саме аналізуючи свої помилки, неправильні кроки у вирішенні завдання, дитина краще засвоює матеріал [5].

Отже, можна стверджувати, що основною метою сучасного етапу розвитку освітньої системи в Сінгапурі є створення стимулюючих умов, які б мотивували кожну людину навчатися протягом життя, отримувати нові знання, освоювати нові технології. Не викликає сумнівів також і той факт, що сінгапурські методики кооперативного навчання та продуктивного провалу є досить ефективними, адже дозволяють ще в школі закласти і розвинути необхідні якості особистості, які в подальшому допоможуть випускникам ефективно адаптуватися і впевнено почувати себе в нових дорослих умовах. Учень отримує можливість розвивати свої здібності, формувати навички комунікації і контролювати свої дії, робити висновки. Діти, обробляючи інформацію, розмірковують над нею, формують навички співпраці, здібності до аналізу і синтезу. Пасивність школяра на уроках змінюється активністю, зацікавленістю і бажанням відкрити істину.

Список використаної літератури

1. Алишев Т.Б., Гильмутдинов А.Х. Опыт Сингапура: создание образовательной системы мирового уровня /Т.Б. Алишев, А.Х. Гильмутдинов// Вопросы образования. – 2010. – № 4. – с. 227-247.
2. Education in Singapore [Електроний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://siteresources.worldbank.org>
3. Teaching Methods in Singapore and Thailand: Proposals for Vietnam [Електроний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://tapchi.vnu.edu.vn>
4. Thinking Schools, Learning Nations' Implementation of Curriculum.Review in Singapore [Електроний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://www.thinkingschoolsinternational.com>
5. Productive Failure: From an Experimental Effect to a Learning Design [Електроний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: <http://international.slo.nl>

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Купенко О. В.

ПОРІВНЯННЯ СИСТЕМ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СІНГАПУРУ ТА ЯПОНІЇ

Коренівська Ю., студ. гр.ПР-61

У кожній країні намагаються дотримуватися власної системи освіти. Звичайно, деякі системи дуже схожі, та все ж таки є значні відмінності між тією чи іншою системою навчання. Наприклад, деякі вчителі вважають, що учні краще запам'ятовують матеріал, якщо його постійно повторювати, а інші допомагають дітям зрозуміти чи то якийсь висловлювання, чи то термін, а не змушують усе просто завчати напам'ять. Використовуючи, різні методи навчання такі країни як Сінгапур і Японія змогли досягти значних результатів у сфері освіти і сьогодні займають перші місця у всесвітньовідомих рейтингах. Але їх системи освіти надзвичайно різні, тоді, звісно, на думку спадає питання: яким чином ці країни змогли досягти успіху? Щоб дати відповідь на це запитання, розглянемо детальніше і порівняємо ці дві системи освіти.

Розпочнемо з того, які спільні риси мають дві освітні системи Сінгапуру і Японії. По-перше, навчання у школах учні розпочинають із шестирічного віку. Вони обов'язково повинні закінчити початкову і середню молодшу школи, а от далі молодь має право вибору в якому закладі навчатися. Старшу школи вони закінчують у 17-18 років.

По-друге, учні цих двох країн складають іспити при переході з початкової до середньої школи. Хоча щодо цього питання все ж таки деякі особливості ці системи мають. Наприклад, у Сінгапурі на основі результатів екзамену PSLE (Primary School Leaving Examination) учні розподіляються по різним напрямкам середньої школи: спеціальний, експрес, стандартний (академічний) чи стандартний (технічний). Спеціальний і експрес курси включають в себе чотирьохрічне навчання, що завершується складанням екзамену на отримання О-рівня (General Certificate of Education Ordinary-level exam). Різниця між цими двома курсами полягає в тому, що студенти спеціального курсу вивчають рідну мову на більш поглибленому рівні. Можна обрати вивчення іноземної мови (французьку, німецьку чи японську) на додачу.

Стандартний курс середньої школи триває протягом чотирьох років і завершується складанням іспиту на отримання N-рівня (Normal-level), із можливістю продовжити навчання на ще один рік і скласти іспит на отримання O-рівня. Студенти стандартного

технічного напрямку вивчають предмети більш технічного спрямування, в той час як студенти академічного напрямку – наприклад, основи бухгалтерського обліку. За винятком навчальних закладів, які пропонують спеціальну програму інтеграції освіти, що надає можливість отримання сертифікату А-рівня (Advanced-level).

Тим часом в Японії навпаки, починаючи з елементарної школи, дітей не розподіляють по потоках, тих, хто не встигає, не залишають на ще один рік, а дають можливість наздогнати пропущене. Завдання учителя не заохочувати змагання в навчальній групі, а вести її сходами знань як єдине ціле, щоб досягти досить високого рівня підготовки всіх, виходячи з вимог, розрахованих на середнього учня.

По-третє, уряд кожної з країн заохочує молодь вивчати іноземні мови. Адже, у школах Сінгапуру і Японії вивчення іноземної мови є обов'язковим. Але й тут є свої відмінності. У школах Сінгапуру всі предмети викладаються англійською та китайською мовами. А вивчають ці мови ще з початкової школи, адже англійська необхідна, як універсальна міжнародна мова, а китайська не дозволяє сінгапурцям забувати культуру й історію свого народу.

На відміну від Сінгапуру в Японії уроки англійської мови зазвичай проводять двоє вчителів – японець та носій англійської мови. Впровадження спеціальної методики викладання англійської мови для японців розпочалось у 1920 р., коли у Токіо працював відомий на весь світ учений-методист Гарольд Пальмер. Японці починають учити англійську мову як обов'язкову лише у середній школі. Всі спроби ввести англійську мову в початковій школі виявились безрезультатними, оскільки це призводило до зменшення кількості годин, призначених на викладання рідної мови, і відповідно, критично сприймалося вчителями.

Ще однією відмінністю у системах освіти цих двох країн є те, що в Сінгапурі завдання освіти дітей покладене головним чином на працівників освіти, а в Японії першими учителями і головною опорою японської дитини є батьки, перш за все, мати. Вона показує своїй трирічній дитині, як малювати і робити паперові іграшки. Коли дитина йде в підготовчий клас мати вчить її буквам і цифрам. Вона щоденно обмінюється записками з вчителем про те, як поводить себе дитина вдома і в школі.

Взагалі, освітню систему Японії, в порівнянні із Сінгапуром, можна назвати більш суворою. Адже, Японські педагоги вважають,

що всі учні можуть успішно засвоювати шкільну програму. І якщо хтось відстає, то йому радять бути уважнішим у школі і більше часу відводити на читання вдома. Відомо, що учні старших класів загальноосвітніх шкіл Японії на виконання домашніх завдань витрачають не менш як п'ять годин – японська школа функціонує під девізом: «Успіху добиваються невтомною працею». У школі панує принцип: «Працювати на межі своїх можливостей».

Чого не можна сказати про систему освіти Сінгапуру тому, що викладачі головною своєю метою бачить досягнення гармонії в розвитку людини і соціальних, естетичних, фізичних, інтелектуальних і моральних аспектах виховання.

Враховуючи, що Сінгапур знаходиться у рейтингах по успішності учнів на перших позиціях, то можна зробити висновок, що їх система є ефективнішою. Насправді ж не в кожній країні ця система буде такою ж успішною. Наприклад, у Японії в 2011 році запровадили нову освітню реформу, відому під назвою юторі-кейку (полегшене навчання). Уряд хотів зменшити навчальне навантаження для дітей, щоб учні отримали більше простору для креативного мислення. У рамках реформи з'явилися так звані інтегровані уроки, призначені в тому числі для позакласної діяльності, скоротився річний обсяг навчальних годин, школи відмовилися від суботніх занять і перейшли на п'ятиденний режим навчання. Однак проведені через деякий час міжнародні дослідження успішності продемонстрували стрімке зниження рівня знань японських дітей. Тому школи Японії відмовились від реформи і повернулись до жорстоких методів навчання.

Отже, освітні системи Японії і Сінгапуру мають щось спільне, а щось відмінне. Але кожна з них приносить гарні результати, тому не можна сказати, що якась із них є кращою. Звичайно, японці використовують більш жорстокі методи, але кожна країна має різних учнів, до яких потрібен особливий підхід. Ось чому діти Японії показують чудові результати навчаючись за суворою освітньою системою, а в Сінгапурі – за більш легкою.

Науковий керівник – канд. пед. наук, доцент Купенко О. В.

ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ ЖІНОК: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Петренко Н.

Політична участь є інституціонізованим механізмом впливу громадян на функціонування політичної системи, формування політичних інститутів та процес вироблення політичних рішень, за допомогою якого реалізуються артикульовані суспільно-політичні інтереси. Вона забезпечує реалізацію політичною системою основної функції – виявлення, формування і вираження інтересів громадян, є одним із критеріїв визначення якісної специфіки політичної системи, характеризує наслідки взаємодії політичних інститутів, соціально-економічних інтересів та сил, національних традицій та типу політичної культури.

Дослідження політичної участі жінок проводилося Центром соціально-гуманітарних аспектів регіональних досліджень Сумського державного університету в період з 10.08.2016 по 20.09.2016 рр. серед дорослого населення України (громадяни у віці від 18 років і старше (як чоловіки так і жінки)).

Форма дослідження – опитування за допомогою напівзакритої анкети. Опитуванням було охоплено 4-ри кластери:

- 1) Полтавська, Сумська області;
- 2) Миколаївська, Одеська області;
- 3) Волинська, Житомирська області;
- 4) Тернопільська, Хмельницька області.

Всього в ході дослідження було опитано 4000 респондентів. В кожній області охоплено не менше ніж по три населених пункти – місто обласного значення, місто районного значення та село.

Відповіді респондентів на питання анкети **«Чи вважаєте Ви, що ширша присутність жінок у політиці – це ознака демократичного розвитку країни?»** дозволяє зробити висновок про досить високий рівень підтримки такої присутності.

Так, 57,36% респондентів зазначають, що присутність жінок у політиці – це ознака демократичного розвитку країни, а 28,85% - не бачать також залежності. Ще 13,79% опитаних не змогли сформулювати власну позицію, зазначивши варіант «Важко відповісти». Найчастіше тезу про те, що ширша присутність жінок у політиці є ознакою демократичного розвитку країни, підтримують респонденти Волинської та Житомирської областей (69,69%). Натомість

респонденти у Сумській та Полтавській областях частіше за інших не погоджуються з цим (34,46%).

Можемо простежити чітку залежність – відсотки тих, хто вважає, що ширша присутність жінок у політиці – це ознака демократичного розвитку країни, зростають зі зростанням віку респондентів. Найнижчі показники демонструють наймолодші респонденти – 48,41%.

Аналіз відповідей респондентів на питання **«Чи є достатнім, на Вашу думку, рівень участі жінок в українській політиці на національному рівні (Верховна Рада, Уряд)?»** свідчить скоріше про невдоволення респондентів наявним рівнем. Так, більше половини опитаних респондентів (55,38%) вважають недостатнім рівень участі жінок в українській політиці на національному рівні (Верховна Рада, Уряд). Достатнім політичним представництвом жінок вважають лише 31,15% респондентів.

При цьому чим вище рівень освіти респондентів, тим критичніше вони оцінюють рівень участі жінок в українській політиці на національному рівні. І рівень невизначеності у групі з найвищим рівнем освіти є найнижчим.

Дослідження показує дещо інші показники стосовно представленості жінок у політиці на місцевому рівні. Так, відповідаючи на питання **«Чи є достатнім, на Вашу думку, рівень участі жінок у політиці на місцевому рівні (область, місто, сільська громада)»**, лише 47,94% опитаних вважають рівень участі жінок у політиці на місцевому рівні (область, місто, сільська громада) недостатнім, і 34,32% - достатнім. При цьому маємо і дещо вищий показник невизначеності – 17,74%. Заслугує на увагу суттєве переважання саме жінок серед тих респондентів, які вважають рівень участі жінок у політиці на місцевому рівні (область, місто, сільська громада) недостатнім (54,17% жінок проти 40,46% чоловіків).

Досить показовими можна вважати результати відповідей респондентів на питання **«Чим, на вашу думку, зумовлена низька представленість жінок у політиці?»**. Серед основних причин низької представленості жінок у політиці респонденти частіше називають: стереотипні погляди громад на роль жінки у суспільстві (46,84%); небажання самих жінок займатися політикою (34,07%); відсутність підтримки та ресурсів (27,33%). Дещо рідше в якості причин респонденти зазначали несучасне законодавство (22,38%), а також уявлення про те, що політика – це не жіноча справа (17,74%).

Зазначимо, що відповідаючи на це питання, респонденти могли зазначити декілька варіантів, тому загальний показник перевищує 100%. Заслужують на увагу оцінки респондентів з вищим рівнем освіти – вони частіше за інших вважають причиною низької представленості жінок у політиці відсутність підтримки та ресурсів, а також небажання самих жінок займатись політикою.

Як бачимо, оцінки чоловіків та жінок збігаються лише в одній позиції – визнанні несучасного законодавства. По решті ж позицій оцінки опитаних чоловіків та жінок розходяться. І це розходження є досить показовим. Так, чоловіки частіше вбачають причину низької представленості жінок у політиці небажання самих жінок займатись політикою (36,72%) та впевненість у тому, що політика – це не жіноча справа (23,36%).

А от жінки значно частіше вказують в якості причини відсутність підтримки та ресурсів (32,37% проти 21,28% чоловіків), а також стереотипні погляди громад на роль жінки у суспільстві (50,69%). Можна допустити, що саме ці причини і стримують жінок від більш активної участі у політиці.

Досить показовими можна вважати відповіді респондентів на питання анкети ***Що, на Вашу думку, необхідно зробити для того, щоб у політичному житті регіону брало участь більше жінок?*** Серед необхідних кроків для того, щоб у політичному житті регіону брало участь більше жінок, опитувані найчастіше називають: формувати серед населення позитивний політичний імідж жінки-політика (44,46%); заохочувати партії включати кваліфікованих жінок до своїх списків (41,24%); впроваджувати відповідні законодавчі акти щодо політичної участі жінок (30,27%); підбирати і висувати громадських активісток та експерток із середовища жіночих громадських організацій (24,84%). Дещо рідше серед можливих кроків називають: економічно посилювати жінок через програми сприяння жіночому бізнесу (20,99%); створювати самостійні жіночі партійні платформи (18,97%); соціально посилювати жінок через популяризацію ідей партнерських родин та виховання взаємоповаги та взаємодтримки в родині (16,47%).

Варто також зазначити і певну непослідовність респондентів. Адже у попередньому питанні стосовно стримуючих чинників несучасне законодавство не було серед визначальних. До того ж відсутність підтримки та ресурсів визначалась одним із вагомих стримуючих чинників, а в якості кроку для активізації участі жінок

економічне їх посилення жінок через програми сприяння жіночому бізнесу розглядається не так вже й часто.

Варте уваги переважання жінок серед тих респондентів, хто вважає доцільним кроком формування серед населення позитивного політичного іміджу жінки-політика, заохочення партій включати кваліфікованих жінок до своїх списків, впровадження відповідних законодавчих актів щодо політичної участі жінок. Чоловіки ж несуттєво переважають серед тих респондентів, які вважають доцільним підбирати і висувати громадських активісток та експерток із середовища жіночих громадських організацій та створювати самостійні жіночі партійні платформи.

Науковий керівник – канд. політ.наук, доцент Костенко А. М.

ДОТРИМАННЯ ПРАВА ДИТИНИ НА СІМЕЙНІ ФОРМИ ВИХОВАННЯ: ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Мірошниченко М.

Реформування державної системи захисту прав дітей, основними напрямками якої є розвиток сімейних форм виховання дітей - розвиток послуг на рівні громад, щоб попередити потрапляння дітей в інституції і забезпечити їх можливістю рости і розвиватися в сімейному оточенні. Розвиток таких послуг базується на найкращих міжнародних стандартах та політиках у цій галузі, з розумінням того, що жодна дитина не повинна потрапляти в інтернат з причин бідності, обмежених можливостей або походження з етнічної меншини.

Експертами та правозахисниками відзначається, що вихованці українських інтернатів часто відчують небезпеку, покинутість, самотність та стрес, що суттєво впливає на їх поведінку, збільшує ризик стати у майбутньому правопорушниками, безробітними або безпритульними. Рівень смертності в інституціях надзвичайно високий – кожні 3 дні в одному з 751 закладів помирає дитина.

В Україні одна з найбільших серед європейських країн кількість дітей (до кількості дитячого населення), які знаходяться в інституціях – 1,5%. Тоді як у багатьох країнах Європи успішно проведена деінституалізація (ДІ): вихованці інтернатних закладів отримали сім'ї, дітей забезпечено послугами на рівні громад і вбережено від потрапляння в інтернати.

В Україні близько 104 тис. дітей виховуються в закладах інституційного догляду, такі дані моніторингового дослідження функціонування системи інтернатних закладів та закладів соціального захисту дітей озвучив Микола Кулеба під час прес-конференції в Адміністрації Президента. За інформацією Уповноваженого, в середньому в Україні кожні 3 дні в Україні 250 дітей влаштовуються до закладів інституційного догляду, а кожна 35 дитина в Україні є вихованцем інтернатного закладу певного типу. Всього ж в Україні функціонує 774 інтернатних закладів та установ соціального захисту дітей, в яких виховується близько 104 тис. дітей, при цьому із них лише близько 10 тис.– це діти - сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, у всіх інших є батьки.

Дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, які навчаються у спеціальних школах-інтернат, планують максимально влаштовувати в сімейні форми виховання: прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейного типу. У випадках, коли це неможливо, створювати "групові" будинки, де проживатиме не більше десяти таких дітей і вони отримуватимуть індивідуальний підхід та догляд сімейного типу. Саме тому створення оптимальних умов для підтримки дітей - сиріт як найбільш уразливої категорії населення є першочерговим завданням держави. Для вдалої їх соціалізації та адаптації необхідно не ізолювати дітей від суспільства в закладах закритого типу, а забезпечити їх інтеграцію у соціумі через пріоритетність сімейних форм виховання, таких як прийомна сім'я, опікунство, дитячий будинок сімейного типу, усиновлення. Це дасть їм змогу зростати в родині, відчуваючи батьківську турботу, спілкуватись з великою кількістю людей і не сприймати їх вороже, що згодом стане запорукою їх нормальної життєдіяльності в соціумі. Тож необхідно вдосконалювати функціонування системи соціально - психологічної підтримки й супроводу дітей - сиріт і захисту їх юридичних прав, а також активно реалізовувати програми сімейних форм виховання.

Науковий керівник – канд. політ.наук, доцент Костенко А. М.

СЕКЦІЯ 8 СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА: СОЦІАЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Яненко Я. В., *доцент кафедри журналістики та філології,
к. соц. н., докторант*

Одним із видів сучасних рекламних комунікацій є соціальна реклама, під якою ми розуміємо інформацію, спрямовану на досягнення суспільно корисних цілей. Вплив соціальної реклами не обмежується завданнями, на яких базується її контент, адже соціальна реклама демонструє моделі поведінки, стиль життя, дає приклади для наслідування, популяризує корисні знання тощо, отже, впливає на соціалізацію сучасного індивіда. Відповідно, важливим є визначення соціалізаційних особливостей сучасної соціальної реклами, що й обумовлює актуальність проблеми.

Мета роботи: визначити соціалізаційні особливості сучасної соціальної реклами. Для досягнення поставленої мети необхідно проаналізувати приклади української соціальної реклами як чинника соціалізації сучасного індивіда.

Вплив рекламних комунікацій на процес соціалізації здійснюється через багатофункціональні сучасні медіа, зокрема, як слушно зазначає В. Бабович, «соціалізація проявляється через ідеологічні, культуроформуючі, інформаційно-комунікативні та інші функції медіа» [1, 341]. На думку І. Клименко, виконання функції соціалізації здійснюється наступним чином: реклама «сприяє впровадженню у свідомість людини уявлень про суспільний устрій та засвоєнню нею суспільного досвіду, знань, уявлень та поглядів, що дозволяє сформуванню певних ідеалів та опануванню моделі поведінки, необхідної для успішної участі у житті суспільства» [2, 136].

Соціальна реклама демонструє соціально схвалювані моделі поведінки в різних ситуаціях (робити добрі вчинки, допомагати, вносити пожертвування, рятувати тощо), інформує про головні «больові точки» сучасного суспільства, відповідно, моделі поведінки, демонстровані у соціальній рекламі, найчастіше орієнтовані на допомогу соціально незахищеним верствам населення.

Соціально несхвалювані моделі поведінки у соціальній рекламі демонструються як гіперболізовано негативні або взагалі не відображаються. Причиною останнього є небажання авторів реклами транслювати цільовій аудиторії небажану альтернативу, яка іноді може виявитися більш привабливою, аніж імперативний заклик. Як зазначає П. Соловійов, «ефективність соціальної реклами визначається, перш за все, результативністю її впливу на цільову аудиторію, здатністю соціальної реклами змінити установки, моделі поведінки або принципи способу життя, вплинути на зміну соціальних цінностей» [3, 151].

Втім, на практиці ефективність соціальної реклами не завжди є високою і причина цього, на нашу думку, полягає в тому, що у соціальній рекламі містяться переважно імперативні заклики (на відміну від комерційної або політичної реклами) на кшталт «роби ось це!» або «не роби цього!». Соціальна реклама не ставить питання, вона пропонує вже сформовані відповіді та готові рецепти вирішення проблеми. Відповідно, подібні імперативні повідомлення сприймає лише частина цільової аудиторії, інша ж може ігнорувати повідомлення, що містяться у соціальній рекламі.

Іншим способом побудови соціальної реклами може бути демонстрація протиставлення «погано – добре». У соціальній рекламній кампанії проти керування автомобілем у нетверезому стані «Випив – за кермо не сідай!» найбільш жорстким сценарієм ролику був той, коли п'яний герой виходить з бару, сідає за кермо, заводить мотор – і на лобове скло автомобіля починають падати грудки землі, тобто в результаті своїх асоціальних дій герой начебто ховає себе живцем (модель поведінки, що не схвалюється суспільством).

Більш м'яким варіантом сюжету соціальної реклами була імітація у ролику «гонок» на офісних кріслах з коліщатками, де результат такий же непередбачуваний, як і при водінні напідпитку. Але у цьому сюжеті з'являється герой, який забирає у нетверезого друга ключі від автомобіля і таким чином рятує його, а також тих, хто може постраждати від дій п'яного за кермом (слоган «Будь відповідальним, не дай другові сісти за кермо напідпитку»). Дії героя є відображенням моделі поведінки, що схвалюється суспільством.

Соціальна реклама як фактор соціалізації залучає вже наявні у аудиторії знання і вміння, часто звертається до стереотипів, які існують у суспільстві та одночасно дає нові приклади для наслідування, що адаптовані до сучасних реалій. Так, О. Сінкевич

вказує, що «у багатьох рекламних роликах актуалізується концепт «родина», котрий має статус універсальної цінності, що виявляється в двох аспектах: загальнолюдському (система сімейних відносин) та етичному (родина як основа світорозуміння та світопорядку, непорушна єдність, наділена силою морального впливу)» [4, 290]. Відповідно, у соціальній рекламі ми часто бачимо родину як символ вірності традиціям, що демонструється через зв'язок поколінь та їх взаєморозуміння, обмін досвідом тощо (дідусь і бабуся – батько й мати – діти).

Іноді у соціальній рекламі використовують гумористичні мотиви, наприклад, у рекламних роликах, створених фондом «Анти СНІД» зі слоганами «Презерватив – твоя гумова броня» (коли презерватив порівнюється з військовими обладунками) та «Презерватив не потрібний, лише якщо живеш на безлюдному острові» (комічна ситуація із «робінзоном», який знайшов на березі моря скриню з презервативами).

Висновки. У результаті аналізу прикладів української соціальної реклами як фактору соціалізації сучасного індивіда нами визначено соціалізаційні особливості сучасної соціальної реклами, зокрема: залучення вже наявних у аудиторії знань та вмінь; звернення до стереотипів, що існують у суспільстві; інформування про головні «больові точки» сучасного суспільства; демонстрація соціально схвалюваних моделей поведінки в різних ситуаціях та позитивних прикладів для наслідування. Важливою характеристикою сучасної соціальної реклами, на відміну від комерційної або політичної, є переважно імперативні заклики, які можуть ігноруватися частиною цільової аудиторії, адже сучасна соціальна реклама не ставить питання, вона пропонує вже сформовані відповіді та готові рецепти вирішення проблеми.

Список літератури

1. Бабович В. В. Медиа в теории социализации / В. В. Бабович // Журналістыка-2016: стан, праблеми і перспектывы : матэрыялы 18-й Міжнар. навук.-практ. канф., прысвечанай 95-годдзю БДУ, 10–11 ліст. 2016 г., Мінск / рэдкал. : С. В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.]. – Вып. 18. – Мінск : БДУ, 2016. – С. 339–342.
2. Клименко І. В. Реклама як інструмент соціалізації та розвитку духовності студентської молоді / І. В. Клименко // Науковий часопис

НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. – 2012. – № 37. – С. 136–139.

3. Соловьев П. Л. Критерии оценки эффективности социальной рекламы / П. Л. Соловьев // Корпоративные стратегические коммуникации : сб. науч. ст. / редкол. : С. В. Дубовик (отв. ред.) [и др.]. – Вып. 2. – Минск : Изд. центр БГУ, 2016. – С. 151–155.

4. Сінькевич О. Б. Реклама як засіб конструювання ідентичності суб'єкта масової культури / О. Б. Сінькевич // Гілея: науковий вісник. – 2014. – №. 90. – С. 287–291.

ПОЧАТКИ МЕДИЧНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ

Ворона Н.О.

Уявити сучасний світ без реклами практично неможливо, вона є практично всюди, різноманітна за змістом і внутрішньою спрямованістю, розрахована на різну аудиторію, проте завжди має спільну мету. Рекламодавець хоче привабити потенційного споживача товарів, послуг чи ідей, переконати його в необхідності придбати запропоноване. Рекламний текст належить до засобів масового впливу, тому його мова теж специфічна, вона має сприяти ефективності комунікативного процесу. Мова медичної реклами – вторинний вид медичної професійної мови, в якому поєднуються усі різновиди цієї мови, емоційно-експресивні засоби усіх мовних рівнів, стилістичні фігури і тропи з метою інформування адресата про певні медичні факти і впливу на нього через засоби масової інформації. Серед жанрів мови медичної реклами можна виділити такі: газетне (журнальне) рекламне оголошення, радіо-, телевізійне рекламне оголошення, рекламний кліп та ін.

На початку минулого століття переважної більшості цих жанрів ще не існувало, але реклама, в тому числі й медична, вже була. Вона ще не мала усталених стандартів, не була врегульована законодавчо, проте її зміст і засоби мовного впливу принципово не відрізняються від сучасних.

Першою українською газетою була «Рада»(1906 – 1914років), яку видавав Є. Чикаленко, а фактичним її редактором був відомий вчений і публіцист С. Єфремов. Газета містила розділ оголошень (тогочасною мовою «оповісток») і рекламу. Серед оголошень є й інформація про лікарні та приватних лікарів. Ці оголошення невеликі

за обсягом, вони зазвичай містять лише відомості про спеціалізацію та час прийому пацієнтів. Медична реклама в газеті «Рада» більш різноманітна й цікава. Рекламодавці пропонують і медичні видання, і косметичні та лікарські засоби, і продукти харчування, які, на їхню думку, можна використовувати з лікувальною метою. Наприклад, потенційним читачам пропонується збірка «терапевтичних спостережень над благотворною дією витяжки з сіменних желез...лабораторії Д. Калениченка», що містить результати досліджень більше 400 хворих. Автори обіцяють кожному хворому корисні поради щодо його стану здоров'я. Московська лабораторія пропонувала безкоштовно замовити книжку «Секрет рощення волос», що містила результати косметологічних досліджень і поради щодо догляду за волоссям і шкірою голови. Книжку названо «драгоценной», а засоби, які вона пропонує, мають забезпечити неперевершений результат: повне відновлення кольору сивого волосся без фарбування, ріст волосся навіть на тих ділянках шкіри голови, де воно було повністю втрачене. Реклама містить цікаві ілюстрації. Продовжуючи тему косметології, варто згадати про «чудодійний» крем «Казіми», який названо в рекламі «вірним другом жінок», бо він «радикально усуває веснянки, вугрі, плями, зморшки та інші дефекти обличчя». Для більшої переконливості щодо якості крему і його популярності серед споживачів реклама сповіщає, що вже продано більше двох мільйонів банок. Повне видалення мозолів має забезпечити крем «Мозолін», який можна придбати в будь-якій аптеці чи аптечному магазині. У рекламі і першого, і другого крему рекламодавці попереджають, що можливі підробки, тому радять звертати увагу на оригінальну упаковку. Цікавим є й запропонований газетною рекламою переклад книжки французького професора Т. Дюрвіля «Лікування хвороб магнітами», що обіцяє «пояснення тим, хто бажає лікуватись магнетизмом» і адреси лікарів (їх названо «лікарі-магнетізори»), що володіють названою методикою лікування. Реклама лікарського засобу з назвою «Сіролін «Рош» для дітей і дорослих має декілька різних варіантів, але у підсумку обіцяє дієву допомогу хворим і від за давненого кашлю, і від грипу, і від запалення легенів, і від туберкульозу. Наголошується, що рекламований засіб містить лише натуральні компоненти, він прийнятний на смак. Реклама «відомого в усьому світі» «Гарцького чаю» з гірських трав найбільш подібна до сучасної, тому що спочатку нагадує беззаперечну істину: «Найцінніше для всіх – то є здоров'я!» Потім традиційно для нашого

часу посилається на авторитети: «рекомендований усіма найвидатнішими лікарями, дозволений до вживання Медичним Департаментом...» Чай є «необхідним» для лікування лишая, прищів, геморою, ревматизму, грипу, різних захворювань шлунково-кишкового тракту і навіть холери. З лікувальною метою рекламодавці пропонують вживати і французьке вино «Сен- Рафаель»: воно не лише покращує травлення і «поновлює сили», але й, як і попередній засіб, лікує від холери. Оздоровити споживача покликана й «Несравненная рябиновая» настоянка, бо вона і допомагає шлунку, і заспокоює.

Ми не можемо ані заперечити, ані підтвердити «чудодійні» властивості рекламованих українською пресою минулого століття лікарських засобів, але ми переконані, що перша українська медична реклама дуже цікава і потребує подальших досліджень.

ДЕРЖАВА ЯК ОСОБА В МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Юлія Козир, *к. наук із соц. ком.*

Одним із основоположних у радянській ідеології був міф про «братні народи»: українців, росіян та білорусів. Після розпаду Радянського Союзу цей міф почали згадувати в українських мас-медіа все частіше в іронічному, навіть саркастичному сенсі. Однак це не означає, що нові держави відмовилися від метафоричних образів одна одної. Міф про братні народи будується на осмисленні міжнародних відносин за аналогією з міжособистісними, тобто на персоніфікації. Як пише З. Кьовечеш, персоніфікація – це онтологічна метафора, заснована на здатності людини надавати людських якостей неживим істотам [3]. Такий спосіб допомагає людині осмислити складні явища, надавши їм конкретної форми у своєму уявленні.

На думку В. Ліппманна – одного з перших теоретиків масової комунікації, які наголошували на важливості персоніфікації як засобу осмислення складної реальності: «Ми схильні персоналізувати множини та драматизувати відносини. Світ у наших головах репрезентований чимось на зразок алегорії. За винятком хіба що видатних умів... Найглибшим із усіх стереотипів є стереотип приписування людської природи неістотам та збірним поняттям» [1]. Як переконує В. Ліппманн, ми не можемо оперувати величезним обсягом знань в один момент. Назва держави – це приклад того, як

величезна кількість фрагментів знань, вірувань, уявлень складаються в один «суперконцепт», у який входять концепти нації, її культури, мови (мов), державної влади, території, природи.

Зазвичай людина має на увазі лише один або кілька з аспектів держави, коли називає її ім'я. При цьому слухачу або читачу не завжди вдається правильно зрозуміти, що мав на увазі мовець. Через те виникає можливість різночитань, непорозумінь і навіть маніпуляцій (якщо слухача або читача вводять в оману свідомо).

Цікаву дискусію про «державу-як-особу» порушив теоретик міжнародних відносин А. Вендт [5]. Він доводив, що держава – це реальна (фізична) особа, оскільки люди в ній об'єднані спільними цінностями та цілями. Таким чином держава може діяти цілеспрямовано, умисно, а цілеспрямовану, умисну дію А. Вендт і розглядає як ознаку особистості. Такий підхід називається реалістичним баченням держави. Дискусію підтримали інші науковці, і з часу публікації А. Вендтом своєї статті, у сфері науки про міжнародні відносини з'явилося багато праць, присвячених онтологічному статусу держави. Однак цікавим аспектом може бути вивчення інтерпретації держав як дійових осіб у мас-медійних наративах. Тобто дослідження не того, чим є держава онтологічно, а того, як вона репрезентована в мас-медіа.

Підрахунки (наприклад, П. Твардзіша [4]) свідчать, що в мас-медіа держави персоніфікуються не настільки часто, як здається на перший погляд. Однак навіть та незначна частка (3% за П. Твардзішем) важлива для сприйняття аудиторією, оскільки активізує процеси формування ставлення.

Уявляючи держав як осіб аудиторія, можна припустити, приписує їм специфічні риси характеру, звички, намагається зробити їх передбачуваними в діях та намірах. Звичайно, ця передбачуваність оманлива, однак вона дає людині можливість відчутти підґрунтя для міркувань. Припускаємо, що і журналісти, і аудиторія «вписує» держав-дієвих-осіб у єдиний наратив (як його визначав Дж. Брунер [2, с. 70]) міжнародних відносин.

У мас-медійному середовищі продовжують формуватися й відтворюватися персоніфіковані уявлення про відносини між державами. Перспективним напрямом, на нашу думку, є дослідження спостереження за персоніфікаціями України, Росії, Євросоюзу та США, оскільки відносини між цими суб'єктами сьогодні подаються в мас-медіа як найбільш важливі для майбутнього України.

Список літератури

1. Липпман У. Общественное мнение ; Пер. с англ. Т. В. Барчуновой ; Редакторы перевода К. А. Левинсон, К. В. Петренко. / Уолтер Липпман. – М. : Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. – 384 с.
2. Bruner, J. Self-making and world-making / Jerome Bruner // Journal of Aesthetic Education. – 1991. – 25.1. – P. 67–78.
3. Kövecses, Z. Metaphor : A Practical Introduction / Zoltan Kövecses ; exercises written with Szilvia Csábi ... [et al.]. – 2nd ed. – New York, NY : Oxford University Press, 2010. – 376 p.
4. Twardzisz P. The Language of Interstate Relations: In Search of Personification / Piotr Twardzisz. – Hampshire : Palgrave MacMillan, 2013. – 256 p.
5. Wendt, A. (2004). The state as person in international theory / Alexander Wendt // Review of International Studies. – 2004. – 30 (02). P. 289–316.

«СВОЄ» І «ЧУЖЕ» У МАЛІЙ ПРОЗІ ЛЕСІ ВЕРХОВИНКИ

Жиленко І. Р., *докторант*

В український літературний простір, починаючи з 90-х років минулого століття, повертаються імена письменників, які з різних причин опинилися поза увагою науковців. Серед них – письменниця з Галичини Леся Верховинка (справжнє ім'я – Лагодинська-Кучковська Ярослава-Олександра; 1903–1936), яка після поразки визвольних змагань опинилася в еміграції. Її життя і невелику, але різножанрову, мистецьку спадщину досліджують М. Гнатюк, О. Жарівський, Л. Залеська Онишкевич, Т. Бикова та інші. У 2013 році до 110-річчя від дня народження Лесі Верховинки з участю її дочки Оксани була видана книга «До Делятина на крилах мрій», серед різноманіття жанрів у якій вагоме місце займає мала художня проза [1]. Дослідники підкреслювали, що великий вплив на письменницю справила творчість В. Стефаника, М. Черемшини, Лесі Українки [2, с. 20; 4, с. 424]. Наставником її був відомий на той час письменник, перекладач Остап Грицай [3, с. 6]. Серед особливостей поезики малої прози письменниці професор М. Гнатюк вказує на «характерну для авторки теплоту», «психологічну переконливість, точність деталей» [2, с. 20; 3, с. 9].

Мета нашої розвідки – розглянути проблеми «свого» і «чужого» у малій прозі Лесі Верховинки з точки зору культурологічного підходу.

Процес сприйняття і пізнання людиною світу спирається на одну з найважливіших операцій поділу універсуму на «Своє» й «Чуже», бо, згідно з концепцією В. Зусмана, «...в основі будь-якого порівняння та зіставлення лежать механізми тотожності й відмінності свого й чужого». Концепт стає інструментом літературознавчого аналізу, бо дає можливість розглянути художній світ твору і національний світ. На думку Я. Іконнікової, «всередині однієї нації також існує поділ на «своїх і чужих в залежності від соціального статусу, культурно-освітнього рівня, політичних чи релігійних переконань. Більш тонкий поділ відбувається у малих групах, «мікрокосмі «індивіду» [5, с. 67].

Застосуємо концепт «свій-чужий» до малої прози Лесі Верховинки першого періоду еміграції на прикладі творів дитячої тематики, які є, на думку дослідників, найбільш вдалими [3, с. 9]. В оповіданнях показані різні аспекти життя дитини: вигнання, участь у боротьбі за волю батьківщини, рання дорослість. Хронотоп творів розташований у межах України часів визвольних змагань.

Для дітей з оповідання «Вигнанці» (1918) необхідність у люту зиму «...їхати кудись далеко-далеко, до чужого незнамого краю» з рідних Карпат і оселятися в бараках стає чимось страшним, «чужим» і незвіданим. Завдяки колористиці й художнім засобам, Леся Верховинка ніби провіщує майбутнє горе і показує стан дітей: над хатами «літали зграї ворон, неприємно каркаючи», ніч надійшла темна, без зірок і місяця, «страшна і відлякуюча, як сама смерть», гул вітра нагадував «похоронний плач», Ганнуся замість дороги бачила «чорну пропасть» [1, с. 145, 148]. Діти відстали від найріднішої у світі людини – матері, тому їх усе жахає, воно є «чужим»: і дорога, і люта сніжна зима, і вовки, що можуть їх з'їсти, а особливо страшними їм здаються москалі, які можуть їх «постріляти, як псів» [1, с. 146]. «Своє» для діток – це село, дім, пес Лиско, якого залишили, бо він був старим і вже не хотів їсти, а лежав і хрипів. Як до останньої надії, звертаються діти в молитві до Бога, читають «Отче наш» і «Богородице діво», і це зігріває їм душу, дарує «своє» – надію на порятунок. «Своїми» є чарівні звуки сопілки й картина великого саду з деревами, які бачить, замерзаючи, Ганнуся. Однак, ніби у калейдоскопі, картинка різко змінюється на «чужу»: відбувається

битва між двома військами, вороги палять і руйнують села, «невинних людей ріжуть та вбивають». А далі – знову «своє»: чуються звуки дзвіночків, ніжний спів [1, с. 148–149]. Як бачимо, «своє» в оповіданні чергується з «чужим».

У творі «То їм Ісусик допоміг» маленький патріот Михась щиро радіє «своїм» – Січовим стрільцям, які прийшли в село. Хлопці голодні, втомлені, поранені. Відігрівшись, вони знову рушають у дорогу. Михась тікає разом з ними, щоб «бити ворога» і молить про допомогу: «Ісусику маленький, Ісусику милий, дай нам перемогу!» [1, с. 194]. Від ворогів, що ототожнюються у нього із «чужими», отримав хлопчик поранення, однак перемога була на боці стрільців і Михасика, який «боровся за Україну», бо вона для нього – «своя», рідна.

Концепт «своє-чуже» реалізується у творах як через хронотоп, так і через деякі інші чинники: портрет, психологічну характеристику тощо. Вважаємо, що його можна застосувати й до творів побутової тематики. В оповіданні «Царівна-Ганька» (1923) Леся Верховинка вводить свою дванадцятирічну героїну в «темну пропасть», буремний шквал, в якому опинилася Земля. «Життя стає перед дитячою душею в повній своїй наготі», – пише авторка. «Прозоро-чистій воді», схожій на душу Ганьки, протиставлене «усе брудне й погане». Її дитинство виявилось отруєним з самого початку «...сварками та прокльонами, бійкою та розпустою», тому є «чужим» для світлої душі героїні. Дівчинка намагається вибратися з цієї «...пропасті, де діти родяться, плачуть, голодують і живуть, мов щенята» [1, с. 108]. Ганька відганяє від себе настирливі важкі спомини, які болоче колють в серце, і йде далі «царівною» майбутнього царства «сонця і справедливості». Дівчинка знає, що там, де «так багато хліба, що всі діти зможуть наїстися» і «так багато любові, що для ненависті немає місця», – «своє», рідне [1, с. 109]. Виразно доводить проблематику «свого» і «чужого» психологічний портрет героїні з оповідання «Дівчина з лялькою» (1927). Худенька, «личко бліде, на вустах дурнувата посмішка», але у неї є «своє» – іграшка, яку міцно притискає до себе. Якщо хтось із прохожих до неї наближується, дівчинка «...лягає на ляльку своїми худенькими грудьми і вискалює зуби, мов щеня, готове кожної хвили вкусити» [1, с. 142]. Дівчинка «своєю» вважає багатолюдну вулицю, «чужим» для неї є власний дім, де мати хвора («страшно кашляє і така жовта шкіра у неї»), батько лає, а брати б'ють і забирають кращу їжу. Нарешті прихід старшої сестри увечері, її турбота й цікаві розповіді повертають дівчинку знову до «свого» [1,

с. 144]. У творі «своє» й «чуже» чергуються, а також набувають форми «глибинне – поверхове».

Отже, важливими ознаками у розрізненні «свого» й «чужого» у малій прозі Лесі Верховинки є соціальні, політичні та психологічні фактори. Маркерами концепту виступають опозиції «батьківщина – вигнання», «ідеальне – ірреальне», «дім – вулиця», «живий – мертвий».

Література

1. Верховинка Леся. До Делятина на крилах мрій: поезії, новели, оповідання, драматичні твори, есеї, статті, епістолярій / Леся Верховинка. – Львів : Каменярь, 2013. – 454 с.
2. Гнатюк М. Леся Верховинка: повернення до краян / М. Гнатюк // Гражда. – 2013. – № 1/32. – С. 19–22.
3. Гнатюк М. Леся Верховинка повертається до читача / М. Гнатюк // Верховинка Леся. До Делятина на крилах мрій: поезії, новели, оповідання, драматичні твори, есеї, статті, епістолярій. – Львів : Каменярь, 2013. – С. 5–10.
4. Жариківський О. Буду йти до ясного сонця, – з квітками на голові по колючому терню під ногами. Життєпис Ярослави Лагодинської-Кучковської (Лесі Верховинки) // Верховинка Леся. До Делятина на крилах мрій: поезії, новели, оповідання, драматичні твори, есеї, статті, епістолярій. – Львів : Каменярь, 2013. – С. 417–433.
5. Иконникова Я. Особенности и реализация концепта «свои–чужие» в эмигрантском творчестве А. И. Куприна / Яна Иконникова // Волинь філологічна: текст і контекст. – 2011. – Вип. 12. – С. 65–73.

УНІВЕРСИТЕТСЬКІ СТУДЕНТСЬКІ МЕДІА: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ЧАСОПISУ «АКАДЕМІКС»)

З. В. Попова,

*Навчально-науковий інститут
бізнес-технологій «УАБС» СумДУ*

Часопис «Академікс», який видається студентами ННІБТ «УАБС» СумДУ, - результат ребрендингу газети «АкадеМіх», заснованої у 1999 році. На той час видання було офіційним друкованим органом Української академії банківської справи, виходило щомісяця (за винятком студентських канікул), на 4-х, 6-ти

або 8-ми сторінках формату А-3 українською мовою. На посаді головного редактора в різні періоди працювали такі професійні журналісти, як Григорій Сапожников, Антоніна Кохан, Наталія Даниленко [1].

Потреба в ребрендингу постала, найперше, унаслідок глобального розвитку Інтернет-ресурсів, у тому числі університетських, та соціальних мереж. Друкованому виданню, тим більше молодіжному, складно конкурувати у просторі, де ключова діяльність структурована довкола Інтернету та інших комп'ютерних мереж [2]. Студенти бажають отримати максимум потрібної та цікавої для себе інформації за короткий проміжок часу в зручному для аналізу та розуміння вигляді. Зважаючи на це, часопис «Академікс» став електронним виданням, набув журнального формату, змістив акценти з інформаційних жанрів на авторські, аналітичні, художні, інтерв'ю, бліц-опитування.

Забезпечення доступності, портативності та зручності для студентської цільової аудиторії читачів стало перевагою електронного часопису порівняно з друкованим аналогом.

Один із принципів роботи редакції – донесення інформації мовою, сказати б, вільною від канцеляриту, тобто у формі неформальної розповіді або діалогу. Крім того, принцип «студенти – студентам» викликає позитивну реакцію у читачів, адже текст подається крізь емоцію, власний погляд кожного автора матеріалу на подію.

Такий спосіб спілкування властивий молодіжному середовищу, бо хто як не студенти знають, що цікавить їх однолітків, та як можна донести відповідний матеріал.

Важливим аспектом сприйняття інформації є спосіб її подання та візуалізації. Саме питанню дизайну на етапі верстки часопису матеріалів приділяється значна увага. Це пов'язано з тим, що читач насамперед звертає увагу на заголовок, оформлення та візуальні доповнення до тексту, а вже потім на текст.

Візуальна комунікація полягає у передаванні повідомлень, естетично привабливих, інформативних, здатних викликати емоційний відгук в аудиторії. Візуалізація контенту як комунікаційна практика реалізується поєднанням різних форм фіксування інформації. Успішна комунікація залежить від співвіднесеності знань «кодів» журналіста, оформлювача і читача [3].

Особливість роботи зі студентською аудиторією полягає в тому, щоб зацікавити спочатку візуально, а потім підтримати цей інтерес ще й через текст. Саме тому правило «менше тексту, а більше картинок» у багатьох випадках позитивно розв'язує названу проблему.

Кожен випуск «Академіксу» є завжди візуально наповненим. Крім того, нюанси розміщення зображень, вирівнювання тексту, підбір кольорів, цитати-вставки – усе це впливає на сприйняття інформації читачами та зручність у її розумінні й освоєнні.

Для візуальної стилістики часопису існують загальні правила, які мають бути враховані при оформленні кожного матеріалу, проте нестандартність у тому, як буде представлений текст, підтримується та заохочується.

Важливим аспектом роботи над часописом є те, що автори статей також виступають і дизайнерами. Це дає певну перевагу над іншими періодичними виданнями, оскільки дозволяє уникнути проблеми, яка може виникнути, коли погляди журналіста та оформлювача не збігаються під час роботи над тим чи іншим матеріалом.

Орієнтуючись більше на візуальну складову, у кожному випуску можна побачити гармонійне поєднання текстової та цікавої візуальної складової, яка подана у зручному вигляді.

«Академікс» як приклад студентських медіа базується на складових (рис.1), які дозволяють йому бути актуальним у молодіжному середовищі.

Рис.1 – Основі складові побудови комунікації з читачами часопису «Академікс»

Крім того, творча свобода, студенти створюють видання в рамках діяльності гуртка за інтересами, а також перебування на одному рівні з цільовою аудиторією дозволяє часопису задовольняти інформаційні потреби студентів, створюючи новий цікавий канал масової комунікації. Зауважимо, що молодь, яка працює над «Академіком», поруч із здобуттям основного фаху, одержує досвід журналістської діяльності та навички з макетування, дизайну, веб-дизайну.

Отже, унаслідок ребрендингу студентська редакція часопису знайшла успішний спосіб комунікації на основі традиційного засобу – журналу, адаптувавши його до потреб сучасних читачів.

Література

1. Даниленко Н. 10 років на пульсі життя академії: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – С.3 – 4.
2. Мануель Кастельс. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. – К.: «Видавництво «Ваклер», 2007. – 304 с.
3. Ситник О. Візуальна комунікація в системі композиційно-графічного моделювання інформаційних порталів [Електронний ресурс] / О.Ситник // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. - 2014. – Вип. 2. – С.87-93. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2014_2_16

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Ярова А. Г.

ПРИКМЕТНИК *СТУДЕНТСЬКИЙ* ЯК ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ «СТУДЕНТ»

Серебрянська І. М., кандидат філол. наук, доцент

Наше дослідження є складовою комплексного вивчення концептосфери «освіта» в українській мовній картині світу [див. 1, 2, 3]. Його метою є з'ясувати смислове наповнення концепту «студент» шляхом семантичного аналізу прикметника *студентський* на основі текстів студентського журналу «Я СТУДЕНТ» (далі – ЯС) [4].

У результаті сполучуваності прикметника *студентський* із різноманітними іменниками утворюються номінації на позначення понять різної сфери життя студента. Найчастотнішими з них є

словосполучення *студентське життя* й *студентські роки*, які разом становлять майже третину подібних утворень. Виконуючи номінативну функцію, вони обростають різними конотаціями, наприклад: *студентське життя – це прекрасний час* (ЯС. №11, 2014, с. 11); це *марафон, що продовжується вже п'ятий рік* (ЯС. №11, 2014, с.11); *Студентське життя схоже на біг з перешкодами, але найголовнішим у ньому є не перемога, а саме участь* (ЯС. №11, 2014, с. 2); *Студентське життя – це особливий світ, вир подій, вражень та звершень* (ЯС. №10, 2015, с. 5); *прогулянки до світанку, закоханість, свобода дій, жодних серйозних проблем* (ЯС. №11, 2016, с. 17).

Номінація *студентські роки* в контексті реалізує значення «час закладання подальшого професійного шляху», «час відзначення чітких пріоритетів, формулювання виразної мети та її досягнення» (ЯС. №9, 2007, с. 16); «час, який дається людині на роздуми її усвідомлення того, що чекає на неї в майбутньому» (ЯС. №11, 2014, с. 13).

Номінація *студентські роки* набуває, як правило, позитивних конотацій, що реалізуються відповідно забарвленими прикметниками типу *найкращі* (ЯС. №1, 2014, с. 8); *одні з найпрекрасніших* (ЯС. №7–8, 2016, с. 3); *найкращі й найцікавіші* (ЯС. №7–8, 2010, с. 6). Нами зафіксовано єдиний випадок, коли позитивні враження від студентських років поєднуються з негативними моментами: *Напевно, я нікого не здивую, якщо скажу: студентські роки вважаються одними з найщасливіших у житті. Зі мною можуть не погодитися й навести чимало аргументів проти: нудні пари, вимогливі викладачі, безсонні ночі через сесію чи курсову... Так, студентське життя має свої мінуси – як і будь-що в цьому світі* (ЯС. №11, 2016, с. 3).

Серед інших словосполучень зі словом *студентський*, зафіксованих у текстах журналу «Я СТУДЕНТ», виділяємо такі лексико-семантичні групи:

- **номінації студентства:** *студентська молодь* (ЯС. №11, 2016, с. 4), *студентська аудиторія* (у значенні «споживачі») (ЯС. 07.08.2016), *студентське братство* («студентство») (ЯС. №3–4, 2010., с. 25);

- **організації та органи управління:** *Всеукраїнська студентська рада* (ЯС. №9, 2007, с. 4), *студентське самоврядування* (ЯС. №2, 2008, с. 5; №2. 2010, с. 18; №11, 2015, с. 5), *студентська*

країна (на позначення київської організації «Студентська республіка») (ЯС. №6–7, 2007, с. 16), *Студреспубліка* (ЯС. №9, 2016, с. 16), *студентська ліга ФК «Динамо»* (ЯС. №6, 2016, с. 16), *Студентська профспілкова асоціація міста Києва* (ЯС. №6, 2016, с. 16);

- **види діяльності, дозвілля:** *студентський футбол* (ЯС. №12, 2007, с. 32), *студентські гулянки* (про святкування Дня студента) (ЯС. №11, 2009, с. 17), *студентська Інтернет-олімпіада* (ЯС. №1, 2012, с. 11), *студентська наука* (ЯС. №10, 2016, с. 10), *студентський театр*, *студентський гурток* (про творче життя молоді) (ЯС. №2, 2011, с. 6), *студентська кухня* (у значенні «студентське життя в гуртожитку») (ЯС. №2, 2011, с. 6), *студентська республіка* (про гуртожиток) (ЯС. №11, 2013, с. 5), *студентський гуртожиток* (як символ студентського життя після занять) (ЯС. №11, 2015, с. 14), *студентське кафе* (ЯС. №10, 2015);

- **почуття, стан, поведінка:** *казкова студентська любов* (ЯС. №2, 2011, с. 6), *студентське кохання* (ЯС. №11, 2014, с. 18), *студентська романтика навчання* (ЯС. №7–8, 2013, с. 10), *студентська винахідливість* (ЯС. №11, 2016, с. 17), *хвиля студентського невдоволення* (ЯС. №11, 2016, с. 7), *студентські протести* (ЯС. №11, 2016, с. 5), *студентський ентузіазм* (ЯС. №7–8, 2013, с. 4);

- **способи комунікації:** *студентський форум* (ЯС. №4–5, 2007, с. 8), *студентська преса* (ЯС. №9, 2007, с. 12), *студентське Інтернет-медіа* (ЯС. №12, 2009, с. 11);

- **осередки навчальної діяльності:** *студентська столиця* (Харків) (ЯС. №10, 2007, с. 6; №12, 2015, с. 7), *Львів «студентський»* (про навчання у Львівському університеті) (ЯС. №10, 2013, с. 18), *Харків студентський* (ЯС. №12, 2015, с. 7);

- **атрибути студентського життя:** *студентський будильник* (ЯС. №3, 2008, с. 28), *студентський квиток* (як документ (ЯС. №2, 2011, с. 6) і як нові можливості (ЯС. №11, 2016, с. 17)); *студентські гаманці* («фінансові можливості студента») (ЯС. №11, 2015, с. 18), *студентська арифметика* (про розміри стипендії) (ЯС. №9–10, с. 16), *студентський бюджет* (ЯС. №11, 2015, с. 18);

- **ідеї, вірування, поради:** *студентські заповіді* (ЯС. №9, 2010, с. 11), *студентські забобони* (ЯС. №1, 2011, с. 19), *студентський погляд* («думка») (ЯС. №2–3, с. 20), *студентська правда* (ЯС. №10, 2013, с. 15), *студентські новини* (ЯС. №1, 2013, с. 4).

Таким чином, семантичний аналіз слова *студентський* та його синтагматичних зв'язків проілюстрував багатство структурного наповнення концепту «студент» та вплив екстралінгвістичних чинників на формування мовної свідомості українського студентства.

Література

1. Серебрянська І.М. Метафорична модель освіта – війна в сучасній терміносистемі української мови (на матеріалі медіа-текстів) / І. М. Серебрянська // Дослідження з лексикології і граматики української мови : зб. наук. пр. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2016. – Вип. 17. – С.153–163.
2. Серебрянська І.М. Мовна реалізація проблематики вищої освіти на шпальтах українських газет / І. М. Серебрянська // Філологічні трактати. – 2016. – Т. 8, № 3. – С. 54–62.
3. Серебрянська І.М. Семантична диференціація номінацій осіб, які навчаються / І. М. Серебрянська // Мова та література у полікультурному просторі : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції : м. Львів, 10–11 лютого 2017 р. – Львів : ГО «Наукова філологічна організація «Логос»», 2017. – С.85–88.
4. Я СТУДЕНТ. Режим доступу: <http://ya-student.com.ua/about.html>

СИСТЕМНІ ВІДНОШЕННЯ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ “КАЛЕНДАРНИЙ ХРОНОНІМ” В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Гаврилова В. В.

Пріоритетним напрямком сучасної лінгвістики є вивчення особливостей мовної ментальності народу. З цією метою науковці все частіше звертаються до паремій, поетичних за формою народних висловів повчального характеру, оформлених за зразком синтаксично замкнених, відтворюваних і семантично цілісних речень, що узагальнено-образно виражають певні життєві закономірності, правила або істини [1, 67].

В останні роки інтерес багатьох дослідників викликає явище варіантності паремій. Варіантність є невідмінною складовою процесу модернізації лексичних одиниць шляхом оновлення або зміни образу, утворення відтінків значення, посилення емотивності. Питання

варіантності мовних одиниць на матеріалі різних мов вивчалися такими мовознавцями, як Л.Г. Скрипник, О. В. Мерзлікіна, І. Л. Покровська, Н. Н. Семененко. Варіанти українських паремій із компонентом “календарний хрононім” на разі досліджені не були, що обумовлює актуальність і наукову новизну нашої розвідки.

У нашому дослідженні під варіантами ми розуміємо такі різновиди стійких одиниць, що є “тотожними за значенням і граматичними функціями при частковій відмінності в компонентному складі, у словоформах компонентів або в їх порядку чи кількості” [5, 92]. Також, вважаємо за доцільне розмежовувати паремії із компонентом “календарний хрононім” за такими варіативними типами: фонетичні, орфографічні, граматичні (морфологічні, словотвірні, синтаксичні), лексичні, квантитативні, комбіновані.

Аналіз українських паремій із компонентом “календарний хрононім” показує, що за кількістю домінують лексичні варіанти. Вони найчастіше виникають в наслідок синонімних замінь компонентів. У складі паремій взаємодіють семантично рівноцінні лексеми, як-от годує – кормить: Весняний день рік годує (кормить) [3, 79]; мухи – пчолі: До Спасівки мухи (пчолі) на пана роблять, а в Спасівку на себе [2, 61]; сумою – торбою: Літом пролежиш, а зимою з сумою (торбою) побіжиш [3, 81]. Досить часто трапляються паремії в яких варіюється календарний хрононім: Весною (восени) і в горобця пиво [4]; Мороз напередодні Василя (Нового року) – вродять жито-пшениця, всяка пашниця [4]; Осінь збирає, а весна (зима) з’їдає [3, 83].

Майже однакову кількість становлять граматичні варіанти. Найпитоміша частка з них належить варіантам пунктуації. Нами виявлені приклади опущення тире: Зима багата снігами, а осінь – снопами [4] – Зима багата снігами, а осінь снопами [3, 83].

Трапляються випадки вживання різних розділових знаків в однакових реченнях: Бути зимі, як пташка, передвісник зими, проспівала: “Кидай віз, бери сани, та поїдем до Оксани!” [4] – Бути зимі, як пташка– передвісник зими – проспівала: “Кидай віз, бери сани та поїдем до Оксани” [3, 83]; Ярь – наша отець і мати, хто не посіє, не буде збирати [3, 79] Ярь наша отець і мати: хто не посіє, не буде збирати [2, 64]. Також зафіксовано поодинокі паремії у яких варіювання зазнають окремі компоненти, які пишуться або як два окремих слова, або через дефіс: На Гліба й Бориса (Гліба-Бориса) до хліба берися [2, 59]; Вересень – лінивець (Вересень лінивець): руки в кишнях тримає [4].

Словотвірні варіанти у пареміях із компонентом “календарний хрононім” зустрічаються рідко. Це переважно префіксальні утворення: Як зазиміє, то й жаба оніміє (заніміє) [3, 84]; Пройшла (прийшла) уже й Покрова — заревла дівка, як корова [2, 62]. Нечасто трапляються й варіанти, окремі компоненти яких видозмінюються в результаті зміни суфіксів: Готуй улітку (уліті) сани, а взимку (взимі) воза [3, 80]. Крім того, нами виявлено варіанти відмінкових закінчень: Два рази в року (році) літо не буває [3, 80]; Вовк зими (зиму) не з’їсть [3, 83]

Що стосується вживання різних прийменників, сполучників у пареміях, то у цій групі значно переважають видозміни, у структурі яких варіюються сполучники: Грудень око снігом радує, а (та) вухо морозом рве [3, 88]; Як прийде Ілля, так (то) наробить у полі гнилля [2, 61]. Кількість варіантів, в яких вживаються різні прийменники є незначною: Дми не дми — не к Різдву йде, а к (до) Великодню (ніби Циган так казав) [2, 63].

Нерідко у пареміях властива варіація порядку слів. Таких варіантів найбільше серед дієслівних стійких виразів: Восени курчат щитають – Курчат восени щитають [3, 82]; Люди раді літу, а бджоли цвіту – Раді люди літу, а бджоли цвіту [3, 80] та серед паремій, що структурно збігаються з простим реченням: Весна раз красна – Раз весна красна [2, 115].

Зустрічаються в аналізованих пареміях і фонетичні варіанти на зразок: Лютий питається, чи добре обутий [3, 85] – Лютий питається, чи добре обутий [2, 57]; Влітку і (й) качка прачка [3, 80]; На Великдень на радість (радість) стріляють [2, 58].

Серед паремій із компонентом “календарний хрононім” питому частку становлять редуковані варіанти, яким характерне усічення, скорочення деяких слів-компонентів стійкого виразу. Наприклад: Варвара ночі ввірвала – Варвара ночі ввірвала, а дня приточила [2, 62]; У грудні сонце на літо, а зима на мороз повертають – У грудні сонце на літо, зима на мороз [3, 88].

Найпоширенішими з-поміж паремій є комбіновані (змішані) варіанти. Це стійкі вирази, що різняться між собою одночасно і лексичним складом і окремими елементами структури. Найчастіше вони являють собою такі комбінації: зміни лексичних компонентів, вживання іменника в однині та множині, варіанти сполучників (Грудень око снігом радує, а вухо морозом рве – Грудень око снігами тішить, та вухо морозом рве [3, 88]); зміни лексичних компонентів,

відмінкові та фонетичні варіанти (Жовтень ходить по краю та виганяє птиць із гаю – Жовтень ходить по краю та гонить птиці з гаю [3, 88]); пунктуаційні, словотвірні, фонетичні варіанти, зміна порядку слів: (Кагла взимку служить, а тїнь – влітку – Кагля узимі, а тїнь служить у літі [3, 84]) тощо.

Отже в аналізованих конструкціях частіше зустрічається лексична та граматична варіація. Частка комбінованих варіантів також є досить значною. На нашу думку, такі варіанти являють собою один із найпродуктивніших шляхів поповнення пареміологічного фонду мови.

Література

1. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій.: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук. : спец. 10.02.01 “Українська мова” / О.В. Дуденко. – Умань : Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини, 2002. – 218 с.
2. Номис М.Т. Українські приказки, прислів'я та таке інше / М.Т. Номис. – К.: Либідь, 1993. – 768 с.
3. Пазяк М.М. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність / М.М. Пазяк. – К. : Наукова думка, 1989. – 480 с. – с. 86.
4. Прислів'я та приказки [Електронний ресурс] // Українські традиції. – Режим доступу: <http://traditions.org.ua/usna-narodna-tvorchist/prysliviata-rykazky>.
5. Ужченко В. Д. Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : [навч. посібн.] / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко – Луганськ : Альма-матер, 2005.-400 с.

ІНТРАПРОФЕСІЙНЕ НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ КОМУНІКАТИВНЕ ПОЛЕ ХІРУРГА М. ПИРОГОВА

Яременко Л. М. – *ст. викладач кафедри
журналістики та філології*
Рошупкін А. А. – *студ. групи ЛС-601
Медінституту СумДУ*

Сучасна професійна мова медика – це багатозаровий соціальний варіант української літературної мови, що органічно поєднує наукову мову, інтрапрофесійну розмовну мову, мову практики (клінік, шпиталів), основи культури якої закладали найкращі її провідники – лікарі двох останніх століть. Серед яких Микола

Іванович Пирогов – хірург-новатор, дослідник, винахідник, основоположник топографічної (льодової) анатомії, автор першого анатомічного атласу *«Топографічна анатомія, ілюстрована розрізами, проведеними через заморожене тіло людини в трьох напрямках»* (1852-1859 рр.). Вибір медицини М. Пироговим як справи життя *(ще у дитинстві)* був зумовлений спілкуванням з дійсно світилами медицини початку ХІХ ст. – анатомом і фізіологом Є. О. Мухіним, мікробіологом А. М. Клаусом, фітотерапевтом Г. М. Березкіним; став студентом медичного факультету у 14 років [1]. Тому об'єктом нашого дослідження і стала інтрапрофесійна комунікація хірурга, визначення її окремих аспектів, важливих для студентів-першокурсників, що роблять перші кроки у медицині, опануванні медичної термінології.

М. І. Пирогов упродовж життя сповідував принцип – *«Усі, хто готується бути корисними громадянами, мають спочатку навчитися бути людьми»* – *«Medice, cura te ipsam»* (Лікарю, вилікуй себе сам). Деонтологічні принципи надання допомоги, увага до пацієнтів обумовлювали його пошуки у медицині – його легендарна швидкість у проведенні операцій (так ліпотомію (видалення каменів) він робив за 2 хвилини) за відсутності наркозу була рятівною для хворого. Самовіддана праця М. Пирогова вселяла надію у поранених. Сестра милосердя писала: *«Однажды на перевязочный пункт несли на носилках солдата без головы; доктор стоял в дверях, махал руками и кричал солдатам: "Куда несете? Ведь видите, что он без головы". "Ничего, ваше благородие, – отвечали солдаты, – голову несут за нами; господин Пирогов как-нибудь привяжет, авось еще пригодится наш брат-солдат"...* [2]

Зорієнтованість на професію розширювала обрії інтерпрофесійного спілкування лікаря-хірурга. Так робота скульптора у майстерні по сусідству навела його на ідею використання гіпсової пов'язки для лікування переломів кісток замість введеної ним на початку крохмальної – невдовзі хірурги Європи почали користуватися цим методом.

Сьогодні наукова складова інтрапрофесійного спілкування лікарів неможлива без анатомічного атласу М. І. Пирогова, що став незамінним керівництвом для лікарів-хірургів. З його появою лікарям відкрилося істинне положення органів людини, що значно спростило у подальшому більшість операцій. Автор писав : *«Господствующая мысль моего труда проста. Она состоит в том, чтоб посредством*

значительного холода, равняющегося не менее как 15°, довести все мягкие части трупа до плотности твердого дерева. Мне представилась возможность посредством заморозения изучить положение, форму и связь органов, не распиливая их в различных направлениях, а обнажая их на заморозенном трупе, подобно тому, как это делается и обыкновенным способом» [3]. Принагідно слід згадати і його перше наукове дослідження 1829 р. «Що спостерігається при перев'язуванні великої артерії», відзначене золотою медаллю, а наукова робота «Хірургічна анатомія артеріальних стволів і фасцій» (1837) започаткувала розвиток судинної хірургії і вивела М. Пирогова в ряд найкращих анатомів світу.

Досвідчений хірург – фундатор військово-польової хірургії як науки розробив методи боротьби з інфекціями, що виникають внаслідок поранень (збудники інфекцій мали назву у ті часи *міазми*). М. Пирогов уперше використав хлорну воду в якості знезаражувального засобу, а в хірургічній клініці – настоянку йоду - дорогої у той час ліки, - запропонував обов'язкове використання антисептиків в умовах польових шпиталів.

Фундаментальним підґрунтям цієї галузі медицини є вчення про медичне сортування поранених під час війни або *«травматичної епідемії»* чи збройних конфліктів: медична допомога на війні повинна бути такою ж організованою, як раціональні протиепідемічні заходи. І далі: *«Я переконаний з досвіду, щодо досягнення благих результатів у військово-польових шпиталях необхідна не стільки наукова хірургія і лікарське мистецтво, скільки ділова і добре організована адміністрація. Без розпорядчої та правильної адміністрації немає користі і від великого числа лікарів»* [3].

У 1854 р. під час оборони Севастополя М. І. Пирогов добровільно поїхав на фронт. Завдяки його зусиллям уперше в історії Росії на фронті і в тилу почала застосовуватися праця медичних сестер милосердя. Організував їх підготовку і залучив до роботи в Севастополі у облозі. У листах читаємо: *«Они(медичні сестри) день и ночь попеременно бывають в госпиталях, помогают при перевязке, бывають и при операциях, раздают больным чай и вино, и наблюдают за служителями и за смотрителями и даже за врачами. Присутствие женщины, опрятно одетой и с участием помогающей, оживляет плачевную юдоль страданий и бедствий»*[3].

Наукова мова не могла не перерости в мовну майстерність: медицина і слово ідуть поруч. Думки Людини та професіонала, педагога знайшли відображення у «Севастопольських листах», знайомство з якими є необхідним для студентів, що тільки починають формувати свої фахові комунікативні компетенції.

Інтрапрофесійні горизонти хірурга М. Пирогова є не тільки вітчизняними, й й крос-культурними, є засновником кількох галузей медицини, зокрема топографічної хірургії, його ім'ям названі *язиковий трикутник на шиї, апоневроз двоголового м'яза плеча, лімфатичний вузол*, розташований на глибокому кільці стегового каналу, та інші анатомічні утворення.

2004 р. наукова спільнота заснувала Вищий європейський орден імені М. І. Пирогова за досягнення в галузі медицини. Майже 60 найкращих лікарів стали його лауреатами. Отже, інтрапрофесійна наукова комунікація, закладена видатним вченим-практиком, розширюється відповідно до викликів часу.

Література

1. Николай Иванович Пирогов. Жизнь и деятельность / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://museum.rsmu.ru/5836.html>
2. Бакунина Е. М. Воспоминания сестры милосердия Крестовоздвиженской общины //Вестник Европы. – 1898. –№3.- С146. / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bakunina-fond.ru/?p=2065>
3. Пирогов Н. И. Севастопольские письма и воспоминания / Н. И. Пирогов. – М., 1950. – С.198 .

ЕРГОНІМІКОН ПРОСПЕКТУ М. ЛУШПИ У СИСТЕМІ КОМУНІКАЦІЙ м. СУМИ

Яременко Л. М. – *ст. викладач кафедри журналістики та філології*

Пономаренко А. – *студ. групи ПЛ-61, ІФСК*

В українській і закордонній лінгвістиці кінця ХХ – перших десятиліть ХХІ ст. активно розвивається наука про назви установ, організацій, підприємств, магазинів, закладів різного призначення, об'єднань людей у політичній, виробничій, торговельній сферах – *ергономіка*. Цей клас лексем називають *мікротопонім, ктематонім*,

урбонім, ойкодонім, коопонім, фірмонім та ін., став об'єктом ґрунтовних дисертаційних досліджень, наукових статей. Так ергонімію різних регіонів України представлено, зокрема у працях і розвідках О. Белея (Закарпаття), Н. Кутузи (Одеса), С. О. Шестакової (Харківська та Сумська обл. та ін. регіонів), М. Цілини (м. Київ), М. Полосіної (підприємства м. Донецька та Макіївки), С. Мартос (м. Херсон), Н. Лесовець (м. Луганськ), а також Ю. Горожанова (м. Луцьк) тощо. Ці роботи зумовили наш інтерес до ергонімів одного з найбільших мікрорайонів обласного центру Суми – проспекту 2000-их рр. ім. М. Лушпи. Предметом нашого дослідження стали назви магазинів, салонів краси та перукарень, а також закладів громадського харчування та розважальних, загальною кількістю у 40 назв.

За словником української ономастики такі ергоніми називають *емпоронімами* або *фірмонімами* [1]. Отже, досліджуючи проблему, ми брали до уваги вивіски магазинів, розглядаючи їх як елемент комунікацій великого «спального» району міста – рекламний та інформативний. Слушним, на нашу думку, є твердження С. Мартос про вивіски, що створюють естетику міського середовища [2].

Мережа емпоронів представлена 10-ма мережевими магазинами, 7 із яких – це великі продуктові маркети: «АТБ», «Еко-маркет», «Сільпо», «САМ-маркет», «Точка», «Ambar», «Zakroma» та 3 магазини промислових товарів і побутової хімії та косметичних засобів – «Аврора», «Andi», «Watsons». 50% вивісок англomовні та подані російською мовою. Хоча англomовні назви є кальками з російської мови. На нашу думку, 25% усіх вивісок – це мережеві магазини – прикметна риса будь-якого «спального» району міста.

Інші емпороніми умовно можна поділити на чотири групи: предметна лексика, власні назви, іншомовні лексеми та мультиплікаційні герої.

До першої групи предметних назв з прозорою мотивацією можна віднести такі «Затишна оселя», «Продуктова хатка», «Чарочна», «Колиба» (*округле, здебільшого плетене, або тимчасове зрубне житло гуцульських лісорубів, без вікон, з двосхилим або пірамідальним дахом з отвором для диму*). Долучаємо до таких назв «Антресоль» (*верхня частина приміщення, поділена на дві або більше частин*) ресторан, який знаходиться над першим поверхом.

Власні назви «Татьяна» (кафе-бар), «Simona», «Клеопатра» (салони краси). Деяко екзотичною є назва «La Spezia (trattoria)» (*італійське місто на березі Лігурійського моря*) – сімейний ресторан

італійської кухні. На нашу думку, назва вносить деяку інтригу, провокацію, щоб змусити допитливих завітати і з'ясувати, що ж таке є.

Чисельною є група іншомовних назв, яку складають «Орхідея» (екзотична квітка) – магазин солодоців, «Ківі» (салон краси), Капучино» (кафе); англomовні кальки Vintage (промислові товари), Beauty Zone, Bigoudi, Fusion, «Zefir» (*зефір - не лише різновид солодоців, а й бог західного вітру у давніх греків*) – салони краси; «Holiday» (*свято*) – студія флористики.

Випадають із асоціативного ряду немотивовані емпороніми – назви розважальних закладів «Маринад» (нічний клуб), «Калейдоскоп», «Лорнет» - розважальні центри, де слова не являють собою відображення галузі діяльності, специфіки послуг, а набувають зовсім іншого значення, що вносить додаткову інтригу.

Яскраві різнокольорові вивіски магазинів дитячого одягу та іграшок звернені як до батьків, так і дітей – «Балу», «Сонька», «Вінні-пундія». Викликають приємні спогади, очікування дива, усмішку.

Отже, проаналізувавши 40 назв магазинів, салонів, кафе та ресторанів, ми можемо зробити висновок, що вони створюють своєрідну систему комунікацій мікрорайону, презентують смаки й спрямованість власників, модні тенденції. Відзначаємо, помітне місце слів іншомовного походження, як ознаку успіху, просування вперед.

Література

1. Словник української ономастичної термінології /укладачі Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. – Тернопіль: Вид-во «Навч. книга – Богдан», 2012. – 168с.
2. Мартос С. Структурно-семантична характеристика емпоронімів / С. Мартос. – Режим доступу : <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/1829/1/24.PDF>

ІНТРАПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ: ЛАТИНСЬКІ АФОРИЗМИ та ПРИСЛІВ'Я

Яременко Л. М., *ст. викладач кафедри
журналістики та філології*

Інтрапрофесійна комунікація майбутніх лікарів визначається інтенціями (*намірами адресата-співрозмовника*), зворотнім зв'язком у

спілкуванні, підтриманням самої фахової бесіди, а також усвідомленою позитивною мовною поведінкою. Отже, формуючи комунікативні компетенції студентів-першокурсників відповідно до предметних знань, медичної термінології, враховуємо сучасні виклики – на естетично-креативну особистість з мовним смаком, яка знає національні традиції спілкування, кращі зразки літератури, постійно працює над збагаченням своєї мови.

Українську мову професійного спілкування студенти першого року навчання вивчають паралельно з курсом латинської мови та основ медичної термінології, тому знайомство з фаховою термінологією, що складає основу професійної мови лікаря, є різноплановим і повинно поглиблювати мотивацію й активність студентів у подальшому вивченні терміносистем фахових дисциплін, фразеології медичної практики. На нашу думку, є доцільним використання латинських афоризмів у інтрапрофесійній комунікації лікарів, зокрема у публічній риторичі.

М. І. Пирогов у «Севастопольських листах та спогадах» писав: «У клініці перед входом був вдавлений у стіну хрест з надписом «*Per crucem adlusem*» (через хрест до світла). Трохи далі, на іншій стіні був напис: «*Medice, cur ate ipsam...*» (Лікарю, вилікуй себе сам!)» [1]. Мова йде і про загальнокультурний рівень фахівця, і його фахову термінологічну грамотність (обізнаність), і корпоративну культуру.

На початку практичного заняття з мови, крім афоризму рідною мовою, можна запропонувати меседж і латиною. Зокрема при вивченні теми «Із історії становлення національної медичної термінології» – вислів Гіппократа: «*Quae medicamenta non sanat, ferrum sanat; quae ferrum sanat ignis sanat. Quae vero ignis non sanat, insanabilia reputari oportet*» (Що не лікують ліки, то лікує залізо, що не лікує залізо – лікує вогонь). У сучасній стилістиці – про три методи лікування: лікарськими засобами (*medicamentosa*), хірургічний (*ferrum*) і припікання (*ignis*). Або такі вислови-рефрени: «*Est medicina triplex: servare, cavere, mederi*» (Завдання медицини потрійне: оберігати від хвороб, запобігати хворобам, лікувати); «*Labor omnia vincit improbus*» (Наполеглива праця перемагає все), «*Festina lente!*» (Поспішай повільно!).

На заняттях з мови професійного спілкування студенти знайомляться зі структурою анатомічного, клінічного терміна, зокрема терміноелементами греко-латинського походження – словотвірний елемент зі стабільним значенням, що служить для

створення нових термінів. Доцільним, на нашу думку, є паралельне подання цих елементів і латиною, і українською мовами. Наприклад, *bas(io)*- *bazio* - базовий, *derm-(dermat-, dermia-)* – дерма - шкіра, *encephal-* - *енцефал* – головний мозок, *carcin-* - карцин - рак, *cardi-(cardia-)* – кардіа- серце, що є підготовкою до інтрапрофесійного спілкування майбутнього лікаря.

Засобом збагачення лексики професіоналів є словники і довідники, усталена звичка орієнтуватися на зразок, точне відтворення дефініції терміна. Культивуючи цю компетенцію, пропонуємо студентам для підготовки презентацій тримовні аспекти словники свого фаху, що містять також не тільки латинські терміни, а й афоризми та прислів'я. Першим таким джерелом є академічний «Словник іншомовних слів» чл.-кор. АНУ О. С. Мельничука, а також «Медична енциклопедія» І. П. Черв'яка, «Російсько-українсько-латинський словник медичних термінів: Оториноларингологія, стоматологія» за ред. В. Г. Коляденка та ін. Не втратили інформативної насиченості й видання 90-их рр. ХХ ст., зокрема «Посібник з анатомічної і клінічної термінології» М. М. Закалюжного та М. А. Андрейчина та ін..

Публічне мовлення лікаря реалізується у межах корпоративної субкультури, але індивідуалізоване, є *обличчям*, «*візитівкою*» фахівця. Елементами цієї культури є цитати з творів української класики, а також афоризми латиною – «*Experimentia est optima rerum magistra*» (*Досвід – кращий учитель*); «*Medicus amicus et servus insanorum*» (*Лікар – друг і слуга хворих*); «*Ne noceas, si juvare non potes*» (*Не зашкодь, якщо не можеш допомогти*) [2].

Отже, слово є важливим інструментом у професійній діяльності лікаря, ознакою його майстерності, іміджу. Правильне, доречне використання і національної мови й латини – вимога часу.

Література

1. Пирогов Н. И. Севастопольские письма и воспоминания / Н. И. Пирогов. – М.: Изд-во АН СССР, 1950. – 652 с.
2. Словник іншомовних слів /З ред. чл.-кор. АН УРСР О. С. Мельничука. – К.: Укр. рад. Енциклопедія, 1977. – С.757-775.

ПОХОДЖЕННЯ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Педенко І. С., студентка I курсу
Медичного інституту СумДУ,
спеціальність «Фізична терапія, ерготерапія»

Актуальність дослідження обумовлюється тим, що термінологія, яка обслуговує медицину, є однією з найбільш поширених терміносистем у всьому світі. Медицина була потрібна у всі часи існування людства, адже хвороби не зникають і навіть з'являються нові, тому суспільство завжди потребувало лікарів чи знахарів.

Сучасна медична термінологія – поняття комплексне, до її складу входить кілька сотень тисяч слів і стійких словосполучень, які складають термінологічну базу цілого ряду медико-біологічних дисциплін. Це природно сформована терміносистема, яка має багатовікову традицію.

Цікавим видається дослідження медичної термінології з точки зору етимології, що передбачає встановлення тих мов, з яких найбільше походять медичні терміни.

Назва	Етимологія	Значення	Джерело
Анатомія	гр. anatomē- розсічення	наука, про форму та будову окремих органів, систем і організму в цілому	[1, с. 22]
Анамнез	гр. anamnesis- спогади	метод дослідження хворого, що полягає в отриманні інформації про хворого шляхом розпитування хворого або його близьких	[1, с.23]
Ангіна	лат. angina; angere- душити	гостре інфекційне захворювання з ураженням невеликих мигдалин, слизової оболонки зіву	[1, с.23]
Аневризма	гр. aneurima	розширення просвіту кровоносної судини чи розширення порожнини серця, випинання їх стінки внаслідок втрати пружності або пошкодження її	[1, с. 23]

Біопсія	від біо та грец. <i>opsis</i> -вид, розгляд	прижиттєве вирізання шматочків тканини для лабораторного дослідження	[3, с. 99]
Ембріологія	грец. <i>embryon</i> -зародок і <i>...логія</i>	наука, яка вивчає зародковий (ембріональний) розвиток організмів	[2, с. 419]
Ішемія	(грец. <i>isho</i> -затримую і <i>haima</i> -кров	місце недокрив'я, викликане закупоренням або звуженням артерії, яка постачає кров'ю орган	[2, с. 487]
Карієс	лат. <i>caries</i> -гниль	поступове руйнування тканини зуба	[2, с. 507]
Операція	лат. <i>operatio</i> -дія, діяння	комплекс дій над тканинами чи органами людини	[3, с. 482]
Пронація	лат. <i>pronatus</i> -нахилений уперед	рух передпліччя та кисті руки, при якому долоня повертається назад, а великий палець усередину	[2, с. 767]
Скальпель	лат. <i>scalpellum</i> -ножичок	невеликий суцільнометалевий ніж, що його застосовують у хірургічній практиці для розрізування тканин	[3, с. 619]

Як висновок, можна зазначити, що найчастіше зустрічаються терміни латинського та грецького походження, від яких утворюються похідні слова. Назви хвороб та методи дослідження хворих також походять з грецької мови.

Список використаної літератури

1. Словарь иностранных слов / Е.С. Юрченко, М.Ю. Женило. – Ростов н / Д: Феникс, 2001. – 800 с.
2. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних сполучень / Л.О.Пустовіт, О.І.Скопненко, Г.М.Сюта. Т.В.Цимбалюк – К: Довіра, 2000 – 1018 с.
3. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука - 1-е видання, Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974. – 776 с.

ІСТОРИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ

А. Соломаха, студентка спеціальності
«Фінанси та кредит» ННІБТ «УАБС» СумДУ

Зрозуміти душу народу, його історичний шлях просторами вічності допомагають характерні для його мови поєднання слів - фразеологізми. Українська мова славиться багатю фразеологією. Це усталені в мові вислови, прислів'я й приказки, різні жартівливі й анекдотичні вирази, крилаті слова тощо. У них відбита глибока мудрість народу, його вікова культура, боротьба проти неправди; виражено ставлення до праці, науки; засуджуються негативні риси людини.

«Виразні семантико-стилістичні якості фразеологізмів – їх образність, картинність, жива внутрішня форма – відсвіжують мовлення, роблять його невимушеним, соковитим, містким, дотепно-влучним» [1, с. 250]. Наприклад: *бігати як курка з яйцем, під лежачий камінь вода не тече, держи язик за зубами* тощо.

Кожного дня ми вживаємо чи десь чуємо фразеологізми, навіть не задумуючись над їх походженням. А варто підкреслити, що більшість фразеологізмів мають досить цікаву історію. Врешті-решт вони відзеркалюють багатство нашої мови та історичне минуле нашого народу, тому кожному українцю необхідно знати їх походження.

Інтерес до фразеології зріс у середині ХХ століття. Найвідомішими українськими дослідниками є такі: Б.Ларін, Ю.Прадід, Л.Авксентьєв, М.Алефіренко, Л.Скрипник, Л.Удовиченко, В.Ужченко тощо. Такі науковці, як О. Пономарів, С. Дорошенко, В. Коптілов, досліджували саме фразеологізми козацької доби.

Роль козацтва та Запорозької Січі в історії України унікальна і не має аналогів в історії інших народів. На певному етапі історичного буття України козацтво, яке виникло стихійно, взяло на себе найважливіші завдання, що стояли перед усією нацією, виступило провідною організаційною силою в їх здійсненні. За часів козацтва українська культура вийшла на новий рівень, виникло безліч фразеологізмів. Наведемо деякі з них.

1. *Для служби*. Багато людей приходили на Січ, але чому? Щоб стати козаком і разом із товаришами-січовиками захищати Україну, її людей від загарбницьких нападів. А самі козаки на таке

питання одностайно відповідали: «Для служби, по стародавньому козацькому звичаю».

2. «Коли козак не козак». Козак переставав бути вільним молодцем, курінним товаришем, коли одружувався. Після цього він, як казали козаки, ставав одруженим. Іншими словами – рядовим мешканцем Запоріжжя.

3. «Звідкіля ти, козаче?» Січовий уклад життя вимагав від козаків виховувати у собі сміливість, простоту, відвагу, братське ставлення до інших запорожців, які себе називали «лицарями». Вважали себе не останніми людьми. у Москві, у Сенаті вважали, що вряд чи хто із козаків ставить себе нижче за шляхту. Тому козак, де б він не був, з гордістю і повагою промовляв, що він із славної Запорізької Січі.

4. «Візьмемо своєї землі...». У запорозьких козаків існував звичай: вирушаючи у бій, брати з собою жменьку рідної землі. Вона, за їхнім розумінням, рятувала не тільки від смерті, але й допомагала козаку вийти переможцем над ворогом. Отже, готуючись у похід, запорожці казали: «Візьмемо своєї землі у чоботи під ноги».

5. «Будемо скурвого сина бити». На Січі тяжко карали тих, хто скоїв злочин. Ось як це робили: коли, наприклад, козак у козака щось поцупив, винуватця прив'язували до стовпа на січовому майдані, давали йому напоїв-наїдків, а потім били замашними киями, примовляючи: «А що ж, скурвий сину, горілкою тебе напували? Як тебе напувать, то треба й бити...» І хоч за таке злодійство в козацькому середовищі не «карали на горло», та часто-густо швидкого на руку до чужого добра чекав страшний кінець: його забивали до смерті. На Січі, так би мовити, офіційно присуджувалася смертна кара за вбивство козаком козака, за втечу з поля битви. «На горло карали» за мужеложество і скотоложество...

6. «Копійку на карнавку...». На Січі козаки жили в куренях та у зимівниках. На території останніх були хати й бурдюги, в яких переважно мешкали люди піддані Січі. Курінь на Січі міг вмістити зразу 600 і більше чоловік. Зимівник значно менше, так само і бурдюг. Але звичаї там були однакові. Обід в січовому курені. На почесному місці під образами сидить курінний отаман. Кухарі подають страви, серед яких є й риба. Рибу яку голову кладуть перед отаманом, такий звичай, бо отаман голова куреня. Ось курінний встає із-за столу, значить, обід скінчено. Піднявшись, отаман кладе карнавку (одну копійку) на стіл, присутні роблять те ж саме. Якщо в кого з

козаків є бажання дати більше – дає. І отаман, і запорожці, вклонившись Богу, подякувавши кухарям за обід розходяться із куреня по Січі. У пустому курені кухар збирає карнавочні гроші до купи. Потім мандрує на базар, щоб закупити харчі для козаків [2, 75].

Вплив козаччини не міг не позначитись на приказах та прислів'ях про життя, звичаї і подвиги козаків, про козацьких ватажків, про козацьку зброю. Наприклад: «Де байрак – там і козак»; «Де козак – там і слава»; «З роду – віку козак не був і не буде катом»; «Козак журби не має»; «Козак мовчить, а все знає»; «Не втекти козаку від Січі»; «Козацькому роду нема переводу»; «Місяць – козаचे сонце»; «Степ та воля – козацька доля»; «Як череді без личмана, так козакам без гетьмана»; «Показав Богун панам дорогу, ледве вибрались здорові»; «Од Богдана до Івана не було гетьмана»; «Славний козак Максим Залізняк – славніше є Запорожжя»; «Хто про що, а він про Наливайка!»; «До булави треба і голови»; «Січ – мати, а Великий Луг – батько» [3, 7].

Досить часто у фразеологізмах використовувались імена найвизначніших козаків, старшини, гетьманів. Серед них і Максим Залізняк, Іван Богун, северин Наливайко тощо. Богдан Хмельницький - це гетьман, слава про якого сягала далеко за межі України. За часи його гетьманства було складено безліч фразеологізмів, які розповідають про його правління, про подвиги, про взаємовідносини з іншими державами. Наприклад, фразеологізм *висипався хміль із міха та наробив ляхам лиха* свідчить про те, що його дуже боялися ляхи, бо Хмельницький на полі бою не жалів нікого.

Отже, історичні фразеологізми, зокрема козацькі, розкривають сторінки життя наших славних пращурів, їх побут та вірування. Значна кількість фразеологізмів широко використовується в публіцистиці, сучасній літературі та, взагалі, в літературному мовленні, а також займає почесне місце в українському фольклорі.

Список використаної літератури

1. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посіб. / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494 с.
2. Костюк А.В., Дунаєвська Л.В. Джерела української фразеології / А.В. Костюк, Л.В.Дунаєвська // Студії з лексикології, граматики і лінгводидактики: Збірник статей. – Вінниця, 1999. – С. 73-78.
3. Шмулик С. Фразеологічне багатство нашої мови / С.Шмулик // Українська мова та література. – 2001. – Жовт. (№ 40). – С. 6-7.

МЕТАФОРИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Сергієнко Б., Мирошніченко К.,
студенти ННІ Права СумДУ, гр. П-51а, П-52а

У становленні України, як правової держави, однією із найважливіших постає проблема вивчення юридичної термінології, її правильного використання професійними юристами та майбутніми фахівцями. Юридичні словники постійно поповнюються термінологічними одиницями у зв'язку з виникненням нових суспільних відносин, які потребують регулювання.

Основним предметом нашого дослідження є «юридичний термін» – слово або словосполучення, що виражає поняття з правничої сфери суспільного життя і має визначення в юридичній літературі [1, с. 482].

Метою нашої статті є аналіз метафоризації як джерела термінологічної номінації, дослідження її функцій, значення і ролі в юридичному термінотворенні на основі спостережень над метафоричними найменуваннями в різних галузях права.

Метафоризація є одним із способів творення юридичних термінів. На думку О. О. Селіванової, «метафора – найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, вияв мовної економії, семіотична закономірність, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, схожою з нею в якомусь відношенні» [2, с. 326-327].

Перші дослідження феномена метафори розпочав Аристотель, він звернув увагу на «евристичні можливості метафор». Питання про джерела походження та способи творення юридичних термінів стало предметом вивчення таких лінгвістів і термінологів, як Ф.Уілдрйт, Л. Річардс, М. Блек, П. Рикьор, С. Гусєв, В. Петров, А. Попова. Серед українських мовознавців розроблення категорії термінологічної метафоризації здійснювали Л. Васенко, О. Кринець, З. Кузик, Г. Пастернак, О. Шиленко, Г. Скляревська, О. Балабан, І. Бровченко .

Розглядаючи метафоризацію юридичних термінів слід розглянути так звані «стерті метафори». Хоча авторство таких термінів зазвичай втрачено, більшість з них стають кодифікованими в ході нормотворчої діяльності, наприклад, «рухоме майно» «уявна оборона» тощо, або ж залишаються напівофіційними

некодифікованими термінологічними одиницями («непридатний замах», «тіньова економіка», «мертвонароджений закон» тощо).

Нині метафоричними номінаціями пронизана фактично кожна галузь права. Згідно з проведених досліджень та аналізу наукового матеріалу, найбільше їх зафіксовано у господарському праві. Наприклад: ринкова депресія, закон великих чисел, канал збуту, маятникова міграція, материнське підприємство, ефект зонтика, золота акція, життєвий цикл продукту, кошик споживача, маркетингова короткозорість тощо. Серед фінансового та податкового права : золоті точки, брудне плавання валютних курсів, втеча від грошей, кредитна стеля, грошова ілюзія, біржова інтервенція, податкова гавань, грошовий голод, мертві підприємства, ліквідна подушка, валютне застереження, війна цін;

Серед кримінального права: доріжка слідів, ядро особи злочинця, тягар доказування, білокомірцева злочинність, посереднє заповідання, межі доказування.

Серед конституційного права: гармонізація законодавства, система здобичі, кухонний кабінет, міністр без портфеля, оголошення поза законом, біблія англійської конституції, батоги, крива качка, овечий хід, покоління прав людини, спіймати очі спікера.

Серед філософії права: політична тварина, соціально-психологічний клімат, ідеї маячні, надлюдина, та ін.

Для метафоричних номінацій характерним також є використання кольоративів, наприклад: синій комірець, білий комірець, червоний терор, білий терор, чорна економіка. Не менш поширеними є використання анімалістичних назв в метафоричних номінаціях. Серед юридичних термінів, також можна виокремити синонімічні(чорна економіка, тіньова економіка) та антонімічні пари — «особа свого права», «особа чужого права». Наявність у сучасній юридичній мові значної кількості метафоричних номінацій, що утворились як на українському мовному базисі, так і на запозиченому, свідчить про продуктивність метафоризації при утворенні нової юридичної термінології, а також її достатньо високий потенціал у номінації нових понять правового спрямування.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія в 7 т. / [редкол.: С. Шемшученко (голов. ред.) та ін.]. – К. Укр. енцикл., 2004. – Т. 6: Т–Я. – 768 с.

2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. – Полтава, 2006. – 463 с.

Науковий керівник – *канд. філол. наук, доц. кафедри журналістики та філології Кулішенко Л. А.*

ОНОМАСТИКА: ЗДОБУТКИ І САМОСТІЙНІСТЬ

Левадна Н., Койло Ю.,
студенти ННІ Права СумДУ

Ономастика є спеціальною історичною дисципліною, що вивчає власні імена, їх функціонування в мові і суспільстві, закономірності їх утворення, розвитку і постійних перетворень, які є значними у розвитку мови, тому дослідження ономастики є однією з найактуальніших лінгвістичних тем у сучасному мовознавстві.

Ця робота є спробою дослідити і довести, що ономастика є самостійним розділом мови, тому ця проблема є актуальною.

Грунтовне вивчення власних імен розпочалося лише в ХІХ столітті. Першими дослідниками, що започаткували дослідження ономастики, стали вчені Німеччини: Потт Август-Фрідріх, Ферштеман, Штарк, а одним із перших в Україні розпочав ономастичні дослідження відомий український слов'янознавець Я. Головацький.

Лише в Лінгвістичному енциклопедичному словнику за редакцією В.М.Ярцевої можна побачити повне тлумачення цього лінгвістичного явища. „Ономастика [від грец. *onomastikē (téchnē)* – мистецтво давати імена] – розділ мовознавства, який вивчає власні імена. Терміном „ономастика” називають також сукупність власних імен, яка позначається й терміном „онімія”. У деяких працях термін „ономастика” вживається в значенні антропоніміка” (переклад наш – Н.К.) [1, с. 346-347].

Власні імена виникли дуже давно в процесі розвитку мови. У цій статті ми розглядаємо проблему, яка стала приводом для суперечки щодо самостійності ономастики як розділу мовознавства з власними засобами досліджень чи допоміжною стосовно географії, історії, лінгвістики, археології, етнографії.

Існує значна кількість ономастичних досліджень, серед яких виділяють: теоретичну ономастику (вивчає основні закономірності

розвитку і функціонування ономастичних систем); прикладна ономастика, зв'язана з практикою присвоєння імен, яка дає практичні рекомендації картографам, біографам, юристам; історична ономастика (вивчає історію виникнення імен, і їх відображення в іменах реалій різних епох); етнічна ономастика (вивчає виникнення назв етносів і їх частин в зв'язку з іменами інших типів, еволюцію етнонімів з іменами інших типів, еволюцію етнонімів, які призводять до виникнення топонімів, антропонімів, зоонімів, зв'язок етнонімів з назвами мов (лінгвонімами). Найбільш цікавою для слухачів виступає історична ономастика і це не дивно, бо в ім'я здавна вкладався глибокий духовний зміст. В історії імен висвітлюється краса й уява, мудрість і любов вільної народної душі. Досі вважається, що ім'я людини може впливати на характер і навіть на подальшу долю носія.

У наукових дослідженнях вчених знаходимо два підходи до вивчення онімів. Перший підхід об'єднував вчених, які використовували оніми як історичне джерело. Другий підхід – вчених-філологів, котрі використовували оніми в дослідженнях з історії мови. Тому в історичній науці ономастика вважається спеціальною історичною дисципліною, яка вивчає оніми як історичне джерело. А в філології ономастика – частина лінгвістики, дослідницький об'єкт істориків мови. Таким чином, в онімі розділяються форма власної назви та її конкретний зміст.

Онім – власна назва, що містить інформацію про історичну епоху, в якій виникла назва іменованого об'єкту, етнос, який створив назву.

У процесі розвитку мови виникли власні імена. Тривалий час у науці йшла суперечка з приводу того, чи є ономастика самостійною дисципліною з власними засобами досліджень чи допоміжною стосовно географії, історії, лінгвістики, археології, етнографії тощо.

Предметом науки ономастики є власні імена в найширшому значенні та географічні назви. До географічних назв входять найменування гір і рік, а також місцевостей, країн та їх адміністративних одиниць, островів і частин світу, а крім того назви територіальні (полів, лугів, лісів, частин поселень та інших об'єктів подібного типу), в містах – назви вулиць і площ. До власних назв можна зарахувати особові імена, прізвища, прізвиська, різного роду лицарські псевдоніми, а також гербові назви, а також назви племен і народів. Крім того, дослідники ономастики виділяють власні назви тварин (собак, коней, корів, овець), окремих будівель, наприклад

палаців, фортець, будинків, готелів, млинів, човнів і кораблів [2, с. 214].

У цілому ономастичний простір охоплює наступні власні імена: *антропоніми* – особові імена людей (наприклад, Іван, Оксана, Петро, Олена, Людмила, Богдана, Надія); *етноніми* – групові, родові, етнічні імена людей; *топоніми* – назви географічних об'єктів (наприклад, назва села Берег від апелятива берег, назва річки Ріка – від апелятива річка); *космоніми* – назви космічних об'єктів: галактик, зірок, планет, супутників, атсероїдів, комет і т. ін (наприклад, Чумацький Шлях, Велика Ведмедиця, Козеріг, Володолій, Марс, туманність Андромеди); *зооніми* – власні імена тварин (Сірко, Рябко, Бровко, Гнідко, Сивко, Вовк, Вовкун, Зайда, Руда, Рута); *фітоніми* – назви рослин («Білий лебідь» (тюльпан, білий), «Вишенька» (тюльпан, червоний), «Страусине перо» (айстра), «Шиншила» (айстра)); *хрононіми* – назви періодів часу (наприклад, Мезеоліт, Палеоліт, Енеоліт); *ергоніми* – назви політичних і громадських об'єднань людей; *хремагоніми* – назви різних предметів: знарядь праці, зброї, інструментів, приладів, побутових предметів, коштовностей і т. ін.; *порейоніми* – назви засобів пересування: автомобілів, потягів, літаків, кораблів, космічних апаратів і т. ін.; *теоніми* – імена божеств (наприклад, Сварог, Перун, Дажбог, Волос, Троян, Род, Христос); *документоніми* – назви документів, правових актів і т. ін.; *алероніми* – назви нагород; *геортоніми* – назви свят, ювілеїв, урочистостей (наприклад, Івана Купала, Петра і Павла, День Святого Миколая); *фіктоніми* – вигадані імена, які використовуються в художніх творах (наприклад, Мавка, Баба Яга, Водяний); *міфоніми* – назви фантастичних об'єктів (наприклад, Ох, Вій, Змій-Горинич, Івасик-Телесик, Баба-Яга, Коза-Дереза, Цар Горох, Добрий Дуб, острів Буян) [3, с.7].

Основними особливостями, що відрізняють ономастику від інших самостійних дисциплін мови є те, що вона має такі напрямки ономастичних досліджень: описова ономастика, що дає первинну філологічну обробку матеріалу; історична ономастика, присвячена вивченню виникнення імен, переходів їх з одних об'єктів на інші; теоретична ономастика, що вивчає загальні закономірності розвитку і функціонування ономастичних систем; прикладна ономастика, що розробляє практичні рекомендації на основі аналізу великих ономастичних вибірок; поетична ономастика, що займається іменами (героями) художніх творів; прецедентна ономастика, що займається

іменами автобіографічних і документальних текстів (реально існували або існують особистостями) [3, с. 315].

Отже, здійснивши цю розвідку, можна дійти висновку, що ономастика є самостійним розділом мови, оскільки вона має такі особливості: свій предмет вивчення, який відрізняє її від інших самостійних дисциплін; свої підходи у вивченні онімів; свої окремі напрямки ономастичних досліджень.

Література

1. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В.Н.Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
2. Ажинюк Б. Українські власні назви (антропоніми і топоніми) в англійському написанні/Б. Ажинюк // Мовознавство. – 1993. – № 1.
3. Карпенко Ю.О. Про критерії поділу власних і загальних назв/ Ю.О. Карпенко // Повідомлення української ономастичної комісії. — К., 1974. — Вип. 10. — С. 3—10.
4. Бучко Д. Проблемні питання української ономастичної термінології / Д.Бучко // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2007. — Вип. 15. – С.356 -359.

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. кафедри
журналістики та філології Кулішенко Л. А.

ОБЩЕ И СПЕЦИФИЧЕСКОЕ В РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Анапьянова А.

*Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева
г. Астана, Казахстан*

Несмотря на то, что первые источники рекламы относятся ещё к глубокой древности – первой рекламной информацией древнего мира был египетский папирус, информирующий о продаже раба, понятие «реклама» до сих пор видоизменяется. Рассмотрим, какие толкования данного термина дают нам разные по времени лексикографические источники. Обратимся к «Толковому словарю живого великорусского языка» В.И Даля: «Реклама – статья в защиту свою, в опровержение чего» [1, с. 90]. Данное определение было

актуально для XIX века, когда создавался словарь В.И. Даля, однако в XXI веке значение слова «реклама» претерпело значительные изменения, которые связаны с развитием мирового сообщества, подходами к пониманию общественной жизни, внедрению новых технологий в рекламную деятельность и многих других преобразований. Современные трактовки рекламы, в отличие от определения В.И.Даля, содержат в себе отношение к новым появившимся направлениям не только в рекламной и торговой сфере, но и в сфере телекоммуникаций. Так, в Википедии находим следующее определение: «Реклама – направление в маркетинговых коммуникациях, в рамках которого производится распространение информации для привлечения внимания к объекту рекламирования с целью формирования или поддержания интереса к нему» [2].

Кроме того, существует множество авторских трактовок, определяющих, что же входит в данное понятие. В частности, зарубежные ученые У. Уильям, Ф. Котлер, Ж. Ж. Ламбен, Н. А. Гольман, специализирующиеся по рекламе и маркетингу, определяют рекламу как «платную форму неличного представления».

В нашем исследовании мы рассматриваем рекламу как средство распространения информации и убеждения людей, поскольку современную жизнь невозможно представить без рекламы. Она распространена во всем мире и Республика Казахстан не является исключением.

Рекламная деятельность в Казахстане регулируется Законом «О рекламе», согласно которому реклама должна распространяться на казахском и русском языках, а также по желанию рекламодателя и на других языках. Перевод рекламы не должен искажать ее основной смысл. Реклама не должна использоваться для пропаганды или агитации насильственного изменения конституционного строя, нарушения целостности Республики Казахстан, подрыва безопасности государства, разжигания социальной, расовой, национальной, религиозной, сословной и родовой розни, культа жестокости и насилия, порнографии, а также распространения сведений, составляющих государственные секреты Республики Казахстан и иные охраняемые законом тайны [3]. Существует множество видов рекламы, которые различаются по своей форме, содержанию, целевой направленности, характеру и т.п. Например, по характеру планирования рекламные акции разделяются на медийные, немедийные и комплексные. В нашей работе мы остановимся на

некоторых аспектах оформления наружной рекламы. «Наружная реклама – графическая, текстовая, либо иная информация рекламного характера, которая размещается на специальных временных или стационарных конструкциях, расположенных на открытой местности, а также на внешних поверхностях зданий, сооружений, на элементах уличного оборудования, над проезжей частью улиц и дорог или на них самих, а также на автозаправочных станциях (АЗС)» [4].

Размещение наружной рекламы осуществляется в виде плакатов, транспарантов, флагов, стендов, световых табло, билбордов, стел, указателей, афиш и иными способами отображения и нанесения рекламных изображений и надписей на рекламных сооружениях, на движимых и недвижимых объектах. Как было указано выше, наружная реклама в Казахстане представлена на двух (казахском и русском) или трех (казахском, русском, английском) языках. В качестве примера остановимся на текстах билбордов в городе Астане, посвященных рекламе операторов сотовой связи и новых марок телефонов: **ALTEL** «Ол сен ойлағаннан да жылдам» – «Он быстрее, чем ты думаешь»; **Tele2**: «Төмен бағалар үшін күрес жақынарада жаңа күшпен өрістейді» – «Борьба за низкие цены скоро развернется с новой силой»; **Samsung Galaxy A** «Жаңа әлемді ұста» – «Лови новый мир» и др. Как правило, рекламные слоганы представляют собой дословный перевод. Однако так бывает не всегда, некоторые рекламные слоганы просто передают основной смысл. Реклама частных компаний может быть и на одном языке, но эффективность от полиязычной рекламы гораздо выше, учитывая полиэтничный состав населения Казахстана.

В целом, реклама в Казахстане развивается по тем же законам, что и во всем мире, используются как рекламные тексты известных мировых брендов, так и собственно казахстанская реклама, отражающая общественную и культурную жизнь страны, а также развивающая собственно казахстанские бренды. Отличительной чертой казахстанской рекламы является ее полиязычность как отражение языковой политики Республики Казахстан.

1. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 4. – М.: Русский язык – Медиа, 2006. – 683 с.
2. Реклама // Электронный ресурс: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.

3. Закон Республики Казахстан от 19 декабря 2003 года № 508-ІІ «О рекламе» // Электронный ресурс: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1045608#pos=36;-243.
4. Наружная реклама // Электронный ресурс: <https://ru.wikipedia.org/wiki/> .

Научный руководитель – д.ф.н., профессор Журавлева Е. А.

СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ КОНЦЕПТА «РОДСТВЕННЫЕ ОТНОШЕНИЯ» В КАЗАХСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЕ

Калиева З.

*Евразийский национальный университет имени Л.Н.Гумилева
г. Астана, Казахстан*

Проникновение в гуманитарные науки антропоцентрической парадигмы, в процессе которой языковые реалии рассматриваются бок о бок с человеком, с его сознанием и мировоззрением, привело к активным исследованиям процесса концептуализации действительности.

Ключевым термином для когнитивной лингвистики на сегодняшний день является идея концепта. Согласно Н. Ю. Шведовой, «Концепт как языковая данность есть уходящее в историю народа понятие, поименованное языком в виде лексического значения слова, лежащее в ментальной, духовной, социальной или в физически необходимой жизненной сфере человека...» [1, 508]

Определяя концепт, Ю.С. Степанов связывает его с культурой: «Концепт – это как бы ступок культуры в сознании человека; то, в виде чего культура входит в ментальный мир человека. И, с другой стороны, концепт – это то, посредством чего человек – рядовой, обычный человек, не “творец культурных ценностей” – сам входит в культуру, а в некоторых случаях влияет на нее» [2, 40]. Каждая культура имеет набор своих концептов, среди которых есть общие, актуальные для всех этносов, а также особенные, связанные с культурой конкретного этноса.

На наш взгляд, большой интерес представляет концепт «родственные отношения», поскольку присутствует в культуре разных народов, но у всех имеет собственную структуру и иерархию.

Родственные отношения являются активными ячейками концепта «семья». Кровные связи высоко ценятся особенно у тех народов, у которых издревле существовали клановые отношения, и родовое сознание доминировало над сознанием индивидуальным. Одним из представителей подобных народов считается казахский этнос, соответственно, «родственные отношения» ярко проявляются в языковом сознании казаха.

Казахский народ делился на роды и жузы, по этой причине линия родства очень четко разграничивалась, особенно это соблюдалось при заключении брачных союзов. Экзогамный барьер строился по принципам «семи поколений» для профилактики рождения физически и психически здорового потомства и продолжения рода. Родственная связь для казаха особенная составляющая его семейной жизни. Кровные узы свято чтятся в ментальности казахского народа.

С концептом родства и семейного быта связано много казахских пословиц и поговорок, в которых отражаются традиционные понятия об укладе казахской семьи, о ценностях и идеалах. С раннего детства казахи старались привить ребенку чувство родства (туыскандық). В казахском языке существует слово «туыс» (родственник). «Жақыныңды жат етсең, Жатқа күлкі боларсың» («Сторониться своих – стать посмешищем для чужих»), «Ағайын бірде араз, бірде тату» («Родичи и ссорятся, и мирятся, но никогда не расходятся»).

Значимость концепта родства в казахской культуре отражают такие пословицы как «Ағасы бардың – жағасы бар, іңісі бардың – тынымы бар» (букв. у кого есть старший брат – у того есть воротник, у кого есть младший брат – у того есть покой) раскрывает суть взаимоотношений старшего и младшего братьев.

Если говорить о младшей сестре, то для нее существует два обозначения: «қарындас» для мужчин и «сіңлі» для женщин. Слово «қарындас» буквально переводится «единоутробная». Слово «сіңлі» означает «последующая, подражающая».

Кроме того, в казахском языке очень много названий, связанных с родственными отношениями, поскольку в жизни казаха-кочевника немаловажную роль играет его происхождение [3, 153-160.]. Родного человека казахи сравнивают с печенью «бауырым» (букв. перевод «моя печень»), тем самым подчеркивая свои глубокие чувства по отношению к ближайшему родственнику.

Исходя из представлений родственных отношений в казахской этнокультуре, близкие люди делятся на три категории родственных связей: по линии отца – өз жұрты, по линии матери – нағашы жұрты и по линии жены – қайын жұрты. Все три ветви должны быть опорой и защитой человека.

Концептуальное поле родственных отношений в казахском языке, включает в себя такие слова-маркеры, как «ағайын» – близкие и дальние родственники, «туыс» – единокровные родственники, «нағашылы-жиендер» – дети брата и сестры по отношению друг к другу и родня матери, «жамағайын», «жекжат», «жұрағат» – потомки, дальние родственники, «құдандалы» – родственники по линии сватов. Данные лексемы составляют ядро концепта «родственные отношения».

Таким образом, в языковой картине мира казахского этноса очень широко представлена система родственных отношений, имеющая свое ядро и периферию.

1. Шведова Н. Ю. К определению концепта как предмета языкознания // Языковая личность: текст, словарь, образ мира. К 70-летию чл.-корр. РАН Юрия Николаевича Караулова: Сб. статей. – М., 2006.
2. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. – М., 2004.
3. Дмитрюк, Н. В. Адаптивные процессы в русском языке казахстанцев // Вопросы психолингвистики. – № 6. – М., 2007. – С. 153-160.

Научный руководитель – *д-р филол. наук,
профессор Нуртазина М. Б.*

ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ С СОМАТИЧЕСКИМ КОМПОНЕНТОМ «РУКА»/«ҚОЛ» В РУССКОМ И КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ

Тельмурзаева А.
*Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева
Астана, Казахстан*

За последнее время возросло внимание к исследованию фразеологических единиц, которые имеют в своем составе соматизмы.

Соматизмы являются одними из древнейших пластов в лексике разных языков и входят в основу главного состава словарного запаса того или иного языка. Процесс осмысления себя среди окружающей действительности и определения себя как личности человек начал с ощущений, возникающих непосредственно через органы чувств и части собственного тела. По словам Л. И. Ройзензона: «соматизмы обладают внутренней формой, т.е той связью, которая существует между фразеологическим значением оборота и реальными значениями его компонентов» [1, 65]. Он утверждает, что для многих ФЕ с соматическим компонентом внутренней формой являются различные телодвижения, например жесты, походка, мимика, поза, самочувствие человека, физиологические процессы, через которые совершаются акты зрения, речи, слухового восприятия, приема пищи, движения, физической деятельности; процессы физического воздействия на человека, внешний вид человека, те или иные действия человека в зависимости от ситуации.

Исследование лингвистов поможет решению потока значительных вопросов фразеологии, в частности, будет содействовать глубокому проникновению в семантическую структуру фразеологических единиц, раскрыть механизм ее формирования, определить роль компонентов в образовании фразеологического значения и природу самого компонента. Человек познает окружающий мир через ощущения при помощи различных органов (язык, ухо, глаз, нос), осуществляет разнообразные действия при помощи головы, плеч, рук, ног.

Антропоцентричность языковой картины мира весьма отчетливо проявляется в системе соматических фразеологизмов, один из компонентов которых обозначает название части тела или органа человека или животного, например, рус.: *брать голыми руками, бросаться в глаза, валить с ног, бельмо в глазу, бить по рукам, пора на боковую, вбивать в голову*; каз.: *узын буган өзідей – «набрать в рот воды», аягынан тік тұрғызу – «ставить на ноги», мұрнын көкке көтеру – «задирать нос»* [2; 3].

Под фразеологической единицей с компонентом-соматизмом или соматической фразеологической единицей (СФЕ) мы понимаем фразеологизм, ведущим или зависимым компонентом которого является слова, обозначающие не только внешние физические формы организма человека (голова, рука, нос и т.п.), но и элементы сердечно-

сосудистой, нервной и других его систем (кровь, селезенка, мозг, печень и т.п.).

В своем исследовании мы ограничиваемся наиболее представительным, с одной стороны, и интересным в семантическом плане, с другой стороны, соматической лексемой: «рука» / «қол».

Среди СФЕ с компонентами «рука» – «қол» выделяются следующие общие для сопоставляемых языков семантические группы:

1) СФЕ, связанные с трудовой деятельностью человека, выражают:

а) характер трудовых процессов, умение, ловкость: *горит в руках; қолы-қолына жұқпайды* «о человеке, который быстро и хорошо выполняет работу» (букв. рука руки не касается) [3];

б) появление (или исчезновение) желания к совершению какого-либо действия: *сложса руки; қол қусырын отыру* «ничего не делая, бездельничая»

В СФЕ *мозолить руки, работать не покладая рук, руки горят* подчеркивается упорство, неутомимость в труде, интенсивность в трудовом процессе;

2) СФЕ, символизирующие человека, личность, выражают: *большая рука; қолы ұзын* «влиятельный, значительный по своему положению человек» (букв. руки длинные) [3].

3) СФЕ, связанные с поступками и действиями человека: *давать волю рукам; қол жұмсау* «бить кого-либо; применять грубую физическую силу» (букв. пускать в ход кулаки).

4) СФЕ, символизирующие человека, принимающего участие в какой-либо совместной деятельности: *играть на руку; қол шоқпар (болу)* «быть слепым орудием в руках кого-либо» (букв. быть булавой) [3].

5) СФЕ, выражающие отношения между людьми: *протянуть руку помощи; қол ұшын беру* «помогать кому-либо» (букв. подать кончики рук) [3].

6) СФЕ, связанные с брачным союзом: *просить руки, предложить руки и сердце.*

В казахском языке в этом значении имеется только один фразеологизм *қол ұстату* «рукопожатие при знакомстве жениха с невестой».

Таким образом, сопоставляемые фразеологические гнезда в каждом языке различаются по семантическому диапазону. Так, семантические типы, выражаемые русскими СФЕ с лексемой «рука»,

более разнообразны и многочисленны, чем семантическая номенклатура казахских СФЕ, содержащих лексику «кол».

1. Ройзензон Л. И., Пеклер М. А. Материалы к общей библиографии по вопросам фразеологии // Вопросы фразеологии. – Ташкент, 1965.
2. Молотков А. И. Фразеологический словарь русского языка. – М., 1978.
3. Кожаметова К. Х., Жайсакова Р. Е. Казахско-русский фразеологический словарь. – Алматы, 1988.

Научный руководитель – *д-р филол. наук,*
профессор Жунусова Ж. Н.

PR-ТЕХНОЛОГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ НАЧИНАЮЩИХ МУЗЫКАЛЬНЫХ ИСПОЛНИТЕЛЕЙ

Белоцерковец В., *студентка*
Сумской государственной университет

Шоу-бизнес является популярной сегодня сферой организационной деятельности в сфере культуры и искусства. Однако его развитие в Украине в настоящий момент существенно осложнено такими обстоятельствами, как недостаточно разработанная законодательная база, слабая покупательная способность населения в связи с общим экономическим кризисом, отсутствие хорошо подготовленных профессиональных кадров.

Нами ставится задача рассмотрения некоторых проблем развития отечественного шоу-бизнеса в сфере музыки:

- Условия продвижения артиста на музыкальный рынок;
- Особенности развития актуальных PR-технологий, используемых в сфере музыкального бизнеса.

Как правило, продвижение молодого артиста на музыкальный рынок осложнено нехваткой денежных средств, отсутствием связей со звукозаписывающими компаниями, отсутствием должного уровня рекламы и ее эпизодичностью.

Что касается бюджетов, то обычно они не бывают большими из-за преимущественно некоммерческой направленности творчества музыкантов. Те рекламные мероприятия, которые организуются и

проводятся некоторыми музыкантами самостоятельно, бывают по большей части неэффективными из-за их непрофессиональности.

Профессиональную рекламу способны организовать хорошие продюсеры и звукозаписывающие компании. В этом случае одноразовые рекламные мероприятия преобразуются в системную PR (Public Relations) деятельность – комплекс PR кампаний, реализующихся посредством специальных технологий. Большую часть бюджета PR кампаний предоставляют звукозаписывающие компании, заинтересованные в получении прибыли от продаж музыкальных дисков.

Сфера Public Relations вместе с рекламой и массовой информацией образует пространство общения учреждений культуры с общественностью. Ввиду двустороннего характера связей в сфере Public Relations она способна к постоянному повышению своей способности удовлетворять запросы общества в информации конкретного вида. Вследствие системного и многоуровневого характера Public Relations она обязана использовать самые разнообразные средства коммуникации, актуальные в той или иной потребительской аудитории.

Основой эффективного Public Relations является PR-кампания – комплексное и многократное использование PR-средств, а также рекламных материалов в рамках единой концепции и общего плана воздействия на мнения и отношения людей в целях популяризации имиджа, поддержания репутации группы.

В свою очередь, основой любой PR-кампании является программа связей с теми влиятельными группами населения, организациями и личностями, которые могут реально воздействовать на ситуацию. Важнейшие понятия, через которые раскрывается технология PR-кампании в сфере музыкального шоу-бизнеса – это субъект музыкально-исполнительской деятельности, имидж музыкальной группы, средства создания имиджа и др.

Основной субъект деятельности в музыкальной культуре – это индивидуальный исполнитель и музыкальная группа. Имидж группы как исполнителя музыкальных произведений представляет собой формирующееся в сознании аудитории эмоциональное и интеллектуально-оценочное отношение к группе и ее творчеству.

Для создания благоприятного имиджа группы важны каналы, через которые происходит формирование эмоционально-

интеллектуального отношения и собственно социально-информационная идентификация группы:

○ *Название* – отражает основное художественно-эстетическое послание группы, смысл ее творчества, вызывает в сознании аудитории эмоциональный отклик. Название должно быть запоминающимся, но не слишком примитивным. Более того, оно должно соответствовать сущности и концепции творчества группы;

○ *Логотип* – отражение миссии и стиля группы в образе. Сделать оригинальный и сложный логотип – значит уже порадовать слушателей, оправдать их ожидания;

○ *Стиль* – совокупность используемых приемов внешнего оформления. Стиль используется при оформлении музыкальных дисков, сайта, концертных площадок, символики, внешнего облика музыкантов;

○ *Внешний эстетический образ исполнителя*. Группа должна быть узнаваемой, иметь свое лицо, для этого ее участники обязательно проводят фотосессии с целью максимально художественно и привлекательно представить себя публике;

○ *Звукозапись*: интересная, хорошо записанная, оригинальная музыка ценится публикой и сама по себе является прекрасной предпосылкой конструктивного PR;

○ *Концерт* – форма непосредственного, живого общения, следовательно, в музыкальном PR такая форма коммуникации обязательна. Для продвижения музыкальной группы важно поддерживать постоянный живой контакт с аудиторией. Лучший способ эффективного воздействия на публику – это живое выступление;

○ *Музыкальные фестивали* – открытые и массовые мероприятия, способствующие развитию творчества исполнителей и совершенствованию их профессионального мастерства, поддерживающие молодые таланты и новаторство.

Особо должны исследоваться возможности Интернет при продвижении проекта. Эффективность технологий Интернет, ориентированные на целевую аудиторию, потенциально могут быть поистине безграничными. В музыкальном шоу-бизнесе на сегодня единственным широко используемым инструментом PR в сети является сайт: лицо, честь и гордость исполнителя. Сайт – это инструмент воздействия, который представляет группу как единое целое и знакомит посетителей с ее творчеством, а также является

основным источником информации для прессы. Функции, выполняемые сайтом:

- первичное знакомство с творчеством группы и ее участниками;
- накопление ссылок на информацию, так или иначе связанную с группой;
- инструмент общения с прессой (пресс-релизы, новости).

Література

1. Готовцев Л. И. Правда о шоу-бизнесе / Л. И. Готовцев. – М.: Рипол Классик, 2004.
2. Коновалов А. В. Маленькие секреты большого шоу-бизнеса / А. В. Коновалов. – СПб.: Питер, 2005.
3. Алексеева А. Недозрелая музыка / А. Алексеева – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.expert.ru
4. Коммуникативные аспекты PR. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.prodesign.ru
5. Продажа музыки стала неприбыльным делом. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.dni.ru

Науковий керівник – доктор філософських наук,
професор О. Ю. Щербина-Яковлева

РОЛЬ НАСЛЕДИЯ А.С. МАКАРЕНКА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ

Сахно П. І., ст. викладач кафедри ППСТ

Коробкова Т. М., Бережна Д. В., студентки групи ПЛ-61

Целью данной работы является исследовать то, каким образом участие в студенческом самоуправлении позитивно способствует социальной адаптации личностей в университетской среде.

Для изучения явления социальной адаптации в современных условиях обратимся к наследию А.С. Макаренка.

А.С. Макаренко предложил новое поколение организации самоуправления школьников: все воспитанники непременно должны быть охвачены работой в органах самоуправления, каждый из них - организатор. Участие в самоуправлении – не только право каждого воспитанника, но и его обязанность.

В ходе правильного развития самоуправления проявляется интересная тенденция, впервые прослеженная А.С. Макаренко. Речь идет о самом способе привлечения учащихся к выполнению организаторских функций. Способ этот изменяется – от прямого назначения педагогами ответственных за определенный участок к выборности на демократических началах и от выборности к простой очередности в исполнении тех или иных функций. При внедрении принципа простой очередности, каждый ученик получает опыт полномочного и ответственного организатора многих сторон жизни.

Большое значение великий педагог придавал регламенту собрания. Он писал: «Этот, казалось бы, небольшой вопрос имеет огромное значение. Во-первых, мы могли сказать на общем собрании обо всем. Во-вторых, каждый приучался говорить только то, что необходимо. При таком жестом регламенте люди приучаются говорить очень коротко, не размазывая, не говорить лишних слов. Человек приучается к деловитости».

Самоуправление – лучший способ развития коллективной ответственности, активности, организаторских способностей, дисциплины и других качеств [1, 43-45].

Самоуправления - это добровольное объединение студентов, которое самостоятельно и под свою ответственность решает вопросы, касающиеся интересов студенчества.

Студенческое самоуправление в высшем учебном заведении - неотъемлемая часть общественного самоуправления, которая обеспечивает защиту прав и интересов лиц, обучающихся в высшем учебном заведении, и их участие и управлении высшим учебным заведением.

Надо обратить внимание на роль органов самоуправления в организациях студенческих коллективов: от групповых органов самоуправления к университетским.

Самоуправление студенческой группой должно быть направленно как на исполнение каждым членом группы своих прямых обязанностей, так и на корректирование групповых наставлений и позиций, которые влияют на отношения членов группы и отдельных микро-групп, улучшает настроение, поддерживает позитивный микроклимат, облагораживает групповые традиции.

Бывает, что идеи, предложения предоставляет куратор группы, кафедра или деканат, но они должны быть приняты группой.

Студенческое самоуправление в Сумском Государственном Университете функционирует с целью обеспечения выполнения студентами своих обязанностей, защиты их прав, и способствует гармоничному развитию личности студента, формирование у него навыков будущего организатора, руководителя.

Однако сегодня есть недостатки и в работе самоуправления: во-первых, большинство студентов не участвует в органах самоуправления, а потому происходит ограничение возможности для их самореализации. Во-вторых, студенты-выпускники тяжело адаптируются к социально-экономическим реалиям, не готовы к решению бытовых и материальных проблем. В-третьих, для актива характерен большой прагматизм в отношениях с ровесниками, попытки во всем иметь выгоду, даже в ущерб общественным интересам [2, 112-114].

Чтобы устранить недостатки необходимо обеспечить управление учебной деятельностью студентов и их воспитанием.

В рамках исследовательской работы мы провели закрытое анкетирование среди студентов СумГУ, целью которого являлось дать оценку работе студенческого самоуправления СумГУ; определить эффективность работы студенческого самоуправления как части системы управления вузом; определить степень доверия к студенческому самоуправлению как представителя интересов студентов.

1. Как Вы оцениваете работу студенческого самоуправления?
2. Хотели бы Вы принять активное участие в студенческом самоуправлении?
3. Существуют ли негативные явления в студенческом самоуправлении?

Всего было опрошено – 142 студента разных факультетов, специальностей, разных курсов.

Результаты первого вопроса: оценивают работу студенческого самоуправления позитивно – 90,8 %; не знаю – 4,2 %; негативно – 3,6 %; не ощущал на себе – 1,4 %.

Результаты второго вопроса: Хотели бы принимать активное участие в студенческом самоуправлении – 39,4 %; нет – 60,6 %.

Результаты третьего вопроса: негативные явления в студенческом самоуправлении существуют – 45,8 %; не существуют – 45 %; не знаю – 9,2 %.

Результаты анкетирования показали, что большая часть опрошенных позитивно оценивают работу студенческого самоуправления. Это значит, что студенческое самоуправление СумГУ играет важную роль в системе управления ВУЗом. Другая половина отметила негативные явления в работе ОСС. Из этого можно сделать вывод, что студенческое самоуправление не достаточно эффективное в сфере реализации интересов студентов, защиты их прав. Это может привести к снижению степени доверия к студенческому самоуправлению как их представителю. Нежелание студентов принять участие в работе студенческого самоуправления указывает на невысокий уровень активности учащихся.

Список использованной литературы

1. П.И. Сахно, А.А. Сахно. Проблемы организации самоуправления в школьном коллективе в наследии А.С. Макаренка. Тезисы докладов областной научно-практической конференции учителей, руководителей школ, преподавателей и научных работников, посвященной педагогическому творчеству А.С. Макаренко и проблемам воспитания в современной школе и семье. г. Сумы. – 1991. – 73 с. 2. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.

2. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.

ЗМІСТ

Аманмурадов К., Попова Е. В. ЛЕКСИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ТАКТИКИ АМАЛЬГАМИРОВАНИЯ В БРИТАНСКОМ ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ.....	3
Артюх В. В., Чуланова Г. В. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИЙОМУ ПРОТИСТАВЛЕННЯ У ТЕКСТАХ РЕКЛАМИ ЗАКЛАДІВ ШВИДКОГО ХАРЧУВАННЯ.....	5
Бондаренко А. С., Попова О. В. ДИСКУРС ЗМІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ЯК КОРИГУЮЧА СТРАТЕГІЯ НІВЕЛЮВАННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	7
Борисенко М. О., Медвідь О. М. ГЕНДЕРНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ У ПРОМОВАХ КАНДИДАТІВ У ПРЕЗИДЕНТИ (НА ОСНОВІ МАТЕРІАЛУ ПЕРЕДВИБОРЧОЇ КОМПАНІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА ТА ГІЛЛАРИ КЛІНТОН).....	9
Волинська К. І., Чуйко О. А. ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ МЕДИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.....	12
Gavrylenko A., Nazarenko O V. THE CONCEPT FRIENDSHIP IN ENGLISH LINGOUOCULTURE.....	14
Говорун В. М., Прокопенко А. В. ЛІНГВАЛЬНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЛОБІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ В КОНТЕКСТІ «УКРАЇНА – ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ» НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПРОМОВ Ш. ФЮЛЕ.....	16
Holin'ko Yu., Nazarenko O. V., Ivanenko O. TECHNIQUES FOR WORKING WITH QUANTITATIVE VOCABULARY.....	18
Джим А. Ю., Баранова С. В. ОСОБЛИВОСТІ ДИСКУРСУ ПРИВІТАННЯ.....	20
Довженко А., Попова О. В. ПЕРЕТИН ВЕРБАЛЬНОГО ТА НЕВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТІВ В АМЕРИКАНСЬКОМУ РЕКЛАМНОМУ ДИСКУРСІ.....	22
Єрак П. В., Баранова С. В. ПРАГМАТИЧНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОГО МЕДІА-ДИСКУРСУ.....	24
Ибатуллина К. СЕМАНТИЧЕСКОЕ НАПОЛНЕНИЕ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЯЗЫКОВОМ СОЗНАНИИ КАЗАХСТАНЦЕВ.....	27
Катериніна М. В., Вашист К М. ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕЛЕСКОПІЧНИХ ОДИНИЦЬ У РЕКЛАМІ.....	29
Квартник Я. А., Мовчан Д. В. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАГМАТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АНТОНІМІВ У НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ...31	31

Ковтун В., Швачко С. О., Анохіна Т. О. МОВЛЕННЄВІ КОДИ... 33	33
Липівець В. В., Чуланова Г. В. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КРЕОЛІЗОВАНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ РЕКЛАМИ АВТОМОБІЛІВ)..... 37	37
Миколенко А. В., Приходько Н. А. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕГІОНАЛЬНИХ ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ..... 39	39
Однорал О. А., Назаренко О. В. ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ..... 42	42
Орлова К. С., Єрмоленко С. В. ЕМОЦІЙНІСТЬ ЯК ФУНКЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ОДИНИЦЬ..... 44	44
Охріменко А. П., Чепелюк А. Д. МІФОПОЕТИКА НІМЕЦЬКИХ БАЛАД..... 45	45
Павленко Т. А., Ємельянова О. В. ДО ПИТАННЯ ПРО ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ В АМЕРИКАНСЬКІЙ КОРПОРАТИВНІЙ КУЛЬТУРІ..... 48	48
Polishchiuk I., Kobuyakova I., Baranova S. NUMERAL POLYSEMY..... 50	50
Прохватило О. В., Ємельянова О. В. КОГНІТИВНО-ПРАГМАТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ ЛІМЕРИКІВ..... 52	52
Рожченко Д., Єрмоленко С. В. АНГЛОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В ГРАФІТІ НІМЕЦЬКОМОВНИХ КРАЇН..... 54	54
Рудецька К., Дегтярьова Л. І. ТИПОЛОГІЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ГЕРМАНСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ..... 55	55
Самошина Ю. С., Медвідь О. М. СУГЕСТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ В ПРЕДВИБОРЧИХ ПРОМОВАХ..... 58	58
Stepanov V. V., Kobuyakova I. K. MODELING THE <i>HUMAN LIFE</i> FRAME CONCEPT..... 60	60
Таран Л. О., Кобякова І. К. АНАЛІЗ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ..... 62	62
Ткаченко К. І., Кобяков О. М. ТРИ ПРИЧИНИ КОМУНІКАТИВНИХ НЕВДАЧ..... 64	64
Чемодурова Є. Ю., Прокопенко А. В. РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОРЕЛЯЦІЇ КОНЦЕПТІВ “UKRAINE” – “EUROPEAN UNION” НА СТОРІНКАХ АНГЛОМОВНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПРЕСИ..... 66	66

Щигло Л. В. ІЗ ІСТОРИЧНОГО СЛОВОТВОРУ: СЛОВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ У СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	68
Korotun A G., Kobuyakova I. “THE GIFT” FOR AGES: IRREGULAR VERBS.....	71
Сизоненко М. ДІЕСЛОВА ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	73
Миколенко А. В., Приходько Н. А. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ КОЛЕКТИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	75
Демидко А. М., Овсянко О. Л. ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОЇ ПОБУДОВИ АНГЛОМОВНИХ ПРИСЛІВ'ІВ.....	77
Біх А. Є, Овсянко О. Л. ТЕКСТИ МАЛОЇ ФОРМИ В НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ.....	79
Щигло Л.В., Щигло О.І. ВІЙСЬКОВИЙ ПЕРЕКЛАД: РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДАЧА.....	82
Біденко Л. В. ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ НА ЗАНЯТТЯХ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	85
Бурнос Е. Ю., Ейлдашева С. СПЕЦИАЛИЗІРОВАННІЕ И НЕСПЕЦИАЛИЗІРОВАННІЕ СТРАТЕГИИ УСТНОГО МЕДИЦИНСКОГО ДИСКУРСА.....	88
Беспалова Г. В. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	90
Голованенко Е. А., Клипатская Ю. А. АНГЛИЦИЗМЫ В СОВРЕМЕННОМ РУССКОМ ЯЗЫКЕ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ ПРОБЛЕМЫ «ЯЗЫК И КУЛЬТУРА».....	93
Мохаммад Исса, Дегтярева Т. О. ЗНАЧЕНИЕ ВНИМАНИЯ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ КАК ИНОСТРАННОМУ.....	96
Ахмед Тарик, Дунь Н. Л. СИНКВЕЙН КАК МЕТОДИЧЕСКИЙ ПРИЕМ В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО.....	98
Кисельова Г. І., Алафір Мутаз Мохаммад Шехадех. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО ІНОЗЕМНОГО МОВЛЕННЯ НА ПІВ СУМДУ.....	100
Конек О. П., Алакорн Сусан. НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЭТИКЕТА ЭКВАДОРА.....	102
Роденко А. В., Базарова Г. ИСКУССТВО ТУРКМЕНСКОГО КОВРА.....	104

Силка А. А. ПОДОЛАННЯ МІЖМОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛЕКСИКИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ.....	106
Скварча О. Н. ПРИМЕНЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ФОРМИРОВАНИИ ОБЩЕЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ НА УРОКАХ РКИ.....	108
Набок М. РОЛЬ КРОС-КУЛЬТУРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ.....	110
Пилипенко-Фрицак Н. А. ГЛАГОЛЬНАЯ КОННОТАЦИЯ В НАУЧНОМ ТЕКСТЕ.....	113
Тубол Н. А., Анамуратов К. ЭТНИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ТУРКМЕНСКИХ НАЦИОНАЛЬНЫХ УКРАШЕНИЙ.....	116
Шевцова А. В., Гусейнов С. СОМАТОНИМЫ В АЗЕРБАЙДЖАНСКИХ ПАРЕМИЯХ.....	118
Bashlak I. A. WRITTEN PEER RESPONSE IS AN IMPORTANT TOOL IN ENGLISH FOR ACADEMIC PURPOSES.....	120
Maliyovana N. V. CULTURAL LEVELS OF SPEECH.....	123
Morozova I. A. HOW TO IMPROVE STUDENTS' SPEAKING SKILLS.....	126
Pochatko T. V. SPECIFIC COLLECTIVE NOUNS.....	127
Siryk A. E., Gladchenko O. R. INFORMATIZATION OF PHYSICAL EDUCATION IN UKRAINE.....	130
Kurochkina V. S. INNOVATIVE METHODS OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN NON-LANGUAGE HIGHER EDUCATION INSTITUTION.....	131
Золотова С. Г. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	132
Bondar I. V., Dyadchko A. M. FIVE-AXIS MACHINING ON CNC MILLING MACHINES.....	133
Gryshko K. V., Dyadchko A. M. REVIEW AND COMPARATIVE ANALYSIS OF NATIONAL AND GLOBAL METHODS OF ENERGY SECURITY RISK INDEX CALCULATON.....	134
Zabitsky D., Dyadchko A. M. THE ORIGIN OF WATER HAMMER IN DISPLACEMENT PUMPS.....	135
Prikhodchenko A. S., Dyadchko A. M. INFORMATION TECHNOLOGY OF MACHINE LEARNING DECISION-MAKING SYSTEM.....	136
Rybalka I., Dyadchko A. M. THE PROCESS APPROACH AND PROCESS MODELING.....	137

Saltykov D. I., Dyadechko A. M. INFLUENCE OF ANNEALING TEMPERATURE ON MAGNETORESISTANCE OF ULTRATHIN FE AND CO FILMS.....	138
Shamatin S. V., Dyadechko A. M. INFORMATION TECHNOLOGY OF ANALYSIS AND SYNTHESIS RECOGNITION OF THE VEHICLE ON THE GROUND.....	139
Shendryk S. O., Dyadechko A. M. DECISION SUPPORT IN MANAGMENT OF HYBRID RENEWABLE ENERGY SOURCES.....	140
Bezushko V. P., Diadechko A. M. RECOGNITION SYSTEM OF FLAT CONVEX FIGURES BY USING DISPROPORTIONATE FUNCTION.....	141
Krivodub A. G., Bashlak I. A. DIGITAL CURRENCIES AND TECHNOLOGIES OF DISTRIBUTED LEDGERS.....	142
Medvid S. A., Podoprigora N. N., Bashlak I. A. MODERN METHODS OF ANTI-AGING.....	143
Nesterov A. D., Marchenko D. O. THE ADVANTAGES OF DOCUMENT MANAGEMENT SYSTEM FOR THE ELIT FACULTY.....	145
Timchenko D. V., Krutas Y. S., Marchenko D. O. ASSESSMENT OF SURFACE CRACK STRENGTH FOR STORAGE OF LIQUEFIED NATURAL GAS.....	146
Fedyna S. M., Podolkova S. V. BIOSOCIAL ECONOMY AS A MECHANISM FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT IMPLEMENTATION.....	147
Makogon A., Podolkova S. V. ESCHATOLOGY OF MAXIMUS THE CONFESSOR AS THE OBJECT OF PHILOSOPHICAL RESEARCH.....	149
Koval Yu., Podolkova S. V. TOPICS AND ISSUES OF PYLYP KAPELHORODSKYI'S FEUILLETONS.....	152
Romanyuk Y. S., Podolkova S. V. ORGANIZATIONAL AND ECONOMICAL MECHANISM OF CONSUMER PACKAGING RECYCLING.....	154
Torba I., Podolkova S. V. OPTIMIZATION OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC EFFICIENCY OF WATER RESOURCE RECLAIMING.....	156
Bozhkov D. S., Podolkova S. V. CHARITY IN PRICING.....	157
Ignatenko D., Podolkova S. V. MENTAL CAUSATION PROBLEM SOLUTIONS.....	158

Zhurba T. V., Podolkova S. V. FORMATION OF SERVICE SPHERE COMMUNICATION POLICY.....	161
Kazanovskaya D. V., Pozhar Y. O., Podolkova S. V. FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AS A FACTOR OF SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF SUMY REGION.....	162
Borshchov V., Podolkova S. V. BASIC MANAGEMENT SKILLS.....	164
Morozova A., Zakorko I. M., Moskalenko R. A. THE ROLE OF OSTEOPONTIN IN THE DEVELOPMENT OF THE HEART VALVE CALCIFICATION.....	167
Lisovenko M., Mulina N. I. THE NOBEL PRIZE IN PHYSICS 2016: REVIEW.....	168
Sadovnichaya N. M., Sushkova O. M., Dunaeva M. N. NICHE BOOK BIO-MEDICAL CONTENT, THEMATIC PRIORITIES AND SOCIAL AND COMMUNICATION PRACTICES.....	170
Vinichenko I., Bumeister V. I., Dunaeva M. N. MORPHOLOGICAL CHANGES IN PANCREAS AFTER INDUCE DIABETES IN YOUNG RATS.....	171
Oliseienko D. V., Vinnichenko I. O., Kurochkin A. V., Dunaeva M. N. LARYNGEAL CANCER: MODERN APPROACHES.....	172
Dryha N. O., Dunaeva M. N. IMPROVING QUALITY CARE FOR PATIENTS WITH COMMUNITY ACQUIRED PNEUMONIA.....	173
Nikolaienko A. S., Duzhyi I. D., Dunaeva M. N. NEW TREATMENT APPROACHES FOR ULCERATION CAUSED BY DIABETES.....	175
Sulim G., Dunaeva M. N. MELANOMA IN SUMY REGION: EPIDEMIOLOGICAL FEATURES.....	176
Khirniy D. V., Prystupa L. N., Dunaeva M. N. ASSOCIATIONS BETWEEN HUMAN ALDOSTERONE SYNTHASE (CYP11B2) GENE POLYMORPHISMS AND LEFT VENTRICULAR SIZE, MASS, AND FUNCTION.....	177
Shandyba I. O., Dunaeva M. N. DIABETES IN THE STRUCTURE OF CHILDREN'S ENDOCRINE SYSTEM DISEASES IN SUMY REGION.....	178
Shubin P. A., Dunaeva M. N. EXPLORING OF GENETIC FACTORS OF PATHOGENICITY AND ANTIBIOTICS RESISTANT OF STAPHYLOCOCCUS AUREUS.....	179
Besedin D., Gladchenko O. R. JUSTIFICATION OF THE FRANCHISING ECONOMIC EFFICIENCY.....	180

Pelypenko M., Gladchenko O. R. ANALYSIS OF THE SITUATION WITH THE STATE AND FOREIGN INVESTMENTS IN UKRAINE.....	182
Ivakhnenko O., Gladchenko O. R. ENVIRONMENTAL PROBLEMS.....	183
Kyrychenko O., Gladchenko O. R. ELON MASK: WHAT'S HIS SECRET?.....	184
Marchenko T., Gladchenko O. R. TIANJIN UNIVERSITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY.....	185
Priymenko S., Siniagovskiy D., Gladchenko O. R. ECOLOGICAL PROBLEMS NOWADAYS CAUSES AND CONSEQUENCES OF MACROECONOMIC PROBLEMS OF ENERGY MARKET IN UKRAINE.....	187
Prytaka N., Gladchenko O. R. ECOLOGICAL PROBLEMS NOWADAYS.....	188
Treus M., Gladchenko O. R. WORLD PROBLEMS OF ECOLOGY.....	189
Tiazhkorob Y., Gladchenko O. R. HOW TO STOP WATER POLLUTION.....	190
Yusupov M., Gladchenko O. R. TENDENCIES AND FACTORS OF WORD-FORMATION DYNAMICS IN GERMAN LANGUAGE.....	191
Kharchenko N., Gladchenko O. R. THE PROBLEM OF SAVING ENERGY AND RESOURCES.....	192
Shimko V., Gladchenko O. R. DIFFERENT ASPECTS OF BENCHMARKING.....	193
Чудеса Є. Г., Плохута Т. М. САМООЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТА ПІД ЧАС РОБОТИ НАД ПРОЕКТОМ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	194
Миколенко А. В., Приходько Н. А. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ КОЛЕКТИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	196
Мазун М. О., Чепелюк А. Д. ПЕРЕКЛАД НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КЛАСАХ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	198
Мозговий І. П., Шистка Ю. В. СПАДКОСМНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВА ЗАКОНОМІРНІСТЬ У РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ.....	200
Бойко О. ТУРИЗМ ЯК ПРОЯВ ІНТЕРКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	203
Артюх В. ПРО ІСТОРІОСОФІЮ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.....	206

Волошин В. ЗНАЧЕННЯ ПРАЦІ ГРУШЕВСЬКОГО «ЗВИЧАЙНА СХЕМА “РУССКОЇ» ІСТОРІЇ...”» ДЛЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....	210
Івченко А., Синах А.О. ФІЗИКА ТА МЕТАФІЗИКА СМЕРТІ.....	212
Сынах А.А. ВИКІПЕДИЗАЦІЯ ЗНАННЯ КАК ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЙ МАРКЕР СОВРЕМЕННОЙ ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭПОХИ.....	216
Крекотень К., Шуба В. ПРОБЛЕМА ЦІННОСТЕЙ У ФІЛОСОФІЇ.....	219
Чирков С. МОДИФІКАЦІЇ ФОРМИ В СУЧАСНОМУ ЖИВОПИСІ.....	222
Туляков О. О. СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРІВ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД У ВІТЧИЗНЯНІЙ РЕЛІГІЙНІЙ ТРАДИЦІЇ КОНКРЕТНОГО ПРАВОСЛАВНОГО ІДЕАЛІЗМУ.....	224
Стовпак О. СЕМІОТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ТАРТУСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	228
Ігнатенко Д. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПСИХОФІЗИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ У ФІЛОСОФІЇ СВІДОМОСТІ.....	231
Лебедь Е. МЕТАФИЗИЧЕСКАЯ ФОТОГРАФИЯ: СТРАННАЯ РЕАЛЬНОСТЬ ВИЗУАЛЬНОГО ОБРАЗА.....	234
Щербина-Яковлева О. Ю. ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТОДА НАЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОГО ЦИКЛУ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ «МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ».....	237
Опанасюк В., Шевченко Т. СИМВОЛИ ТА ОБЕРЕГИ В УКРАЇНСЬКІЙ ВИШИВЦІ: ІСТОРИЧНА ТЯГЛІСТЬ ВІД ЯЗИЧНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	240
Рогуля М. МАНПУЛЯЦІЯ СВІДОМІСТЮ.....	243
Коробкова Т. ЕМОЦІЇ У СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ.....	246
Костюк Б., Пономаренко А. ТЕМПЕРАМЕНТ ТА УСПІШНІСТЬ НАВЧАННЯ.....	249
Бережна Д., Пономаренко А. ВИВЧЕННЯ ВІДНОШЕННЯ ДО РОДИНИ ТА ДРУЗІВ У ПІДЛІТКІВ.....	251
Колісник Л. О. ПОГЛЯД НА ЕМОЦІЇ З ПОЗИЦІЙ ПСИХОДИНАМІЧНОГО НАПРЯМКУ.....	253
Дубинська М. В., Теслик Н. М. ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕННЯ ПРО ПСИХОГРАМУ АДВОКАТА У СТУДЕНТІВ-ПРАВОНАВЦІВ.....	256

Рокіта Я. В., Теслик Н. М. ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ-ПРАВОНАВЦІВ У ПРОЦЕСІ ГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	259
Данілова Д. Е. ІНФОРМАЦІЙНЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ – ЧИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ВІКУ?.....	262
Данілова Д., Костюк Б., Павленко В. П. ВИЯВЛЕННЯ ПРИЧИН РІЗНОЇ ЗДАТНОСТІ ДО СПРИЙНЯТТЯ КОЛЬОРІВ.....	264
Опанасюк В., Кисіль А. ФРІЛАНС У СТРУКТУРІ ЗАЙНЯТОСТІ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	267
Сусіденко Є. НЕТИКЕТ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ.....	269
Назаров М. С. ЧИННИКИ КОНСОЛІДАЦІЇ ПАРТІЙНИХ СИСТЕМ.....	271
Опанасюк В. В. КЛЮЧОВИЙ ПАРАДОКС МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ.....	273
Тарасенко Д. СВІТОУСТРІЙ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ.....	275
Даценко А. Ю., Петренко Н. О. СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ США ТА ЯПОНІЇ.....	279
Томіна А. І. СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД МОЛОДІ.....	280
Дядченко Г. В. СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ОБРАЗУ <i>БАТЬКА</i> В МОВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ.....	285
Борисова А. В. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВАГІТНИХ ЖІНОК.....	286
Тригуб І. ПЕРСПЕКТИВИ РІЗНИХ ФОРМ ОБ'ЄДНАННЯ ЛЮДЕЙ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ.....	290
Савченко Я. ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР РОБОТИ З НИМИ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ.....	292
Безбабна Д. Н. СУЇЦИДАЛЬНА ПОВЕДІНКА СЕРЕД ПІДЛІТКІВ.....	294
Безбабна Д. ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВІДУ ПРИЙОМНИХ СІМЕЙ ТА ДИТЯЧИХ БУДИНКІВ СІМЕЙНОГО ТИПУ В УКРАЇНІ.....	296
Васюріна А. О., Чегренець Н. В. СОЦІАЛЬНЕ СІРІТСТВО В УКРАЇНІ: СУСПІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	299

Борисова А. В., Лузан А. В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ У ДІТЕЙ.....	303
Тимченко Ю. Р., Шеремет М. Д. ТЕХНОЛОГІЇ ФОРУМ-ТЕАТРУ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ПІДЛІТКІВ ТА СПОСОБІВ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	305
Лаврик Д. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ – ЗАХИСНА ФУНКЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ.....	308
Шаповалова С. ОСОБЛИВОСТІ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СІНГАПУРІ.....	313
Коренівська Ю. ПОРІВНЯННЯ СИСТЕМ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ СІНГАПУРУ ТА ЯПОНІЇ.....	316
Петренко Н. ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ ЖІНОК: РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	319
Мірошниченко М. ДОТРИМАННЯ ПРАВА ДИТИНИ НА СІМЕЙНІ ФОРМИ ВИХОВАННЯ: ВПРОВАДЖЕННЯ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.....	322
Яненко Я. В. СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА: СОЦІАЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ.....	324
Ворона Н.О. ПОЧАТКИ МЕДИЧНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ПРЕСІ.....	327
Козир Ю. ДЕРЖАВА ЯК ОСОБА В МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ.....	329
Жиленко І. Р. «СВОЄ» І «ЧУЖЕ» У МАЛІЙ ПРОЗІ ЛЕСІ ВЕРХОВИНКИ.....	331
Попова З. В. УНІВЕРСИТЕТСЬКІ СТУДЕНТСЬКІ МЕДІА: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ (НА ПРИКЛАДІ ЧАСОПІСУ «АКАДЕМІКС»).....	334
Серебрянська І. М. ПРИКМЕТНИК <i>СТУДЕНТСЬКИЙ</i> ЯК ЗАСІБ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТУ «СТУДЕНТ».....	337
Гаврилова В. В. СИСТЕМНІ ВІДНОШЕННЯ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ “КАЛЕНДАРНИЙ ХРОНОНІМ” В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	340
Яременко Л. М., Рошупкін А. А. ІНТРАПРОФЕСІЙНЕ НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ КОМУНІКАТИВНЕ ПОЛЕ ХІРУРГА М. ПИРОГОВА.....	343
Яременко Л. М., Пономаренко А. ЕРГОНІМІКОН ПРОСПЕКТУ М. ЛУШПИ У СИСТЕМІ КОМУНІКАЦІЙ м. СУМИ.....	346
Яременко Л. М. ІНТРАПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ: ЛАТИНСЬКІ АФОРИЗМИ та ПРИСЛІВ'Я.....	348

Педенко І. С. ПОХОДЖЕННЯ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	351
Соломаха А. ІСТОРИЧНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ.....	353
Сергієнко Б., Мирошниченко К. МЕТАФОРИЗАЦІЯ ЯК СПОСІБ ТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ.....	356
Левадна Н., Койло Ю. ОНОМАСТИКА: ЗДОБУТКИ І САМОСТІЙНІСТЬ.....	358
Анапьянова А. ОБЩЕЕ И СПЕЦИФИЧЕСКОЕ В РЕКЛАМНЫХ ТЕКСТАХ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	361
Калиева З. СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ КОНЦЕПТА «РОДСТВЕННЫЕ ОТНОШЕНИЯ» В КАЗАХСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЕ.....	364
Тельмурзаева А. ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ С СОМАТИЧЕСКИМ КОМПОНЕНТОМ «РУКА»/«ҚОЛ» В РУССКОМ И КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ.....	366
Белоцерковец В. PR-ТЕХНОЛОГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ НАЧИНАЮЩИХ МУЗЫКАЛЬНЫХ ИСПОЛНИТЕЛЕЙ.....	369
Сахно П. І. Коробкова Т. М. Бережна Д. В. РОЛЬ НАСЛЕДИЯ А.С. МАКАРЕНКА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВРЕМЕННОГО СТУДЕНЧЕСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В УНИВЕРСИТЕТЕ.....	372